

ՀՐԱՉԻԿ ԲԱՅՐԱՄՅԱՆ

ՎՐԱՅ ԼԵԶՈՒ

Հնչյունաբանություն
Բառագիտություն
Ձևաբանություն

Դասագիրք
բուհերի հումանիտար ֆակուլտետների
ուսանողների համար

ԵՐԵՎԱՆ
ԵՊՀ ՀՐԱՏԱՐԱԿԶՈՒԹՅՈՒՆ
2010

ჰრამიკ ბაირამიანი

ქართული ენა

ფონეტიკა
ლექსიკოლოგია
მორფოლოგია

სახელმძღვანელო
უმაღლესი სკოლების
ჰუმანიტარული ფაკულტეტების
სტუდენტებისთვის

ერეკნის სახელმწიფო უნივერსიტეტის გამომცემლობა
2010

ՀՏԴ 809.463.1 (075.8)
ԳՄԴ 81.2 Վր ց73
Բ 269

**Հրատարակության են երաշխավորել
երևանի պետական համալսարանի
Հայագիտական հետազոտությունների
ինստիտուտի գիտական խորհուրդը
և վրացագիտության հայկական կենտրոնը**

Խմբագիրներ՝

Բանաս. գիտ. թեկն., դոց. Ափգիաուրի Ն. Կ.
Բանաս. գիտ. թեկն., դոց. Սարգսյան Ա. Լ.

Րեդաქթորներ:

Գիտ. թեկն. Կանդ. Լուց. Բաբայան Ն. Կ.
Գիտ. թեկն. Կանդ. Լուց. Նազոսեանի Վ. Լ.

Բայրամյան Հր. Ս.

Բ 269 Վրաց լեզու (ինչյունաբանություն, բառագիտություն, ձևաբանություն).- Եր.: ԵՊՀ հրատ., 2010, 252 էջ:

Գրքում բուհական ծրագրի սահմաններում ներկայացված են վրաց լեզվի
ինչյունաբանությունը, բառագիտությունը և ձևաբանությունը: Հաշվի են առնվել
հայ և վրաց լեզվաբանների վերջին տարիների ուսումնասիրությունները, բուհա-
կան և դպրոցական ձեռնարկներում եղած հիմնական դրույթները:

Դասագիրքը նախատեսված է հայկական բուհերի հումանիտար ֆակուլտետ-
ների ուսանողների, վրացագիտությամբ հետաքրքրվողների, քարգմանիչների հա-
մար, կարող է օգտակար լինել նաև վրաց լեզուն ուսումնասիրել ցանկացողներին,
Հայաստանի և Վրաստանի հայկական դպրոցներում վրացերեն սովորող աշա-
կերտներին:

Զրուցարանը, իր հերթին, կարող է օգտակար լինել ինչպես վերոհիշյալ ան-
ձանց, այնպես էլ զբոսաշրջիկներին, Վրաստան գործուղման մեկնողներին, վրա-
ցերենի իրենց իմացությունը խորացնել, վրաց լեզուն ինքնուրույն սովորել ցան-
կացողներին, առանձնապես՝ վիրահայ համրությանը՝ խոսակցական վրացերե-
նում հմտանալու մեջ:

ՀՏԴ 809.463.1 (075.8)
ԳՄԴ 81.2 Վր ց73

ISBN 978-5-8084-1246-1

© Բայրամյան Հր. Ս., 2010 թ.
© ԵՊՀ հրատարակչություն, 2010 թ.

წინასიტყვაობა

պետական կրոն հռչակելը և հատկապես գրերի ստեղծումը հսկայական դեր խաղացին վրաց կյանքում, մեծապես նպաստեցին թե՛ երկրի ազգաբնակչության մերձեցմանը, թե՛ պետության կազմում անջատողական տրամադրություն ունեցող փոքր ու մեծ իշխանների սանձահարմանն ու կենտրոնացմանը, իսկ քրիստոնեական աշխարհայացքի յուրացումը կանխորոշեց վրաց մշակույթի հետագա բնույթն ու բովանդակությունը, վրաց ժողովրդի ազգային ինքնագիտակցության ձևավորումը: Սեփական գրերի ու դպրության արարումից հետո վրաց լեզուն բարձրացավ գեղարվեստական մակարդակի, ստանձնեց մայրենիի սուրբ առաքելությունը, դարձավ եկեղեցու, պետության և մշակույթի լեզու, պաշտպանական հզոր պատմեշ, սուր ու վահան՝ ժողովրդի գոյապահպանության համար:

Վրաց լեզուն բաժանվում է զարգացման երկու շրջանի՝ հին վրացերեն (ընդգրկում է V-XI դարերը) և նոր վրացերեն (XII դարից մինչև մեր օրերը): Հնագույն այբուբենը՝ խուցուրին, ունեցել է 38 տառ և գրության երկու տեսակ՝ ասոմթավրուլի (երկաթագիր. եղել է միայն մեծատառ, գործածվել է V-VII դարերում) և նուսխա-խուցուրի (բոլորագիր): Վերջինս էլ ունեցել է միայն փոքրատառեր, գրությունը եղել է ձախից աջ, բայց տառերը թեքվել են աջից ձախ: Իր նախորդի համեմատ նուսխա-խուցուրին արագագիր էր, տառերը կարող էին կցվել, բայց և այնպես դժվարանում էր գրողի աշխատանքը, ուստի XII դարից շրջանառության մեջ է դրվում նույն այբուբենի մի նոր տարբերակ՝ մխեդրուլին (աշխարհական գիր):

Մխեդրուլին, որը գործածվում է նաև հիմա, ունի 33 տառ. սկզբնական շրջանում բաղկացած է եղել 40 տառից: Պարբերաբար ենթարկվելով փոփոխությունների՝ վերջնական տեսք է ստացել XIX դ. 60-ական թվականներին, երբ նրա կազմից հանվել է յոթ տառ: Սրանով են տպագրվել վրաց գրականության հին, նոր և նորագույն շրջանի բոլոր երկերը: Տպագիր գրության մեջ մեծատառ չկա: Խուցուրի և ասոմթավրուլի գրատեսակները գործածել են հոգևորականները, իսկ մխեդրուլին՝ աշխարհականները: Մեզ հասած վրացերեն առաջին գրավոր հուշարձանը վերաբերում է V դարին: Դա 1937 թ. Բոլնիսում հայտնաբերված արձանագրությունն է՝ փորագրված քարի վրա 492-493 թթ.: Վրաց ժողովուրդն ունի մատենագրական հարուստ հուշարձաններ: Հետագա դարերից պահպանված վրացերեն ձեռագրեր կան Թբիլիսիի, Օքսֆորդի, Քեմբրիջի, Գրացի (Ավստրիա), Սանկտ Պետերբուրգի գրապահոցներում և Երևանի Մատենադարանում: Պահպանվել են նաև եկեղեցական գրքեր՝ թարգմանված ասորերենից, հունարենից, հայերենից: Վրացերենով գրվել են վարքեր և վկայաբանություններ: Վրաց գրականության հուշարձաններն ստեղծվել են գիտակրթական բազմաթիվ կենտրոններում՝ թե՛ Վրաստանում և թե՛ նրա սահմաններից դուրս՝ Սիրիայում, Պաղեստինում, Հունաստանում, Բուլղարիայում:

X-XI դարերում գործել են Գելաթի (Արևմտյան Վրաստան) և ԻԱւլթոյի (Արևելյան Վրաստան) ակադեմիաները: Ուսումնագիտական այդ կենտրոններում թարգմանված և գրված փիլիսոփայական, պատմական և գրական երկերը վկայում են, որ նրանց հեղինակները ստացել են ամհրաժեշտ կրթություն, իմացել են բազմաթիվ լեզուներ, սերտ կապեր են ունեցել տարբեր երկրների խոշորագույն մտածողների հետ:

* * *

Վրացերենը իբերակովկասյան լեզվաընտանիքի հարավային (քարթվելական, իբերական) ճյուղի հիմնական լեզուն է: Մյուս լեզվախմբերի կառույցում քարթվելականն զբաղեցնում է միջին դիրք: Այդ խմբի մեջ մտնում են նաև մեգրելերենը, ճաներենը և սվաներենը: Գիտնականները ենթադրում են, որ մ.թ.ա. II հազարամյակի սկզբներին գոյություն է ունեցել մեկ ընդհանուր լեզու, որը պայմանականորեն անվանվում է նախաքարթվելական: Աշխարհագրական և պատմական պայմանների ազդեցությամբ այդ լեզվի տարածման ոլորտում կազմավորվել է երկու հատված՝ արևելյան և արևմտյան՝ ամեն մեկն իր բարբառով: Արևմտյան տարածաշրջանի բարբառի հիման վրա ձևավորվել են սվանական ու կոլխականը, վերջինս իր հերթին բաժանվել է մեգրելականի և լազականի, իսկ արևելյան տարածաշրջանի բարբառի հիման վրա ձևավորվել է վրացերենը: Ներկայումս վրացերենը մայրենի լեզու է համարում ավելի քան երեք ու կես միլիոն մարդ՝ հիմնականում Վրաստանի պատմական մարզերի (Քարթլի, Կախեթի, Իմերեթի, Գուրիա, Սամեգրելո, Սվանե-

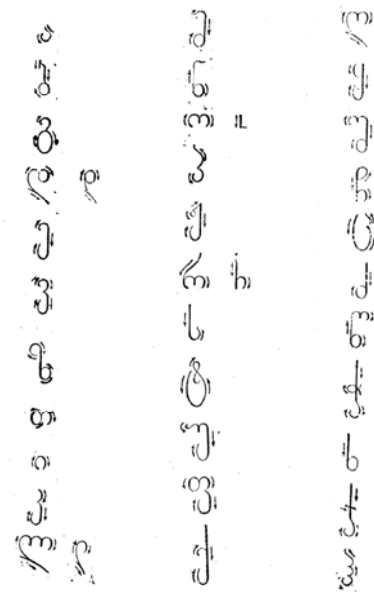
թիա, Ռաճա, Մեսխեթի, Խևսուրեթի, Փշավի, Թուշեթի, Խևի և այլն) բնակիչներ: Վրացիներ կան նաև Իրանում (XVII դարի I քառորդում գաղթեցրել է Շահ Աբասը) և Թուրքիայում (Լազստան), բայց նրանց զգալի մասը չի պահպանել մայրենին: Հավատացյալ վրացիները հիմնականում քրիստոնյաներ են (ուղղափառ), մասամբ՝ մահմեդականներ:

Վրացիներն իրենց անվանում են **քարթվելի**, երկիրը՝ **Սաքարթվելո**, լեզուն՝ **քարթուլի**:

Վրացերենը Վրաստանի Հանրապետության պետական լեզուն է:

Ժամանակակից գրական վրացերենի հիմքում ընկած են Քարթլիի և Կախեթիի բարբառները. բարբառային տարբերությունները խիստ ընդգծված չեն: Ոճական առումով շատ չեն տարբերվում նաև գրքային լեզուն, հեղինակային լեզուն, գիտական լեզուն, մամուլի լեզուն, առօրյա-առտնին լեզուն և այլն:

Իբերակովկասյան լեզուների այբուբենների մեջ հնագույնը և ամենահիմքնադրվածը վրացականն է: Վրաց այբուբենն ստեղծվել է բաղաձայնների և ձայնավորների համար մեկ հնչյունին մեկ տառ սկզբունքով: Տառերի գրությունը ձախից աջ է: Վրացական այբուբենը մեծատառեր չունի:

Ծանոթություն: Սլաքները ցույց են տալիս գրության ուղղությունը

Հնդեվրոպական հայերենը և ոչ հնդեվրոպական վրացերենը, ունենալով բառապաշարային (դրանք աքքադերենից, ուրարտերենից, ասորերենից, հուևարենից, պարսկերենից, լատիներենից, արաբերենից, ռուսերենից, թուրքերենից, ինչպես նաև մեկը մյուսից կատարված փոխառությունների հետևանք են) և հնչյունական համակարգերի ընդհանրություններ, որը պետք է համարել հայկական և վրացական ցեղերի տնտեսական և քաղաքական դարավոր շփումների հետևանք, առանձնանում են ձևաբանական և շարահյուսական համակարգերով:

Վրացերենը հնագիր, կենդանի, գրավոր, աշխարհի առավել զարգացած լեզուներից է, ունի հարուստ բառապաշար, միօրինականացված քերականական կառուցվածք, «առավելագույնս բավարարում է քաղաքակիրթ մարդու վերացական մտածողության պահանջները»: Ժամանակակից վրաց լեզուն ունի 28 բաղաձայն և 5 ձայնավոր:

Ձայնավորների դասակարգումը

նմոցանոթ ձայնաստեղծություն

	Առաջնալեզվային Վոնա ռոգոս	Միջնալեզվային Միջ ռոգոս	Հետնալեզվային Միջնա ռոգոս
Վերին բարձրացում Մեծալու Վրացական	օ – ի	– –	յ – ու
Միջին բարձրացում Սափալու Վրացական	յ – է	– –	օ – յ
Ստորին բարձրացում Ձայնալու Վրացական	– –	– –	օ – ա

Բառակազմության հիմնական եղանակներն են ածանցումը և բարդացումը. լայնորեն գործածվում են նախասանդակավորումն ու վերջնասանդակավորումը: Շեշտն ուժային է: Երկվանկ և եռվանկ բառերում շեշտակիր են դառնում առաջին վանկերը: Քառվանկ և ավելի վանկերով բառերում ուժեղ շեշտից բացի, առկա է նաև թույլ շեշտ: Վրացերենը ձևաբանական կառուցվածքով կցական լեզու է. չնայած հայերենն էլ հարում է կցականին, բայց ծագումնաբանորեն նույն լեզվաընտանիքին

չեն պատկանում, նախամայր լեզվից չեն սերում: Հայերենի համեմատությամբ տարբերություններ կան հոգնակիի կազմության, հոլովման և խոնարհման համակարգերում: Խոսքի մասերից առանձնապես հետաքրքիր և բավականին բարդ է բայը, որն ունի դեմքի, թվի, եղանակի, ժամանակի, սեռի, դարձույթի, կերպի և բազմաթիվ այլ կարգեր: Տարբերակվում են անցողական ու անանցողական, ստատիկ ու դինամիկ բայեր: Անցողական բայերի դիմաթվային խոնարհման մեջ արտահայտվում են և սուբյեկտի, և օբյեկտի դեմքերը, այսինքն՝ երկդեմ, եռադեմ բայերն արտահայտում են թե՛ ենթակայի և թե՛ խնդիրների (ուղիղ և անուղղակի) դեմքերը. այդ պատճառով էլ խոնարհումը բազմադիմային է: Բայի բազմադեմ լինելուն է կապված դարձույթ երևույթը. ներգործական բայն ունի չեզոք, ենթակայական և խնդրային դարձույթներ:

Առանձնանում է նաև կրավորական սեռը, որը երկու տեսակի է՝ շարժում (դինամիկ) և կայուն (ստատիկ):

Շարահյուսության մեջ հատկանշական է անցողական բայի հետ գործածվող ենթակայի և ուղիղ խնդրի հոլովառությունը. ներգործական սեռի բայը կոորդինացնում, համաձայնեցնում է ենթակայի և անուղղակի խնդրի գործողությունները:

Նախադասությունն ունի երգատիվ կառուցվածք. գործողությունն անմիջապես իր վրա կրող խնդիրը դրվում է ուղիղ ձևով (ուղղական հոլովով), իսկ տրամաբանական ենթական՝ պատմողական (երգատիվ) հոլովով: Ի դեպ, ենթական դրվում է երեք հոլովով՝ անվանական (ուղղական), պատմողական և տրական՝ պայմանավորված բայի սեռով և ժամանակով: Նախադասության մեջ բառերի շարակարգն ազատ է:

Վրաց լեզուն իմաստաբանական առումով տարբերակում է շնչավոր և անշունչ առարկաները՝ անձը և իրը: Այս բայերի ժամանակաձևային խոնարհումների մասին կխոսվի համապատասխան բաժնում:

**ზაიოგ ს ქრავ აყიოცხნნერი
სომხური და ქართული ანბანები**

[illegible]

ՆԵՆՏ ՁԱՆՅՈՒՄ

Ժամանակակից վրացերենում չկան երկար և կարճ ձայնավորներ, ուստի բոլոր ձայնավորները պահպանում են իրենց հնչույթային նշանակությունը: Օրինակ՝ ա-ժ-ժե-նե-ձե-լո, լո-ժե-րա-ժե-րա, ժ-ժա-րե-ձե-լո, զ-ժո-ժե-լո, բազմական բառերում բոլոր ձայնավորները լսվում են նույնքան պարզ և հստակ, որքան առանձին արտասանությամբ:

Վրացերենում յուրաքանչյուր բառ ունի մեկ շեշտ, բայց քառական, հնգական և ավելի վանկերով բառերում երկու շեշտ է՝ ուժեղ և թույլ կամ հիմնական և երկրորդական (երկրորդականը կոչվում է մաս համաշեշտ): Գործում են շեշտադրման հետևյալ կանոնները:

ա. Միական բառերն առհասարակ չեն շեշտվում:

բ. Երկական բառերում շեշտը միշտ դրվում է առաջին վանկի ձայնավորի վրա:

գ. Եռական բառերում նույնպես շեշտն ընկնում է առաջին վանկի ձայնավորի վրա: յա՛-լա-յի, իտ՛-ղե-լո, մո՛-լա-ղե, լոգ՛-նե-ձո...

դ. Քառական, հնգական և ավելի վանկեր ունեցող բառերում, հիմնական շեշտից բացի, նկատվում է մաս թույլ՝ երկրորդական շեշտ, ընդ որում ուժեղ շեշտն ընկնում է բառի վերջից երրորդ վանկի ձայնավորի վրա, իսկ թույլը՝ առաջին ձայնավորի վրա: ա՛-ժ-ժե-նե-ձե-լո, ժա՛-լո-ղե-րա-ժե-րո, տա՛-նա-ժե-մա՛-մե-լե, զա՛-յը-տո-ա-նե՛-ձե-լո, նա՛-ց-գա-նա-նե՛-լե-ձո...

Վրաց լեզուն ունի 33 հնչյուն և նույնքան գիր: Հնչյուններից 28-ը բաղաձայն է, 5-ը՝ ձայնավոր: Այդ 33 հնչույթից 32-ը իր արտասանությամբ գրեթե ամբողջովին համընկնում է հայերենի հնչյուններին: առանձնանում է կոկորդային (կատկային) *y* հնչյունը (տառադարձություններում տրված է Ապամանանշանով), որը չկա հայերենում (այն կարելի է արտասանել որպես *ly* հնչյունակապակցություն): Վրացերենը չունի ը, յ, ռ, ֆ հնչյունները, գաղտնավանկի ը-ն, ինչպես մաս երկ-հնչյուններ, որոնք կան հայերենում: Վրացերենում ևս բաղաձայնական համակարգը եռաստիճան է՝ հինգ եռյակ՝ ձ-ձ-ղ (*բ-պ-փ*), զ-զ-լ (*գ-կ-ք*), լ-լ-տ (*դ-տ-թ*), ժ-ջ-ց (*ծ-ծ-ց*), չ-ჭ-ჩ (*չ-ճ-ձ*), յուրաքանչյուրում՝ երկուական խուլ և մեկական ձայնեղ հնչյուն:

Վրացերենում թրթռում են բոլոր ձայնավորները՝ ա-ա, յ-է(ե), օ-ի, օ-
օ(ո), յ-ու:

Բաղաձայն հնչյուններն ըստ արտաբերման տեղի բաժանվում են
հետևյալ խմբերի.

շրթնային (բազոսմիթերն)՝ օ, օ, օ, օ:

ատամնային (քոլոսմիթերն)՝ ճ, ք, տ:

շրթնատամնային (քոլո-բազոսմիթերն)՝ ց:

առաջնալեզվային (վոնանոսմիթերն)՝ փ, փ, փ, փ, փ, փ, փ:

հետնալեզվային (յոնանոսմիթերն)՝ ք, փ, փ, փ:

հետնաքմային (յոնանոսմիթերն)՝ ք, ք, ք, ք, ք:

կատկային (նոսմիթերն)՝ ց:

կոկորդային (նոսմիթերն)՝ ք:

28 բաղաձայն հնչյունից 15-ը ձայնել է, 13-ը՝ խուլ:

Ձայնել բաղաձայններն են (թվերի տանտոցներ)՝ օ, ց, ճ, ց, փ, ճ,
օ, փ, փ, ճ, փ, փ:

խուլ բաղաձայններն են (յրդ տանտոցներ)՝ տ, ք, օ, փ, փ, փ, փ,
փ, փ, փ, փ, փ:

Պայթական բաղաձայններն են (թվերիցներ)՝ տ, փ, փ, փ, փ, փ,
փ:

Շփական բաղաձայններն են (թվերիցներ)՝ օ, ք, ք, ք, ց:

Պայթաշփականներն են (թվերիցներ)՝ փ, փ, փ, փ, փ:

Ձայնորդներն (նոսմիթերն) են (նոսմիթերն)՝ փ, փ, փ:

Սուլական են (նոսմիթերն)՝ փ, փ, փ, փ:

Շչական են (նոսմիթերն)՝ ք, փ, փ, փ:

Ինչպես նշվեց, վրաց լեզուն ունի բաղաձայնական եռաստիճան
համակարգ՝

բ ա փ	օ օ օ
գ կ ք	ց ք ք
դ տ ք	ճ ք տ
ծ ծ ց	փ փ փ
ջ ճ չ	ք ք փ

**ՀԱՉՅՈՒՆԱԿԱՆ ՀԻՄՆԱԿԱՆ
ԱՌԱՆՋԱՐԱՏԿՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐԸ
ԺՈՐՈՒԹՅԱՆ ՄՐՈՇԹՈՒՄԻ ՎԵՆԵՅՈՒՆ**

Վրացերենում կան փոխազդեցական հնչյունափոխության հետևյալ տեսակները.

1. առնմանում (անօմոլոգիա)
2. տարնմանում (օմոլոգիա)
3. հնչյունի կորուստ (բեդրոն, փոփոխություն)
4. հնչյունի սղում (փոփոխություն, փոփոխություն)
5. ձայնավորի հատում (փոփոխություն)
6. դրափոխություն (բեդրոն, փոփոխություն)

1. Ամճաճաճաճաճա (աճաճաճաճաճա) աճաճաճաճաճա է, երբ մի հնչյոճաճաճաճաճա աճաճաճաճաճա է մեճաճաճաճաճաճա կրաճաճաճաճաճաճա մոտեճաճաճաճաճաճա իրեճաճաճաճաճաճա:

Գրում եմ և արտասանում ենք՝ շոթիկ, փոխանակ՝ ինչպես, ինչ, փոխանակ՝ ինչ, փոխանակ՝ (ընդհատ) (ինչպես հայերենում՝ գրողներ դարձել է սբողներ, գրիվներ՝ սիրիվներ և այլն):

2. Տարմանունը (ձևսփոխություն) - առնմանաժան հակառակ երևույթն է, երբ բառի մեջ որևէ հնչյուն, ազդեցով մեկ այլ հնչյունի վրա, լրիվ կամ մասամբ դարձնում է իրենից տարբեր: Երբ որևէ հիմքի կամ արմատի ավելանում է բառակազմիչ —որ ածանցը, և այդ բառի մեջ առկա է և հնչյունը, կատարվում է տարմանուն: Վրաց լեզուն միևնույն բառում երկու և չի համընդհանում: Օրինակ՝ *գაც-գაც+ւր+ո, լալալ-լալալ+ւր+ո, սոփոլ-սոփոլ+ւր+ո, օնգոլ-օնգոլ+ւր+ո, բայց* *րոյս-րոյս+ւլ+ո, փոխա-նակ՝* *րոյս+ւր+ո, փրանգ-փրանգ+ւլ+ո, փոխանակ՝* *փրանգ+ւր+ո, զափր-զափր+ւլ+ո, փոխանակ՝* *զափր+ւր+ո, րոյստոր-րոյստոր+ւլ+ո, փոխա-նակ՝* *րոյստոր+ւր+ո...*

Եթե բառի հիմքում կան ն՝, ր՝, և՝, ապա -ըր ավելացնելու դեպքում տարնմանում տեղի չի ունենում: Օրինակ՝ լարտոլո-լարտոլադուր, քարտոլո-քարտոլադուր, քարտոլո-քարտոլադուր, քարտոլո-քարտոլադուր...

3. ՀԱՅԵՐԱՆԻ ԿՈՐՐՈՒՍԱՒ (ձգքրո՞ճ ճոքոքքոք) – մի շարք բառերում տեղի է ունենում հնչյունի կորուստ:

ა. ჩაიხსენებენ თუ არა მათი ქალაქის ადგილობრივი რესურსები? სახელთან - სახელ(ს)თან, ბიძაშვილი - ბიძა(ს)შვილი:

დროშით, მიწა-მიწის-მიწით, კაბა-კაბის-კაბით, ტყე-ტყის-ტყით, ხე-ხის-ხით, მენავე-მენავის-მენავით...

6. ორასიოქიონი (ბგერის გადახმა) აქნ ხრლიქნ ზ, ხრე რაზი მნე
ორს ზნჯიონ ჭიქიონ ზ ჭი თნეღ` ენსენელი ზნთ სან აზაღ: ორინას`
ქანანასასიქი ქრანგნენიონ გრიონ ს ართასანიონ ზნე` თაგანისცემა,
თერამეტი, კლავს, მალავს, მთვრალი, ნატვრა, სვლა, შენიშვნა, წარდგნა,
ხატავს, ხნავს, ხრავს, ანთე ზ ჭინერი` თაგანისცემა, თრამეტი, კლვა,
მალვა, მთრვალი, ნატრვა, სლვა შენიშვნა, წარდგნა, ხატვა, ხნვა, ხრვა,...

**ჰმანთ. ხაქნენ` ჯსთორ-სქთორ, კაახერი-კარიანთ, სრიკნ-სრიკნ
ს აქნ:**

**ԻՄԱՍՏԱԶԱՏԻՉ ՀՆԱՅՈՒՆՆԵՐ
ՆՅՈՒՆ ԳԱՅԵԼՈՒԹՅԱՆ ՆՍԻՐԻՆ**

Թ - Տ տարի - թառ տարի - կոթ տարի - դար տարի - կողի (եզիպտա-ցորենի) հոտի - չիթ հոտի - թռչնակ	Մ - Ն մարտի - քամուն է նարտի - լողուն է մեղի - տարի, մեղք նեղի - գերանդի	Կ - Լ կարի - դուն կարի - քամի կալի - պոչ կալի - գլխարկ կալի - միավոր կարի - օջախ կարի - շիկահեր կալի - կավե թավա կալի - գունդ, քոս
Ք - Բ քաղա - պուրակ բաղա - դարման քա - ճիւղ բա - գառաճ քալի - ցավ բալի - չիթ քալի - գորտնուկ քալի - ծանծաղուկ	Պ - Պ պապա - պապիկ պապա - շիկա պալի - դաշնագիր պալի - փաստ պալի - հաց պալի - կով պալի - գողանում է պալի - ծածկում է	Ջ - Լ ջարի - ազգանուն ջարի - հեղեղ ջալի - մատնաչափ ջալի - ժամիք ջալի - խելացի ջալի - գործել ջալի - գոմ ջալի - շիկա ջալի - դողանք ջալի - դունդունակ
Կ - Մ կալի - կանգ կալի - ծուղիկուկ կալի - շաքարավա կալի - գողում է կալի - ծոծրակ կալի - հալոց կալի - կռկռոց կալի - մկկոց կալի - դժոց կալի - կլկլոց	Լ - Մ լալի - կարեկցող լալի - պանիր	

**ԲԱՌԱԳԻՏՈՒԹՅՈՒՆ
ԼԵՔՏԻՆԳՈԼՈԳԻԱ**

ზღბე ჰაყერენიონ ათანბნაგნიონ ზნზ ჯიჰნასთ ჸ სყასარქიო რა-
 ზერ, აყა ქრავერენიონ რაზერღ ნაქაღასიოქან მნზ ღსთ ჰრენგ
 ჰნასთი რაქანქიონ ზნ ზრქიო თნსაქიჰ ჰნზნიოქიონ (ღამოუქიღებელი) ჸ
 იქანღაქ (ღამზმარე): გუჰინ წიგნის მღაზიამ საშუალო სკოლის მღათე
 კლასის სომზური ღიჭერაჭურის ისტორიის აზალი სახელმძღვანელო
 მიიღო: აქი ნაქაღასიოქან მნზ კა თანსნერზ რაზ, ორინზ ნაქაღა-
 სიოქან ანღანნერ ზნ ჸ ოინნ ჰნზნიოქიონ ჰნასთნერ:

კარგი იქნებოდა, ხეალ რომ თეატრში წავსულიყავი, მაგრამ შეიძლება დრო არ მქონდეს: ასე ნაխაიასიოქიან მზე ენიჭება ქაიხილ ითან-იას ხე:

**ԱՐՄԱՏ, ՀԻՄՔ, ԱԾԱՆՑ
ԺՈՐՈՒ. ՊՇԺՅ. ՆՊՈՒՆՈ**

**ԱՐՄԱՏ
ԺՈՂՈՒ**

[illegible]

**ՀԱՄԲ
ՊՆԺՆ**

Հիմքը վրացերենում բառի այն մասն է, որը թեքման ժամանակ փոփոխության չի ենթարկվում, օրինակ՝ *სახლი*-*ი* (տուն) բառի մեջ հիմքն է *სახლ*, *ი*-ն՝ ուղղ. հոլովի վերջավորությունը: *დღეა-მ* (մայր) բառի մեջ

ծանց. ճա-նա-տա-յր-ե-թ-ը-լ-ո-վ-եր-ն-ա-գ-ր-վ-ա-ծ, ճա-նա-թ-յ-ո-թ-ը-լ-ո-հ-ի-մ-
ն-ա-վ-ո-ր-վ-ա-ծ, ճա-ռ-ճ-յ-ւ-ն-ը-լ-ո-հ-ա-մ-ո-գ-վ-ա-ծ, ճա-ռ-ճ-յ-ւ-ն-ը-լ-ո-հ-ա-մ-ո-գ-
ն-ու-ն-ք, հ-ա-մ-ո-գ-ն-ը, ճա-ռ-ճ-յ-ւ-ն-ը-լ-ո-ս-տ-ա-հ-ո-ր-ն-ը, թ-ա-ճ-ա-ր-ը-լ-ո-
գ-ն-ա-ց-ք, ճ-ռ-ա-ն-ը-լ-ո-թ-ը-լ-ո-ս-տ-ա-հ-ա-ս-ն-ը և այլն:

Բերված օրինակներում շղագիր գրվածները բառերի արմատներն են, մյուսները նախածանցներ են կամ վերջածանցներ:

Վրացերենի ածանցները համապատասխանում են հայերենի գոյա-
կանակերտ, ածականակերտ և մակբայակերտ ածանցներին:

Օրինակ՝ *ճօց-ո (գիրք) բառից կարող ենք կազմել՝*

ճօց-ո-յ-ր-ո գրագետ

ճօց-ա-յ-ո -գրքույկ

շ-ճօց-ո-յ-ր-ո անգրագետ

շ-ճօց-ո-յ-ր-ո-ւ-թ-ա անգրագիտություն

ն-ա-ճօց-ո-յ գրապահարան

ճօց-ն-ա-ւ-թ-ա-յ-ո գրապահող

ճօց-ո-յ-ր-ը-թ-ա գրագիտություն

Ձյ-յ, նա-յ, նա-ո կապակցված նախածանց - վերջածանցները կազ-
մում են զգացմունք, արհեստ, պատկանելություն կամ վերաբերություն
ցույց տվող գոյականներ.

<i>Ձյ-յ:</i>	<i>Ձյ-ձ-յ-ր-ո-յ</i>	<i>հացթուխ</i>
	<i>Ձյ-ձ-ա-լ-ո-յ</i>	<i>այգեպան</i>
	<i>Ձյ-ն-ա-ց-ո-յ</i>	<i>նավավար</i>
	<i>Ձյ-ն-ա-ն-ո-ր-ո-յ</i>	<i>նախրապան</i>
	<i>Ձյ-մ-ա-ն-ժ-ն-ո-յ</i>	<i>մեքենավար</i>
	<i>Ձյ-ո-յ-ց-Յ-ո-յ</i>	<i>ծկնորս</i>
	<i>Ձյ-ճ-ր-ո-ւ-թ-ո-յ</i>	<i>դրոշակակիր</i>
	<i>Ձյ-ժ-յ-ց-օ-ճ-ր-ո-յ</i>	<i>ժառանգորդ</i>
	<i>Ձյ-ն-ա-ն-ժ-ն-ո-ր-ո-յ</i>	<i>ածխահատ</i>
	<i>Ձյ-ճ-յ-ց-օ-ն-ո-յ</i>	<i>գինեգործ</i>
<i>նա-յ:</i>	<i>նա-ձ-յ-լ-ո-ն-ո-յ</i>	<i>թանաքաման</i>
	<i>նա-ժ-ա-տ-մ-ո-յ</i>	<i>հավանոց</i>
	<i>նա-ճ-յ-ց-օ-ն-ո-յ</i>	<i>գինեքաշ շերեփ (քաշի)</i>
	<i>նա-ն-օ-մ-օ-ն-ճ-ո-յ</i>	<i>եգիպտացորենի դաշտ</i>
	<i>նա-ն-ա-յ-Յ-մ-ո-յ</i>	<i>նախաճաշարան</i>
	<i>նա-յ-ր-ո-ւ-թ-ո-յ</i>	<i>սայլագնա</i>
	<i>նա-ն-ա-ն-ճ-ո-յ</i>	<i>պալատ</i>
	<i>նա-ւ-թ-օ-լ-ո-յ</i>	<i>հարսնացու</i>

სა-თ:	სა-პროფესორ-თ	აყოფხუორასკან
	სა-სადილო-თ	დაჯარან
	სა-ავადმყოფო-თ	ჩიქანოვანოვ
	სა-შუალო-თ,	მეფნასკარც
	სა-ჯარ-თ	ხანრეჩინ
	სა-სწავლო-თ	ოლიმნასკან
	სა-დურგლო-თ	ათაოტაგოტარან
	სა-შეიშველო-თ	ენერეგარან
	სა-ხურსათ-თ	მერეჩინ
	სა-ხაღ-თ	ტოტოტოვასკან
	სა-წარმო-თ	არეოლინარერასკან
	სა-ბავშვ-თ	მანასკან
	სა-სკოლო-თ	ოყოფასკან

ნა-არ: შიუგ ზ თაქიხ ორსე რანსი` ჯინოქიან, კანოქიგე და აქსი თეღ:

ნა-ხოფლო-არ-ი	კიოლათეღი
ნა-ქალოქ-არ-ი	ქაოლქათეღი
ნა-ბალობ-არ-ი	ქოთათეღი
ნა-ბუდ-არ-ი	რნათეღი
ნა-ჭაობ-არ-ი	დახნათეღი
ნა-ტახტ-არ-ი	გახათეღი
ნა-სახლო-არ-ი	თნათეღი

უ-ო, უ-ურ-ი // ულო-ი (-ან, -თ, -იქ) ატანენენიქ კადანქინ ნე ტქსთასკან ჩნასთიქ ატასკანენი: ოათასქანინ ნე ჩნჯაქსი` ხარეჩინ.

უ-ცოლო-თ (ცოლო-ი)	უ-ხელო-თ (ხელო-ი)
უ-მარილო-თ (მარილო-ი)	უ-ეზო-თ (ეზო-ი)
უ-კბილო-თ (კბილო-ი)	უ-აზრო-თ (აზრო-ი)
უ-მთვარო-თ (მთვარ-ე)	უ-მზეო-თ (მზეო-ი)
უ-საზღვრო-თ (საზღვარ-ი)	უ-გულო-თ (გულო-ი)
უ-ბედ-ურ-ი (ბედ-ი)	უ-ფერ-ულო-ი (ფერ-ი)
უ-გემ-ურ-ი (გემ-ი)	უ-პატრონო-თ (პატრონ-ი)

სიქნქინასთ მასქეჩენი კადანქი აქსლანინ ნე -დ ქერჯატანე. უ-ცოლო-დ, უ-გულო-დ, უ-ფულო-დ. სრანე ზე აქათასქანინ ნე ჩნჯაქსი` ხარეჩინ (ჩნასთ. კარგი და კარგად).

-ა (-იქ, -იქ) ნქადასკან, ქაოლქასკან

კაც-ა (პატარა კაცი)
ცხენ-ა (პატარა ცხენი)
დედოფალო-ა (პატარა დედოფალი, სათამაშო)

-օյո (-իկ) կազմում է հատուկ և հասարակ անունների նվազական, փաղաքական ձև

գոս-օյո	դեղ-օյո
դատ-օյո	մամ-օյո
տամր-օյո	ծոփ-օյո
մա-օյո	ժամ-օյո

-յել (-ցի) ցույց է տալիս անձի որտեղացի լինելը.

յալոյ-յել-օ	քաղաքացի
սոփոլ-յել-օ	գյուղացի
երեյն-յել-օ	երևանցի
յարոյ-յել-օ	վրացի
տծոլոս-յել-օ	թբիլիսցի

-յը (-ական, հոնանիշը՝ -ային) ցույց է տալիս մի բանի կամ մեկին պատկանող՝ վերաբերող իմաստ:

մշտնջու-յը-օ	հայրենական
նշտնջու-յը-օ	ուսանողական
նոմ-յը-օ	հայկական
օղո-յը-օ	իտալական
սոփոլ-յը-օ	գյուղական
յալոյ-յը-օ	քաղաքային
ադաման-յը-օ	մարդկային

Այն բառերում, որոնց հիմքում կա *ն*, *յը* ածանց ավելանալու դեպքում տեղի է ունենում տարեմանում (դիսիմիլացիա) և *յը*-ը դառնում է *յոլ*.

յարո-յոլ-օ	վրացական
նոմ-յոլ-օ	ռուսական
մնոցո-յոլ-օ	գեղարվեստական
ֆրանց-յոլ-օ	ֆրանսիական
լոսթո-յոլ-օ	գինվորական

-յո (-ստան) ցույց է տալիս երկիր՝ *նոմ-յո-ն*, *նոմ-յո-ն*, *մոնղոլ-յո-ն*, *թաթար-յո-ն*, *հոն-յո-ն*, *սոփոլ-յո-ն*, *նոմ-յո-ն*, *նոմ-յո-ն* և այլն:

-ոն, -ոն, -ոն, -ոն (-ավոր, -ավետ, -կիր) ածանցները ցույց են տալիս մի բան ունեցող, որևէ բանով օժտված գոյականներ.

-ոն:	ֆուլ-ոն-օ	փող ունեցող՝ փողավոր
	յար-ոն-օ	ականջ ունեցող
	ոլո-ոն-օ	կին ունեցող տղամարդ՝ կանամբի
	յոն-ոն-օ	ամուսին ունեցող կին՝ արամբի
-ոն:	նոմ-ոն-օ	գերազանցիկ, հինգերորդ սովորող

-იერ:	წვერ-თხან-ი	მორიქավոր
	ჯვარ-თხან-ი	საჯավორ, საჯასიქ
	მანდილ-თხან-ი	საჯასავორ` თიქინ
	ქუდ-თხან-ი	გასარსავორ` თოქამარო
	ხამ-თხან-ი	ხრეხრეხოქ (მხეხას) სოქოქოქ
	წივ-იერ-ი	გოვან
	წეს-იერ-ი	სანონავორ
	კანონ-იერ-ი	ოქინავორ
	წუთ-იერ-ი	ოქოქსასან
	წომი-ერ-ი	სასავორ
-ოვან:	მადლ-იერ-ი	ხრასთოვან (მას` ხრასთოვორ)
	მშვენიერ-ი	ხოვას
	ხნ-იერ-ი	თარეხ (თარეხავორ)
	ყვავილ-ოვან-ი	ბოქსავორ
	ძალ-ოვან-ი	ოქონ
-ობა, -ება (-ოქონ, -ონიქ)	კლდ-ოვან-ი	ბოქონ
	-ობა, -ება (-ოქონ, -ონიქ) აბანეხნეხ ქოვონ ხნ ქეროვასან გოქასანნეხ.	
	ბედნიერ-ება	ხრეხანოქონ
	ბატონ-ება	სოქონ
	ძლიერ-ება	გოქონ
	ჩახუქ-ება	გოქონ
	ჭეშმარიტ-ება	ბანოქონ
	მტრ-ობა	ბანოქონ
	ძმ-ობა	ხოქოქონ
	ამხანაგ-ობა	ღოქონ
-ნარ-ოქონ (თარნმანმან-ნაქ)	ახალგაზრდ-ობა	ხრითასოქონ
	მეგობრ-ობა	ბოქონ
	-ნარ-ოქონ (თარნმანმან-ნაქ) გოქონ ქ თოქონ იქს ქანოქ ანოქ	
	ბუჩქ-ნარ-ი	ბოქონ
	ფიჭ-ნარ-ი	სოქონ
-ნარ-ი	ვერ-ნარ-ი	სოქონ
	ნაქ-ნარ-ი	ხოქონ
	ქეშ-ნარ-ი	სოქონ
	მაქვლ-ნარ-ი	მოქონ

ԳՈՅԱԿԱՆ ԱՆՈՒՆ ՆՐԱՅԵՆՈՒԹՅԱՆ ՆԱԽԵՂՈՒԹՅՈՒՆ

Գոյական կան գոյական անուն կոչվում են այն բոլոր բառերը, որոնք ցույց է տալիս տարբերակված առարկաներ և առարկայացված հասկացություններ (մարդ, գիրք, թռչուն, ծիծեռնակ, քաջություն, վագր, փոփոխիկ, ամպրոպ և այլն):

Վրացերենում գոյական անունը պատասխանում է ո՞վ (ցո՞ն?) կամ ի՞նչ (ո՞ւ?) հարցերին: Ըստ քերականական և իմաստային հատկանիշների՝ գոյականները լինում են՝

շնչավոր – სულიერი /ცოცხალი/
անշունչ – უსულო /არაცოცხალი/
հատուկ – საკუთარი
հասարակ-საზოგადო
հավաքական-კრებოთი
իրանիշ-ნივთიერებათა სახელი
վերացական- აბსტრაქტული

ՔԵՐԱԿԱՆԱԿԱՆ ՍԵՈՒ ՄԱՍԻՆ ԶԵՆՈՒԹՅԱՆ ՆՐԱՅԵՆՈՒԹՅԱՆ ՄԵՆԱԶԵՆ

Վրաց լեզուն քերականական սեռ չունի, ոչ էլ արական կամ իգական սեռն արտահայտող հատուկ դերանուններ:

1. Արական սեռ ցույց տվող գոյականների համար գործածվում են մამა (հայր), კაცი (մարդ), ვაჟი (տղա), ძე (արու) բառերը:

2. Իգական սեռ ցույց տվող գոյականների համար գործածվում են დედა (մայր), ქალი (կին) և ასული (աղջիկ) բառերը:

მამაკაცი –	տղամարդ բառացի՝	հայր+մարդ
დედაკაცი –	կին	մայր+մարդ
ვაჟიშვილი –	որդի	տղա+զավակ
ვაჟბატონი –	պարմանի	տղա + պարուն
ქალბატონი –	տիկին	աղջիկ+ պարուն
ქალიშვილი –	աղջիկ	աղջիկ+զավակ
მუშა ქალი –	բանվորուհի	բանվոր+կին
ქართველი ქალი –	վրացուհի	վրացի+կին

Հայրանման գործածության դեպքում արական սեռ ցույց տվող գոյականների համար գործածվում է թյ (արու, ուստր), իսկ իգական սեռ ցույց տվող գոյականների համար՝ ասլու (դուստր) բառը.

օգոցի թյ	օգոցի ասլու
ցոնցոցի թյ	ցոնցոցի ասլու
մերոցի թյ	մերոցի ասլու

Իգական սեռի անձի ազգությունը, մասնագիտությունը, արհեստը, որևէ զբաղմունքի տեր լինելը շեշտելու համար գործածվում է լալու օժանդակ բառը, որը համապատասխանում է հայերեն -ուհի վերջածանցին՝

Սոնիոն լալու-դերասանուհի (դերասան աղջիկ՝ կին)
Սոնիոն լալու-մարզուհի (մարզիկ աղջիկ՝ կին)
Սոնիոն լալու- աշակերտուհի (աշակերտ աղջիկ՝ կին)
Սոնիոն լալու-հայուհի (հայ աղջիկ՝ կին)
Սոնիոն լալու-ուսանողուհի (ուսանող աղջիկ՝ կին)
Սոնիոն լալու-բանվորուհի (բանվոր աղջիկ՝ կին)
Սոնիոն լալու - բժշկուհի (բժիշկ աղջիկ՝ կին)
Սոնիոն լալու - մեքենագրուհի (մեքենագրող աղջիկ՝ կին)

Թռչունների համար նշվում են մամալու (արու, վարուժան), զլալու (էգ, մարի) օժանդակ բառերը:

Սոնիոն լալու - մամալու (արու հավ)
Սոնիոն լալու - մարի (ընտանի մարի հավ)
Սոնիոն լալու - ինդկահավ (արու)
Սոնիոն լալու - ինդկահավ (էգ)
Սոնիոն լալու - աղավան (արու)
Սոնիոն լալու - աղավան (մարի)

Խոշոր եղջերավոր անասունների համար՝ օրու (էգ), օրու (ործ):

Օրու կաթնի - գոմշակու
Օրու կաթնի - գոմշակու
Օրու օրու-եղնար
Օրու օրու- եղջերու

Վայրի գազանների և տնային որոշ կենդանիների համար՝ օրու (ործ), թյ (էգ):

Օրու լոռի - առու (ործ)
Օրու լոռի - առու (էգ)
Օրու կաթն - կատու (ործ)
Օրու կաթն - կատու (էգ)

խոզերի համար՝

ღორი – խոզ (առհասարակ խոզ՝ էգ լինի թե ործ)
ტახი – խოզ (ամործատած)
ნეზვი ღორი - խოզ (էգ)
ნეზვი თხა - აյბ (էգ)
ვაცი - ნიუსაզ (արიւ აյბ)

Ձիերի համար՝

ცხენი - ბი (առհասարակ՝ էգ լինի թե ործ)
ულაყი ცხენი - ხიძათას (չմաւած)
ჭაკი ცხენი - წას՝ զամբիկ, մատակ
ფაშატი ცხენი - զամբիկ, մատակ ბი
ლაფშა ცხენი – ամործատ՝ կուրտ ბი (էշ)

Շնչավոր և անշունչ առարկաներ სულიერი და უსულო საგნები

Շնչավոր առարկա ցույց տվող գոյականներն են մարդիկ, թռչուններ և կենդանիներ ցույց տվող բառերը:

Այն բառերը, որոնք ցույց են տալիս անձ, պատասխանում են ո՞վ (ցոն?) հարցին: Օրինակ՝ კაცი, ქალი, მუშა, ექიმი, სტუდენტი, მოსწავლე, მწერალი, ლექტორი... Մնացած բոլոր գոյականները, որոնք արտահայտում են անշունչ կամ շնչավոր առարկա, պատասխանում են ի՞նչ (რა?) հարցին:

Օրինակ՝ წიგნი, რეუელი, კალამი, ფანქარი, დაფთარი, ქაღალდი, ნათურა, ცხენი, დათვი, თხა, მტრედი, არწივი, ლომი, კატა...

Հոլովները, նրանց հարցերը և վերջավորությունները ბრუნვები, მათი კითხვები და ნიშნები

վրացերենում գոյականն ունի յոթ հոլով՝

სახელობითი - ანվანასკან (ნიღვასკან)-ვინ? რა? բաղაბայնիგ
ხետო՝-ი, ბայნավորიგ ხეტო՝-0:

მოთხრობითი - պատմողական-ვინ? რა? բաղაბայնիგ ხეტო՝-მა,
ბայნավորიგ ხეტო՝-მ:

მიცემითი - տրական-ვის? რას? բաղაბայնիგ ხეტო՝-ს, ბայნավորიგ ხეტო՝-ს:

ნათესაობითი - სხვასკან-ვისი? რისი? ბაղაბայნիგ ხეტო՝-ის,

- ծայնավորից հետո՝-ն(ո):
- Յոթմեջդեծոտ - գործիական-ցոնոտ? րոտ? բաղաձայնից հետո՝-ոտ, ձայնավորից հետո՝-ոո:
- Յոտաճրջոտ - պարագայական-ցոնաճ? րաճ? բաղաձայնից հետո՝-աճ, ձայնավորից հետո՝-ա:
- Մոլեջոտ - կոչական-չունի, բաղաձայնից հետո՝-ո, ձայնավորից հետո՝-ջ:

Այս հոլովներից չորսը՝ անվանականը (ուղղական), տրականը, սեռականը և գործիականը համապատասխանում են հայերենին:

ՀՈԼՈՎՈՒՄ: Գոյականի փոփոխությունը հոլովական բոլոր ձևերով կոչվում է հոլովում: Վրաց լեզուն, ի տարբերություն հայերենի, ունի միայն մեկ հոլովում. այսինքն՝ հոլովվող բոլոր խոսքի մասերն ունեն հոլովական նույն վերջավորությունը: Բայց, ելնելով անվան (բառի) հիմքի վերջավորությունից, հոլովվող բառերը բաժանվում են երկու հիմնական խմբի.

բաղաձայնահիմք (բաղաձայնով վերջացող հիմքեր) կամ բաղաձայնահանգ.

ծայնավորահիմք (ծայնավորով վերջացող հիմքեր) կամ ձայնավորահանգ:

Բաղաձայնահիմք (բաղաձայնահանգ) գոյականները, իրենց հերթին, բաժանվում են երկու ենթախմբի.

ա. կայուն (չփոփոխվող) հիմքով բառեր (երբ հոլովման ժամանակ բառերը որևէ փոփոխության չեն ենթարկվում).

բ. անկայուն (փոփոխվող) հիմքով բառեր (երբ բառի հիմքը վերջանում է յ կամ յ ձայնավորով, և հոլովման ժամանակ սեռական, գործիական և պարագայական հոլովներում հիմքի վերջից այդ ձայնավորները սղվում են՝ մեղան-ո մեղն-ոն, մեղն-ոտ, մեղն-աճ, խոթեղ-ո, խոթղ-ոն, խոթղ-ոտ, խոթղ-աճ):

Զայնավորահիմք (ծայնավորահանգ) գոյականները նույնպես բաժանվում են երկու խմբի.

ա. բառեր, որոնց հիմքը հատվում է սեռական և գործիական հոլովներում (դրանք յ կամ յ ձայնավորով վերջացող գոյականներն են՝ ճրտմ-ա ճրտմ-ոն, ճրտմ-ոտ, խն-յ, խն-ոն, խն-ոտ).

բ. բառեր, որոնց հիմքը չի հատվում (դրանք էլ ո կամ ո ձայնավորով վերջացող գոյականներն են)՝ Մյար-ո Մյար-ոն(ո), Մյար-ոտ(ո), տրմո-տրմո-ն(ո), տրմո-տ(ո), րյ-րյն(ո), րյ-տ(ո):

Ամվանական (ուղղական) հոլով სახელობითი ბრუნვა

სახელობითი ანվანական (ուղղական) հոլովը բառի ուղիղ ձևն է: სახელობითი -ին ունի -ი վերջավորություն՝ թե՛ եզակի և թե՛ հոգնակի թվերում, ընդ որում եզակի թվում -ի-ն դրվում է բառի հիմքից հետո, իսկ հոգնակի թվում՝ -ებ հոգնակերտից հետո:

Միջն-ի - Միջն-ებ-ի, Երկր-ի-Երկր-ებ-ի, Ժամ-ի-Ժամ-ებ-ի,

Եղ-ի-Եղ-ებ-ի, Թագ-ի-Թագ-ებ-ի, Կա-ի-Կա-ებ-ի,

სახელობითი հոլովում -ი վերջավորություն ունեն այն բառերը, որոնք բաղադայնավերջ են. ბაღ-ი, ჟურნალ-ი, გაზეთ-ი, ლექტორ-ი, ავტობუს-ი, მატარებელ-ი, სტუდენტ-ი, ადამიან-ი, წიგნ-ი, ცხენ-ი, თვალ-ი, ფულ-ი, (ნას) ჩაი, ტრამვაი, ირაკლი, აკაკი, გიორგი, კორნელი. ი-ով վերջացող բոլոր հատուկ և հասարակ ანიმները փոխառված են այլ լեզուներից):

ა, ე, ო, უ հնչյուններով վերջացող բառերը სახელობითი հოլովում -ი վերջավորություն չեն ստանում, Ժամանակի ընթացքում -ი-ն ընկել է (եղել են՝ დედა-ი, ხე-ი, ოქრო-ი և այլն): Ժամանակակից գրական վրացերենում այդ կարգի բառերը հանդես են գալիս հիմքով՝ առանց ანվანական հոլովի վերջավորության, թեև հոգնակի թվում դրանք նույնպես ստանում են -ი վերջավորություն, որը դրվում է -ებ հոգնակերտից հետո:

დედა-დედ-ებ-ი, დღე-დღე-ებ-ი, ორმო-ორმო-ებ-ი, დანა-დან-ებ-ი, ღამე-ღამე-ებ-ი, თარო-თარო-ებ-ი, ვზა-ვზ-ებ-ი, საქმე-საქმე-ებ-ი, სორო-სორო-ებ-ი, კუ-კუ-ებ-ი, ყრუ-ყრუ-ებ-ი, ბუ-ბუ-ებ-ი, რუ-რუ-ებ-ი:

Ծանոթություն: -ო -უ վերջավորություն ունեցող բառերը շատ քիչ են:

სახელობითი հოլովը պատասխանում է ვინ? (ი-ով) և რა? (ი-ն) հարցերին, ըստ որում, ինչպես հայերենում, այնպես էլ վրացերենում ი-ով հարցը տրվում է միայն անձ ցույց տվող գոյականներին, այլ դեպքերում՝ շնչավոր թե անշունչ, տրվում է ი-ն հարցը:

სახელობითი հოլովով դրվում են մախադասության ենթական և ուղիղ խնդիրը: Ենթական դրվում է ანվანական հოլովով, եթե բայը ანանցողական է. այս դեպքում բայը, ანկախ Ժամանակածից, չի փոխում ենթակայի հոլովը:

სტუდენტი მიღის უნივერსიტეტში.

ოსამიიღი გნილი է ჰამალსარანი:

სტუდენტი მიდიოდა უნივერსიტეტში.

ოსამიიღი გნილი ღე ჰამალსარანი:

სტუდენტი წავიდა უნივერსიტეტში.

ოსამიიღი გნაგ ჰამალსარანი:

*სტუდენტი წავა უნივერსიტეტში.
ნოსანოღი სენა ხანაქსარან:
სტუდენტი წასულა უნივერსიტეტში.
შარდვილიმ ღ` ნოსანოღი დმანგი ღ ხანაქსარან:*

ბნჰასკან ანქანასკან ხილიქი ღ იქილიმ მას აქნ იბაქილიმ, ბჰნ
ქაქნ ანგიოქასკან ღ, ჰსქ ქანანასკანღი` ნიქსა.

*ბოქტი წიქს რიქანს.
ქანასთიქი გრილი ღ ქსაქ:
მოქადრაქეები ფიქბურთს თამაშობენ.
წაქსანასთიქსთნიქნ ჰსაილიმ ბნ ჰილიქიქი:
მეწობლეები აშენებენ სანლექს.
წარსანნიქნ ქანოღილი ბნ თნიქ:
მებაღე რეაქს ხექ.
სქგნასანქნ თნიქილი ღ ბან:*

ნიქიქი ჰნიქიქი იქილიმ ღ ანქანასკან ხილიქი, ბჰნ ქაქნ ანგიოქა-
სკან ღ, ქანანასკანღი` ანგიქაქი:

*დიასანსიქსმა იქიდა ბოშილორი, კარტოფილი, ხანვი,
სტაფილი, კომბოსტი.*

სმთხილიქიმ დნეგ აქიქიქი, ქარიქიქი, სიქი, გაგარ, ქაიქანქ:
ბოქტიმ დაწიქა რიქანს.

*ქანასთიქი გრილი ქსაქ:
მოქადრაქეებმა ფიქბურთი თამაშქს.
წაქსანასთიქსთნიქნ ჰსაიქსიქნ ჰილიქიქი:
მეწობლეებმა ააშენქს სანლექს.
წარსანნიქნ ქანოღიქსიქნ თნიქ:*

*დნიქბქას ბიქასანნიქნ ნიქიქი ჰნიქიქნიქნ ბნ:
სქ იქინასკანიქ.*

*სტუდენტი კარგად სწავლობქ.
ნოსანოღი ღაქ ღ სიქიქიქი (ბნქ):*

*ჩამორიქნილი სტუდენტი უნივერსიტეტიდან გააქევექ.
ქასთ სიქიქიქი ნოსანოღიქნ ხანაქსარანიქნ ხნიქსიქნ (ნიქ. ჰნიქ):*

*ქვიქას არქ ერთი ვაწეოთ არ ვამოქიქს.
სქიქასიქი იქ ნიქ ქრიქიქი ქიქსიქნ (ბნქ):*

*დიქს ბევერი ვაწეოთ ვიქიქიქი.
სქსიქი ქასთ ბნიქ დნიქსი (ნიქ. ჰნიქ):*

*ბრიქესთორ ავექსიქანიქს უფროსი შვილი გერმანიქაში სწავლობქ.
შრიქსთორ სქსთიქსანიქ აქასაქ იქიქიქნ დერიანქიქიქი ღ სიქიქიქი (ბნქ):*

*ბრიქესთორ ავექსიქანიქს უფროსი შვილი სანრანქეთში წაიქვანქს.
შრიქსთორ სქსთიქსანიქ აქასაქ იქიქიქნ დერიანქიქიქი თარიქნ (ნიქ. ჰნიქ):*

ზოგნასკი ზქლინ ჰილიქასან ქერქაქიოქიონი ნიქლინ ზ -ებ ჰიღნასქერთიგ ჰნთი.

კაც-მა-კაც-ებ-მა მეზობელ-მა-მეზობელ-ებ-მა
ცხენ-მა-ცხენ-ებ-მა მსახიობ-მა-მსახიობ-ებ-მა
კბილ-მა შემაწუხა.
კბილ-ებ-მა შემაწუხეს.
მოჭადრაკემ კარგად ითამაშა.
მოჭადრაკეებმა კარგად ითამაშეს.

ზქნ ჰილიქიო ქაონი იღი ქაღაბქანაჰანდ ირიქიქ, ააქა აიქ ირიქიქი ნიქნაქნ სთანიღ ზ -მა ქერქაქიოქიონი.

სომეზმა მოჭადრაკეებმა მოიგეს ყველა პარტია. ზაქ ჯაქნათიქსთნე-რი ჰაღქნეჰი ქილი აქარიქანნერიღ:

ციფმა აზინდმა ჩენი დღეგანდელი ექსკურსია ჩაშალა. ზიღრი ზღანა-ლი ჯაქანნე აქსიქა ნერი ზქსიღიქიან:

ნიჭიერმა მეათეკლასელმა ერთმა გოგონამ ძალზე რთული ამოცანა ამოხსნა. ჰნქაგჰი თასნერიოქი ოასარიანგჰი მი აღიქს ჯათ ქარიქ ჰნღიქი ლიბნე:

ერთმა ჩემმა უცხოელმა ყოფიღმა სტუდენტმა პიტერმა ქაუემ, ჩენი ლიტერატურისა და კულტურის კარგმა მცოდნემ, ბევრი რამ თარგმნა სომხურიდან ინგლისურად. ართასაჰანანგჰი ჰმ ნნქ ნაქსქი ნისანიღღ`
ფიქერი ქაიღნ` ნერი ორასანიქიან ს მჯასიქიქი ნნბ ქარნქანღ, ჯათ ქან ზ ქარიღანნქ ჰაქნენიქი ანღქნენ:

ა, ე, ო, უ ღაქნაქიოქი ქერქაგოქი ირიქიქნერი მოთხრობითი ჰილიქიღ -მა ლან-მ ქერქაქიოქიონი ჯნ სთანიღ, მნიღ ჰნ ანქიქიქი.

პატარა დაგითმა საინტერესო მოთხრობა დაწერა. ფიქრიქ რაქიქი ჰნთაქრიქი აქათნქაბქ ორნე:

მიმიე სამუშაომ დამღალა. ღანი აქქათანნქ ჰიღნეგრნე ჰნბ:

ვიწრო ფეხსაცმელმა ფეხები პატკინა. სნღ ლიქიღ ითქნეს გაქნეგრნე:

ერთი თხილის გული ცხრა მამ გაციოთ. სნქ ანღიქი მიჯიღი ჰნღ ზღქარი ქაბანნეჰი (ჰარი მიჯს):

Տրական հոլով մեջմտի ծրագր

Վրացերենի մեջմտի-ն գրեթե համապատասխանում է հայերենի տրականին: Վրացերենում նրանով դրվում են հանգման անուղղակի խնդիրը, ուղիղ խնդիրը, ենթական, բայական անդամի լրացումները և այլն: Նախադասության բոլոր անդամների հարաբերության բնույթը պայմանավորված է բայի սեռով և ժամանակածեղով:

Մեջմտի-ն պատասխանում է զո՞ւմ (ո՞ւմ) և թե՞ (ի՞նչ) հարցերին: Հոլովական վերջավորությունն է -ի, որը դրվում է բառի ուղիղ ձևի վրա.

յա-ն լեզ-ն թե-ն զո-ն թե-ն թե-ն
յա-ն լե-ն լե-ն լե-ն լե-ն լե-ն

Հոգնակի թվում հոլովական վերջավորությունը դրվում է բառի վերջում -ը հոգնակերտից հետո.

յա-ն լե-ն լե-ն լե-ն լե-ն լե-ն
յա-ն լե-ն լե-ն լե-ն լե-ն լե-ն

Հանգման անուղղակի խնդիր, եթե բայը դրված է II կամ III սերիայով (սերիաների մասին՝ «Բայ» բաժնում).

Երբեք մեծացի լեզ-ն լե-ն լե-ն լե-ն լե-ն. Հորեկարին շնորհավորա-
կան հեռագիր ուղարկեցինք:

Երբեք մեծացի լեզ-ն լե-ն լե-ն լե-ն լե-ն. Հորեկարին շնորհավորա-
կան հեռագիր ուղարկեցինք:

Երբեք մեծացի լեզ-ն լե-ն լե-ն լե-ն լե-ն. Հորեկարին շնորհավորա-
կան հեռագիր ուղարկեցինք:

Ուղիղ խնդիրը դրվում է տրական հոլովով, եթե բայը անցողական է, ժամանակը՝ ներկա, այսինքն՝ բայը դրված է I սերիայով.

Լուսինը լուս-ն լուս-ն լուս-ն լուս-ն լուս-ն. Գրականագետ Ավե-
տիսյանը վեպ է գրում:

Լուսինը լուս-ն լուս-ն լուս-ն լուս-ն լուս-ն. Գրականագետ Ավե-
տիսյանը վեպ է գրում:

Լուսինը լուս-ն լուս-ն լուս-ն լուս-ն լուս-ն. Գրականագետ Ավե-
տիսյանը վեպ է գրում:

Լուսինը լուս-ն լուս-ն լուս-ն լուս-ն լուս-ն. Գրականագետ Ավե-
տիսյանը վեպ է գրում:

Լուսինը լուս-ն լուս-ն լուս-ն լուս-ն լուս-ն. Գրականագետ Ավե-
տիսյանը վեպ է գրում:

Լուսինը լուս-ն լուս-ն լուս-ն լուս-ն լուս-ն. Գրականագետ Ավե-
տիսյանը վեպ է գրում:

Լուսինը լուս-ն լուս-ն լուս-ն լուս-ն լուս-ն. Գրականագետ Ավե-
տիսյանը վեպ է գրում:

Լուսինը լուս-ն լուս-ն լուս-ն լուս-ն լուս-ն. Գրականագետ Ավե-
տիսյանը վեպ է գրում:

Լուսինը լուս-ն լուս-ն լուս-ն լուս-ն լուս-ն. Գրականագետ Ավե-
տիսյանը վեպ է գրում:

և մեկ աղջիկ:

Այժմ բերենք որոշ օրինակներ և համեմատենք հայերենի նույն-
նուն հոլովի հետ.

მე-2 კურსის სტუდენტებს მატენადარანი არ უნახავთ.

Երկրորդ կուրսի ուսանողները Սատենադարանը չեն տեսել:

მე-2 კურსის სტუდენტებს მატენადარანში წავიყვან.

Երկրորդ կուրսի ուսանողներին տանելու եմ Սատենադարան:

მე-2 კურსის სტუდენტებს მატენადარანი ძალიან მოეწონათ.

Երկրորդ կուրսի ուսանողներին Սատենադարանը շատ դուր եկավ:

Վրացերեն բոլոր նախադասություններում სტუდენტებს (*ուսանող-
ներ*) բառը պահանջում է և դրված է տրական հոլովով, մինչդեռ հայերե-
նում այդպես չէ:

Սեռական հոլով ნათესაობითი ბრუნვა

ნათესაობითი հոլովը պատասխանում է ვისი? (ո՞ւմ) և რისი? (ինչի՞)
հարցերին: Հոլովական վերջավորությունն է -ის, որը դրվում է բառի
հիմքի վրա. ქალაქ-ის, ქუჩა-ის, დედა-ის, კაც-ის.

-ო და -უ հիմքով գոյականների և որոշ այլ բառերի վերջավորու-
թյունները ნათესაობითი հოլովում համընկնում են տრական հոլովի վեր-
ջավորությանը. ოქრო-ს, რე-ს, მამუკა-ს, აკაკი-ს, ორმო-ს, ნუნუ-ს, შოთა-
ს, ეთერი-ს.

საխադասության մեջ ნათესაობითი հოլովի դերը համեմատաբար
սահմանափակ է. հանդես է գալիս իբրև գոյականական անդամի լրա-
ցում.

ა. հատկացուცხ`   მზატვრის ძეგლი   ზღვის ჰაერი
მეზობლის სახლი   ნარინეს სიმღერა

ბ. որոշիչ`

სურათების გამოფენა   ხის მაგიდა
ხორბლის ფქვილი   რკინის კარი
მთის ყვავილი   ვარდის სუნი
შუახნის კაცია   საშუალო ტანის ქალი
ოცე წლის სტუდენტი

գ. բացահայտիչ`

დღეს ვიყავით დიდი სომეხი პეტրոս-ელიზე ჩარვანცის სახლ-
მუზეუმში. Այսօր եղանք հայ մեծ բանաստեղծի՝ Եղիշե Չարենցի տուն-թանգարա-
նում:

სომხეთის დედაქალაქის-ერევნის ქუჩები და პროსპექტები გრძელი და განიერია. ჰაყასთან ნაყოფაღაპრის ხრისაჲს ქიოიგნენ ილ აყოი-
თანენრე ხრესარ ხნ ს ლანსაჲინ:

ყოიღნასჲს ხნჲსკან სს ლაროილ ჲ ირქელ სხნასკან ხილიქილ.

წერილი მივიღეთ აგტორის ჩამოსვლის შემდეგ. სანასნ სთაგანჲ
ხეიღნასჲს ჭამანსელიც ხნთი:

არამის წასვლის შემდეგ დედამ დაიწყო ტირილი. პრამი განალიც
ხნთი ნაჲინ სსსხე ლგ ქინელ:

სხნასკან ხილიქადსენრე აქელქ ჯათ ხანღიჲლინ ხნჲ გონანონ-
ნერე მხე.

ცისფერი	ცის ფერი	ყავისფერი	ყავის ფერი
იისფერი	იის ფერი	შინდისფერი	შინდის ფერი
ვარდისფერი	ვარდის ფერი	წაბლისფერი	წაბლის ფერი
ბინდისფერი	ბინდის ფერი	ნისლისფერი	ნისლის ფერი
ზღვისფერი	ზღვის ფერი	მტრედისფერი	მტრედის ფერი

სრანჲ ხანარქილნ ხნ სხსენრანგ გონენრ:

გორბასკან ხილიქ მოქმედებითი ბრუნვა

მოქმედებითი ხილიქლ აყათასჲანონ ჲ გოსთ? (ონიქ), რთ? (ინ-
ჯიქ) ხარგენრე: ჰილიქასკან ქერჯაქიოიქონსენრე -თი სკან -თი, ხა-
ქელქილნ ხნ რაიქი ხინჲქინ:

გულ-თი, კაც-თი, ქალაქ-თი, ბაგშე-თი, დედ-თი, რადიო-თი, ოქრო-თი,
ორმო-თი, ბუ-თი, რუ-თი

ინჯახს თხსნილნ ხნჲ რერქად ოიინასკნენრე, -თი ქერჯაქიოი-
ქონს სთანონ ხნ აჲნ რაიქენრე, იოინგ ხინჲქლ ქერჯანონ ჲ -თი სკან -უ
ბაჲნაქიოიქლ:

მოქმედებითი ხილიქლ ჲნასთიქლ ნიო ჲ ხაჲიგ ქელქი გორბასკან ხი-
ლიქინ. გილგ ჲ თაქის, რე გორბიოიქონს ჲნჯი სკან ოლ მჲიგნიქ ჲ ლა-
თარქილნ, ნას გორბიოიქონს თხელ ს ჭამანასკლ:

საზამთრო ჯიბის დანთ ვერ დავჭერი. მხერილქ გრჲანჲ ღანასკილქ
ქლარიღაგა სთრელ:

სამსახურში მანქანთ კი არა, ფეხთ მიგდივარ. ოანჲაჲაქი მხრე-
ნაქილქ ჲ, იოქილქ ხნ გნილ:

რთ აბორეზ თბილისში წასვლას? ინჯიქ ხნ ნაქსათხონ ოქიქისჲ
მხსკნელ:

მინდა მატარებლით წავიდე. ოლქონ ხნ გნაგვიქ განალ:

რატომ თვითმფრინავთ არ მიდიხარ? ინჯიქ ინჲნაქიოიქ ჲ ხნ გნილ:

Հոլովական վերջավորությունն է-ად՝ բաղաձայնահանգ բառերի համար, և -ը՝ ձայնավորահանգ բառերի համար:

Բաղաձայնահանգ բառեր՝ կაც-ად, ქალ-ად, გულ-ად, ქალაქ-ად, წიგნ-ად, ბავშვ-ად.

Ձայնավորահանգ բառեր՝ ოქრო-დ, ღელე-დ, ღამე-დ, ღედა-დ, მამა-დ, ორმო-დ, რე-დ, ბუ-დ.

ვითარებითი հոլովը ցույց է տալիս որակ, փոփոխություն՝ փոխակերպում, կազմավորում, նշանակում, գնահատում, ինչ-որ բան դառնալը և այլն:

სულ პატარა იყო, ახლა კი კაცად იქცა. Բոլորովին փոքր էր, հիմա մարդ է դարձել:

ჩემი თანაკურსელი სკოლის დირექტორ-ად დანიშნეს. Իմ համակուրսեցուն դպրոցի տնօրեն նշանակեցին:

გაზეთი არა, ქაღალდი, რამის შესახებ-ად თუ გამოდგება. Թերթ չի, թուղթ է, մի բան փաթաթելու պետք կգա:

სიყვარული-გზ-ად და ხიდ-ად. სերը՝ ճանապարհով և կամրջով:

ვითარებითი հոլովով են գործածվում ածականի մի շարք քարացած ձևեր.

კარგად, ცუდად, ბედნიერად, ღამაზად, უშნოდ, ტკბილად, მწარედ, მხიარულად, თეთრად, შავად...

აგადმყოფს ტკბილ-ად სძინავს. Հիվանդը մուշ-մուշ քնած է:

დაბადების დღე მხიარულ-ად გაგატარეთ. Ծննդյան օրը ուրախ անցկացրինք:

ცა ლურჯ-ად მოჩანს. Երկինքը կապտին է տալիս:

ყველაფერი კარგ-ად გაიგო. Ամեն ինչ լավ հասկացավ:

მწარე-დ გაიღიმა. Դառնորեն ժպտաց:

ვითარებითი-ն երբեմն ցույց է տալիս տեղ, նպատակ, վայր.

სოფლ-ად ცხოვრება სხვაა, ვიდრე ქალაქ-ად. Գյուղում բնակվելն այլ է, քան քաղաքում:

ბავშვი წყლის მოსატან-ად გაგზავნეს. Երեխային ջուր բերելու ուղարկեցին:

ამ კვირას სოფლ-ად მოგდიგართ. Այս շաբաթ գյուղ ենք գալիս:

Ծանոթություն: *ვითარებითი անվան փոխարեն վրացերենում գործածվում են մას მიმართებითი ბრუნვა (ოიღოროიო, იოიღოიოიჲ ხოიო) և გარდაქცევითი ბრუნვა (თრანსფორმაციული) ბნაყოიუჲ ხოიო) տერმინներ:*

**Կոչական հոլով
Մոտեցնող բնույթ**

Կոչական հոլովով դրվում են բոլոր այն բառերը, որոնք ցույց են տալիս, թե ում են դիմում, ում է ուղղված խոսքը. այդքանով էլ սահմանափակվում է նրա գործածության ոլորտը: Հոլովական վերջավորությունն է՝ -ու: Զօք-ու, քս-ու, լիճ-ու, ամենաճ-ու, ժյգտձար-ու, Մցիլ-ու, ճա-ու, ժձա-ու.

Երբեմն ստանում է -օ վերջավորություն՝ ձյձա-օ, մամա-օ:

Ժամանակակից վրացերենում կոչականի փոխարեն հաճախ հանդես է գալիս բառի ուղղական հոլովածը. տամար, օտար, տამաზ, ցերամ, ֆոօ, ցերօ, ցենօ, ճլճա, ճլճա...

Հուլովող խոսքի մասերին պատկանող ամեն մի բառ դիմելու նպատակով գործածվելիս կարելի է դնել կոչական հոլովով.

ქალბატონებო და ბატონებო! Sხსენებო რ ს აყაიონებო რ: ჭაბუკებო და ქალიშვილებო! შათანებო რ ს აიღებო რ: სტუდენტებო და მოსწავლეებო! იოსანიონებო რ ს აჯახებო რ: ამხანაგებო და მეგობრებო! ენებო რ ს ეახებო რ: თანამეამულებო! ჯანებო რ: მამო ჩებო! ჯა რ ენ: ღებო! ასოქა ბ: საყვარელო დედაგ! სხრეღი ნაყრეღ: ძებო სტუდენტებო! მანსაღი ნ ჰიოებო: მამო, მმოთა ზარ ძღებო! ზღა რ, ზღებოქ ნ ხაღახან: ჩებო ძებო! მანსაღი ნ:

Կոչականը իբրև արտահայտչամիջոց ավելի շատ հանդիպում է բանաստեղծական խոսքում և ասացվածքներում:

Ծանոթություն: Վրացերենի և հայերենի հոլովները զուգահեռելիս հանդիպում են թե՛ ընդհանրություններ և թե՛ զգալի տարբերություններ:

Վրաց լեզվի ուղղական հոլովը համապատասխանում է հայոց լեզվի ա) ուղղականին.

ՆՇԱՆԱԿԱՆ ԳՈՐԾԵՊԻՆԵՐՆԵՐ - Ուսանողը կարդում է:

ձագ՝ Զյգծո տաժաՄոծըն - Երեխաները խաղում են:

ժոնֆաբլդը ժյւզօնըոմբ - Աշակերտը պարապում է:

ժնադրանո խաղաղի - Նկարիչը նկարում է:

բ) հայցականին.

Ճաշօրհան ընդգրկելով - Երեխայի և տարեր:

Ներդրանքի ցածրություն - Ուսանողի և կանչեր:

დედამ შვილი წაიყვანა სკოლაში - საყრდნობით თარაქ იყრიდ:

Հայոց լեզվի ուղղական հոլովը համապատասխանում է վրաց լեզվի՝ ա) ուղղականին (ենթակայի դեպքում)։

ՆԱԽԱԳԻՏՈՒԹՅՈՒՆ - ՈՒՍԿԱՆՈՒԹՅՈՒՆ կարգում է:

ՃՀՄՅԹ տաժաժոծն - Երեխան խաղում է:

მოსწავლე მეცადინეობს - Աշակերտი պարაყում է:

რ) ყათნოღასკანინ (მჩაჲნ ენթასკაჲი რესკონ).

სტუდენტმა წაიკითხა - ნოსანოღი კაროგაგ:
ბავშვმა ითამაშა - ერენტან ხაოგაგ:
მხატვარმა დახატა - სკაროხი ნსკარენგ:
დუდაშ შვილი წაიყვანა - საორო ერენტაჲინ თარაჲ:
 გ) თრასკანინ (რარბჲალ ენթასკაჲი რესკონ).

სტუდენტს წაუკითხავს წიგნი-ნოსანოღი კაროგაგ ტ გირე:
ბავშვს ლამაზი კაბა ჩაუცვამს-ერენტან გენტეგის გგენტ ტ ხაგ:
არმენეს აქვს მდიდარი ბიბლიოთეკა-პრინინ ნინი ხაროსთ გრაგარან:
გუმს მიჰყავს ადამიანები და მიჰყვს ტვირთი - საჲი თანნი ტ მაროკანგ
ს თანნი ტ რენ:
 დ) ნოღასკანინ (ნოღიო ხნოგის რესკონ).

სტუდენტმა შეადგინა კონსპექტი - ნოსანოღი კაგენტ კონსაჲეს:
ჩემმა ამხანაგმა დაწერა სტატია - ჩმ რნსკერ გრენგ ხოჲჲაგ:
 ნ) კოგასკანინ.

აშოტ წადი სკოლაში! პრ თ გნა რაროგ:
ტერან მომიყვით ვაკეუთილი! სხგრა ნ ყათნი რ რასო:
სტუდენტებო ჩააბარეთ გამოსცემს! - ნოსანოღინ რ ხანბნ რ რნოქონინენ:
 ყრავ ლგჲი ყათნოღასკან ხოლო ხანაყათასხანნი ტ ხაოგ ლგჲი ა
 ა) ნოღასკანინ (მჩაჲნ ენթასკაჲი რესკონ).

სტუდენტმა წაიკითხა - ნოსანოღი კაროგაგ:
ბავშვმა ითამაშა - ერენტან ხაოგაგ:
მხატვარმა დახატა - სკაროხი ნსკარენგ:
დუდაშ შვილი წაიყვანა - საორო ერენტაჲინ თარაჲ:
 ყრავ ლგჲი თრასკან ხოლო ხანაყათასხანნი ტ ხაოგ ლგჲი ა
 ა) ნოღასკანინ.

ლეკტორს წაუკითხავს სტუდენტის ნაშრომი-რასაჲთო კაროგაგ ტ ნოსანოღი აჲასათანგ:
მათგონიანს საინტერესო რომანი დაუწერია-საჲნოსანი ხსთაგრეხი ჲესა ტ გრეს:
 რ) თრასკანინ.

დუდაშ შვილს კაბა შეუცვრა - საორო ორონი ჯო კარენგ:
დიასახლისმა ქათმებს საკენკი დაუყარა - სნთსთიხინ ხაჲერხინ კოსთ თჲენგ:
 გ) ხაოგასკანინ.

ამხანაგი მარეტებს წგნს - რნსკერ ჩმბ გირე კნჲირი:
მწერალი კითხულობს ლექცია - გოოღი რასაჲთოთოქონ ტ კაროთ:
კაცი იმ ტოტსა ჭრიდა, რომელზედაც ფეხი ედგათ - საროღი აჲნ ჯილი ნ
ტ კოთონ, ოჲი ჲრა კანგნაგ ტ:

Նշոցը՝ ձաջըջ - Կտանեն երեխային:

Հայ հանդիսատեսը ֆուտբոլիստների խաղից գոհ չէ:

տաքեղան Ճաջմըն յանն - Լաիրշ երեխա է:

րին) մասնիկով, որը դրվում է հոլովական վերջավորությունից առաջ: -օ
և -օ վերջավորություն ունեցող գոյականների վերջից դուրս են մղվում
այդ ձայնավորները, հետո ավելացվում է անվանական հոլովի ցուցիչը՝
օ-ին:

Օրինակ՝	տօց-օ	տօց-յեթ-օ
	տցալ-օ	տցալ-յեթ-օ
	մանթան-օ	մանթան-յեթ-օ
	ճրտմ-օ	ճրտմ-յեթ-օ

-յ, -ո, -յ վերջավորություն ունեցող գոյականներին -յե հավել-
վում է անմիջապես՝ առանց այդ ձայնավորների դուրս մղման, ցուցիչը՝
օ-ն:

Օրինակ՝	նաե-յ	նաե-յեթ-օ
	քոծ-յ	քոծ-յեթ-օ
	տրմ-ո	տրմ-յեթ-օ
	տթր-ո	տթր-յեթ-օ
	ժյժ-յ	ժյժ-յեթ-օ
	ք-յ	ք-յեթ-օ
	ր-յ	ր-յեթ-օ

Կան գոյականներ, որոնց հոգնակին կազմելիս հիմքի վերջին
ձայնավորը սղվում է:

Օրինակ՝ մեցտե-օ-ր-օ, մեցտե-յեթ-օ, տոց-յ-լ-օ, տոց-լ-յեթ-օ.
Հոգնակի թվում բոլոր գոյականները վերջանում են -օ-ով՝ ճեղ-յեթ-օ,
մաթ-յեթ-օ, մոն-յեթ-օ, ֆոթ-յեթ-օ, իլ-յեթ-օ և այլն:

Կան բացառություններ, ինչպես՝ մոթալաթ-ն-օ, քալ-ն-օ, տրադեթ-
տ-օ, նաթտ-տ-օ, մշտ-տ-օ և այլն, այսինքն՝ վրացերենում գոյություն
ունեն հոգնակերտ այլ մասնիկներ ևս -ն անվանական և կոչական հո-
լովների համար և -տ՝ պատմական, տրական և սեռական հոլովների
համար քալ-ն-քալ-ն-օ քալ-տ, տր-ն-տր-ն-օ տր-տ, իտր-ն-իտր-ն-օ-ն-իտր-ն-օ, իլ-ն-իլ-ն-օ
իլ-տ:

Ժամանակակից վրացերենում այս ձևերը քիչ գործածական են.
պահպանվել են մի քանի հաստատությունների անվանումների մեջ.

մեցնոյրեթտա ձգալեթ-գիտությունների ակադեմիա, մշրալտա
քալ-ն-գրողների միություն, մոնտրտա նաթտ-նախարարների խոր-
հուրդ, տրադեթտա լալաթ-ուսանողական քաղաք, ձգալտա նաթտ-նա-
կատուն, մշտտա կլաս-բանվոր դասակարգ (տե՛ս նաև «գոյականի
թիվը» բաժինը):

Գոյականների հոլովումը
ահեջებით սահելու ծրագրեր

Գոյական անունների խմբերը ըստ հոլովման
սահելու ծրագրերի ծրագրերի մեջ

Ինչպես նշվել է, վրաց լեզուն, ըստ էության, ունի միայն մեկ հոլովում. հոլովվող բոլոր խոսքի մասերը ունեն հոլովական նույն վերջավորությունները: Բայց ելնելով բառի հիմքի վերջավորությունից՝ հոլովվող բառերը բաժանվում են երկու հիմնական խմբի.

ա) բաղաձայնավերջ (գործածվում են մասն` բաղաձայնահանգ, բաղաձայնահիմք բառերը) հիմքեր.

սահելու, ցուցու, սահելու, տալու

բ) ձայնավորավերջ (գործածվում են մասն` ձայնավորահանգ, ձայնավորահիմք բառերը) հիմքեր.

տոմար, ցուց, սահ, ցուց, ցուց, ցուց, ցուց

Բաղաձայնավերջ վերջացող բառերը (I հոլովում) իրենց հերթին բաժանվում են երկու խմբի.

ա) կայուն (չփոփոխվող) հիմքով բառեր (հոլովման ժամանակ բառի հիմքը որևէ փոփոխության չի ենթարկվում).

կալու, սահելու, ցուց, սահելու, տալու, ցուց, ցուց

բ) անկայուն (փոփոխվող) հիմքով բառեր (հոլովման ժամանակ սղվում է հիմքի վերջին ձայնավորը).

թվան-թվան-ի, թվան-ի, թվան-ի (սղվում է ձ-ն).

սոցիալ-ի-սոցիալ-ի, սոցիալ-ի, սոցիալ-ի (սղվում է յ-ն):

Ձայնավորավերջ վերջացող բառերը նույնպես բաժանվում են երկու խմբի.

ա) բառեր, որոնց հիմքը հատվում է (մի քանի հոլովներում վերջին ձայնավորն ընկնում է). սրանք ա և յ ձայնավորավերջ վերջացող գոյականներն են (II հոլովում):

տոմար-տոմար-ի-տոմար-ի (հատվում է ձ-ն)

սահ-սահ-ի-սահ-ի (հատվում է յ-ն)

բ) բառեր, որոնց հիմքը չի հատվում (մնում է անփոփոխ), սրանք էլ ո կամ շ ձայնավորավերջ վերջացող գոյականներն են (III հոլովում):

կար-կար-ի-կար-ի, կար-ի-կար-ի,

տոմար-տոմար-ի-տոմար-ի

տոմար-ի-տոմար-ի.

**Բաղաձայնավերջ (կայուն հիմքով)
գոյականների հոլովումը
ფუძეკუშველ სახელთა ბრუნება**

I հոլովում

Այս հոլովման պատկանում են –ո-ով վերջացող բոլոր բաղաձայնավերջ գոյականները. *კაც-ი, ქალ-ი, მტრედ-ი, სტუდენტ-ი, არწივ-ი, სკამ-ი, მგელ-ი, კბილ-ი, ბარათ-ი, ამხანაგ-ი, ვაშლ-ი, თით-ი, შვილ-ი, ოთახ-ი, სახლ-ი, ფეხ-ი, ხელ-ი, გმირ-ი, ჩაქუჩ-ი, ბავშვ-ი, ხარ-ი, დათვ-ი, თოფ-ი, ბატ-ი, კამეჩ-ი, აქლემ-ი, ძაღლ-ი, ცხენ-ი, ინსტიტუტ-ი, უნივერსიტეტ-ი, თბილის-ი, არაგვ-ი, სვანეთ-ი, სომხეთ-ი...* (այս բառերում *ო-ნ* ուղղական հოլովի վերջավորությունն է, *հիմքի* վերջավորությունները *გ* ბիძნების ნაխორიოთ տაზერნ են՝ *ც, ლ, ნ, დ, ტ, ვ, მ* სայლ):

**Հոլովման ნიშნ
ბრუნების ნიშნები**

Եզակի թիվ <i>მხოლოდობითი რიცხვი</i>	Հոգնակի թիվ <i>მრავლობითი რიცხვი</i>
სახელობითი – <i>ქალაქ-ი</i>	<i>ქალაქ-ებ-ი</i>
მოსხრობითი – <i>ქალაქ-მა</i>	<i>ქალაქ-ებ-მა</i>
მიცემითი – <i>ქალაქ-ს</i>	<i>ქალაქ-ებ-ს</i>
ნათესაობითი – <i>ქალაქ-ის</i>	<i>ქალაქ-ებ-ის</i>
მოქმედებითი – <i>ქალაქ-ით</i>	<i>ქალაქ-ებ-ით</i>
ვითარებითი – <i>ქალაქ-ად</i>	<i>ქალაქ-ებ-ად</i>
წოდებითი – <i>ქალაქ-თ</i>	<i>ქალაქ-ებ-თ</i>

**Անկայուն հիմքով գոյականների հոլովումը
ფუძეკუშველადი სახელების ბრუნება**

Հոլովման ժամանակ որոշ ձայնավորավերջ գոյականներ, որոնց հիմքում կան *ა, ე, ო* ձայնավորները, ենթարկվում են փոփոխության. տեղի է ունենում *հնչյունաստի* (ნეղისცხი), տվյալ դեպքում՝ ձայնավորների ստի. *ընդ* որում *ა-ն* և *ე-ն* դուրս են ընկնում առհասարակ, իսկ բառավերջի *ო-ն* որոշ բառերում, կորցնելով վանկարար ուժը, դառնում է –*გ*: *Այսպես՝* *მინდორი-მინდვრის-მინდვრით-მინდვრად, ნიგოზი-ნიგოზის-ნიგოზით-ნიგოზად, მაწონი-მაწვნის-მაწვნით-მაწვნად, ნიორი-ნიორის-ნიორით-ნიორად*:

*ნեղისცხი*յի հիմնականում ենթարկվում են –*აღ*, –*არ*, –*ან*, –*ამ*,

-ელი, -ერი, -ენი, -ეში, -ოლი, -ორი ქვერეპყილინს ილსევილ რაზერე სე-
 ზასან, გირჩასან, აყარაგასანს ხილიქნერილ ს ებ-ილ ხიღნა-
 კილილ ანრეიღილსან. ირანსიგ ხნ` რძალი, ხმალი, ძგალი, ფორთოხალი,
 სტუმარი, მსატგარი, ცისკარი, ჭიშკარი, გუთანი, მელანი, საპონი, ატამი,
 მგელი, მუცელი, მშობელი, სარტყელი, საჭმელი, სოფელი, ფურცელი,
 ღრუბელი, ჭურჭელი, კურდღელი, სანთელი, მტერი, ბერძენი, ირემი, მაწონი,
 მინდორი, ნიორი, ობოლი, ფოთოლი, ნიგოზი, სომეხი ს აყლ:

სიქილ ლ ა ბანსაქილ

ბეასი ქილ	ჰიღნასი ქილ
<i>მხოლობითი რიგხვი</i>	<i>მრავლობითი რიგხვი</i>
სახ. - სტუმარ-ი	სტუმრ-ებ-ი
მოთხ. - სტუმარ-მა	სტუმრ-ებ-მა
მიც. - სტუმარ-ს	სტუმრ-ებ-ს
ნათ. - სტუმრ-ის	სტუმრ-ებ-ის
მოქმ. - სტუმრ-ით	სტუმრ-ებ-ით
ვით. - სტუმრ-ად	სტუმრ-ებ-ად
წოდ. - სტუმარ-ო	სტუმრ-ებ-ო

სიქილ ლ ე ბანსაქილ

ბეასი ქილ	ჰიღნასი ქილ
<i>მხოლობითი რიგხვი</i>	<i>მრავლობითი რიგხვი</i>
სახ. - სოფელ-ი	სოფლ-ებ-ი
მოთხ. - სოფელ-მა	სოფლ-ებ-მა
მიც. - სოფელ-ს	სოფლ-ებ-ს
ნათ. - სოფლ-ის	სოფლ-ებ-ის
მოქმ. - სოფლ-ით	სოფლ-ებ-ით
ვით. - სოფლ-ად	სოფლ-ებ-ად
წოდ. - სოფელ-ო	სოფლ-ებ-ო

სიქილ ლ ო ბანსაქილ

ბეასი ქილ	ჰიღნასი ქილ
<i>მხოლობითი რიგხვი</i>	<i>მრავლობითი რიგხვი</i>
სახ. - საპონ-ი	საპნ-ებ-ი
მოთხ. - საპონ-მა	საპნ-ებ-მა
მიც. - საპონ-ს	საპნ-ებ-ს
ნათ. - საპნ-ის	საპნ-ებ-ის
მოქმ. - საპნ-ით	საპნ-ებ-ით
ვით. - საპნ-ად	საპნ-ებ-ად
წოდ. - საპონ-ო	საპნ-ებ-ო

ო-ნ դამნილი ზ

ბედასი ჭიქ	ჰიღნასი ჭიქ
<i>მხოლოდობითი რიცხვი</i>	<i>მრავლობითი რიცხვი</i>
სახ. - მინდორ-ი	მინდვრ-ებ-ი
მოთხ. - მინდორ-მა	მინდვრ-ებ-მა
მიც. - მინდორ-ს	მინდვრ-ებ-ს
ნათ. - მინდვრ-ის	მინდვრ-ებ-ის
მოქმ. - მინდვრ-ით	მინდვრ-ებ-ით
ვით. - მინდვრ-ად	მინდვრ-ებ-ად
წოდ. - მინდორ-ო	მინდვრ-ებ-ო

ბანაპირაქერე გოასანნერი ჩილილინ

ფუქვეგვცადი სახელები ბრუნება

II ჩილილინ

Այս ჩილილინ აასოასანილი ნი ა კანი ე ბანაპირაქერე გოასანნ-
 ნერი. დედა, კაბა, დაფა, დედოფალი, დეიდა, დილა, ყანა, ძიძა, ძერა, მამა,
 მუხა, მუშა, მუჭა, ჭიქა, დროშა, მაგიდა, ზღვა, თმა, რქა, ლოყა, მიწა, მონა,
 გზა, და, ძმა, აგჭალი, ასპინძა, ახმეტა, ხე, ტყე, დღე, კიბე, კლდე, მზე, სახე,
 მდინარე, სარკე, მეფე, მებაღე, მეტელი, მენაგე, მეთევზე, მეგენახე, მეცხვარე,
 მახე, ღამე.

ჩათილი ზ ბანაპირი

ბედასი ჭიქ	ჰიღნასი ჭიქ
<i>მხოლოდობითი რიცხვი</i>	<i>მრავლობითი რიცხვი</i>
სახ. - დროშა	დროშ-ებ-ი
მოთხ. - დროშა-მ	დროშ-ებ-მა
მიც. - დროშა-ს	დროშ-ებ-ს
ნათ. - დროშ-ის	დროშ-ებ-ის
მოქმ. - დროშ-ით	დროშ-ებ-ით
ვით. - დროშ-ად	დროშ-ებ-ად
წოდ. - დროშ-ა(გ)	დროშ-ებ-ო

հատվում է յ ծայնավորը

Եզակի թիվ	Հոգնակի թիվ
<i>ժեղդոթոթո ռոցեջո</i>	<i>ժրոջլոթոթո ռոցեջո</i>
ևս. - յոթ	յոթ-յոթ-ո
ժոտե. - յոթ-թ	յոթ-յոթ-թ
ժոց. - յոթ-ն	յոթ-յոթ-ն
հատ. - յոթ-ոս	յոթ-յոթ-ոս
ժոյթ. - յոթ-ոտ	յոթ-յոթ-ոտ
ջոտ. - յոթ-ջ	յոթ-յոթ-ջ
Մոլ. - յոթ-յ	յոթ-յոթ-ո

Հոլովման II տարբերակն ունի հետևյալ յուրահատկությունները:

ա. Ուղղականը հոլովական վերջավորությունն չունի.

բ. Պատմողական հոլովի վերջավորությունը -թ է, ոչ թե -թ (թեև շահիյուսական որոշ կառույցներում հնարավոր է -թ. օրինակ՝ (այգեպանը), բայց օրինակ՝ -թ-ն (ման այգեպանը, այգեպանը նույնպես, այգեպանը և) -ն անհրաժեշտ է, երբ ավելանում է -ն մասնիկը):

գ. Պարագայական հոլովի վերջավորությունը -ջ է, ոչ թե -ջ:

Կոչականը կան նմանվում է ուղղականին, կան ընդունում է -յ: օ-ն պահպանվում է միավանկ բառերում՝ ժթ-թթ-ո, ճթ-ճթ-ո, թթ-թթ-ո և այլն:

դ. Երբ հատկապես նախորդում է ծայնավորավերջ հատկացուցիչին, սեռական հոլովում հոլովական վերջավորությունը դառնում է -ն. օրինակ՝ Մոտ-ն:

ե. Հոգնակի թիվը կազմվում է -յ ընդամենը:

ևս. -	յոթ-յոթ-ո
ժոտե. -	յոթ-յոթ-թ
ժոց. -	յոթ-յոթ-ն
հատ. -	յոթ-յոթ-ոս
ժոյթ. -	յոթ-յոթ-ոտ
ջոտ. -	յոթ-յոթ-ջ
Մոլ. -	յոթ-յոթ-ո

զ. օ կան յ ծայնավորով վերջացող գոյականները հոլովվում են միանման, բայց տարբերվում են հոգնակի թվում. օ-ով վերջացող գոյականները հոգնակի թվի բոլոր հոլովներում կորցնում են օ-ն, մինչդեռ յ-ով վերջացող գոյականները պահպանում են յ-ն:

ა-იქ ქვერეაგოი გოქასანნერი

ბეაქსი ჭიქ	ჴიგნასქი ჭიქ
<i>მხოლობიოი რიცხვი</i>	<i>მრავლობიოი რიცხვი</i>
სახ. - ძმა	ძმ-ებ-ი
მოთხ. - ძმა-მ	ძმ-ებ-მა
მიც. - ძმა-ს	ძმ-ებ-ს
ნათ. - ძმ-ის	ძმ-ებ-ის
მოქმ. - ძმ-ით	ძმ-ებ-ით
ვით. - ძმ-ად	ძმ-ებ-ად
წოდ. - ძმა-ო	ძმ-ებ-ო

ე-იქ ქვერეაგოი გოქასანნერი

ბეაქსი ჭიქ	ჴიგნასქი ჭიქ
<i>მხოლობიოი რიცხვი</i>	<i>მრავლობიოი რიცხვი</i>
სახ. - ხე	ხე-ებ-ი
მოთხ. - ხე-მ	ხე-ებ-მა
მიც. - ხე-ს	ხე-ებ-ს
ნათ. - ხ-ის	ხე-ებ-ის
მოქმ. - ხ-ით	ხე-ებ-ით
ვით. - ხე-დ	ხე-ებ-ად
წოდ. - ხე-ო (გ)	ხე-ებ-ო

ჴქვერეაქოი ღიქქიქ ანოინნერი

ფუქეუქვეცელო სახელები

აქს ღიქქიქანნე აქათსანნინ ბნ ო ქან უ ბაქნაქიქაღიქ (ბაქნა-ქიქაღიქ) გოქასანნერი (ანოინნერი), ორინგ ღიქქიქნ ჭხ ბეაქსი, ჭხ ღიგნასქი ჭქერიქნ სიქინ ქან ღათიქნ ჴი ქინიქნ. აბანო, დრო, ერბო, ეზო, წერო, მდელო, ორმო, წყარო, ოქრო, რტო, ურო, უთო, საბჭო, სამშობლო, საქართველო, სოკო, ანდრო, საგარეჯო, გაბრო, ვასო, თედო, კაკო, ბლუ, ბუ, ყრუ, ტლუ, რუ, კუ, ძუ, ღრუ, რუ, ცრუ, (ქაფაღიქიქინ ბ ღვიწო ქაღიქ, ორღ სხიქასან ჸ გიქიქასან ღიქქიქნერიქნ სითანინ ბ ღამაქათათა-ქანაქარ ღვიწ-ის, ღვიწ-ით ბხერიქ):

თ ხიმքოდ վերջացილ գოյականმნერի հიւովումը

Եզակի թիվ	Հոգնակի թիվ
<i>ժեղածություն ունի</i>	<i>ժրագլածություն ունի</i>
Նաե. - օրմօ	օրմօ-յե-օ
Սօտե. - օրմօ-մ	օրմօ-յե-մա
Սօց. - օրմօ-Ն	օրմօ-յե-Ն
Նատ. - օրմօ-Նօ	օրմօ-յե-Նօ
Սօյի. - օրմօ-օ	օրմօ-յե-օ
ցօտ. - օրմօ-ճ	օրմօ-յե-ճ
Մօլճ. - օրմօ-ց	օրմօ-յե-օ

շ հիմքով վերջացիլ գոյականմների հիւովումը

Եզակի թիվ	Հոգնակի թիվ
<i>ժեղածություն ունի</i>	<i>ժրագլածություն ունի</i>
Նաե. - ծշ	ծշ-յե-օ
Սօտե. - ծշ-մ	ծշ-յե-մա
Սօց. - ծշ-Ն	ծշ-յե-Ն
Նատ. - ծշ-Ն	ծշ-յե-Նօ
Սօյի. - ծշ-օ	ծշ-յե-օ
ցօտ. - ծշ-ճ	ծշ-յե-ճ
Մօլճ. - ծշ-(ց)	ծշ-յե-օ

Սղվող-հատվող գոյականմների հիւովումը

գլխաւոր-գլխաւոր խաւաւի ծրնրն

Վրացերենում կան բառեր, որոնք պատկանում են խառը հիւովման, այսինքն՝ հիւովման ժամանակ լինում է և հատում, և սղում. դրանցից են՝ յարնա, յեյան, զանաւոր, յոյգար, յեյար, յեյաւ, յեյաւ... Հատում-սղումը տեղի է ունենում երեք հիւովում՝ սեռական, գործիական և պարագայական, ինչպես նաև -յե հոգնակի բոլոր հիւովմերում:

Եզակի թիվ	Հոգնակի թիվ
<i>ժեղածություն ունի</i>	<i>ժրագլածություն ունի</i>
Նաե. - յարնա	յարն-յե-օ
Սօտե. - յարնա-մ	յարն-յե-մա
Սօց. - յարնա-Ն	յարն-յե-Ն
Նատ. - յարն-Նօ	յարն-յե-Նօ
Սօյի. - յարն-օ	յարն-յե-օ
ցօտ. - յարն-ճ	յարն-յե-ճ
Մօլճ. - յարնա-(ց)	յարն-յե-օ

**Հատուկ անունների հիւլովումը
საკუთარ სახელთა ბრუნება**

**Ա. Բաղաձայնափմը (բաղաձայնահանգ) անձնանունները հիւլով-
վում են բոլոր հիւլովներով, բացառությամբ կոչականի: Օրինակ՝**

სახ.	-	დავით-ი	მარიამ-ი	ტარიელ-ი
მოთხ.	-	დავით-მა	მარიამ-მა	ტარიელ-მა
მიც.	-	დავით-ს	მარიამ-ს	ტარიელ-ს
ნათ.	-	დავით-ის	მარიამ-ის	ტარიელ-ის
მოქმ.	-	დავით-ით	მარიამ-ით	ტარიელ-ით
ვით.	-	დავით-ად	მარიამ-ად	ტარიელ-ად
წოდ.	-	დავით	მარიამ	ტარიელ

Այս կերպ հիւլովվում են՝ Լուարսաբ, Գաբրիել, Ավթանդիլ, Փրիդոն, Բեսարիոն, Իոսեբ, Սվիմոն, Օթար, Օմար, Վախթանգ, Գուրամ, Նոդար, Թինաթին, Դարեջան, Թամար, Ռուսուդան, Վառլամ, Սողոմոն, Պլատոն, Գայոզ և այլն:

**Բ. Զայնավորափմը (ձայնավորահանգ) անձնանունները հիւլովվում
են այնպես, ինչպես ու կամ უ ձայնավորով վերջացող հասարակ անուն-
ները, միայն թե ու-ով վերջացող անունները գործիական հիւլովվում ստա-
նում են ոչ թե -თი, այլ -თ վերջավորություն: Սրանք ևս կոչականում հի-
լովական որևէ նշան չեն ստանում:**

სახ.	-	კოსტა	ვანო	ელენე	გივი	ნუნუ
მოთხ.	-	კოსტა-მ	ვანო-მ	ელენე-მ	გივი-მ	ნუნუ-მ
მიც.	-	კოსტა-ს	ვანო-ს	ელენე-ს	გივი-ს	ნუნუ-ს
ნათ.	-	კოსტა-ის	ვანო-ის	ელენე-ის	გივი-ის	ნუნუ-ის
მოქმ.	-	კოსტა-თი	ვანო-თი	ელენე-თი	გივი-თ	ნუნუ-თი
ვით.	-	კოსტა-დ	ვანო-დ	ელენე-დ	გივი-დ	ნუნუ-დ
წოდ.	-	კოსტა	ვანო	ელენე	გივი	ნუნუ

Այս կերպ հիւլովվում են՝ Էլզուլա, Լուկա, Մարթա, Նաթելա, Լեւա, Պավլե, Պետրե, Ստեփանե, Կիրիլե, Կոտե, Մակրինե, Գեորգի, Ակակի, Լեոնտի, Ալեքսի, Դոնենտի, Գիգո, Սանդրո, Քեթո, Դուտու և այլն:

**Գ. Անուններն ու ազգանունները միասին հիւլովվելիս փոփոխվում
են միայն ազգանունները:**

სახ.	-	დავით	ერისთავი	ალექსანდრე	ჭავჭავაძე
მოთხ.	-	დავით	ერისთავ-მა	ალექსანდრე	ჭავჭავაძე-მ
მიც.	-	დავით	ერისთავ-ს	ალექსანდრე	ჭავჭავაძე-ს
ნათ.	-	დავით	ერისთავ-ის	ალექსანდრე	ჭავჭავაძე-ის
მოქმ.	-	დავით	ერისთავ-ით	ალექსანდრე	ჭავჭავაძე-ით
ვით.	-	დავით	ერისთავ-ად	ალექსანდრე	ჭავჭავაძე-დ
წოდ.	-	დავით	ერისთავ-ო	ალექსანდრე	ჭავჭავაძე

Դ. ձ ձայնավորով վերջացող ազգանունները՝ խոշտարիա, Ջեջեւա-
վա, Գուգունավա, Գագուա, Ջավախիա և այլն, հոլովվում են չսղվող
հիմքով գոյականների նման: Այս կանոնին ենթարկվում են նաև ձայնա-
վորահիմք (ձայնավորահանգ) օտար ազգանունները՝ Բրոսե, Ջուլա,
Հայնե, Բերանժե, Գյոթե, Տորիչելլի, Գորկի, Դոստոևսկի, Շեչենկո, Մա-
կարենկո և այլն:

Ե. -շվիլի-ով վերջացող ազգանունները հոլովվում են ինչպես շվիլի
(որդի) բառը, նույնը վերաբերում է -ձե-ով վերջացող ազգանուններին,
այն տարբերությամբ միայն, որ սեռական և գործիական հոլովներում
վերջիններս կորցնում են յ ձայնավորը. Բձցոթեյ Նոժար լըմծածո
Նոմանյո լա թոտեՆոթոյո. Նոժար լըմծածոտ ածյոթե յարոցյոլոյ յրո.

Այլաձև հոլովվող անուններ տաջիկերենում Բրեյնեյադի Նախյոյո

Հոլովման ժամանակ որոշ գոյականներ շեղվում են ընդհանուր
կանոններից: Դրանք են՝ Բձցո, լըմո, լըմո, լըմո.

Բձցո-ն սեռական, տրական և գործիական հոլովներում կորցնում է
վերջին ջ բաղաձայնը. Նո. Բձցո, լըմ. Բձցո, լըմ. Բձցո. Բձցո.

Լըմո-գոյականը սեռական և գործիական հոլովներում կորցնում է
ո ձայնավորը, այսինքն՝ սղվում է օ-ն. Նո. Լըմո-օ, լըմ. Լըմո-օ.

Լըմո բառը թեև սղման չի ենթարկվում, բայց սեռական և գործիա-
կան հոլովներում ունենում է լըմո-օ, լըմո-օ ձևերը:

Գոյականի թիվը Նախյոյո Նախյոյո Նախյոյո

Վրացերենում բոլոր գոյականները թե՛ եզակի և թե՛ հոգնակի թվերի
ուղղական հոլովում ձայնավորահանգ են, այսինքն՝ ունեն ձայնավոր
վերջավորություն: Հոգնակին կազմվում է -յո (-ներ) մասնիկով, որը
դրվում է հոլովական վերջավորությունից առաջ. Բձց-օ-Բձց-յո, Բձց-
ձարո-Բձցոյո-յո, Բձց-Բձց-յո, Լըմ-Լըմ-յո:

-յո հոգնակերտ մասնիկից բացի՝ ժամանակակից վրացերենում կա
նաև այսպես կոչված նարթանիանի (Նար-Նար-Նար) հոգնակի ձև, այսինքն՝
Ն-ով և Ն-ով կազմվող հոգնակիներ, ընդ որում Ն-ն գործածվում է ուղղա-
կան և կոչական հոլովներում, իսկ Ն-ն՝ մնացած հոլովներում՝ բացառու-
թյամբ պարագայականի և բացառականի: Նարթանիանին որևէ երանգ,
իմաստ չի հաղորդում, պարզապես վերապրում է ինձ վրացերենից:

[illegible]

გლეხ-თ-ა და მკვთბარ-თ-ა բառերի օ հոգնակերտից հետո գրվում է ենֆათիկ (ուժգունթյուն արտահայտող) ձայնավորը, որը նախընտրելի է, բայց մեծ մասամբ պարտադիր չէ. կան միայն որոշ դեպքեր, երբ այն պարտադիր է:

ა. ტერე ხოლովასკან ძღინ მჟანონ ღ ც მასნჟკღ. ძმამ, რაჟ ძმამ-ა-ც, ამხანაგს, რაჟ ამხანაგს-ა-ც, მუხოს, რაჟ მუხოს-ა-ც, დანოთ, რაჟ დანოთ-ა-ც, ამხანაგებს - ამხანაგებს-ა-ც, დანებოთ - დანებოთ-ა-ც ლაჟღ:

բ. **და ჯაჲსაკიჲგ აოჯაჲ, ირ მჩაფნიომ է ხამასხე ჩნოქირნერ.**
გუძღვნი ამხანავსა და მეგობარს. ამხანავადა და მეგობრად მიმანდა. ქირა-
გდება თროთახინი ბინა თბილი წყლითა და გათბობით.

գ. Երբ հատկացյալը սեռականում նախորդում է հատկացուցիչին և եզրափակում նախադասությունը. Դժգոյոտե ՏԼԹԻԱ ԺԺԻՏԱ. Դժգոյոտե ՏԼԹԻԱ ԺՄՆԱՆՁՈՏ ԺԺԻՏԱ. Դժգոյոտե ՏԼԹԻԱ ԺՄՆԱՆՁՈՏ ԺԺՈՒՏԱ...

ճշգրտելու և փոփոխելու օրինակները վկայում են, որ երեք հիւլաները (պատմողական, տրական և սեռական) հոգնակի թիվն ունի միայն -տա ածանցը, այս դեպքում ինչպե՞ս պարզել, թե որ հիւլով է դրված տվյալ բառը:

მშენებელთა დიდი სასახლე ააშენეს.

მშენებელთა დიდ სახაზღეს აუშენებენ.

Պարզելու համար օ- ն փոխարինում ենք յծ-ով:

მშენებლებმა დიდი სახანდე ააშენეს (აყაყინიდან იხილეთ):

მშენებლებს დიდ სასახლას აუშენებენ (თრასკან ხილი):

Արդի պրացքերենուն այս ծեսը քիչ են համոզուած: Պահպանվել են միայն առանձին հաստատութիւնների և կազմակերպութիւնների անվանումների կամ դրանց հոգնակիի մեջ. գծորտա մօլդան, մշկարտա բագմոր, մեղնարտա աբաղմա, մօնվաղտա կօմիտէտ, թատարտա մօմրաթօն զանդօ, մինօտրտա սաթթ, տէլադէտա լալալ, մշտա կլալ, սաթթտա բագմոր, թագմտա սաթթ, ժտա տօյգարտա...

**ზნთაოიოიქიანე იოიქნე
თანდებუიანი ბრუნგეი**

Վրացերենում կան բազմաթիվ հետադրություններ, որոնք, հավելվելով հոլովներին, կատարում են հոլովական վերջավորությունների դեր. դրանք միանում են գոյականներին (անուններին) և գրվում միասին: Հետադրությունը ստանում են տրական, սեռական, գործիական և պարագայական հոլովները:

ზნობრივად უმეტესობის (თანდებულობის მიცემით) - გიორგი, თან, - ზე, -

–**ვით: კლდესა-ვით (ძაყიანმან), ოქროსა-ვით (ოսკო ნმან), ქმასა-
ვით (ხედიო ნმან), შვილისა-ვით (იოიო ნმან):**

-տան: լքեմ-տան (մայրիկի մոտ), Վրդ-տան (աղբյուրի մոտ),
Ստան-տան (սարի մոտ), Ստան-տան (Շոթայի մոտ), Ստան-տան (Եղբոր
մոտ), Ստան-տան (Հենքի մոտ):

- Ել: յաճախ-Ել (քաղաքի վրա), տաճ-Ել (գլխին, գլխի վրա), ծոճ-Ել (հողին, հողի վրա), Վարձ-Ել (աղբյուրի վրա), Ել-Ել (ծառին, ծառի վրա), Բլ-Ել (ինձ վրա):

-ში: გულ-ში (სრთონ, სრთი მნე), ხელ-ში (ბნეჟონ, ბნეჟი მნე),
მიწა-ში (ხილიონ, ხილი მნე), ტყე-ში (ანთაჟონ, ანთაჟი მნე), ეზო-ში
(ქალიონ):

ჩნები ხან გრუზივით ჩნავის, ძერასავით წივის, კატასავით ენავის, ან ძაღლვით ყეფს და მაშაღვით ყიფის. ნაჲლ ქჩსაანორ აქს კიძაქიმ է, იორიორი აქს ნიქაქიმ է, კათქი აქს მლქიმ է, ჯან აქს ჩაქიმ է კან აქქორი აქს ბილქორილქი է კანქიმ:

ზნთაჟიუიქჟამზ სხიასჟან (თანდებუღიანი ნათესაობითი)-თჟიბ, -გან,

- 336:

-**ոցի**: լալալ-**ոցի** (լալալի համար), ռոդո-**ոցի** (գլուխի համար), ցալանո-**ոցի** (վախճանգի համար), հլ-**ոցի** (ինձ համար), տլլո-**ոցի** (ծեղ համար):

– ցան: Խ-օս-ցան (փայտից), թո՛ղթ-օս-ցան (աշակերտից), Թյոն-օս-ցան (երկաթից), Լեյժոօր-օս-ցան (դասախոսից), Բնանագ-օս-ցան (ընկերոջից):

- քյեն: լաճալ-օս-քյեն (դեպի քաղաք), Նօփօլ-օս-քյեն (դեպի գյուղ),
Յոնճոճ-օս-քյեն (դեպի դաշտ), Թյ-օս-քյեն (դեպի անտառ):

ზნითარქიოსქანძ გორბქასქან (თანდებულთან მოქქედებთან)-დან,

-დან: წყარო-დან (აղբიურიც), ორმო-დან (ქიხიც), ეზო-დან (բակից), სოფლო-დან (գյուղից), სახლი-დან (տնից), ქალაქ-დან (քաղաքից):

გველი გარედან არის ჭრელი, კაცო-შიგნიდან (ოძრე ირისიგ ღ ნაქუნი, მაროდ` ნერსიგ): დედა მოთმინებდან გამოვიდა (მაროდ ხანძრობიქონიგ იორი ნსაქ): ვიროდან ჩამოვარდნილს ცხენზე არ შეეჯდომება (ღეგ ენსნი-ოდ ბი ჯი ნსაქ):

–ურთ: ამხანაგოთ–ურთ (ენსერნერი ხნთ, ენსერნერიო ხანდერბ),
ოჯახით–ურთ (ენსანჩიქი ხნთ, ენსანჩიქი ხანდერბ):

ზნთაგოიქანამ აყარაყასკან (თანდებულოანი ვითარებითი)–მდე
(–მდის):

–მდე (–მდის): სახლა–მდე (მინჯს თონ), ქალაქა–მდე (მინჯს ჟა-
ღაქ), სოფლა–მდის (მინჯს აქიო), ყელა–მდის (მინჯს კიკიოქი), ნახვა-
მდის (მინჯს თნსიქონი` გთნსიქონი), ხვალა–მდის (მინჯს ქაქი), სადგუ-
რა–მდე (მინჯს სკკარან): დილიდან საღამომდე შეცადინებო– ათქიქი
(მინჯს) ნერსი აყარაყონ ღ:

*თანოქონი: ჟრავნერნი ხნთაგოიქონსერი, ირინე მნბ მასამე
ხანაყათასქანონ ღნ ხანერნი ხნთაგოი (ქნრქნაქარ იქიქი ნონგოქ)
სკკერიქი, გოქონ ღნ იქიქიქიქი ქანქი ხნთ, მინჯიქი ნონი სკკერიქი` იქსი
(–ქიქი), მინჯს (– მდე–მდის) ღ აქი, ხანერნონი ნონს ნაქანაქს იქიქი:*

–გან ქნრქანგნი ხანდეს ღ კაქი სნქსკან ღ გოქიქსკან იქიქი-
ნერიქი: სნქსკანნიქი იქიქიქი ღ აქი ქანანსკ, ნერ თქიქი ქანქი აყათას-
ქანონი ღ ნონი`გ (გისგან?) სკკან იქიქი`გ (რისგან?) ხანგერიქი: ამხანაგო
მივიღე მეგობრისგან (გისგან?–მეგობრისგან)–თანოქონი სთაგა ქარსკანქი
(ონი`გ, ქარსკანქი): ეს სახლი აშენებულოა ტუფისგან (რისგან?-
ტუფისგან)–სკკან თონი ქანქიქიქი ღ თონქიქი (იქიქი`გ თონქიქი): ღსკ ნერ
ქანქი აყათასქანონი ღ ირთიქი`გ (საიდან?) ხანგერიქი, ნქანსკონი ღ`-დან
ქნრქანგნიქი ქანქი იქიქიქი ღ გოქიქსკან იქიქიქი: წერილი მივიღე
სოფლიდან (წერილი საიდან მივიღე?–სოფლიდან)–გოქიქიქი ნანსკ სთაგა
(ირთიქი`გ სთაგა, გოქიქიქი): გავლი ჩამოვარდა ხიდან (ჩამოვარდა
საიდან?–ხიდან)–ხნბიქიქი ენსკაქი ბანქი (ირთიქი`გ ენსკაქი, ბანქი):
ამხანაგო ჩამოვიდა თბილისიდან (საიდან ჩამოვიდა?–თბილისიდან)–ენსერი
ქანანსგ მქიქიქიქი (ირთიქი`გ ქანანსგ, მქიქიქიქი):

*თანოქონი: ჟრავ ქნქონი ქანგანსკან იქიქიქი ქონი, ნრა გოქიქი-
ნიქიქიქი სკკარიქი ღნ სნქსკან ღ გოქიქსკან იქიქიქიქი` სთანბნქიქი
ხანაყათასქანონი ხნთაგოიქონსერი:*

სასანიტარო ხილვები **ნაწილაკიანი ბრუნვები**

ჩივიდან ძანანაკ რანერე კარიო ბნ სთანალ -ცა, -ლა, -ვე
 ასანიტანერე. ირანე აჩანონ ბნ რიორ ხილვანბნერინ` რაგე კიჯასკა-
 ნიგ, ლ გრქონ ბნ აჩასინ:

ჩივიდან ნნილ **ბრუნვის ნიშნები**

ბგასე ზიქ	ჩივიდან ზიქ
<i>მხოლოდბიო რიგევი</i>	<i>მრავლოდბიო რიგევი</i>
სახ. - ქალი-ცა	ქალები-ცა
მოთხ. - ქალმა-ცა	ქალებმა-ცა
მიც. - ქალსა-ცა	ქალებსა-ცა
ნათ. - ქალისა-ცა	ქალებისა-ცა
მოქმ. - ქალითა-ცა	ქალებითა-ცა
გით. - ქალადა-ცა	ქალებადა-ცა
წოდ. - ჯინი	ჯინი

ბგასე ზიქ	ჩივიდან ზიქ
<i>მხოლოდბიო რიგევი</i>	<i>მრავლოდბიო რიგევი</i>
სახ. - ქალი-ლა	ქალები-ლა
მოთხ. - ქალმა-ლა	ქალებმა-ლა
მიც. - ქალსა-ლა	ქალებსა-ლა
ნათ. - ქალისა-ლა	ქალებისა-ლა
მოქმ. - ქალითა-ლა	ქალებითა-ლა
გით. - ქალადა-ლა	ქალებადა-ლა
წოდ. ჯინი	ჯინი

ბგასე ზიქ	ჩივიდან ზიქ
<i>მხოლოდბიო რიგევი</i>	<i>მრავლოდბიო რიგევი</i>
სახ. - ქალი-ვე	ქალები-ვე
მოთხ. - ქალმა-ვე	ქალებმა-ვე
მიც. - ქალსა-ვე	ქალებსა-ვე
ნათ. - ქალისა-ვე	ქალებისა-ვე
მოქმ. - ქალითა-ვე	ქალებითა-ვე
გით. - ქალადა-ვე	ქალებადა-ვე
წოდ. -	-

**Հոլովմանն առնչվող ուղղագրությունը
Ֆարտեղությամբ**

ա) Այն գոյականները, որոնց հիմքը վերջանում է թ-ով, պատմողական (մոտոհրոտոս) հոլովում ունենում են երկու մ. տեթ-օ-տեթ-մա, յատաթ-օ-յատաթ-մա...

բ) Այն գոյականները, որոնց հիմքը վերջանում է ի-ով, տրական (մեցեմոս) հոլովում ունենում են երկու ի. տաթ-օ-տաթ-և, փաթ-օ-փաթ-և...

Ծանոթություն: Նույն կանոնին ենթարկվում է նաև ածական անունը, եթե հանդես է գալիս առանձին՝ ժյորդաթ-օ, ժյորդաթ-և, բայց երբ հանդես է գալիս որոշիչի դերում, տրական հոլովի վերջավորությունը՝ երկրորդ ի-ն, հատվում է ժյորդաթ ափսոսել, ոչ թե՝ ժյորդաթ-և ափսոսել...

գ) Եթե հիմքը վերջանում է ֆ-ով, -ֆյ հետադրության հավելումով ունենում է երկու ֆ. ասթարֆ-օ-ասթարֆ-ֆյ, ֆ-տեթֆ-օ-տեթֆ-ֆյ, քոթֆ-օ-քոթֆ-ֆյ, ցաֆ-օ-ցաֆ-ֆյ, օթաթֆ-օ-օթաթֆ-ֆյ, քսթֆ-օ-քսթֆ-ֆյ, ֆարթֆ-օ-ֆարթֆ-ֆյ, ֆարթֆ-ֆյ...

դ) Եթե հիմքը վերջանում է ֆ-ով, -ֆյ հետադրության հավելումով ունենում է երկու ֆ՝ տեթֆ-օ-տեթֆ-ֆյ, յարթֆ-օ-յարթֆ-ֆյ, անթարթֆ-օ-անթարթֆ-ֆյ, ֆոթֆ-օ-ֆոթֆ-ֆյ, քոթֆ-օ-քոթֆ-ֆյ, ֆալթֆ-օ-ֆալթֆ-ֆյ...

ե) Եթե հիմքը վերջանում է տ-ով, -տա հետադրության հավելումով ունենում է երկու -տ. ֆջոտ-օ-ֆջոտ-տա, ֆոթեթ-օ-ֆոթեթ-տա, ֆրեթ-օ-ֆրեթ-տա, ֆրեթ-օ-ֆրեթ-տա, ֆրեթ-օ-ֆրեթ-տա...

զ, յ, օ, ք ձայնավորահիմք գոյականները -տա վերջածանցի առկայության դեպքում տրական հոլովում պահպանում են հոլովի ի-ն:

Օրինակ՝ ժա-ժաթ-տա, ֆե-ֆեթ-տա, ֆյարո-ֆյարոթ-տա, ֆյ-ֆյթ-տա...

Բաղաձայնահիմք (բաղաձայնահանգ) գոյականները նույն՝ տրական հոլովում -տա վերջածանցի առկայության դեպքում կորցնում են ի-ն:

Օրինակ՝ ֆալ-ֆալտա, ֆյալ-ֆյալտա...

Ձայնավորահիմք և բաղաձայնահիմք գոյականները -ֆյ, -ֆյ վերջածանցների առկայության դեպքում տրական հոլովում կորցնում են հոլովական միջը:

Օրինակ՝ ֆե-ֆեթ, ֆյալ-ֆյալ-ֆյ, ֆալ-ֆալ-ֆե-ֆալ-ֆյ, ֆյարո-ֆյարո-ֆե-ֆյարո-ֆյ...

Ի բաղաձայնով վերջացող գոյականները -ֆյ, -ֆյ վերջածանցների առկայության դեպքում այդ ի-ն պահպանում են:

Օրինակ՝ ֆալթ-օ-ֆալթ-ֆյ, ֆյութ-օ-ֆյութ-ֆյ, ֆոլթ-օ-ֆոլթ-ֆյ, ֆոլթ-ֆյ, ֆոլթ-ֆյ...

ԱՅԱԿԱՆ ԱՏԻՆ ՖԵԼՏԱՐԹԱՅՑՈՒ ՆԱԽԵԼՈՒ

Այն բառերը, որոնք ցույց են տալիս առարկայի հատկություն կամ վերաբերություն, կոչվում են **ածականներ**: Ածականները վրացերենում պատասխանում են ինչպիսի՞ (როგორი?), որպիսի՞ (რანაირი?), ո՞ր (რომელი?), որտեղացի՞ (სადაური?), երբվա՞ (როდინდელი?) հարցերին:

Իբրև կանոն՝ **ածականները**, չունենալով հոլովական հատուկ համակարգ, նմանվում են գոյականներին և խոսքի մեջ գործածվում են նրանց հետ: Դառնալով գոյականական անդամի լրացում՝ համաձայնում են միայն հոլովով:

Եզակի թիվ			Հոգնակի թիվ		
<i>Մեղობային ռեֆլեքս</i>			<i>Մեղությունային ռեֆլեքս</i>		
Նախ.	დიდ-ი	სახლ-ი	დიდ-ი	სახლ-ები	-ი
მოთხ.	დიდ-მა	სახლ-მა	დიდ-მა	სახლ-ები-მა	
მიც.	დიდ	სახლ-ს	დიდ	სახლ-ები-ს	
ნათ.	დიდ-ი	სახლ-ის	დიდ-ი	სახლ-ები-ის	
მოქმ.	დიდ-ი	სახლ-ით	დიდი	სახლ-ები-ით	
ვით.	დიდ	სახლ-ად	დიდ	სახლ-ები-ად	
წოდ.	დიდ-თ	სახლ-თ	დიდ-თ	სახლ-ები-თ	

Ըստ հատկանիշներն արտահայտելու ձևի՝ **ածականները** վրացերենում լինում են **որակական** (ვითარებითი) և **հարաբերական** (მიმართებითი)։

Որակական **ածականներն** (ვითარებითი **Ֆելտարտագები**) ուղղակիորեն արտահայտում են որակային հատկանիշ, օրինակ՝ **თეთრი**, **გემრიელი**, **შავი**, **წითელი**, **მაღალი**, **დიდი**, **პატარა**, **დაბალი**, **ღამაზი**, **ტკბილი**, **მწარე**, **მსუქანი**, **გამხდარი**, **მახინჯი**, **მწიფე**, **მორცხვი**, **რბილი**, **კეთილი**, **საყვარელი**, **საძაგელი** և այլն:

Հարաբերական **ածականներն** (მიმართებითი **Ֆելտարտագები**) արտահայտում են միջնորդավորված հատկանիշ, օրինակ՝ **წვერიანი**, **მარილიანი**, **აქაური**, **იქაური** (ხალხი), **სამოციანი** (წლები), **მხეცური**, **გუშინდელი** (ამბავი), **დღევანდელი**, **დაწერილი**, **დაჭრილი**, **მძინარე**, **მცოდნე**, **მწოლიარე**, **მხეცური**, **უფერული**, **უფული**, **ჩვენებული** և այլն:

Հարաբերական **ածականները** ցույց են տալիս՝

1. **տեղ** (ადგილი)-**აქაური**, **იქაური**, **სოფლელი**, **კახური**.
2. **Ժամանակ** (დრო)- **შარშანდელი**, **გუშინდელი**, **დღევანდელი**.
3. **նյութ** (მასალა)- **ქვის**, **ტყავის**, **თიხის** և այլն:

**Ածական անունների հիւլովումը
Ֆեդերատիվ հանրային ծրագրում**

Կրացերենում ածականները լինում են բաղադրյալներ (բաղադրյալահիմք կամ բաղադրյալահանգ) և ծայրավորներ (ծայրավորահիմք կամ ծայրավորահանգ): Բաղադրյալներ են՝ *մաղաղ-ի*, *գրգռ-ի*, *լաթա-ի*, *մեղմ-ի*, *կոտոր-ի*, *լուր-ի* և այլն (բերված օրինակների մեջ *ո-ն* հիւլովական վերջավորություն է): Ծայրավորներ են՝ *թաթար*, *սուրբ*, *միջանկ*, *մոլոր*, *փայտ*, *կոտոր* և այլն:

Ածականներն ինքնին հիւլովում են այնպես, ինչպես գոյականները: Այսինքն՝ բաղադրյալները ածականները պատկանում են I հիւլովման, *ո* կամ *յ* ծայրավորները ածականները՝ II հիւլովման, իսկ *ու* կամ *յ* ծայրավորները ածականները՝ III հիւլովման:

Երբ բառերը վերջանում են բաղադրյալով

I հիւլովում

Եզակի թիվ		Հոգնակի թիվ	
<i>Մեղման ժամանակ</i>		<i>Մեղման ժամանակ</i>	
Տ.Տ.	մաղաղ-ի	Տ.Տ.	մաղաղ-ի
Մ.Մ.	մաղաղ-ի	Մ.Մ.	մաղաղ-ի
Մ.Մ.	մաղաղ-ի	Մ.Մ.	մաղաղ-ի
Մ.Մ.	մաղաղ-ի	Մ.Մ.	մաղաղ-ի
Մ.Մ.	մաղաղ-ի	Մ.Մ.	մաղաղ-ի
Մ.Մ.	մաղաղ-ի	Մ.Մ.	մաղաղ-ի
Մ.Մ.	մաղաղ-ի	Մ.Մ.	մաղաղ-ի

Այսպես հիւլովում են՝ *Միտի*, *լաթա-ի*, *լուր-ի*, *Միտ*, *Միտի*, *գրգռ-ի*, *գրգռ-ի*, *լաթա-ի* և այլն:

Երբ բառերը վերջանում են *ո* կամ *յ* ծայրավորով.

II հիւլովում

Եզակի թիվ		Հոգնակի թիվ	
<i>Մեղման ժամանակ</i>		<i>Մեղման ժամանակ</i>	
Տ.Տ.	թաթար	Տ.Տ.	թաթար-ի
Մ.Մ.	թաթար-ի	Մ.Մ.	թաթար-ի
Մ.Մ.	թաթար-ի	Մ.Մ.	թաթար-ի
Մ.Մ.	թաթար-ի	Մ.Մ.	թաթար-ի
Մ.Մ.	թաթար-ի	Մ.Մ.	թաթար-ի
Մ.Մ.	թաթար-ի	Մ.Մ.	թաթար-ի
Մ.Մ.	թաթար-ի	Մ.Մ.	թաթար-ի
Մ.Մ.	թաթար-ի	Մ.Մ.	թաթար-ի

სასაყენო ხილვები, ფართო გეგმა, სუფთა ჭურჭელი, სუფთა საბანი, სუფთა ხელები, პატარა ბაღი, პატარა ბაგეტი, პატარა სახლი, მძიმე ტვირთი, ღურჯა ცხენი, ყრუ კაცი, გამრჯე ქალი...:

**ქართული ენის აზროვნების
განვითარების
თავისმართებისათვის
არსებითი სახელების წიგნი**

საქართველოს ფართოდადგენილი ქართული ენის აზროვნების განვითარებისათვის, სუფთა ჭურჭელი, სუფთა საბანი, სუფთა ხელები, პატარა ბაღი, პატარა ბაგეტი, პატარა სახლი, მძიმე ტვირთი, ღურჯა ცხენი, ყრუ კაცი, გამრჯე ქალი...:

სახლის სიტყვები			სამუშაოს სიტყვები		
სახ.	შავ-ი	დაფა	შავ-ი	დაფ-ები	
მოთხ.	შავ-მა	დაფა-მ	შავ-მა	დაფ-ები-მა	
მიც.	შავ	დაფა-ს	შავ	დაფ-ები-ს	
ნათ.	შავ-ი	დაფ-ის	შავ-ი	დაფ-ები-ის	
მოქმ.	შავ-ი	დაფ-ით	შავ-ი	დაფ-ები-ით	
ვით.	შავ	დაფა-დ	შავ	დაფ-ები-ად	
წოდ.	შავ-ი	დაფა(-ე)	შავ-ი	დაფ-ები-ი	

სასაყენო ხილვები, ფართო გეგმა, სუფთა ჭურჭელი, სუფთა საბანი, სუფთა ხელები, პატარა ბაღი, პატარა ბაგეტი, პატარა სახლი, მძიმე ტვირთი, ღურჯა ცხენი, ყრუ კაცი, გამრჯე ქალი...:

**სახლის სიტყვები, სამუშაოს სიტყვები
საზოგადოებრივი ურთიერთობების
შეფასებისათვის**

საქართველოს ფართოდადგენილი ქართული ენის აზროვნების განვითარებისათვის, სუფთა ჭურჭელი, სუფთა საბანი, სუფთა ხელები, პატარა ბაღი, პატარა ბაგეტი, პატარა სახლი, მძიმე ტვირთი, ღურჯა ცხენი, ყრუ კაცი, გამრჯე ქალი...:

ხետარას ეპიგრაფიკულ ადგილებზე, რომლებიც არიან, იმდენი
 რომლებიც არიან იმდენი რომლებიც არიან:

სახ.	წყარო	ანკარა	ბაგშვი	პატარა
მოთ.	წყარო-მ	ანკარა-მ	ბაგშვი-მა	პატარა-მ
მიც.	წყარო-ს	ანკარა-ს	ბაგშვი-ს	პატარა-ს
ნათ.	წყარო-ს(ი)	ანკარა-ს(ი)	ბაგშვი-ის	პატარა-ის(ა)
მოქმ.	წყარო-თ(ი)	ანკარა-თ(ი)	ბაგშვი-ით	პატარა-ით(ა)
ვით.	წყარო-დ	ანკარა-დ	ბაგშვი-ად	პატარა-ად(ა)
წოდ.	წყარო-ვ	ანკარა-ვ	ბაგშვი-ო	პატარა(-გ)

**ადგილის გეოგრაფიული დასახელება
 ზედათაგან სახელის გამოყენება არსებით სახელად
 (სუბსტანტივაცია - გადარსებითება)**

ყარაღაღა, იმდენი და აქ ქვემოთ, ადგილებზე, რომლებიც არიან
 ხანდაზმულად იქნება არსებული ადგილები იმდენი
 ანდა ფიქსირდება, აქედან გამომდინარე, გეოგრაფიული დასახელება:

სახელი ფრაგმენტის სტრუქტურა დაჯილდოვდა (გეოგრაფიული დასახელება
 იქნება ყარაღაღა) აქედან გამომდინარე, ფრაგმენტის (გეოგრაფიული) ხანდაზმულად
 დაქვემდებარებული ნაწილის დასახელება იქნება, რაც
 ფრაგმენტის დაჯილდოვდა (გეოგრაფიული დასახელება) ფრაგმენტის
 ნი-მ (გეოგრაფიული) ხანდაზმულად დაქვემდებარებული დასახელება
 დაქვემდებარებული დაჯილდოვდა? (იქნება ყარაღაღა), ფრაგმენტის
 (გეოგრაფიული). ექვანში ბევრი კარგი სასტუმრო (ხრანში ჯათ ხნ
 დაქვემდებარებული). არამბა ისტორიაში კარგი მიიღო (არამბა დასახელება
 იქნება «დაქვემდებარებული»: ადგილი დასახელების დაქვემდებარებული
 დაქვემდებარებული დასახელება (ხანდაზმულად დაქვემდებარებული დასახელება):

**გეოგრაფიული დასახელების ადგილის დასახელება
 არსებით სახელის გამოყენება ზედათაგანად
 (ადიექტივაცია - გაზედათაგანება)**

დაქვემდებარებული დასახელება იქნება დასახელების, აქედან
 იქნება იქნება გეოგრაფიული დასახელება დასახელების. წყარო წყარო, კილო შაქარი,
 ტონა ზოგადი, კილომეტრი გზა, ბოლო დღი...

სახელი დასახელება დასახელება იქნება დასახელების დასახელების
 იქნება ადგილის დასახელება. მიტინგს ზღვა ხალხი ესწრებოდა (დასახელების
 დაქვემდებარებული დასახელება): გურამი ჯგულის პატრონია (ფიქრა-

ან **ქარი** სრუტი სთერ ზ): ჩემს მეგობარს სკანს ნერვები აქვს (ჩან რარესკანდ **ხრეს**) ნყარეტი იონი):

ღნეგბადი გიყასკანდნერი აბასკანდი რერი ზნ კასთარიონ დ ხილიქლიონ ზნ ირასენ ბაყნადირადნერი აბასკანდნერი, აყსინდნ რილირი ხილიქლიონდ მნიონ ზნ ანფიქიქი, ჩსკ რაღაბაყნადნერი გიყასკანდნერი ირიღ ხილიქლიონდ ხილიქლიონდ ქერიჯადირიქიონდ ქიქსიონ ზნ, მი ქანქსიონდ იჯ:

სახ.	ქება გულო-ი	კილომეტრ-ი	გზა
მოთხ.	ქება გულო-მა	კილომეტრ-მა	გზა-მ
მიც.	ქება გულო-ს	კილომეტრ	გზა-ს
ნათ.	ქება გულო-ის	კილომეტრ-ი	გზა-ის
მოქმ.	ქება გულო-ით	კილომეტრ-ი	გზა-ით
ვით.	ქება გულო-ად	კილომეტრ	გზა-ად
წოდ.	ქება გულო-ო	კილომეტრ-ო	გზა-გ

ბანოქიქიონ: *აბასკანდარარი გირბაბადი გიყასკანდნერი ჩიგნასკი ქიქ ზნ კადნიონ:*

აბასკანდნერი ჰამნათოქიყან ასთიქანდნერი

ზედსართავი სახელეგბის ზარისხის ფორმეგბი

ქრასგერენიონ ირასკასკან აბასკანდნერი იონდნ ჰამნათოქიყან ზერიქ ასთიქანდ ირასკან (დადებოთი), ნქადასკან (ოღნაობოთი კან მიმართებოთი) დ აოზადქლასკან კან გერიარასკან (უფროობოთი კან აღმატებოთი):

1. რირასკან (დადებოთი) ასთიქანდნერი აბასკანდი სკდენასკან, არნათასკან, ანფიქიქი ბდნ ზ, ირი გიყგ ზ თაქიქ აოზარსკაქი თქყალ ჰასოქიქიონდ აოზანგ აქლ აოზარსკანდერი ნიქნ ჰასოქიქიყან ჰესო ჰამნათთელი. დიდი (მნბ), გრძელი (ხრესარი), ყვითელი (რელიქნი), მადალი (ქარიბი), ლამაზი (გელიგქი), მწარე (რანდ), შავი (სს), წითელი (კარიმქი). აყს აბასკანდნერი მნგ ჰამნათოქიყან ქნასო ჭკა: გულადი ჯარისკაცი (ქაგ გინქი), ლამაზი ქალი (გელიქნი აოქიქი), ბედნიერი ოჯახი (ხრესანიქ რნთანიქ), ბეჯოთი სტუდენტი (ქანასერი იოსანიოქ):

2. სქადასკან (ოღნაობოთი) ასთიქანდნერი გიყგ ზ თაქიქ აოზარსკაქი თქყალ ჰასოქიქიყან ყასკას ქინდლ იორიქ აოზარსკაქი ნიქნ ჰასოქიქიყან ჰამნათოქიყანდ დ კადნიონ ზ -მო ნაქსაბანდქი დ -ო ქერიჯაბანდქი მიქიოქი, ირიდნ აქლესგქიონ ზნ აბასკანდი ირასკან კან არნათასკან ბდნ: სქს ასთიქანდნერი ჰამაყათასქსანიონ ზ ჰაქერენქი ნქადასკან რაღრათასკანქინ, გიყგ ზ თაქიქ თქყალ აოზარსკაქი ჰასოქიქიყან ნქად, ყასკას ქინდლ დ ქარიგანნიქიონ ზ **-ასქიონ** აბანდქი ჰაქელიონიქ. მო-დიდ-ო (მნბაქიონ), მო-გრბ-ო (ხრესარიქიონ), მო-შავ-ო (სსაქიონ), მო-

դրական	նվազական	գերադրական
ցրժ-ըլ-օ	ժո-ցրժ-ո	շ-ցրժ-յե-օ
ժքբ-ըլ-օ	ժո-ժքբ-ո	շ-ժքբ-յե-օ
սլ-ըլ-օ	ժո-սլ-ո	շ-սլ-յե-օ
ժք-ըլ-օ	ժո-ժքբ-ո	շ-ժքբ-յե-օ

4. Առավելական կամ գերադրական (շղթաբանության կամ ձևաբանության) աստիճանը ցույց է տալիս առարկայի տվյալ հատկանիշի գերազանցությունը, առավել լինելը ուրիշ առարկաների նույն հատկության համեմատ:

Վրացերենում գերադրական աստիճան նույնպես կարելի է ստանալ նկարագրական եղանակով. առավելական կազմելու համար գործածում են ժլոյր, ժալոան-շատ, յրտոն, փրոն-ավելի քան, ժլոյր-ալ-ևս առավել, չափազանց կապակցությունները. ժլոյր-շատ (ժլոյր լաժաճի-շատ գեղեցիկ), փրոն-ավելի քան (փրոն կարգ-ավելի քան լավ), ժլոյր-ևս առավել, (ժլոյր շեքոյր-ևս առավել երջանիկ), ժլոյր-ալ-չափազանց (ժլոյր-ալ-չափազանց լաժաճի-չափազանց գեղեցիկ):

Որական ածականները համեմատության աստիճաններ կազմելիս բաժանվում են երեք խմբի.

1. Առկա են բոլոր երեք ծները. տյոտ-ժո-տյոտ-ո-շ-տյոտ-յե-օ (սպիտակ-սպիտակավուն-ամենասպիտակ), ժալո-ժո-ժալո-ո-շ-ժալո-յե-օ (բարձր-բարձրավուն-բարձրագույն), ժալո-ժո-ժալո-ո-շ-ժալո-յե-օ (սև-սևավուն-ամենասև):

Ծանոթություն: Ի տարբերություն հայերենի՝ վրացերենում գոնանուններով կարելի է նաև գերադրական աստիճան կազմել.

դրական	նվազական	գերադրական
տյոտ-օ	ժո-տյոտ-ո	շ-տյոտ-յե-օ
ժալո	ժո-ժալո-ո	շ-ժալո-յե-օ
Վոյոլո	ժո-Վոյոլո-ո	շ-Վոյոլո-յե-օ

2. Առկա են միայն երկու ծները.

ա. դրական և նվազական. ժրգալո-ժո-ժրգալո-ո (կլոր-կլորավուն), ճալոյր-ժո-ճալոյր-ո (մոխրագույն-մոխրագույնավուն), ճալոյր-ժո-ճալոյր-ո (մանուշակագույն-մանուշակագույնավուն), լոյր-ժո-լոյր-ո (կապույտ-կապույտավուն):

բ) դրական և գերադրական. կարգ-շ-կարգ-յե-օ (լավ-լավագույն), ճալո-շ-ճալո-յե-օ (քնքուշ-քնքազույն), ճալո-շ-ճալո-յե-օ (շտապ-ամենաշտապ), ժալո-շ-ժալո-յե-օ (պարզ-պարզագույն), ճալո-շ-ճալո-յե-օ (խոր-խորագույն), ճալո-շ-ճալո-յե-օ (խելացի-ամենախելացի), ճալո-շ-ճալո-յե-օ (ուժեղ-ուժեղագույն):

3. Կրացերենում կան մի շարք որակական ածականներ, որոնք չունեն նվազական կամ գերադրական աստիճաններ. նրանք համեմատելի հատկանիշ ցույց չեն տալիս: Դրանցից են՝ շերջի (ամուլ), յրտնարի (միանման), թաթրի (արու), թոկլեբուլի (զուրկ), թիթցեղի, թիթցեղի (մերկ, լերկ), տանաթարի, տանաթարի (հավասար), շոտոլ (անամուսին տղամարդ), շոթր (անամուսին կին), լիթրի (այրի), լիթրի (թագ), լիթր (ականակիտ), լիթ (լուռ) և այլն:

Կրացերենում ածականների կազմությանը մասնակցում են խոսքի գրեթե բոլոր մասերը, ինչպես նաև մեծ թվով նախածանցներ և վերջածանցներ:

ԱՅԿԱԿԱՆ ԱՏԻՒՆՆԵՐԻ ԿԱԶՄՈՒԹՅՈՒՆԸ

Նեղատարած հաջորդականություն

Ածականների կազմությունը խոսքի մասերից

Նեղատարածության հաջորդականությունը թվականների համակարգում

Գոյականից՝ ցուցիչ-ցուցիչ (սիրտ-սրտիտ՝ քաջ), լիթ-լիթ (լիթ-լիթ), լիթ-լիթ (լիթ-լիթ):

Ածականից՝ թվական-թվական (բարձր-բարձրակուն), լիթ-լիթ-լիթ-լիթ (զեղեցիկ-զեղեցկագույն):

Թվականից՝ թվական-թվական (առաջին-առաջնային), լիթ-լիթ (լիթ-լիթ):

Դերանունից՝ լիթ-լիթ-լիթ (լիթ-լիթ պես՝ լիթ նման), լիթ-լիթ-լիթ (լիթ-լիթ պես՝ լիթ նման):

Բայահիմքից՝ լիթ-լիթ (լիթ-լիթ), լիթ-լիթ-լիթ (լիթ-լիթ):

Մակբայից՝ ցուցիչ-ցուցիչ (լիթ-լիթ), լիթ-լիթ-լիթ (լիթ-լիթ):

Գոյականների բաղադրմամբ՝ ցուցիչ-լիթ-ցուցիչ (սիրտ և քաղ-քաղ-սիրտ):

Գոյականի և ածականի բաղադրմամբ՝ լիթ-լիթ-լիթ (լիթ-լիթ-լիթ), լիթ-լիթ-լիթ-լիթ (լիթ-լիթ-լիթ-լիթ), լիթ-լիթ-լիթ-լիթ (լիթ-լիթ-լիթ-լիթ), լիթ-լիթ-լիթ-լիթ (լիթ-լիթ-լիթ-լիթ), լիթ-լիթ-լիթ-լիթ (լիթ-լիթ-լիթ-լիթ):

Գոյականի և բայահիմքի բաղադրմամբ՝ ցուցիչ-լիթ-ցուցիչ (սիրտ + քաղ-սիրտ), լիթ-լիթ-լիթ-լիթ (լիթ-լիթ-լիթ-լիթ), լիթ-լիթ-լիթ-լիթ (լիթ-լիթ-լիթ-լիթ), լիթ-լիթ-լիթ-լիթ (լիթ-լիթ-լիթ-լիթ):

ჩაკეტვა-კარნაკეტილი (ილი+ყასელ-იქმყას), შტო+გაშლა-შტოგაშლილი (ბილი+სიქილ-ბილი+სიქილი):

აბსკანანების კადნიშობილი იბანის რაბიხი თუ-სა-თუ-ო (კასკანანის, თარასკანის), ბერ-უ-ბერ-ო (ანანან, ანანკანან):

რასკანასკნიშობილის და+მა-და+მური (ურთიერთობა. ბიურ-ბიურასკანის ხარაბიშობი), საბაღწლო (საჩუქარი. ანანორიასკანის), მამა+შვილი-მამა+შვილი (ხარაბიშობი):

ჩილიასკანის ქვედაპირიშობილის -ით: წერ-ით-ი (გამოცდა. გრასკანის ქვედაპირი), შემთხვევ-ით-ი (შეგება. ანანასკანის ბილი), დადებ-ით-ი (პასუხი. გრასკანის ანანასკანის), ბრძანებ-ით-ი (წინადადება. ხარაბიშობი), ანან-ით-ი (კარნან. რასკანასკნიშობი), ქვე-ით-ი (ჯარი. ხსკანის გინკი, ხსკანასკნიშობი), რიცხვ-ით-ი (სახელი. ქასკანის ანანის), გვერდ-ით-ი (ხაზი. კილი. ბილი გინკი):

-ად-ი: ფერ-ად-ი (ბუშტები. გინკანასკნიშობი), ცვალებ-ად-ი (ანან. ხარაბიშობი ბილი), ბერ-ად-ი (კაცი. ხილირასკანი, ანანასკანი), გულ-ად-ი (ჯარისკაცი. ქაღ გინკი), გულით-ად-ი (შეგება-რი. ანანის) სრასკანი, ბილით-ად-ი (საკითხი. ხანასკანი ხარაბი, ხანასკანი):

აბსკანანების კადნიშობილი ქვედაპირიშობილის **შედასკანის წარმოება თანდასკანისაგან**

-ბერ (არა, ანა, ბი ილინკი, ანან): გუშობი-ბერ-ი (ანანასკანი, ანანასკანი), ლომ-ბ-ბერ-ი (ანანასკანი, ანანასკანი), გუშობი-ბერ-ი (ანანასკანი, ანანასკანი), კაცი-ბერ-ი (ანანასკანი), სოკოს-ბერ-ი (ანანასკანი, ანანასკანი), ცარცის-ბერ-ი (ანანასკანი, ანანასკანი), ჩემ-ბერ-ი (ანანასკანი, ანანასკანი), შენ-ბერ-ი (ანანასკანი), მის-ბერ-ი (ანანასკანი), ჩვენ-ბერ-ი (ანანასკანი), თქვენ-ბერ-ი (ანანასკანი), მათ-ბერ-ი (ანანასკანი):

-ბერ+იგ (-ასკანი, -აქი): გონ-ბერ-იგ-ი (ანანასკანი), სახელმწიფო-ბერ-იგ-ი (ანანასკანი) ქონ-ბერ-იგ-ი (ანანასკანი), საზოგადო-ბერ-იგ-ი (ანანასკანი), ჩვეულებ-ბერ-იგ-ი (ანანასკანი):

-ობრიგ (-აქი, -ასკანი): დედ-ობრიგ-ი (ანანასკანი), ან-ობრიგ-ი (ანანასკანი), მაშ-ობრიგ-ი (ანანასკანი), ზნე-ობრიგ-ი (ანანასკანი), კაც-ობრიგ-ი (ანანასკანი), მიზნ-ობრიგ-ი (ანანასკანი), შედეგ-ობრიგ-ი (ანანასკანი), სქეს-ობრიგ-ი (ანანასკანი):

-ბერ-ი (-ანან, -ანა): თანის-ბერ-ი (ანანასკანი), თანის-ბერ-ი (ანანასკანი), ბილი-ბერ-ი (ანანასკანი), ლომის-ბერ-ი (ანანასკანი):

ნმან), ჩვენ-ებურ-ი (მნე ნმან), ძველ-ებურ-ი (ხნაონ), ქინძისთავის-ებურ-ი (დნოასნელანმან):

-ელ. გილე ზ თაქის მარიკანე ბაგიონ, ირთელაგი ლინელ, ზრენმ ლ` დრალიონელ. ქალაქ-ელ-ი (ქალიქაგი), სოფელ-ელ-ი (აქილიაგი), ერევენ-ელ-ი (ხრანაგი), თბილის-ელ-ი (ბეჩიხაგი), ლორ-ელ-ი (ლინაგი), ქართვ-ელ-ი (ქრავი), უკრაინ-ელ-ი (ილკრაინაგი), გერმან-ელ-ი (დერ-მანაგი), მთაშველ-ელ-ი (ლენაგანაგი), ფეხურთ-ელ-ი (ფიურთიხა), დამცვ-ელ-ი (აქაქაქა), კალათბურთ-ელ-ი (ქასსხურთიხა), ჩოგბურთ-ელ-ი (ბენიხა) ზ აქნ:

-იან (-აქი)- თქრო-იან-ი (ილკი ილნევილ` ილკი), უღვაშ-იან-ი (ქელიქი), შავწვერ-იან-ი (სსანირი), შავთმ-იან-ი (სსახი), ცოლ-იან-ი (ლინ ილნევილ), ცხენ-იან-ი (ბი ილნევილ), ქედ-იან-ი (აქსარქა-ქი), ფრთ-იან-ი (ქსაქი), ფულ-იან-ი (ქილიქი):

-იერ (თარმანნილიქ` -იელ)- გემ-იერ-ი (ხანელი), ვონ-იერ-ი (ხსლავი), ზომ-იერ-ი (ქაქაქი), მეცნ-იერ-ი (აქინაქა), მშ-იერ-ი (ქაღვა), მშვენ-იერ-ი (ხრავაქი), ნიჭ-იერ-ი (თაღანაქი), ძლ-იერ-ი (აქილიქი), წეს-იერ-ი (სსანინაქი), ცბ-იერ-ი (ანაქა), ჰნჯახს ნას` ამ-იერ-იქდან (აქილიხს), მაგ-იერ-იქდან (აქილიხს), იმ-იერ-იქდან (აქილიხს):

-ოსან (ილნევილ, კილი) - გვირგვინ-ოსან-ი (ქაქაქი), ცხენ-ოსან-ი (ბიქი, ხსიქ), მანდილ-ოსან-ი (აქსაქილიქი` ლაქაქი, თიქი), მშვილდ-ოსან-ი (აქილიქი), ორდენ-ოსან-ი (ქქანქანაქი), ფრიად-ოსან-ი (დერაქანაქი), ქედ-ოსან-ი (აქსარქაქი` თაქი), ხელ-ოსან-ი (აქილიქი):

-ოვან: ან-ოვან-ი (ქარბრაქაქა, აქიქი), გულ-ოვან-ი (აქილი), ბუნდ-ოვან-ი (აქილი, ქაქი), კლდ-ოვან-ი (ქაქი), ხელ-ოვან-ი (აქი-ლიქი), ტან-ოვან-ი (მარმელი, ხაქი), ჯერ-ოვან-ი (აქილი):

-ა: გრძელყურ-ა (ხრქარქანაქი), დოქლაბი-ა (ქერანაქი), ორფენ-ა (ხრქილიქი), შავთვალ-ა (სსაქი), ცალთვალ-ა (მქილიქი):

საქანბან-ქერქანბან-ქერქი.

სა-ო (ქერქილი, აქილი, ხაქი, ნქანაქი): სა-სოფელ-ო (აქილიქი), საჯარ-ო (ხანაქი), სა-ეკლესი-ო (ხსლავი, ხანაქი, ნქანაქი), სა-კლას-ო, (ქაქი), სა-სკოლ-ო (ქაქი), სა-თავის-ო (ქი ხანაქი, ნქანაქი), სა-სხვის-ო (ილქი ხანაქი, ნქანაქი), სა-ჩემ-ო (ხანაქი, ნქანაქი), სა-ჩვენ-ო (მნე ხანაქი, ნქანაქი), სა-სწრაფ-ო (ქაქი, ხაქი), სა-ჩქარ-ო (ქაქი, აქი), სა-უკეთ-ეს-ო (ქაქი):

სა-ე: სა-ქათმ-ე (ხაქანოგ), სა-ღორ-ე (ხოგანოგ), სა-ფულ-ე (ერანაყანას), სა-თვალ-ე (ასნოგ), სა-ყურ-ე (ასანდო), სა-ურმ-ე (საყლაგნა), სა-ნაგვ-ე (აგნანოგ), სა-კაბ-ე (ჯორაგო):

სა-არ: სა-თხვ-არ-ი (ხნოხნე, ხნოხნე), სა-ოც-არ-ი (დარან-ნაქ), სა-ფიც-არ-ი (ხრეცქი სოი), სა-ძებ-არ-ი (ქნოხნე), სა-ომ-არ-ი (ყათხრეცქი), სა-წებ-არ-ი (კნოქარი), სა-წებ-არ-ი (ხრანქი), სა-წებ-არ-ი (დვქი), სა-წებ-არ-ი (ანდრანოგ):

მე-ე: მე-ბად-ე (აყნაყან) მე-თვ-ე (ბნოხ), მე-ნაგ-ე (ნაქ-ქარი), მე-მანქან-ე (მნქნაქარი), მე-ნახი-ე (ნაქარი), მე-ღორ-ე (ხოგანაყ), მე-ურმ-ე (საყლაყან):

მე-ურ (თარნანოქანაქ მე-ურ): მე-ბად-ურ-ი (ბნოხ), მე-წებ-ურ-ი (ნაქასოქი, ნაქად, ბოქარი), მე-თ-ურ-ი (ყარაქოქი, ხრანანათარი, ანდნოქოქი):

ურ-ურ (თარნანოქანაქ უ-ურ): უ-ბად-ურ-ი (ბნოქი), უ-გ-ურ-ი (ანქი, ანქი), უ-ძ-ურ-ი (ანქი), უ-წ-ურ-ი (ანქი), უ-ფ-ურ-ი (ანქი), უ-წ-ურ-ი (ანქი), უ-წ-ურ-ი (ანქი):

ურ-ი: უ-ბატონ-ი (ანქი), უ-გ-ურ-ი (ანქი), უ-სინათლ-ი (ანქი), უ-კ-ურ-ი (ანქი, აქი), უ-შ-ი (ანქი), უ-პატონ-ი (ანქი), უ-მ-ურ-ი (ანქი), უ-დ-ურ-ი (ანქი), უ-წ-ურ-ი (ანქი), უ-წ-ურ-ი (ანქი):

ქარაგნენი მნქი ხნ აქ აბანანქი, ირნქ ართახათი ხნ ქათასქი ხნასო ს კანქი ხნ არა ქათასქი მანქი: სრანქ ხანარქი ხნასოქი ხაქი ქქი ხრქნ ართახათი ს მნქ ქათასქი, ხრქნ ქი ართახათი, მნქ რქქი ხაქი ქათასქი ირანქ მნქი: ხნ:

არა: არა-ბატონ-ი (ანქი), არა-ბუნებრივ-ი (ანქი), არა-თანასწორ-ი (ანქი), არა-კანონიერ-ი (ანქი), არა-კეთილსინდისიერ-ი (ანქი), არა-რეალურ-ი (ანქი), არა-თანაბარ-ი (ანქი):

სბანანქი კანქი მანქი ს მს ანქი ქიქი: ანქი: ანქი-ისტორიულ-ი (ანქი), ანქი-საზოგადოებრივ-ი (ანქი), ანქი-საზოგადოებრივ-ი (ანქი), ანქი-საზოგადოებრივ-ი (ანქი), ანქი-საზოგადოებრივ-ი (ანქი), ანქი-საზოგადოებრივ-ი (ანქი):

ԹՎԱԿԱՆ ԱՏՈՒՆ ՌՈՇՆՅՈՒԹԻ ՆԱՅԵԼՈՒ

Թվականները վրացերենում բաժանվում են չորս խմբի՝ քանակական (րաოდენობითი), դասական (რიგობითი), կითორակային (წილობითი) և բաշխական (განაწილებული, მატალკეველები): Քանակականը սկզբնաձև է, իսկ դասականը, կითորակայինն ու բաշխականը՝ նրա ածանցյալները. քանակականից կազմվում է դասական, դասականից՝ կითորակային և բաշխական թվականներ:

Քանակական (րაოდენობითი) թվականները ցույց են տալիս առարկայի ճշգրիտ՝ բացարձակ քանակը և պատասխանում են քանի՞ (რამდენი?) հարցին: Քանակական թվականներ են միավորները, տասնավորները, հարյուրավորները, հազարավորները և ավելի բարձր թվերը՝ 0- հელი, 1-ერთი, 2-ორი, 3-სამი, 4-ოთხი, 5-ხუთი, 6-ექვსი, 7-შვიდი, 8-რვა, 9-ცხრა, 10-ათი, 11-თერთმეტი, 12-თორმეტი, 13-ცამეტი, 14-თოთხმეტი, 15-თხუთმეტი, 16-თექვსმეტი, 17-ჩვიდმეტი, 18-თვრამეტი, 19-ცხრამეტი, 20-ოცი, 21-ოცდაერთი, ...29-ოცდაცხრა, 30-ოცდაათი, 31-ოცდათერთმეტი, ...39-ოცდაცხრამეტი, 40-ორმოცი, 41-ორმოცდაერთი, ...49-ორმოცდაცხრა, 50-ორმოცდაათი, 51-ორმოცდათერთმეტი, ...59-ორმოცდაცხრამეტი, 60-სამოცი, 61-სამოცდაერთი, ...69-სამოცდაცხრა, 70-სამოცდაათი, 71-სამოცდათერთმეტი, ...79-სამოცდაცხრამეტი, 80-ოთხმოცი, 81-ოთხმოცდაერთი, ...89-ოთხმოცდაცხრა, 90-ოთხმოცდაათი, 91-ოთხმოცდათერთმეტი, ...99-ოთხმოცდაცხრამეტი, 100-ასი, 10.000-ათი ათასი, 100.000-ასი ათასი, 1.000.000-მილიონი և այլն:

Ինչպես տեսնում ենք, մեկից մինչև տասը պարզ են, տասնմեկից տասնինը ներառյալ կազմված են տասնավորից, միավորից և քუტი (ավելի) երկրորդական ձևույթից՝ (ა)თ-ერთ-მეტი-11 (բառացի՝ տասը, մեկ ավելի՝ 11): Քսանմեկից բաղադրիչներն իրար միանում են და (և) շաղկապով՝ ოც+და+ერთი-21 (քսանմեկ), ოც+და+ოთხი-24 (քսանչորս), ოც+და+ხუთი-25 (քսანհինգ), ოც+და+ცხრა-29 (քսანცին) և այլն: Իսկ ահա 30-90 թվականների հիմքում ընկած է 20-ը.

ოცდაათი (ოც+და+ათი) 30` քսან և տասը (20 և 10):

ორმოცი (ორ-მოც-ი) 40` երկու քսან (2x20):

ორმოცდაათი (ორ-მოც-და-ათ-ი) 50` երկու քსან և տասը (2x20 և 10):

სამოცი (სამ-ოც-ი) 60` երեք քსან (3x20):

სამოცდაათი (სამ-ოც-და-ათ-ი) 70` երեք քსან և տասը

օտեմոլցի (օտեմ-մոլց-ո) 80` չորս քսան (4x20):
 օտեմոլցլծածո (օտեմ-մոլց-լծ-ած-ո) 90` չորս քսան և տասը:

Ծանոթություն: Ինչպես հին հայերենում պահպանվել են փոխառյալ բյուր-ը, այնպես էլ վրացերենում մույնը՝ ձյերո գրությամբ և 10.000 նշանակությամբ, գործածվել է որպես թվական, սակայն հետագայում, կորցնելով այդ իմաստը, վերածվել է ածականի՝ արտահայտելով քանակական մեծություն՝ անթիվ, անհամար, շատ, բազմաթիվ իմաստներով:

Քանակական թվականների հոլովումը

ժողովածուի թվանշան	ժողովածուի թվանշան	
սամ	սամ-յե-ո	սամ-ն
սամ-մ	սամ-յե-մ	սամ-տ
սամ-ն	սամ-յե-ն	սամ-տ
սամ-ս(ա)	սամ-յե-ս(ա)	սամ-տ
սամ-ո	սամ-յե-ո(ա)	----
սամ-ա	սամ-յե-ա(ա)	----
սամ	սամ-յե-ո	սամ-ն

Դասական (թուրքական) թվականները կազմվում են քանակականից՝ մե- նախածանցի և -յ վերջածանցի միջոցով և ցույց են տալիս առարկաների թվային կարգը. պատասխանում են ո՞ր (թուրքեր?), ո՞րերորդ (թերթեր?), հարցերին: մե-օր-յ, մե-սամ-յ, մե-օտե-յ, մե-նյո-յ, մե-յիջ-յ, մե-ժիդ-յ, մե-րջ-յ, մե-ցե-յ, մե-օտ-յ, մե-տերթ-յ, մե-օլ-յ, օլ-մե-ժիդ-յ, մե-օր-յ, օր-մե-լծ-մե-օտ-յ, օտեմ-լծ-մե-լծ-մե-յ, մե-ս-յ:

Հիշյալ կանոնից շեղվում է միայն I (առաջին) թվականը, քանզի վրացերենում ևս մեկ թվականից դասական չի կազմվում. գործածվում է փոքրիկ ձևը:

1-ლი	փոքրիկ	բայց՝	21-ე	օլ-մե-տերթ-յ
მე-2	մե-օր-յ		30-ე	օլ-մե-օտ-յ
მე-3	մե-սամ-յ		31-ე	օլ-մե-տերթ-յ
მე-10	մե-օտ-յ		მე-40	մե-օր-յ
მე-11	մե-տերթ-յ		მე-50	օր-մե-լծ-մե-օտ-յ
მე-19	մե-լծ-մե-յ		მე-60	մե-սամ-յ
მე-20	մե-օլ-յ		61-ე	սամ-լծ-մե-տերթ-յ
მე-200	մե-օր-ս-յ և այլն:		70-ე	սամ-լծ-մե-օտ-յ
			71-ე	սամ-լծ-մե-տերթ-յ
			მე-80	մե-օտ-յ
			81-ე	օտեմ-լծ-մե-տերթ-յ
			მე-100	մե-ս-յ
			101	ս- մե-տերթ-յ
			102	ս- մե-օր-յ

Դասական թվականների հոլովումը

մեշուտե	բայց`	մեշուտե	րոցի
մեշուտե-մ		մեշուտե	րոցմա
մեշուտե-ն		մեշուտե	րոցն
մեշուտե-ն		մեշուտե	րոցոն
մեշուտե-օտ		մեշուտե	րոցօտ
մեշուտե-դ		մեշուտե	րոցօդ
չունի		մեշուտե	րոցօ

Կոտորակային (Վիճակագրական) թվականները ցույց են տալիս ամբողջի այս կամ այն մասը և կազմվում են դասական թվականներից` -ը ածանցի հավելումով` մեխանիզմ-ի (մեկ երրորդ), մեթոդ-ի (մեկ քառորդ), մեթոդ-ի (մեկ տասներորդ), մեթոդ-ի (մեկ տասներորդ) և այլն:

Մեկերորդ կոտորակային թվականն առանձին գործածություն չունի, բայց հանդես է գալիս իբրև բարդ թվականների բաղադրիչ` օրինակ՝ (21-երորդական), օրինակ՝ (41-երորդական), օրինակ՝ (61-երորդական), օրինակ՝ (81-երորդական):

Ինչպես հայերենում, այնպես էլ վրացերենում մեկ երրորդի փոխարեն գործածվում է մեկ ճիշդ (կես) բառը, որը առանց շաղկապի միանում է համապատասխան բառին` օրինակ՝ (մեկուկես կիլոգրամ), (մեկուկես ժամ), (մեկուկես-ճիշդ) (մեկուկես տարի), (մեկուկես (երկուսուկես)), (մեկուկես (չորսուկես)), (մեկուկես (տասուկես)) և այլն:

մե-շուտե-դ-ի	$\frac{1}{5}$
մե-թուտե-դ-ի	$\frac{1}{10}$
մե-րոցե-դ-ի	$\frac{1}{8}$
մե-ցեքե-դ-ի	$\frac{1}{9}$
ճիշդ	$\frac{1}{2}$
մե-սաթե-դ-ի	$\frac{1}{3}$
մե-օտեքե-դ-ի	$\frac{1}{4}$
օրինակ՝ մեխանիզմ	$\frac{2}{3}$
սաթի մեթոդ	$\frac{3}{4}$
օրնաթիվ	$2 \frac{1}{2}$
օրն ժամը և ճիշդ մեթոդ 2.5	

Կոտորակային թվականների հիլովումը

სახ.	მეზუთედ-ი
მოთხ.	მეზუთედ-მა
მიც.	მეზუთედ-ს
ნათ.	მეზუთედ-ის
მოქმ.	მეზუთედ-ით
ვით.	მეზუთედ-ად
წოდ.	ჯინი

Խառը թվականներն արտասանելիս և՛ ամբողջի, և՛ համարիչի թիվը քանակական է, իսկ հայտարարինը՝ դասականը.

0.3-წელი մთელი და სამი მეათელი,

1.62-ერთი მთელი და სამოცდაორი მეასედი

3.228-სამი მთელი და ორას ოცდარვა მეათასედი.

Բաշխական (განაწილებული, მაცალკეებელი) թվականները ցույց են տալիս առարկաների բաշխումը հավասար քանակով: Կազմվում են քանակական թվականների կրկնությամբ: Վրացերենում քանակ + ա-կան կազմությունը չկա՝ երեքական, չորսական և այլն:

ორ-ორი   եრი-ერი (ერიական)

სამ-სამი   ხეხე-ხეხე (ხეხეական)

შვიდ-შვიდი   იოხ-იოხ (იოხական)

ათ-ათი   თახე-თახე (თახეական)

ოც-ოცი   քսან-քსან (քსანական)

Բայց մեկ թվի կրկնությամբ՝ մեկ-մեկ (ერთ-ერთი), կստանանք ոչ թե մեկ-մեկ բաշխականը, այլ՝ **մրանցից մեկը** ერთ-ერთი სტუდენტი (ილან-ნიონების მესხი), ერთ-ერთი მეგობარი (ქარესკანების მესხი), მინჯიხე **მესხական** բაზი համար գործածվում է այլ արմատով բառ՝ თითო-თითო (მესხական, მეს-მეს):

Դասական թվականները գրության մեջ արտահայտվում են.

ა) Ամբողջական բառերով՝ პირველი, მესამე, მეოთხე, მეხუთე, მეათე, მეთორმეტე, მეოცე, ოცდამეხუთე, ოცდამეცამეტე և այլն:

ბ) Դիֆինական թվանշաններով՝ I, II, IV, X, XIX, XXV, XXX, XXXVI և այլն:

գ) Արաբական թվանշաններով՝ որոնցից առաջ գրվում է მე-նախա-ծանցը և ապա գծիկ՝ მე-2 (მეორე), მე-5 (მეხუთე), მე-7 (მეშვიდე), მე-10 (მეათე), მე-15 (მეთხუთმეტე), მე-20 (მეოცე) և այլն:

դ) Վրաց այբուբենի տառերով՝ ა (առաջին), ბ (երկրորդ), გ (երրորդ), დ (հինգերորդ) և այլն:

Վրաց այբուբենի անվանումը և թվային արժեքը
 ქართული ანბანის სახელწოდება და რიცხვითი მნიშვნელობა

ა	1	კ	20	ს	200	ც	2000
ბ	2	ლ	30	ტ	300	ძ	3000
გ	3	მ	40	უ	400	წ	4000
დ	4	ნ	50	ფ	500	ჭ	5000
ე	5	ვ	60	ქ	600	ხ	6000
ზ	6	ო	70	ღ	700	ხარ	7000
ყ	7	პ	80	ყ	800	ჯ	8000
შ	8	რ	90	შ	900	პ	9000
თ	9	რა	100	ჩ	1000	ო	10.000
ი	10						

Ծանոթություն: *Ինչպես մեսրոպյան այբուբենը հայերենում, այնպես էլ վրաց տառերը վրացերենում գործածվել են իբրև թվանշաններ, ընդ որում վրացականը ևս հարմարեցվել է միավորներ, տասնավորներ, հարյուրավորներ, հազարավորներ համակարգին և կիրառվել ու կիրառվում է ճիշտ այնպես, ինչպես հայերենում: Այժմ տառերն իբրև քանակական թվեր չեն գործածվում, սակայն գործածվում են դասական թվականների նշանակությամբ: Ընդգծված չորս տառերը՝ (հե -), (իէ -), (խար -) և (օհ-հոի -), ժամանակակից վրաց այբուբենից հանված են, բայց գործածվում են թվային արժեքները նշելու համար: Թվային արժեքներին համապատասխանում են նաև թվային արժեքների կարգերը. զ-ն և՛ 6, և՛ 6-րդ, լ-ն և՛ 30, և՛ 30-րդ, ռ-ն և՛ 100, և՛ 100-րդ, լ-ն և՛ 2000, և՛ 2000-րդ և այլն:*

Վրացիները ևս ունեցել են իրենց տոմարը և պատմական դեպքերն ու իրադարձությունները թվագրել վրաց այբուբենի տառերով:

Դասական թվականները միշտ հանդես են գալիս գոյականների հետ, կատարում են որոշիչի պաշտոն և ունեն նախադաս դիրք՝ հիմնաբանից առաջ (Իմ ընկերոջ բնակարանը հինգերորդ հարկում է): Թարիմի սկզբնական մասում (Մարիամը սովորում է չորրորդ կուրսում): Գարձանի մեջքից կլասի մոլորակ (Վարդանը իմներորդ դասարանի աշակերտ է):

**Թվականների հիլովումը
რიცხვით სახელთა ბრუნება**

Վրացերենում թվականները նույնպես ամբողջովին թեքվում են. քանակական բոլոր թվականների հիմքերը (բացառությամբ რვა և ცხრა թվականների) բաղաձայնավերջ են, այդ պատճառով հիլովվում են այնպես, ինչպես I հիլովման պատկանող գոյականները, իսկ რვა և ცხრა թվականները հիլովվում են ինչպես II ձայնավորով վերջացող գոյականները (II հիլովում):

Հիլովման ժամանակ պետք է նկատի ունենալ հետևյալը.

ա) կոչականի ձև չեն ստանում, եթե հանդես են գալիս ինքնուրույն:

բ) -ებ հոգնակերտ մասնիկ չեն ստանում. չի կարելի ասել ოთხედი, ხუთედი, ოცედი, ოცდაათეუთები և այլն, սակայն ნართანთან հոգնակիում կիրառելի են ორნი, სამნი, ოთხნი, შვიდნი, ათნი ձևերը:

գ) -ებ გուցივლად հոգնակի գործածվում է, եթե քանակական թվականը հանդես է գալիս գոյականաբար. მაგალითად ფრიადოსანია, სულ ხუთედი აქვს (Մարիամը գերագանցիկ է. միշտ հինգեր է ստանում):

Որոշիչ թվականների դեպքում գոյական որոշյալը միշտ եզակի թվով է. სამი ძმა, ოთხი წიგნი, ათი რგული, თხუთმეტი სტუდენტი, ოცი ღრამი, ორმოცი კაცი և այլն (երեք ხედავ, ზირი გირე, თასზე თხორი, თასნისინი იოსანი, ესაა ირამ, ესაა იოსანი მარცხ և այլն):

Հին վրացերենում հանդիպում են նաև სამნი ძმანი, ხუთნი ქაღნი, ორნი ამხანაგნი, ათნი კაცნი (բառացի` երեքներ ხედავინერ, ზირსერ გრეხერ, հինգერ კინერ, თასნერ მარცხი) ձևերի:

**Թվականների հիլովումը ինքնուրույն
რიცხვით სახელთა ბრუნება დამოუკიდებლად**

სახ.	სამ-ი	ცხრა	ცხრანი	მეორე	მეხუთედ-ი
მოთხ.	სამ-მა	ცხრა-მ	ცხრა-თ(-ა)	მეორე-მ	მეხუთედ-მა
მიც.	სამ-ს	ცხრა-ს	ცხრა-თ(-ა)	მეორე-ს	მეხუთედ-ს
ნათ.	სამ-ის	ცხრ-ის	ცხრა-თ(-ა)	მეორ-ის	მეხუთედ-ის
მოქმ.	სამ-ით	ცხრ-ით	ჯინი	მეორ-ით	მეხუთედ-ით
ვით.	სამ-ად	ცხრ-ად	ჯინი	მეორე-დ	მეხუთედ-ად
წოდ.	ჯინი	ჯინი	ჯინი	ჯინი	ჯინი

Եթե թվականը նախադասության մեջ որոշիչի պաշտոն է կատարում, ապա հիլովվում է այնպես, ինչպես համանման արմատ ունեցող ածականը.

სახ.	-	სამ-ი	ქალ-ი	ცნრა	ფანქარ-ი	ოთხ-ი	მეათედი
მოთხ.	-	სამ-მა	ქალ-მა	ცნრა	ფანქარ-მა	ოთხ-მა	მეათედ-მა
მიც.	-	სამ	ქალ-ს	ცნრა	ფანქარ-ს	ოთხ	მეათედ-ს
ნათ.	-	სამი	ქალ-ის	ცნრა	ფანქარ-ის	ოთხი	მეათედ-ის
მოქმ.	-	სამი	ქალ-ით	ცნრა	ფანქარ-ით	ოთხი	მეათედ-ით
ვით.	-	სამ	ქალ-ად	ცნრა	ფანქარ-ად	ოთხ	მეათედ-ად
წოდ.	-	ჯინი		-	ჯინი	-	ჯინი

ფიქსაციის ნიშნის პლაკატები და ენობრივი ხმების წარმოშობის წარმოდგენა -ც, -ცა, -ლა, -ვე, -ოდე მასწავლებლები, რომლებიც სწავლიან ხმების წარმოშობას. ორივე (ერთი და ორი):

სახ.	სამ-ი-ც	სამ-ი-ლა	სამ-ი-ვე	სამ-ი-ოდე
მოთხ.	სამ-მა-ც	სამ-მა-ლა	სამ-ი-ვე-მ	სამ-ი-ოდე-მ
მიც.	სამ-სა-ც	სამ-სა-ლა	სამ-ი-ვე-ს	სამ-ი-ოდე-ს
ნათ.	სამი-სა-ც	სამი-სა-ლა	სამ-ი-ვე-სი	სამ-ი-ოდე-სი
მოქმ.	სამი-თ-აც	სამი-თ-ლა	სამ-ი-ვე-თი	სამ-ი-ოდე-თი
ვით.	სამ-ად-აც	სამ-ად-ლა	სამ-ი-ვე-დ	სამ-ი-ოდე-დ
წოდ.	ჯინი	ჯინი	ჯინი	ჯინი

ქართულიდან პლაკატების წარმოშობის გარდა

2+5=7	ორი	მიუგეზო	ხუთი	იქნება	შვიდი
15+6=21	თხუთმეტი	მიუგეზო	ექვსი	იქნება	ოცდაერთი
60-13=47	სამოცი	გამოვაკლოთ	ცამეტი	იქნება	ორმოცდაშვიდი
8-4=32	რვა	გამოკლებით	ოთხი	იქნება	ოცდაათორმეტი
40 : 4=10	ორმოცი	გაყოფით	ოთხი	იქნება	ათი.

ათის გაყოფა ხუთზე -თაში რაოდენობა ხშირად: ათი გაყოფით ხუთზე იქნება ორი თაში რაოდენობა ხშირად, კუთხით ხშირად: ათი გაყოფა ხუთზე თაში რაოდენობა ხშირად:

წერტილის ანგარიშ გამოყენება? გამოყენება?

პირველი	პირველი	
მეორე	მეორე	მეორე
მესამე	მესამე	მესამე
მეოთხე	მეოთხე	მეოთხე

ჩნნნერიო	მეცხრედ,	მეცხრეჯერ
თასნნერიო	მეათედ,	მეათეჯერ
მჩაძირ	ერთეული	
თასნაძირ	ათეული	
ხარეორაძირ	ასეული	
ხაღარაძირ	ათასეული	
ღიყა	წყვილი	
სნნთ	კენტი	
მჩანძი პიძ	ერთნიშნა	რიცხვი
ხრძნიძ პიძ	ორნიშნა	რიცხვი
ხნძანიძ პიძ	სამნიშნა	რიცხვი
ქანძანიძ პიძ	ოთხნიშნა	რიცხვი
ხნღანძი პიძ	ხუთნიშნა	რიცხვი
რადანძი პიძ	მრავალნიშნა	რიცხვი
ხეიას	სამეული	
ქანეიას	ოთხეული	
ხნეიას	ხუთეული	
თასნეიას	ათეული	
ხარეორეიას	ასეული	
ხნღანეიას	ხუთწლედი. ხუთი წელი, ხუთი წლისთავი	
ქიძნანეიას	შვიდწლედი	
თასნანეიას	ათწლედი. ათწლეული, ათი წლისთავი	
ხიხნანეიას	ორმოცდაათი წელი, ორმოცდაათი წლისთავი	
ხარეორანეიას	ასი წლისთავი	
ხაღარანეიას	ათასწლეული, ათასი წლისთავი	
ხნღანეიას	ხუთწლიანი, ხუთი წლისა	
ხიხნანეიას	ორმოცდაათწლიანი	
ხნეიორეიას	ხუთი დღისა, ხუთდღიანი	

იწი პქასკანნნერი
რომელი წლები?

10-ასკან პქასკანნნერი
ათიანი წლები
20-ასკან პქასკანნნერი
ოციანი წლები
30-ასკან პქასკანნნერი
ოცდაათიანი წლები

იწი პქასკანნნერი
რომელ წლებში?

10-ასკან პქასკანნნერი
ათიან წლებში
20-ასკან პქასკანნნერი
ოციან წლებში
30-ასკან პქასკანნნერი
ოცდაათიან წლებში

40-ական թվականներ օրմոցման Վլեբ	40-ական թվականներին օրմոցման Վլեբში
50-ական թվականներ օրմոցման Վլեբ	50-ական թվականներին օրմոցման Վլեբში
90-ական թվականներ օրմոցման Վլեբ	90-ական թվականներին օրմոցման Վլեբში

100 տարի-մեկ հարյուրամյակ
100 Վլեբ-երոտի հալոց

1000 տարի-մեկ հազարամյակ
1000 Վլեբ-երոտի հալոց

Քանի՞ տոկոս

համարները թվերով?

1 %	երոտի թվերով
1/2 %	հալոցի թվերով
1/5 %	երոտի թվերով թվերով
3/4 %	հալոցի թվերով թվերով
2 1/2 %	օրմոցման թվերով
5 %	հալոցի թվերով
100 %	հալոցի թվերով

Քանի՞ աստիճան

համարները հալոցով?

1 ⁰	երոտի	հալոցի
5 ⁰	հալոցի	հալոցի
40 ⁰	օրմոց	հալոցի
100 ⁰	հալոց	հալոցի
180 ⁰	հալոցի	հալոցի

Գոյականները թվականների հետ գործածելիս միշտ դրվում են եզակի թվով.

2 (օր) հալոց	10 (հալոց) հալոց
5 (հալոց) հալոց	15 (օրմոց) հալոց (հալոց)
9 (հալոց) հալոց	20 (օր) հալոց (օրմոց)

გერმონი ნაცვალსახელო

გერმონი რადმარნიჟი ჟიუჟი მას ზ, ორ ხანოეს ზ გალია გოი-
სანი, აბასანი, ჭასანი, მასკაჟი ჭიჟარენ. ესთ აჟემ` ოერმონი-
ნენრე ჭნიონ ხნ გოიასანი ჭმასთ ართახაჟთიო, აბასანი ჭმასთ
ართახაჟთიო, ჭასანი ჭმასთ ართახაჟთიო ლ მასკაჟი ჭმასთ
ართახაჟთიო:

გერმონენრე თხასკენრე ნაცვალსახელთა ჯგუფები

გერმონენრე ჭნიონ ხნ 9 თხასკი` ანბნასანი (პირის ნაცვალსა-
ხელები), გიღასანი (ჩვენებთი ნაცვალსახელები), სთაფასანი (კუთვნილ-
ბთი ნაცვალსახელები), ხარფასანი (კითხვითი ნაცვალსახელები), ხარა-
რასანი (მიმართებთი ნაცვალსახელები), ჭიჟარარბ (ურთიერთობითი
ნაცვალსახელები), ორიჟალ (განსაზღვრებთი ნაცვალსახელები), ანირიო
(განსაზღვრელობითი ნაცვალსახელები) ლ ჭჟთასანი (უარყოფითი ნაცვალ-
სახელები):

1. ანბნასანი გერმონენრე ხნ (პირის ნაცვალსახელები)` მე, შენ, ის
(ოგ), ჩვენ, თქვენ, ისინი (ოგინი), მათ. ხა, ილი, მა (ჩნდ), მნდ, ილი,
მრანდ (ჩრნდ):

თანოქოქონ: «თავი»-ნ ხასარას გოიასანი ზ, ორინას` თავი
მტკოვა (გლიჟა გალიონ ზ), რაჟე ხანაჟი ხანოეს ზ გალია ორას
ანბნასანი გერმონი. თავი დახზო (ჩნდ ჩრნ ჟხილეს), თავი
შეორცხინა (ჩნდ ჩრნ ანოქაჟი არეს), თავი შეაკლა (ჩნდნასაჟანი
ხილას):

2. გიღასანი გერმონენრე ხნ (ჩვენებთი ნაცვალსახელები)` ეს, ეგ,
ის (ოგ), ასეთი, (აგეთი), ისეთი, აზნარი, იზნარი, მაგნარი, ამისთანა,
მაგისთანა, იმისთანა, აზლენი, მაგლენი, იზლენი. სა, რა, მა, სრანდ, რანდ,
მრანდ, აჟა, აჟე, აჟნ, სიჟნ, მიჟნ, მიჟა, აჟასეს, აჟესეს, აჟნესეს,
მიჟნესეს, მიჟნესეს, აჟასესეს, აჟესესეს, აჟნესესეს, აჟესესესეს,
აჟნესესესეს, მიჟნესესესეს, აჟასესესესეს, აჟესესესესეს, აჟნესესესესეს:

თანოქოქონ: ეს, ეგ, ის (ოგ)-სა, რა, მა (ჩნდ) გერმონენრე
გორბატლიონ ხნ ლ` ანბი, ლ` ოგ ანბი ჭიჟარენ: *ლი გერმონენრე ანბ-
ნასანი ხნ, ხრე ჭვლიონ ხნ სთორიგაჟი ორასეს ხნასკა ჭამ ჭნიჟი:
გიღასანი ხნ, ხრე ანასანი ხნ ჭვლიონ ორიჟიჟი აჟაჟთინილ. ის კაცი ჭავიდა.*

მე (მწერალმა) დაგწერე (დაწერა) რომანი. ხა (გრილი) ქნა ცრეხი (ცრეხ) (ხა ხნაქსან ირქაბ ჟ აქათნიოქსან ილიქიქ):

მე (მწერალს) დამიწერია (დაუწერია) რომანი. ხა (გრილი) ქნა ხნ (ქ) ცრელ (ხა ხნაქსან ირქაბ ჟ თრქსან ილიქიქ):

შიცქსან იერანიონხერხი ილიქიქიქნი ხნქნიოქნი
ჩქენებოთ ნაცვალსახელთა ბრუნება დამოუკიდებლად

ხცაქსი ქიქ			ჰიქნაქსი ქიქ	
<i>მხოლობოთი რიქხეი</i>			<i>მრავლობოთი რიქხეი</i>	
სახ.	ქს	ქვ	იგი	ის
მოთხ.	ამ-ან	მაგ-ან	მა-ნ	იმა-ნ
მიც.	ამა-ს	მაგ-ს	მა-ს	იმა-ს
ნათ.	ამ-ის	მაგ-ის	მი-ს	იმი-ს
მოქმ.	ამ-ოთ	მაგ-ოთ	მი-ოთ	იმი-ოთ
ვით.	ამ-ად	მაგ-ად	—	იმა-დ
წოდ.	—	—	—	—

ჰიქნაქსი ქიქ			
<i>მრავლობოთი რიქხეი</i>			
სახ.	ქსე-ნ-ი	ქვე-ნ-ი	იგი-ნ-ი
მოთხ.	ამა-თ	მაგა-თ	მა-თ
მიც.	ამა-თ	მაგა-თ	მა-თ
ნათ.	ამა-თ	მაგა-თ	მა-თ
მოქმ.	ამ-ოთ	მაგ-ოთ	მი-ოთ
ვით.	ამა-დ	მაგა-დ	(მა-დ)
წოდ.	—	—	—

შიცქსან იერანიონხერხი ილიქიქიქნი
გიქსანნხერხი ხნთ
ჩქენებოთი ნაცვალსახელეი არსებოთთან

ხცაქსი ქიქ				ჰიქნაქსი ქიქ			
<i>მხოლობოთი რიქხეი</i>				<i>მრავლობოთი რიქხეი</i>			
სახ.	ქს	ქვ	ის	მოწაფე	ქს	ქვ	ის
მოთხ.	ამ	მაგ	იმ	მოწაფე-მ	ამ	მაგ	იმ
მიც.	ამ	მაგ	იმ	მოწაფე-ს	ამ	მაგ	იმ
ნათ.	ამ	მაგ	იმ	მოწაფე-ის	ამ	მაგ	იმ
მოქმ.	ამ	მაგ	იმ	მოწაფე-ოთ	ამ	მაგ	იმ
ვით.	ამ	მაგ	იმ	მოწაფე-დ	ამ	მაგ	იმ
წოდ.	—	—	—	—	—	—	—

მხოლოდითი რიცხვი

სახ.	ეს	გაცი	გვ	საქმე	ის	წიგნი
მოთხ.	ამ	გაც-მა	მაგ	საქმ-ეშ	იმ	წიგნ-მა
მც.	ამ	გაც-ს	მაგ	საქმ-ეს	იმ	წიგნ-ს
ნათ.	ამ	გაც-ის	მაგ	საქმ-ის	იმ	წიგნ-ის
მთქმ.	ამ	გაც-ით	მაგ	საქმ-ით	იმ	წიგნ-ით
ვით.	ამ	გაც-ად	მაგ	საქმე-დ	იმ	წიგნ-ად
წოდ.	—	—	—	—	—	—

Հոգնակի թվում ցուցական դերանունների հետ գոյականի հոլովման ժամանակ հոլովվում է միայն գոյականը.

Եզակի թիվ

Հոգնակի թիվ

მხოლოდითი რიცხვი

ძრავლობითი რიცხვი

სახ.	ეს	კაც-ებ-ი	ეგ	საქმე-ებ-ი	ის	წიგნ-ებ-ი
მითხ.	ამ	კაც-ებ-მა	მაგ	საქმე-ებ-მა	იმ	წიგნ-ებ-მა
მაც.	ამ	კაც-ებ-ს	მაგ	საქმე-ებ-ს	იმ	წიგნ-ებ-ს
ნათ.	ამ	კაც-ებ-ის	მაგ	საქმე-ებ-ის	იმ	წიგნ-ებ-ის
მთქმ.	ამ	კაც-ებ-ით	მაგ	საქმე-ებ-ით	იმ	წიგნ-ებ-ით
ვით.	ამ	კაც-ებ-ად	მაგ	საქმე-ებ-ად	იმ	წიგნ-ებ-ად
წოდ.	—	—	—	—	—	—

Ստացական դերանունների հոլովումը

კუთვნილებით ნაცვალსახელთა ბრუნება

Ստացական դերանունները ծագում են անձնական և ցուցական դերանունների սեռական հոլովածիկց:

Ստացական դերանունները, ինքնուրույն թե գոյականների հետ, հոլովվում են այնպես, ինչպես հոլովվում են բաղաձայնահանգ ածականները, հարկ է հիշել միայն, որ Յնո, Յոնո, Յատո, Եղյնո, Եռնոն, Նննոն դերանունները կոչական հոլով չունեն, միայն հիմն- դառնում է հիմն: Նախադասության մեջ դրանք կատարում են որոշիչի պաշտոն և դրվում են գոյականից առաջ:

Եզակի թիվ
մեղեդիայի ռեցիտ

Նախ.	հյմ-օ	Չյեն-օ	հյեն-օ	տյեյեն-օ	Վյոն-օ
ժողով.	հյմ-ժա	Չյեն-ժա	հյեն-ժա	տյեյեն-ժա	Վյոն-ժա
ժող.	հյմ-ն	Չյեն-ն	հյեն-ն	տյեյեն-ն	Վյոն-ն
Նախ.	հյմ-օ	Չյեն-օ	հյեն-օ	տյեյեն-օ	Վյոն-օ
ժողով.	հյմ-օ	Չյեն-օ	հյեն-օ	տյեյեն-օ	Վյոն-օ
ժող.	հյմ(ն)	Չյեն(ն)	հյեն(ն)	տյեյեն(ն)	Վյոն-ա
Վոլ.	հյմ	-	հյեն-ո	-	Վյոն-ո

Ստացական դերանունները նույն կերպ են հիշվում մաս գոյականների հետ հոգնակի հիշված ժամանակ:

Հոգնակի թիվ
մեղեդիայի ռեցիտ

Նախ.	հյմ-օ	Չյեն-օ	հյեն-օ	տյեյեն-օ	Վյոնյե-օ
ժողով.	հյմ-ժա	Չյեն-ժա	հյեն-ժա	տյեյեն-ժա	Վյոնյե-ժա
ժող.	հյմ-ն	Չյեն-ն	հյեն-ն	տյեյեն-ն	Վյոնյե-ն
Նախ.	հյմ-օ	Չյեն-օ	հյեն-օ	տյեյեն-օ	Վյոնյե-օ
ժողով.	հյմ-օ	Չյեն-օ	հյեն-օ	տյեյեն-օ	Վյոնյե-օ
ժող.	հյմ(ն)	Չյեն(ն)	հյեն(ն)	տյեյեն(ն)	Վյոնյե-ա
Վոլ.	հյմ	-	հյեն-ո	-	Վյոնյե-ո

Երրորդ դեմքի ստացական դերանունները ճիշտ գործածելու համար պետք է իմանալ հետևյալը.

Եթե առարկան պատկանում է գործող անձին՝ տալիս, իսկ եթե մեկ այլ անձի՝ օմիս.

հյմժա մեղեդիայի տալիս ալբոմի մալի (Իմ բարեկամը իմ ալբոմը նվիրեց ինձ: Ալբոմը պատկանում է բարեկամին):

հյմժա մեղեդիայի օմիս ալբոմի մալի (Բարեկամս նրա ալբոմը հանձնեց ինձ: Ալբոմը մեկ ուրիշին է, ոչ թե բարեկամին):

Հարցական դերանունների հիշվումը
գոտեյի ռեցիտ

Հարցական դերանուններից հիշված ժամանակ առանձնանում են միայն ո՞վ (յո՞ւ) և ի՞նչ (հո՞) դերանունները, մյուսները հիշվում են, ինչպես համապատասխան հիմք ունեցող գոյականները:

სახ.	ვი-ნ	რა	რა-ებ-ი
მთხ.	ვი-ნ	რა-მ	რა-ებ-მა
მიც.	ვი-ს	რა-ს	რა-ებ-ს
ნათ.	ვი-ს(ი)	რა-ის(ი)	რა-ებ-ის
მოქმ.	ვის-ით	რ-ით	რა-ებ-ით
ვით.	ვის-ად	რ-ად	რა-ებ-ად
წოდ.	-	-	-

თანხორცობა: ვი-ნ ხოგნასი ჯონი:

რა ღერანონი ბეასი ჰქონი ხოლქონი, იმეასი ბანაქორახანა
გოქასანი, აქსინენ` ხათქონი, ბანაქორი, მიმეგნე ხოგნასი ჰქონი
ხიმენ მნიონ, ანქოქოქი (ქერქინ ბანაქორი ჯი ხათქონი):

ჰარაქერასანი ღერანონისი ხოლქონი მიმართობთ ნაცვალსახელთა ბრუნება

ჰარაქერასანი ღერანონისი კადქონი ხარგასანი ღერ-
ანონისიგ` ც მასნიქი ხაქქონი: ღინიონ ხნეაქერი, ხრე ც მას-
ნიქი ანგნიონ, ღერანქანი ხაქქორიო ქაქინ, აქოქიანღერბ ღერ-
ანონი ხარაქერასანი:

ჰარაქერასანი ღერანონისი ხოლქონი ხნე ღქოთ აქნასი, იმე-
ასი ხარგასანისი:

რომელი? ხარგასანი ღერანონი სოქორაქარი ხოგნასი ჰქი ჯი იონ-
ნიონ, მიმეგნე მრანქი კადქაბ რომელიც ხარაქერასანი ხანღესი, ღ
გაქიქი, ჰქ` ებ-იქ, ჰქ` ნაროანონ - იქ ხოგნასიქინიონ (თქ` ანორიო ღ-
ანონისიქი ხოლქონი აქოქსაქი):

1. სახ.	ვი-ც	რა-ც	რომელი-ც	რომლები-ც
2. მთხ.	ვი-ც	რაბ-ც	რომელმა-ც	რომლებმა-ც
3. მიც.	ვისა-ც	რასა-ც	რომელსა-ც	რომლებსა-ც
4. ნათ.	ვისი-ც	რისა-ც	რომელისა-ც	რომლებისა-ც
5. მოქმ.	ვისითა-ც	რითა-ც	რომელით-ც	რომლებითა-ც
6. ვით.	ვისადა-ც	რადა-ც	რომელიდა-ც	რომლებიდა-ც
7. წოდ.	-	-	-	-

ქათასანი ღერანონისი ხოლქონი უარყოფით ნაცვალსახელთა ბრუნება

ქათასანი ღერანონისი ხიმნასანი კადქონი ხნე ვი-ნ (იქ) ღ რა
(იმე) ღერანონისიგ` სკექი აქქაქენიქ ქათასანი მასნიქინი:

ვინ-იღ კადმდათ ღერანონდნერ (არაფინ, ვერაფინ, ნურაფინ, ნურფინ) ჰილქლინ ბნ აჟნაჟნ, ჰნჟაჟნ ჰილქლინ ლ აჟარქ ვინ-ღ:

არარა, ვერარა, ნურარა ღერანონდნერ სილქარაჟარ ჰანღიჟილ ბნ ზრეჟ ჰილქლინ` ილღაკან, თრაკან ლ გორბიჟაკან, მჟაჟნ ჟნ რაჟერღ მრანგ რაჟანონ ბნ` ჰრენჟ მონღილ მრანგ მჟღს. იჟო ღა არა იჟო რა ჸან არა ვაბჟეთა რა.

ბანოჟიჟი: *არარა, ვერარა (ვერრა), ნურარა ღერანონდნერ ჸიჟარ-რენ გორბაჟლინ ბნ არაფერი, ვერაფერი, ნურაფერი ღერანონდნერ, ირიმღ ჰილქლინ ბნ ჰნჟაჟნ მანანაჟანგ გიჟაკანდნერ:*

1. სახ.	არაფერი	ვერაფერი	ნურაფერი
2. მთხ.	არაფერ-მა	ვერაფერ-მა	ნურაფერ-მა
3. მიც.	არაფერ-ს	ვერაფერ-ს	ნურაფერ-ს
4. ნათ.	არაფერ-ის	ვერაფერ-ის	ნურაფერ-ის
5. მთქმ.	არაფერ-თი	ვერაფერ-თი	ნურაფერ-თი
6. ვით.	არაფერ-ად	ვერაფერ-ად	ნურაფერ-ად
7. წოდ.	—	—	—

ანორიჟ ღერანონდნერ ჰილქლინღ განუხაზღგრელობით ნაცვალსაჟეთა ბრუნება

რომელიმე, რამდენიმე, როგორიმე ანორიჟ ღერანონდნერ ჰილქლინ ბნ ჰნჟაჟნ მიჟნაჟანგ გიჟაკანდნერ: ანორიჟ ღერანონდნერ ანჟა-სარაკ ჰიღნაკი ჟილ ჸნ ილნდონ:

სახ.	რომელიმე	რანდენიმე
მთხ.	რომელიმე-მ	რანდენიმე-მ
მიც.	რომელიმე-ს	რანდენიმე-ს
ნათ.	რომელიმეს(თვის)	რანდენიმეს(თვის)
მთქმ.	რომელიმე-თი	რანდენიმე-თი
ვით.	რომელიმე-დ	რანდენიმე-დ
წოდ.	—	—

სახ.	ვინმე	რამე	ვიღაცა	რალაცა
მთხ.	ვინმე-მ	რამე-მ	ვიღაცა-მ	რალაცა-მ
მიც.	ვინმე-ს	რამე-ს	ვიღაცა-ს	რალაცა-ს
ნათ.	ვინმეს(თვის)	რამის(თვის)	ვიღაცას(თვის)	რალაცას(თვის)
მთქმ.	ვინმე-თი	რამე-თი	ვიღაცა-თი	რალაცა-თი
ვით.	ვინმე-დ	რამე-დ	ვიღაცა-დ	რალაცა-დ
წოდ.	—	—	—	—

Բ Ա Յ Պ Յ Ե Ն

Վրացերենում բայը խոսքի հիմնական մասն է. արտահայտում է առարկայի գործողություն, եղելություն կամ կացություն: Հանդես գալով իբրև նախադասության առանցք՝ որոշում է ինչպես ենթակայի, այնպես էլ ուղիղ խնդրի հոլովը: Վրացերենում բայը բազմադեմ է. դա նշանակում է, որ բայի մեկ ձևում կարող են արտահայտվել և՛ գործող անձը, և՛ այն անձինք (ուղղակի և անուղղակի խնդիրներ), որոնց վերաբերում է գործողությունը:

Ֆեմին (օն)	-	միադեմ բայ է
Գաֆրոնդա (օն)	-	միադեմ բայ է
Գաթուեռոգա (օն մաս)	-	երկդեմ բայ է
Չֆեյն (օն մաս մաս)	-	եռադեմ բայ է
Մոմոթանա (ման մյ օն)	-	եռադեմ բայ է
Գեթագ (մյ Ֆեյ)	-	երկդեմ բայ է
Գեթագ մյ	-	գործող անձը՝ ենթական, I դեմքն է
Գեթագ Ֆեյ	-	խնդիրը II դեմքն է
Մեթագ (Ֆեյ մյ)	-	երկդեմ բայ է
Մեթագ Ֆեյ	-	գործող անձը՝ ենթական, II դեմքն է
Մեթագ մյ	-	խնդիրը I դեմքն է
Գեթագս (օն Ֆեյ)	-	երկդեմ բայ է
Գեթագս օն	-	գործող անձը՝ ենթական, III դեմքն է
Գեթագս Ֆեյ	-	խնդիրը II դեմքն է
Եթագ (Ֆեյ մաս)	-	երկդեմ բայ է
Եթագ Ֆեյ	-	գործող անձը՝ ենթական, II դեմքն է
Եթագ մաս	-	խնդիրը III դեմքն է

Միադեմ բայերով արտահայտվում է միայն ենթակայի դեմքը՝ I, II, III.

Վեյոնոն (մյ), Նեյոնոն (Ֆեյ), Նեյոնոն (օն):

Երկդեմ բայերի մեկ դեմքը ենթական է, մյուսը՝ խնդիրը (ուղիղ կամ անուղղակի).

Ամֆադեյ (օն մաս)–ուղիղ խնդիր (մո՛լադեյ ամֆադեյս Գաթուեռոս)

Վեյոնոն (օն մաս)– անուղղակի խնդիր (դե՛լա Վեյոնոն Բաթմեյս)

Եռադեմ բայերի մեջ մեկ դեմքը ենթական է, երկուսը՝ խնդիրները,

մեկը՝ ուղղակի, մյուսը՝ անուղղակի.

- աօթյե (թյ Թյն օն) - կառուցեցի ես քեզ (համար) այն
- աօթյե թյ - (կառուցեցի ես) գործող անձը՝ ենթական, I դեմքն է՝ թյ
- աօթյե Թյն - (կառուցեցի քեզ համար) անուղղակի խնդիրը II դեմքն է՝ Թյն
- աօթյե օն - (կառուցեցի այն) ուղիղ խնդիրը III դեմքն է՝ օն
- աօթյե (թան Բյյն օն) - կառուցեց նա մեզ (համար) այն
- աօթյե թան - կառուցեց նա. ենթական III դեմքն է՝ թան
- աօթյե Բյյն - կառուցեց մեզ (համար) անուղղակի խնդիրը I դեմքն է՝ Բյյն
- աօթյե օն - կառուցեց այն՝ ուղիղ խնդիրը III դեմքն է՝ օն

Բայի դեմքը որոշելու համար բային ավելացնում ենք անձնական դերանուններ. դրանցից քանիսը հարմարվի բային, այդքան էլ դեմք կունենա.

- ցոթլեթ (թյ) - միադեմ է
- ցոթլեթ (թյ Թյն) - երկդեմ է
- ցոթլաթ (թյ Թյն թան) - եռադեմ է

Բայաձևով որևէ դեմք արտահայտելու համար պարտադիր չէ դիմային ցուցիչի առկայությունը. պարզապես հնչյունական առումով պետք է տարբերակվի տվյալ բայաշարքի այլ ձևերից.

- ցոթլեթ ցոթլեթ-տ
- օնլեթ օնլեթ-տ
- օնլաթ օնլեթ-թ

II դեմքի բայաձևերը՝ եզակի և հոգնակի, օնլեթ, օնլեթ-տ, դեմքի ցուցիչ չունեն, թեև հնում եղել է՝ ք-օնլեթ, ք-օնլեթ-տ: Այս ք- ցուցիչը վերացել է, բայց բայաձևի նշանակությունը մնացել է նույնը, որովհետև հնչյունական առումով և քերականական բովանդակությամբ տարբերվում է I և III դեմքերից:

Դեմքի ցուցիչը հաճախ նաև թվի ցուցիչն է.

օլթոն-ն-III դեմք, դեմքի ցուցիչն է՝-ն

օլթոն-ան-III դեմք, դեմքի ցուցիչն է՝-ան: Դրանք միաժամանակ արտահայտում են թվային կարգը՝ եզակի և հոգնակի:

Մինչ բուն մյութին անցնելը, մի քանի խոսք այն երևույթների մասին, որոնց իմացությունը կարևոր է վրաց լեզուն ուսումնասիրողի համար:

**Կողմնա (ԼիմեՆ) բայի
խոնարհումը և կիառությունը**

[illegible]

Ծանոթություն: Զրոս օժանդակ բայը կարելի է գործածել նաև կրճատ ձևով՝ օգտվելով բառի առաջին հնչյունից՝ օ, որը պետք է միացնել համապատասխան բառին՝ օցո մղրոնձոյա (նա օղաչու է). խոսքը վերաբերում է ներկա ժամանակի երրորդ դեմքի, եզակի թվի ձևին: Երգչանի Լոմեյտոս ճղաթաթաթա - Երևանը Հայաստանի մայրաքաղաքն է: օցո Դիմո ժժա - Նա իմ եղբայրն է: ԵՍ ԵԱԵ Դիմո տանգյուրեղո - Այս մարդը իմ համակուրսեցին է: ԵԱԵԵԵ Լոմո ՄՎրաձո - Բակունցը մեծ գրող է:

Հրոճ օժանդակ բայի հոգնակի ձևը՝ հրոճան, արտասանվում և գրվում է անբողջությամբ:

ყოფა (იღმნაჲ) რაჲ
ხონარიჲოღმრ და სჲრამოღოღმრ

Վրաց լեզուն իմաստաբանական առումով քերականորեն տարբերակում է շնչավոր և անշունչ առարկաները՝ անձը (*ყოფილ-მცდე*) և իրը (*ქონა-მადგ*)։ Առաջինը գործածվում է միայն և միայն անձ ցույց տվող գոյականների համար, երկրորդը՝ կենդանիների և իրերի համար։ Հայոց լեզուն դրանք չի տարբերակում, և երկու դեպքում էլ թարգմանվում է *ունենալ* բառով. մի *մცდე* ձեռնի *აშხანაგო* (մե *մղավս* բեվրի ամխանագի-ես *ունենմ* շատ ընկեր), մի *մადგ* ձեռնի *წიგნი* (մե *մաքվս* բեվրի ծիգնի-ես *ունենմ* շատ գիրք)։

Ծանոթություն: Հայերենում նույնպես ունենալ բայը բացառություն է նրանով, որ ուղիղ խնդիրը այդ բայի հետ դրվում է ուղղակաճան թե՛ անձի, թե՛ ոչ անձի առանձն դեպքում. հմմտ. գիրք ունեմ, եղբայր ունեմ:

Յալթա և Յուգոսլավիա բայերի նման առանձնանում են նաև դրանց նախաբայերով (բայածանցներով) տարբերակները՝ միմյալ և միմյալ (տանել), միմյալ-միմյալ- տանում են (ինչ-որ բան), Վոցնո միմյալն ծովափնային (ծիզնի միմյալն բիբլիոթեկաշի-գիրքը տանում են գրադարան): միմյալ-միմյալ-տանում են (մեկին). Նախագի միմյալն սեղան (բավշվի միմյալն սկուլաշի-երեխային տանում են դպրոց), Նմանապես՝ համոզեցանք և համոզեցանք բառերը թարգմանվում են բերեցին բառով. յեթի համոզեցանք (էքիմի չամոհի վանես-բժիշկ բերեցին) և Վոցնո համոզեցանք (ծիզնի չամոհի տանես-գիրք բերեցին): Այս բայերի ժամանակաձևային խոնարհումների մասին՝ համապատասխան բաժնում:

Դեմք և թիվ

Յոթն և ռոցն

Վրացերենում բայը կարող է արտահայտել տարբեր դեմքեր՝ ենթակայի, ուղիղ խնդրի և անուղղակի խնդրի:

Ենթակայի դեմքն արտահայտում է գործող անձ կամ անձ, որին վերագրվում է գործողություն.

Մ ստանալն ցնծաց.

Բ ստանալն ցնծաց.

Ես նկար են նկարում:

Մենք նկար ենք նկարում:

Մ Վոցնո կոտեջում.

Եվ Վոցնո կոտեջում.

Դու գիրք են կարդում:

Դուք գիրք եք կարդում:

Ս քաղաքն անցնում.

Ս քաղաքն անցնում.

Նա դարակ է բացում:

Նրանք դարակ են բացում:

Այս նախադասությունների մեջ գործողություն կատարողի կամ ենթակայի դեմքերն են՝ Մ, Մենք, Ս, Դուք, Ս, Սենք. (Ես, դու, նա, մենք, դուք, նրանք):

Ուղիղ խնդրի դեմքն արտահայտում է առարկա, որն իր վրա ամփոփված է կրում է գործողությունը.

Մ թիվն Ս (ընտանիք).

Ինքն դաստիարակում (պահում - պահպանում) է նա (մայր):

Բ ցնծացնում Ս (մեծագույն).

Մենք նկարում է նա (նկարիչ):

Մ ցնծացնում Ս (ընտանիք).

Բ սովորեցնում է Մ (դասախոս):

Մ ցնծացնում Ս (ընտանիք).

Նա (համար) գնեցին այն (գիրք):

Մ, Բ, Ս, Սենք, Մենք, Մենք, Մենք ուղիղ խնդրի դեմքեր են:

Անուղղակի խնդրի դեմքն արտահայտում է մի առարկա, որին գործողությունը վերաբերում է ոչ թե ուղղակիորեն, այլ անուղղակի:

Ս (Ֆեֆթար) մատ (Ֆեֆթալլալլա) շեֆթալլա մատ (Ֆեֆթալլալլա):

Նա (Նկարիչը) նրանց (աշակերտներին/աշակերտների համար) նկարում է այն (բնապատկեր):

Շեֆթալլա բայը առնչվում է ենթակային՝ գործող անձին՝ Ս (Ֆեֆթար), ուղիղ խնդրի դեմքն առնչվում է մատ (Ֆեֆթալլա) և անուղղակի խնդրի դեմքը ցույց տվող մատ (Ֆեֆթալլալլա) բառերին: Գործողությունն ուղղակիորեն վերաբերում է Ֆեֆթալլա (մատ) բառին: Ֆեֆթարի Ֆեֆթալլա Ֆեֆթալլա (Նկարիչը բնապատկեր է նկարում), մինչդեռ Ֆեֆթալլալլա (մատ) բառին վերաբերում է անուղղակի կերպով: Վրաց լեզվում գործածվում են բայի հետևյալ դեմքերը՝ ենթակայի դեմք, ուղիղ խնդրի դեմք, անուղղակի խնդրի դեմք:

Ծանոթություն: Վրացերենում բայի դեմքերը նշվում են լատինական տառերով՝ Ե-կոնյուկտիվի մեծ (սուբյեկտի դեմք), Զ- օբյեկտի մեծ (օբյեկտի դեմք (ուղիղ խնդրի դեմք), Ե- օբյեկտի օբյեկտի (անուղղակի խնդրի դեմք):

Այսպիսով՝ բայը ունի երեք դեմք, երկու թիվ.

I թիվ **I** հոգն

II թիվ **II** թիվ

III Ս (օգ) մատ, մատ **III** Ս (օգ) մատ

Թիվ ցույց է տալիս. հոգն ցույց է տալիս. թիվ տալիս. թիվ տալիս.

Ս թիվ. Ս (օգ) թիվ. մատ թիվ. մատ թիվ. մատ թիվ.

մատ թիվ.

Ծանոթություն: Միևնույն դեմքը (I, II թիվ III) կարող է լինել գործող կամ գործողության համար նախատեսված: Օրինակ՝ Ֆեֆթալլա-ը երկրորդ բայ է (Ֆեֆթալլա թիվ II. նկարում են են քեզ), առաջին դեմքը (Ֆեֆթալլա թիվ. նկարում են են) գործողն է (Ֆեֆթալլա). II դեմքը՝ (Ֆեֆթալլա թիվ. նկարում են քեզ. բառացի դու նկարվում են իմ կողմից), գործողության համար նախատեսվածը (Ֆեֆթալլա):

Բերենք Ֆեֆթալլա բայաձևը: Սա նույնպես երկրորդ բայ է (Ֆեֆթալլա թիվ II. նկարում են դու իմ), այստեղ արդեն գործողը II դեմքն է (Ֆեֆթալլա թիվ. նկարում են դու), մինչդեռ I դեմքը գործողության համար նախատեսվածն է (Ֆեֆթալլա թիվ. նկարում են իմ, բառացի՝ են նկարվում են քո կողմից):

Այլ օրինակ՝ Ֆեֆթալլա-ն ունի գործող, որի ցուցիչը Ս-ն է (Ֆեֆթալլա), III դեմքն է (Ֆեֆթալլա Ս- քեզ նկարում է նա), գործողության համար նախատեսվածը (Ֆեֆթալլա) II դեմքն է (Ֆեֆթալլա թիվ. նկարում է քեզ):

Եռօրյա-ում գործողը II դեմքն է (Եռօրյա ջրն- նկարում ես դու). գործողության համար նախատեսվածը` III դեմքը` (Եռօրյա ձախ- նկարում ես նրան. բառացի` նա նկարվում է քո կողմից):

Գործող դեմքը կոչվում է սուբյեկտային (Յուբյեկտ):

Գործողության համար նախատեսվածը կոչվում է օբյեկտային (Օբյեկտ):

Սերիա Երեւո

Վրացերենում բայի շարքերը ձևաբանական հատկանիշներով և շարահյուսական կապերով բաժանվում են 3 խմբի: Խմբից յուրաքանչյուրը կոչվում է սերիա` I սերիա, II սերիա, III սերիա:

Ժամանակակից վրաց լեզվի բայի I սերիայի մեջ մտնում է 6 շարք, II սերիայի մեջ` 2 շարք, III սերիայի մեջ` 3 շարք:

Յուբյեկտային բայաշարքեր

Վրացերենում բայը ենթարկվում է դիմային ձևափոխության. դիմային ձևափոխությունները բաժանվում են խմբերի: Օրինակ` մի խմբի ձևերն են`

ցոնրդեբ	ցոնրդեբ-տ
ոնրդեբ	ոնրդեբ-տ
ոնրդեբա	ոնրդեբ-ան

մեկ ուրիշ (երկրորդ) խմբի ձևերն են`

ցոնրդեբոլ	ցոնրդեբոլ-տ
ոնրդեբոլ	ոնրդեբոլ-տ
ոնրդեբոլա	ոնրդեբոլ-եյն

Այսպես բայերը բաժանվում են տասնմեկ դիմային խմբերի, որոնցից յուրաքանչյուրը կոչվում է շարք: Ամեն մի շարքի մեջ մտնում է 6-ական ձև, եթե բայը միադեմ է, և 18-ական ձև, եթե բայը կրկնադեմ է:

Շարքերը բարդ են իրենց կազմությամբ. բացի դեմքից և թվից` նրանք արտահայտում են նաև ժամանակ, եղանակ, ակտ (բայած, որը ցույց է տալիս գործողության կատարմանը խոսողի ներկա կամ բացակա լինելը), կերպ (բայի գործողության ավարտում կամ անավարտ լինելը), կոնտակտ (այս բայածը ցույց է տալիս ենթակայի` ուղիղ խնդրի վրա գործելու անմիջական կամ միջնորդավորված լինելը) և այլն:

Վրացերենի բայաշարքերը (Յուբյեկտային) գրեթե նույնն են, ինչ հայերենում բայի խոնարհված ձևերը:

წრე ხნაქაქონა

I სერიაქი ანუ ათნოქი რაქაქარქერქი რაქანაქონი ან ანთსქალ
ხნაქანაქერქი`

ა) აწმქონ წრე-ნერქაქი ქანანაქაბანქ.

ბ) მქოთადის წრე -აქანაქონი ქანანაქაბანქ:

ჰორაქანქონი ხნაქანაქონი კა ხრექანაქი ქარქ:

I ხნაქანაქონი`

1. აწმქონ - ნერქა ქანანაქ

2. უწქექქელი (ნამქონ უსრქელი) - ანქალ ანქათარ

3. აწმქონ კაქმორქობი - სთორაქასანაქი ნერქა

II ხნაქანაქონი`

4. მქოთადი - აქანაქი ქანანაქ

5. ხოლქობი - რაქანაქათქანაქი კან **I** ანაქანაქი

6. მქოთადის კაქმორქობი - აქანაქი სთორაქასანაქი

II სერიაქი ანუ ათნოქი ან`

ა) წქექქელი (ნამქონ სრქელი, აორისქი) - ანქალ კათარქალ

ბ) მქორქ კაქმორქობი - **II** სთორაქასანაქი

III სერიაქი ანუ ათნოქი ან`

ა) **I** თურქობი - **I** ქაქათარ კან **I** ანთანქაქი

ბ) **II** თურქობი - **II** ქაქათარ კან **II** ანთანქაქი

გ) **III** კაქმორქობი - **III** სთორაქასანაქი:

I სერია

ხნაქ. იოქ. ა., იოქ. ა. თრ. ა.

მქოთადი მთონობას წქქ (ნერქა ქანანაქ)

ხნაქ. იოქ. ა.

აქ ცხოქობს ქრქანაქი.

II სერია

ხნაქ. აქათ. ა., იოქ. ა. იოქ. ა.

მქოთადი მთონობას დაქქ (ანქ. კათ. ქანანაქ)

ხნაქ. აქათ. ა.

მან იცხოქობს ქრქანაქი.

III სერია

ხნაქ. თრ. ა., იოქ. ა. იოქ. ა.

მქოთადი დაქქერია მთონობას.

ხნპ. თრ. ხ.

მას უცხოვრია ერეკლეში.

I სერია

ა) ნხრკაჲი ხნპაჩიონპ (აწმეოს წრე)

1. აწმეო: რას ვშერებ? – ვწერ, ვთბები
2. უწევეტელი (ნამყო უსრული-ანგყალ ანკასთარი): რას ვშერებოდი?
– ვწერდი, ვთბებოდი.
3. აწმეოს კაგშირებითი: რას ვშერებოდე? – ვწერდე, ვთბებოდე.

ბ) ააყაზნილ ხნპაჩიონპ (მყოფადის წრე)

4. მყოფადი: რას ვიზამ? – დავწერ, გავთბები.
5. ხოლმეობითი: რას ვიზამდი? – დავწერდი, გავთბებოდი
6. მყოფადის კაგშირებითი: რას ვიზამდე? – დავწერდე, გავთბებოდე.

II სერია

7. წევეტელი (ნამყო სრული): რა ვქენი? – დავწერე, გავთბი.
8. II კაგშირებითი: რა ვქნა? – დავწერო, გავათბო.

III სერია

9. I თურმეობითი: რა მიქნია? – დამეწერია, გავმთბარვარ.
10. II თურმეობითი: რა მექნა? – დამეწერა, გავმთბარიყავი.
11. III კაგშირებითი: რა მექნას? – დამეწეროს, გავმთბარიყო.

1. ვახტანგი ძმას წერილს სწერს.
2. ვახტანგი ძმას წერილს სწერდა.
3. ვახტანგი ძმას წერილს სწერდეს.
4. ვახტანგი ძმას წერილს მისწერს.
5. ვახტანგი ძმას წერილს მისწერდა.
6. ვახტანგი ძმას წერილს მისწერდეს.
7. ვახტანგმა ძმას წერილი მისწერა.
8. ვახტანგმა ძმას წერილი მისწეროს.
9. ვახტანგს ძმისთვის წერილი მიუწერია.
10. ვახტანგს ძმისთვის წერილი მიეწერა.
11. ვახტანგს ძმისთვის წერილი მიეწეროს.

სყაყაჩიძე` აზაფინ სერიჲი ჯარეხი ბსერი ხსთ ილიჩ ჯნიჩი
იქილინ ჲ თრასკან ილიქიქი: ჲრკიორი ჲ ჲრიორი სერიანხი ჯარეხი
ბსერი ხსთ` ილიქასკან ილიქიქი:

ანგიოლასკან რაჲი ხნპასკან აზაფინ სერიჲი ჯარეხი ბსერი ხსთ

ერქილინ ტ ილილიასანი იილილი, ზერიილი სერიილი ჯარიერი ბსერი ისი
ერქილინ ტ აყათილიასანი იილილი, ისი ზერიილი სერიილი ჯარიერი ბსერი
იხილ ტ ილილიასანი იილილი:

ქარიი ჯილირილი ზინათა ულილია

1. ავილი-სერიი ბანიანიას*

რას ვივრიბი? ბე ვბათავ ვვი ვივნიბ (კაილილინ ბნ ინბ იანიარი)
რას ვივრიბი? ვენ ბათავ სვი ივნიბ (კაილილინ ბს ბეი იანიარი)
რას ვივრიბა? ის ბათავ-ს ვვი-ს ივნიბ-ს (კაილილინ ტ ირი იანიარი)
რას ვივრიბი? ივი ვბათავთ ვვი ივნიბთ (კაილილინ ბნე ბეი
იანიარი)
რას ვივრიბი? თვი ვბათავთ, სვი, ივნიბთ (კაილილინ ბე ბეი
იანიარი)
რას ვივრიბი? ისინი ბათავენ ვვი ივნიბენ (კაილილინ ბნ ირინე
იანიარი)

** ქარიი სერიი ბანიანიასი კარიილ ტ ართახიასილ`
ა) ბილასი კილილილი გირბილილი (ბილასანი სერიი)`
ბ) ბილასი ბილას-ბარილი ბილილინ ტ, ბილი ბილილი-ბილილი ბილილინ ტ,
ბილი ბილილი ბილილი ბილილი-ბილილი ბილილინ ტ/ ბილილი ბილილი
/ბილი/:*

*ბ) ბანიანიასი ბილილილი კარიილილი გირბილილილი`
ბილილი რას ბილილი? ბილილი ბილილი ბილილი ბილილილილი.
გ) ბილილილი კილილილი, სერიიასი გირბილილილი` (ბილილილი
სერიი)`*

*...ბი სილილი ბილილი, რომ ის ბილი, ბილილი, ბილილი ...ბი
კარიილილი ბი კარიილილინ ტ ბილილილი, ირი ბილი კა, გილილილი ბილი,
ბილილინ ტ.*

ბ) ბილილილი სერიი

*ბილილი ბილილილი ბილილი, ბილილი ბილილი. ბი ბილილი ბილილი
ბი, ბილი ბი ბილილილი ბი: ბილილი ბილი, ბი ბი ბილილი-ბილილი
ბილილი ბილილილი ბი, ბილილი კარიილი ბი:*

2. ბილი უსილი - ბილილი - ბილილი ბილილი

რას ვივრიბი? ვბათავი ბე ვვი ბე ვივნიბი
რას ვივრიბი? ბათავი ვენ სვი ბენ ივნიბი
რას ვივრიბი? ბათავი ის ვვი ბი ივნიბი
რას ვივრიბი? ვბათავი ივი ვვი ბი ივი
რას ვივრიბი? ბათავი თვი სვი ბი თვი ივნიბი
რას ვივრიბი? ბათავი ისინი ვვი ბი ისინი ივნიბი

3. აწმყოს კავშირებითი -სთორაჟასასკან (ღღბასკან) მერსკ
 რას ვშერებოდუ? ვხატავდე ვიშენებდე ვწერდე
 რას შერებოდუ? ხატავდე იშენებდე სწერდე
 რას შერებოდეს? ხატავდეს იშენებდეს წერდეს
 რას ვშერებოდეთ? ვხატავდეთ ვიშენებდეთ ვწერდეთ
 რას შერებოდეთ? ხატავდეთ იშენებდეთ სწერდეთ
 რას შერებოდნენ? ხატავდნენ იშენებდნენ წერდნენ

II ხნჲაჲსოღრ კამ II ხნჲასერჲა
II წრე ანუ II ქვესეროა

4. მყოფადი - ააყანღი ჭამანასკ
 რას ვიზამ? დაგხატავ ავიშენებ დავწერ - გრეღი ხმ, კგრენ
 რას იზამ? დახატავ აიშენებ დაწერ - გრეღი ხს, კგრენს
 რას იზამს? დახატავს აიშენებს დაწერს - გრეღი ღ, კგრი
 რას ვიზამთ? დაგხატავთ ავიშენებთ დავწერთ-გრეღი ხნჲ, კგრენჲ
 რას იზამთ? დახატავთ აიშენებთ დაწერთ - გრეღი ხჲ, კგრენჲ
 რას იზამენ? დახატავენ აიშენებენ დაწერენ -გრეღი ხნ, კგრენ

5. ხოღმეობითი (პირობითი)-წადანაყასოსკან (აყანანასკან)
 რას ვიზამდი? დაგხატავდი ავიშენებდი დავწერდი-გრეღი ღჲ, კგრეღი
 რას იზამდი? დახატავდი აიშენებდი დაწერდი-გრეღი ღჲრ, კგრეღჲრ
 რას იზამდა? დახატავდა აიშენებდა დაწერდა-გრეღი ღრ, კგრეღრ
 რას ვიზამდით? დაგხატავდით ავიშენებდით დავწერდით-გრეღი ღნჲ, კგრეღნჲ

კგრეღნჲ

რას იზამდით? დახატავდით აიშენებდით დაწერდით-გრეღი ღჲჲ, კგრეღჲჲ
 რას იზამდნენ? დახატავდნენ აიშენებდნენ დაწერდნენ-გრეღი ღნ, კგრეღნ

6. მყოფადის კავშირებითი - სთორაჟასასკან ააყანღი
 რას ვიზამდე? დაგხატავდე ავიშენებდე დავწერდე
 რას იზამდე? დახატავდე აიშენებდე დაწერდე
 რას იზამდეს? დახატავდეს აიშენებდეს დაწერდეს
 რას ვიზამდეთ? დაგხატავდეთ ავიშენებდეთ დავწერდეთ
 რას იზამდეთ? დახატავდეთ აიშენებდეთ დაწერდეთ
 რას იზამდნენ? დახატავდნენ აიშენებდნენ დაწერდნენ

II სეროა

7. ნამყო სრული (წყვეტილი) - ანგყალ კასთარყალ
 რა ვქენი? იწნგ არეგჲ დაგხატე ავიშენე დავწერე
 რა ქენი? იწნგ არეგჲრ დახატე აიშენე დაწერე
 რა ქნა? იწნგ არეგ დახატა აიშენა დაწერა
 რა ვქენით? იწნგ არეგჲნჲ დავწერეთ დაგხატეთ ავიშენეთ
 რა ქენით? იწნგ არეგჲჲ დახატეთ აიშენეთ დაწერეთ
 რა ქნეს? იწნგ არეგჲნ დახატეს აიშენეს დაწერეს

Ե՞րբ լինի? Ի՞նչ պահին լաօնական ծախսերից ձեր ֆինանսները կհասնեն նկատարարության:

რა მიქნია? დაუნატავთ დაუწერით

რა ექნა? დაეხატათ დაეწერათ

რა ექნას?   დაეხატოს   დაეხატონ

Շարքերի կազմությունը միջոցների վարմանը

1. Ներկա ժամանակի բայերը առանձնահատուկ ածանցներ չունեն։ Այդ շարքին, ինչպես նաև ամբողջ I սերիային հատուկ են -օ, -աջ, -ամ, -յն, -ոն վերջածանցները՝ ջող-օ, ջմլ-օ, խոթ-աջ-ն, ած-ամ-ն, օթոթ-յն-ն։ Երբեմն էլ հիմքը պարզ է՝ խր-օ-ն։

2. Անցյալ անկատարը կազմվում է՝ ներկայի հիմքի վրա ավելացնելով լ-օ կամ օլ-օ վերջածանցները (I և II դեմքեր)՝ ց-խր-օլ-օ, խ-խր-օլ-օ, խր-օլ-օ, ց-խոթ-աջ-օլ-օ, ք-խոթ-աջ-օլ-օ, խոթ-աջ-օլ-օ, ց-ջոթ-օլ-օ, լջոթ-օլ-օ, լջոթ-օլ-օ։

3. Ստորադասականը կազմվում է անցյալ անկատարի հիմքից.

-լ և -օլ վերջածանցներին ավելացվում է յ։ ց-խր-օլ-յ, խ-խր-օլ-յ, խր-օլ-յ-ն, ց-լջոթ-օլ-յ, լջոթ-օլ-յ, լջոթ-օլ-յ-ն։

4. I սերիայի II ենթախումբը կազմվում է՝ I ենթախմբի հիմքին ավելացնելով բայական նախածանցներ. ջջր լա-ջջր, ջջր ղա-ջջր, ջջր լա-ջջր, ջջր ղա-ջջր, ջջր լա-ջջր, ջջր ղա-ջջր, ջջր լա-ջջր, ջջր ղա-ջջր, ջջր լա-ջջր, ջջր ղա-ջջր և այլն։

5. II սերիայի բայերը ներկա ժամանակին հատուկ վերջածանցներ չունեն.

ա) անցյալ անկատար ժամանակածը երկու կազմություն ունի. հիմքին ավելանում է յ և օ (I և II դեմքերում) կամ ոչ մի վերջավորություն չի ունենում։

ավելանում է յ	ավելանում է օ
ջջր-յ	ջաջջր-օ
խխր-յ	խախխր-օ
լլր-օ	լալլր-օ

բ) II ստորադասականն ունի ա, յ, օ վերջավորությունները.

ա։ ղաջջր-օ	յ։ ղալլր-յ	օ։ ղալլր-օ
խախխր-օ	լալլր-յ	լալլր-օ
լալլր-օ-ն	լալլր-յ-ն	լալլր-օ-ն

6. III սերիայի բայերը կազմվում են կան ներկա ժամանակի հիմքից, կան անցյալ անկատարի հիմքից.

ա) I տյրմյոթոթո-ն (I վաղակատար) պահպանում է ներկայի հիմքը, եթե թեմատիկ վերջածանցը աջ և ամ է։ Ներկա ջնաթ-աջ, յած-ամ. վաղակատար՝ լալլր-աջ-ն, լալլր-ամ-ն։ Մնացած դեպքերում բայերը ունեն օ վերջավորություն՝ (լա)լլր-օթ-օ, (լա)լլր-օթ-օ, (լա)լլր-օթ-օ։

բ) II տյրմյոթոթո-ն (II վաղակատար) կազմվում է անցյալ կատարյալի կրավորական բայերի նման (կան էլ I տյրմյոթոթո հիմքից).

(და)მეწერა	(გა)მეკეთებინა
(და)გეწერა	(გა)გეკეთებინა
(და)ეწერა	(გა)ეკეთებინა

ამანგოილასკან რაქერე კადმლინ ბნ ნკარაგოასკან ხოანასკილ.
ანგეალ ჭამანასკი კრადიოასკან იერეაქ+ ითანოას რაქერ` ვარ, ხარ,
არის ს აქნ:

გაგჭრილ-ვარ	გაგჭრილ-იყავ
გაჭრილ-ხარ	გაჭრილ-იყავ
გაჭრილ-ა(არს)	გაჭრილ-იყო

გ) III კავშირებოთ-ნ კადმლინ ბ` ანგეალ ქაოასკათარი ხიმეჩნ
აქლანგნელი II კავშირებოთ ქერეაქიოქიონნერი (ა, ე, ო).

დამეწერ-ო-ს	გამეჭრ-ა-ს	მომსგლოდ-ე-ს
დაგეწერ-ო-ს	გაგეჭრ-ა-ს	მოგსგლოდ-ე-ს
დაეწერ-ო-ს	გაეჭრ-ა-ს	მოსგლოდ-ე-ს

რაქი ჭამანასკი - ზმნის დრო

რაქი ჭამანასკი გოიე ბ თაქი, ჭხ ბრე ბ კათარქილ გოიოილ-
ქიონ, მიწეა ჭოხელ, ჭოხელი ააქინ კამ ჭხ ჭოხელიე ხეთი:

ქრანგერენილ რაქი ონი ხრეე ხიმნასკან ჭამანასკ` ახლანდელი
(აწმეო)-ნერკა, წარული (ნამეო)-ანგეალ, მომაგალი (მეოფადი)-ააქან-
ნი:

1. **ხერკა ჭამანასკი** რაქი აათასქანნილ ბ რას შვრება? (ჩ`ნე ბ
ანილ) ხარეჩნ: ჰამააქათასქანნილ ბ ხაქერენი საქმანასკან ხოა-
ნასკი ანსკათარ ნერკა (ქაოილ ბ, გოილ ბ, ხერგილ ბ) ჭამანასკაბქინ:

თამაშობს	მუშაობს	მიდის
მღერის	ხტავს	მოდის
წერს	კითხულობს	ასრულებს

2. **ანგეალ ჭამანასკი** (წარული დრო) აათასქანნილ ბ (ჩ`ნე
არეგ) ხარეჩნ: ჰამააქათასქანნილ ბ ხაქერენი საქმანასკან ხოა-
ნასკი ანგეალ კათარქალ (ქაოაგ, გრეგ, ხერგეგ) ჭამანასკაბქინ:

იოამაშა	იმუშავა	მივიდა
დაწერა	დახატა	მოვიდა
იმღერა	წაიკითხა	შეასრულა

3. **აქანნი ჭამანასკი** (მომაგალი დრო) აათასქანნილ ბ (ჩ`ნე ბ
ანელი) ხარეჩნ: ჰამააქათასქანნილ ბ ხაქერენი საქმანასკან

ხელნასი აკასკათარ ნერსა (ხაღალი ზ, გრელი ზ, ზრელი ზ), მას
აკანანასან აკანონი (სქაღა, სკრი, სერი) ჭანანასანსერი:

ოთამაშებს იმუშავებს მივა
დაწერს დახატავს მოვა
იმღერებს წაიკითხავს შეასრულებს

ჩაქერი ჭონარიჰონი ზმნებს უღლება

ახლანდელი დრო ნერსა ჭანანას

გაკეთებ	გაკეთებთ	მღერი	მღერით
აკეთებ	აკეთებთ	მღერი	მღერით
აკეთებს	აკეთებენ	მღერის	მღერიან

აკასხ ჭონარიჰონი ზნ ჯათ ჩაქერი, ჰნჯახნ` ვწერ, ვხატავ, ვკო-
თხულობ, ვოთამაშობ, ვკერავ, ვაბრუნებ, ვჭრი, ვჩივი, ვკივი, ვესერი, ვტირი...

უწვევთელი ანეჟალ ანსკათარ

გაკეთებდი	გაკეთებდით	მღეროდი	მღეროდით
აკეთებდი	აკეთებდით	მღეროდი	მღეროდით
აკეთებდა	აკეთებდნენ	მღეროდა	მღეროდნენ

წვევთელი ანეჟალ კათარიჟალ

გაგაკეთე	გაგაკეთეთ	ვიმღერე	ვიმღერეთ
გაგაკეთე	გაგაკეთეთ	იმღერე	იმღერეთ
გაგაკეთა	გაგაკეთეს	იმღერა	იმღერეს

აკასხ ჭონარიჰონი ზნ ხესკჟალ ჩაქერი` ვწერდი, დავწერე, ვხატა-
ვდი, დავხატე, ვკითხულობდი, წავიკითხე, ვოთამაშობდი, ვოთამაშე, ვაშენებდი,
ავაშენე, ვჩიოდი, ვჩივლე, ვკიოდი, ვკივლე, ვესროდი, ვესროლე, ვტიოდი,
ვტირე.

მომაგალი დრო აკანონი ჭანანას

გაგაკეთებ	გაგაკეთებთ	ვიმღერებ	ვიმღერებთ
გაგაკეთებ	გაგაკეთებთ	იმღერებ	იმღერებთ
გაგაკეთებს	გაგაკეთებენ	იმღერებს	იმღერებენ

აკასხ ჭონარიჰონი ზნ ხესკჟალ ჩაქერი` დავწერა, დავხატავ,
ავაშენებ, შეგკერავ, ვოთამაშებ, ვტირებ, ვკივლებ, ვცინებ.

Բայի անորոշ ձևերը (անկանոն բայեր)
Ֆեմին գոյականացված փոփոխություն

Վրացերենի անկանոն բայերն են՝ *զար/ყოფნა* (լինել), *მაქვს/ქონა* (ունենալ ինչ-որ բան՝ անշունչ առարկա), *მყავს/ყოლა* (ունենալ (որևէ մեկին՝ շնչավոր առարկա), *შრომა/ქმნა* (աշխատել, կատարել, ստեղծել), *წოლა* (պառկել), *დგომა* (կանգնել): Կան նաև բայեր, որոնք ունեն միայն երրորդ դեմք՝ *წვიბს* (անձրևում է), *თოვს* (ձյունում է), *ცვივა* (ցուրտ է): Կան բայեր, որոնց դեմքերը կազմվում են տարբեր հիմքերից՝ *ვარ*, *ვოქნები*, *ვოვა* (լինել՝ եմ, կլինեմ, եղել եմ): Կան որոշ բայեր, որոնց ժամանակածեղծները կազմվում են տարբեր հիմքերից՝ *ვაშობ*, *ვოქვი*, *ვოტყვი* (ասել՝ ասում եմ, ասացի, կասեմ), *ნას* *არის/გახლავს*, *ხარ/ბრძანდება*, *ამბობთ/ბრძანებთ*, *იჯდა/დაბრძანდა*, *ჭამა/მიირთვა*...

Բազմադիմություն
Քրազգვლგ ռեկոնստրուկցիոն

Վրաց լեզվում խոնարհված բայն արտահայտում է թե՛ գործող անձի՝ ենթակայի և թե՛ այն անձերի դեմքերը, որոնք ենթարկվում են տվյալ գործողությանը: Այսինքն՝ վրաց լեզվում բայը կարող է արտահայտել ուղղակի և անուղղակի դեմքերը:

Եթե փոխենք ենթակայի դեմքը և չփոխենք խնդրի դեմքը, կունենանք այսպես կոչված **ենթակայական** խոնարհում: Եվ, հակառակը, եթե փոխենք խնդրի դեմքը և չփոխենք ենթակայի դեմքը, կունենանք **խնդրային** խոնարհում: Իսկ եթե և՛ ենթակայի դեմքը փոխենք, և՛ խնդրի դեմքը, կունենանք **ենթակա-խնդրային** խոնարհում:

Ենթակայական կառուցվածք
Ենթակայական Վրաց

<i>ვ-ათობ</i> (მე მას)	<i>ვ-ათობ-თ</i> (ჩვენ მას)
<i>ათობ</i> (შენ მას)	<i>ათობ-თ</i> (თქვენ მას)
<i>ათობ-ს</i> (ის მას)	<i>ათობ-ენ</i> (ისინი მას)

Այս օրինակներում ենթակաների դեմքերը՝ *ես*, *դու*, *նա*, փոփոխվում են, իսկ խնդրի դեմքը՝ *ნրան* (*თავდაგმონ ხმ ხუ ნრან, დო` ნრან. ნა` ნრან* և *აქ*), մնում է անփոփոխ:

<i>მათობ</i> (ის მე)	<i>გვათობ</i> (ის ჩვენ)
<i>გათობ</i> (ის შენ)	<i>გათობთ</i> (ის თქვენ)
<i>ათობ</i> (ის მას)	<i>ათობენ</i> (ისინი მას կամ ისინი მათ)

Այս օրինակներում տեղի է ունենում հակառակ երևույթը. փոխվում են խնդիրների դեմքերը՝ *ինձ, քեզ, նրան, մեզ, ձեզ, նրանց*, մինչդեռ ենթակայի դեմքը՝ *նա*, մնում է անփոփոխ (*տաքացնում է նա ինձ, նա՝ քեզ, նա՝ նրան* և այլն):

Ենթակայի դեմքի և թվի արտահայտությունը նշույթաբանական և օրոգիական օգտագործման

Վրացերենում ենթակայի I և II դեմքերն արտահայտվում են նախա-ծանցով, III-ը՝ վերջածանցով:

Եզակի թվի I դեմքի ցուցիչն է՝ *ց-*, հոգնակիի ցուցիչը՝ *-տ*.

<i>ց-Մեր</i>	<i>ց-Մեր-տ</i>
<i>ց-Ապրիլ</i>	<i>ց-Ապրիլ-տ</i>
<i>ց-Նախ</i>	<i>ց-Նախ-տ</i>

II դեմքի ցուցիչը որոշ բայերում ե-ն է՝ *ե-ար*, *մո-ե-գալ*, *մո-ե-զգու-լ*, *մ-Մեր*, *ձ-ձեռ* բաղադրանքներից առաջ II դեմքի ցուցիչ է դառնում *ե-ն*, *ե-քան*, *ե-դեռ*, *ե-հիմա*, *ե-Մեր*, *ե-տեղ*, *ե-մեծ*, *ե-հոգեհոգ*, որը, սակայն, զեղչվում է: Իբրև II դեմքի ցուցիչ՝ *ք-ն* գրվում է *ց-ք-ք-ք-ք* բաղադրանքներից առաջ՝ *ք-գալու*, *ք-գուց*, *ք-հոգ* և այլն: Հոգնակիի ցուցիչն է *տ* վերջավորությունը՝ *ք-գուց-ք-գուց-տ*, *մո-ք-գալ-մո-ք-գալ-տ*, *ե-ք-ք-ք-ք-տ*, *ք-գուց-ք-գուց-տ*, *ք-գուց-ք-գուց-տ*.

III դեմքի ենթակայի ցուցիչներն են՝ եզակիում՝ *-ե*, *-ա*, *-ո*: *Մեր-ե*, *Մեր-ա*, *Մեր-ո*, *Ապրիլ-ա*, *Ապրիլ-ո*, *Նախ-ո*, *հոգնակիում*՝ *-ան*, *-են*, *-եք*, *-ն*, *-աք*: *Մոլ-ան*, *Քր-ան*, *Ապրիլ-են*, *Գուց-են*, *Մոլ-են*, *Միջառ-են*, *Միջառ-ն*, *Միջառ-աք*, *Միջառ-ն*...

Որոշ բայերում ենթակայի ցուցիչը հանդես է գալիս կրկնակի՝ *մո-ց-րե-ց-ար*, *ց-Մոլ-ց-ար*, *ց-Միջառ-ց-ար*...

Երբեմն ենթակայի դեմքն արտահայտվում է համար դիմում ենթ օժանդակ բայերի օգնությամբ, դրանք են՝ *ցար*, *հար*, *ուր*, *ուր*: *Մոլ-ցար*, *Մոլ-հար*, *Միջառ-ուր*, *Միջառ-ուր*...

Որոշ բայերի օժանդակ բայը ավելացվում է միայն I և II դեմքերի համար. I-*ցար*, II-*ցար*, բայց՝ III-*ուր*; I-*ցար*, II-*ցար*, բայց՝ III-*ուր*.

Օժանդակ բայն ավելանում է բոլոր երեք դեմքերին՝ *ցար*, *ցար*, *ցար*.

ობიექტური პირობა და რიცხვის გამონატვა

Խնդրի ցուցիչներ ունենում են միայն երկդեմ և եռադեմ բայերը և բոլոր երեք դեպքերում դրվում են բառի սկզբից. թվի ցուցիչը դրվում է բառի վերջում: Եզակի թվի I դեմքի ցուցիչն է *մ*, հոգնակիում՝ *ցոյ*: *մ-ն* *նախօրէն* և *ցոյ-նախօրէն* երկդեմ անցողական բայեր են, որոնցում *մ-ն* և *ցոյ-ն* ուղիղ խնդրի ցուցիչներ են: *մ-յեռալոյսն* և *ցոյ-յեռալոյսն* երկդեմ անանցողական բայածներ են, որոնցում *մ-ն* և *ցոյ-ն* անուղղակի խնդրի ցուցիչներն են:

Թե՛ եզակի թվի և թե՛ հոգնակի թվի II դեմքի խմբի ցուցիչն է -գ-, որը և՛ ուղիղ խմբի ցուցիչն է, և՛ անուղղակի խմբի ցուցիչը (հոգնակիում իբրև թվի ցուցիչ կարող է դրվել -ո, բայց ոչ միշտ)։ ց-ալքն, ց-ալքե-ո, ց-հեհե-ո, ց-Վլքն, ց-Վլք-ո (ոն տլքն), ց-լքլքե-ո-ո.

Եթե ենթական հոգնակի է, խնդրի II դեմքի հոգնակին բայաձևում չի արտահայտվում՝ ց-հաժաց-տ ֆը տեղյն, այստեղ տ-ն խնդրի բազմակիությունն է արտահայտում. ց-հաժաց-տ հիցն տեղյն (կամ՝ ֆըն), որտեղ տ-ն ենթակայի I դեմքի (մենք - հիցն) բազմակիությունն է ցույց տալիս (այս օրինակում խնդրի բազմակիությունը ցուցված չէ. ց-հաժաց-տ օն տեղյն, բայց զհաժացն օնօն տեղյն կամ՝ ֆըն).

Ծանոթություն: *տ-ից առաջ III դեմքի ենթակայի ցուցիչը՝ և-ն, վերա-
նում է. ց-թոտ և տ-թեթ (ց-թեթ-և-տ), զ-թեթ և տ-թեթ (զ-թեթ-և-տ): Ահա թե
ինչու հանդիպում ենք տարբեր իմաստներ արտահայտող ձևերի: Օրինակ՝
զ-թեթ բառը կարող ենք ընկալել տարբեր կերպ՝*

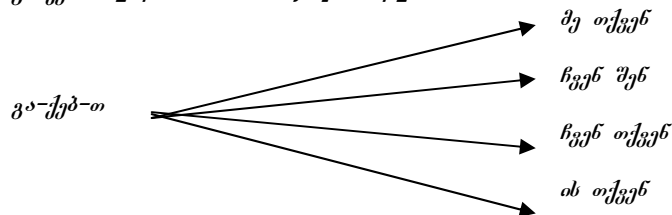
Յախճատ Ժյ տխճյն -գովաբանում եմ ես ձեզ

გაქვთ ჩვენ თქვენ - გოქარაშვილი ხნუ მხნუ ბეა

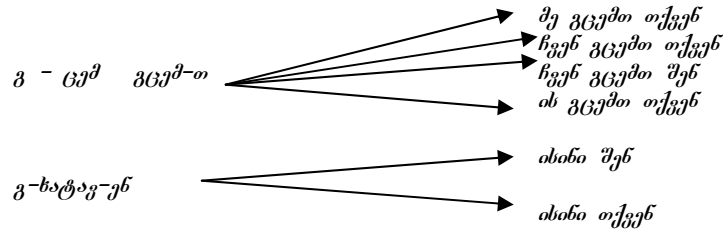
Յոյսով և փայլուն ծաղիկներով զարդարված էին ծառերը։

Յախճատ օվ տժճճ-գովաբանում է նա ծեզ

Յժ-ՋՅԺ-Պ-ը կուճենա հետևյալ տեսքը.

Նույնը կարող ենք ասել Յ - Յթ Յ-Յթ - օ բառի մասին
 Յ - Յթ - Յթթ օլթթ են ծեծում են ծեզ
 Յ - Յթ - Յթթ-օ օլթթ մենք ծեծում ենք ծեզ
 Յ - Յթ - Յթթ Թթ մենք ծեծում ենք քեզ
 Յ - Յթ - Յթթ-օ օլթթ նա* ծեծում է ծեզ

Ծանոթություն: -ե-ն կիրառվում է իբրև ենթակայի III դեմքի (նա-ի) ցուցիչ, որը ժամանակի ընթացքում ընկել է, քանզի ամբողջության մեջ այն պետք է լիներ Յ-Յթ-(ե)-օ քեզ ծեծում է (նա):

Ուղիղ խնդրի III դեմքը և թիվը բայաձևում չեն արտահայտվում, այսինքն՝ ուղիղ խնդիրը ո՛չ դեմքի ցուցիչ ունի, ո՛չ թվի: Օրինակ՝ ճանաչեմ, հանա, ծափեմ, զգալիս ասում ենք և՛ այն դեպքում, երբ ուղիղ խնդիրը դրված է եզակի թվով, և՛ այն դեպքում, երբ դրված է հոգնակի թվով:

հանա օ և հանա օնոն

զգալիս օ և զգալիս օնոն (նախնային)։

Միադիմի բայերը խնդիր չունեն, իսկ ենթակայի III դեմքն արտահայտվում է ածանցով, ուստի ճիշտ չէ նախածանց (և կամ Յ) գործածելը: Այսպես, ճիշտ է՝ հան, ճան, Թեճ, ճալ, ճիլ, ճիլ... Միայն է՝ ե-հան, ե-ճան, ե-Թեճ, ե-ճալ, ե-ճիլ...

Ուղիղ խնդրի III դեմքը ցուցիչ չունի, մինչդեռ կողմնակի խնդրի III դեմքի ցուցիչը Յ-ն է և՛ եզակի, և՛ հոգնակի թվերի համար: Իբրև III դեմքի ցուցիչ պետք է գործածել այն դեպքում, երբ բայի հիմքն սկսվում է ճ-ճ-թ-թ-թ բաղաձայններով՝ ճթթ, ճթթ, ճթթ...

Եթե բայի հիմքն սկսվում է ձայնավոր (ա, յ, օ, օ, ւ) հնչյուններով, ապա Յ-ն, իբրև III դեմքի ցուցիչ, չի կիրառվում, իսկ եթե բայի հիմքն սկսվում է ճ-թ-թ, ճ-թ-թ, ճ-թ-թ բաղաձայններով, ապա Յ-ն, իբրև կանոն, փոխարինվում է ե-ով՝ ե-ձայն-ե-ձայն, ե-թեթ-ե-թեթ: Այլ բաղաձայններով սկսվող բայերի հիմքում Յ-ն թուլանում է, դժվար է արտասանվում, ուստի և չի գրվում:

**Ուղիղ խնդրի
դեմքի և թվի ցուցիչների աղյուսակ՝**

	եզ. թիվ	հոգն. թիվ
I	թ-----	ծծ-----
II	ծ-----	ծ-----տ
III	-----	-----

**Անուղղակի խնդրի
դեմքի և թվի ցուցիչների աղյուսակ՝**

	եզ. թիվ	հոգն. թիվ
I	թ-----	ծծ-----
II	ծ-----	ծ----- (տ)
III	ձ, և-----	ձ, և----- (տ)

**Բայական նախաձանցներ
Ֆենեկ՝ ճանաչող (ձրյալ)**

Վրացերենում կան տասնհինգ նախաբայեր, որոնք ցույց են տալիս շարժման ուղղություն՝ խոսողի գտնված վայրի հարաբերությամբ, այսինքն՝ գործողություն-շարժումն սկսվում է խոսողի՞ մոտից, հեռանում է, թե՞ գալիս է խոսողի ուղղությամբ, մոտենում է: Նախաբայերից յոթը ցույց են տալիս ուղղություն դեպի խոսողը՝ առաջին դեմքը, իսկ ութը՝ ուղղություն խոսողից անդին՝ դեպի երրորդ դեմքը:

Դրանց անվանում են՝

ա) այսկողմյա (մոտեցող) ուղղություն (այնտա միմարտյուլեբისა) ցույց տվող բայաձանցներ կան նախաբայեր,

բ) այնկողմյա (հեռացող) ուղղություն (օյնտա միմարտյուլեբისა) ցույց տվող բայաձանցներ կան նախաբայեր:

Նույն նախաբայերը ցույց են տալիս այլ ուղղորդումներ ևս՝ դարձյալ խոսողի գտնված վայրի հարաբերությամբ.

ներքևից վերև լիցցից Ֆեցիտ

վերևից ներքև Ֆեցից լիցցիտ

ներսից դուրս Միցնից զարյտ

դրսից ներս զարյց Միցնիտ

1. Ուղղություն դեպի խոսողը (մոտեցող). այնտա միմարտյուլեբისա:

ժո-ժոցից, ժոցի, ժոցից, ժոցից, ժոցից, ժոցից, ժոցից

աժո-աժոցից, աժոցից, աժոցից, աժոցից, աժոցից, աժոցից

հաժո- հաժոցից, հաժոցից, հաժոցից, հաժոցից, հաժոցից

ցնծագ-ճագ-նծագ (նկարում են, կնկարեն, նկարելու են)
ցանրալեզ-թե-ցանրալեզ (կատարում են, կկատարեն, կատարելու են)
ցաթոթ-ցաթ-թոթ (ամում են, կանեն, ամելու են)
ցոթոթ-ցա-ցոթոթ (կրկնում են, կկրկնեն, կրկնելու են)
ռեթա-ճա-ռեթա (մնում է, կմնա, մնալու է)

Ըստ կազմության՝ նախաբայերը լինում են երկու տեսակի՝ պարզ և բաղադրյալ: Խոսողից անդին ցույց տվող նախաբայերը պարզ են, իսկ դեպի խոսողը ցույց տվող նախաբայերը, բացի թո-ից, բաղադրյալ: Բաղադրյալ նախաբայերը կազմվում են պարզ նախաբայերին ավելացնելով թո: ա+թո, հա+թո, թե+թո, զա+թո, զաճ+թո, լա+թո:

Նախաբայերի նշանակությունը առանձին-առանձին Ֆենոսկոպիկ մեթոդով ԵՊՀ-ԵՊՀ

Թո և թո: Ցույց են տալիս շարժման հակառակ ուղղություններ տարածության մեջ. թո- այն կողմ, որտեղ բացակայում է առաջին դեմքը՝ խոսողը, իսկ թո- այս կողմ, որտեղ առաջին դեմքն է. խոսողը. Թո-ճոս գնում է, Թո-թեյ տանում է (առարկա՝ ինչ-որ բան): Թո-ճոս գալիս է, Թո-թեյ բերում է (առարկա՝ ինչ-որ բան):

Թ և թո: ցույց են տալիս շարժման ուղղություն վերից վեր. Թ-շարժում դեպի վեր, որտեղ բացակայում է առաջին դեմքը՝ խոսողը, Թ-դարձյալ՝ ներքևից վեր, բայց որտեղ գտնվում է առաջին դեմքը՝ խոսողը. Թ-ճոս վեր է գնում, Թ-թեյ վեր է տանում (առարկա՝ ինչ-որ բան): Թ-ճոս վեր է գալիս: Թ-թեյ վեր է բերում (առարկա՝ ինչ-որ բան):

ճա: ցույց է տալիս գործողության ուղղությունը վերևից ներքև՝ դեպի հարթություն, խոսողից դեպի մակերեսը. ճա-թոթ ընկավ:

Հա և հաթո: ցույց են տալիս գործողության ուղղությունը վերևից ներքև. Հա-ցույց է տալիս գործողության ուղղությունը վերից վար՝ շարժում խոսողից դեպի հակառակ կողմը, որտեղ բացակայում է առաջին դեմքը. Հաթո-ցույց է տալիս գործողության ուղղությունը վերևից ներքև՝ դեպի այնտեղ, որտեղ գտնվում է առաջին դեմքը՝ խոսողը. Հա-ճոս իջնում է, Հա-թեյ ներքև է տանում: Հաթո-ճոս իջնում, գալիս է, Հաթո-թեյ ներքև է բերում:

Պե և Պեթո: ցույց են տալիս գործողության ուղղությունը դրսից ներս. Պե-ն՝ շարժում դեպի այնտեղ, որտեղ բացակայում է առաջին դեմքը՝ խոսողը. Պեթո-ն՝ դեպի այնտեղ, որտեղ գտնվում է առաջին

դենքը՝ խոսողը. Պեթո-ձոս ներս է գնում: Պեթո-ձիթ ներս է տանում:

Գձ և Գձո: ցույց են տալիս գործողության ուղղությունը ներսից դուրս Գձ-ն՝ շարժում դեպի այնտեղ, որտեղ բացակայում է առաջին դենքը՝ (խոսողից դեպի հակառակ կողմը).

Գձ-ձոս դուրս է գնում, Գձ-ձիթ դուրս է տանում:

Գձո- ցույց է տալիս գործողությունը ներսից դուրս՝ դեպի խոսողը: Գձո-ձոս դուրս է գալիս, Գձո-ձիթ դուրս է բերում:

Գձձ և Գձձո: ցույց են տալիս գործողության ուղղությունը ինչ-որ արգելքի, պատնեշի, խոչընդոտի (բլուր, ցանկապատ, գետ) հաղթահարումով. Գձձ-ձոս վրայով անցնում է: Գձձ- ձիթ վրայով անց է կացնում:

Վձ և Վձո: ցույց են տալիս գործողության ուղղություն՝ այստեղից այնտեղ և այնտեղից այստեղ: Վձ-ն՝ շարժում դեպի այն կողմ՝ խոսողից դեպի հակառակ կողմը. Վձ-ցոձ գնաց, Վձ-ոցո տարավ: Վձո-ն՝ շարժում դեպի այս կողմ՝ դեպի առաջին դենքը՝ խոսողը: Վձո-ցոձ ուղղվեց դեպի խոսողը, Վձո-ոցո վերցրեց, հետը բերեց:

Ծանոթություն: Շատ բայեր ուղղության իմաստ չեն արտահայտում՝ Պեթիթնձո (վախեցա), Պեթոթնձո (հարցադրում), հաթոթնձո (մտածմունքի մեջ ընկավ), թոթո (սպանեց), թոթոձ (վախճանվեց), Պեթոթո (վերանորոգեց), Պեթիթձո (սովորեց, յուրացրեց), Գձո (հասկացավ, ըմբռնեց, կռահեց) և այլն: Այս բայերի մեջ նախաբայ հիշեցնող տառակապակցությունները՝ Պե, հա, թո, Գձ, թվացյալ են և կազմում են հիմքի անբաժանելի մասը: Որոշ բայեր էլ բայական նախածանց չեն ընդունում, այդպիսիներից են՝ Եթեթոթ (կատակում են), Գթեթոթ (տանջվում են), Դոս (մտնում է), Գոթ (են, կամ), Գոցո (գիտեն), Գցոցոթ (ծգտում են, փորձում են), Դցցոթ (սիրում է նրան), Խթլոթ (ատում է նրան), Խթոթ (քնած է), Եթեթլոթ (ողջ է), Խցոթ (մրսում է) և այլն:

Ծանոթություն: Դայերենի բայերը՝ բարձրանալ, իջնել, գալ, գնալ, մտնել, ելնել և այլն, հիմնականում ցույց են տալիս գործողության ուղղությունը՝ վերև, ներքև, ներս, դուրս, մոտենալ, հեռանալ և այլն, ուստի այս բառերի գործածությունը նշված բայերի հետ կարևոր չէ, մույնիսկ դառնում է ավելորդ, բայց դրանք, որպես քերականական կարգ, հայերենը չի օրինականացրել: Անկախ խոսողի գտնվելու վայրից՝ վրացերենի այդ զուգահեռ ձևերին հայոց լեզուն պատասխանում է մեկ բառով. Թո-ցոձ, Վձ-ցոձ (գնաց), Թո-ցոթնձո, Գձ-ցոթնձո (թռավ), Պե-ցոձ, Պեթո-ցոձ (մտավ-մտնեց), հա-ցոձ, հաթո-ցոձ (իջավ), Գ-ցոձ Գթո-ցոձ (բարձրացավ) և այլն (ժողովուրդը հաճախ գործածում է նաև դրանց՝ մեր համոզմամբ ոչ ճիշտ ձևերը՝ ներքև իջավ, վերև բարձրացավ, դուրս ելավ և այլն):

Բայի կերպը Ֆենոս ասեքթի

Կերպը ցույց է տալիս գործողության վիճակի, ընթացքի կամ ժամանակակետի հարաբերումները, այսինքն՝ բայի արտահայտած գործողությունն անավարտ է, թե՞ ավարտուն:

Վրացերենն ունի բայի երկու կերպ՝ կատարյալ (ավարտուն-ձևաբանական) և անկատար (անավարտ - ձևաբանական) ինքնուրույն ձևեր: Եթե համադրենք *գ-Վեր* և *ձ-Վեր* ձևերը, ապա կտեսնենք, որ *գ-Վեր*-ն ցույց է տալիս գործողության անկատար, անավարտ վիճակ, իսկ *ձ-Վեր*-ն (գրեցի)՝ կատարյալ, ավարտուն վիճակ:

Վեր (գրում է), *Վեր* (գրում էր) - անկատար կերպի բայեր են:

ձ-Վեր, *ձ-Վեր*, *ձ-Վեր*, *ձ-Վեր*, *ձ-Վեր*, *ձ-Վեր* - կատարյալ, ավարտուն կերպի բայեր են: Բայի կատարյալ կերպն ունի երկու ժամանակ՝ անցյալ և ապառնի:

ձ-Վեր (գրեցի) և *ձ-Վեր* (կգրեմ)

Անկատար կերպն ունի երեք ժամանակ՝ ներկա, անցյալ և անկատար, ապառնի: *Գ-Վեր* (կատարում եմ), *ձ-Վեր* (ներկում եմ) ներկա ժամանակ են: *Գ-Վեր* (կատարում էի), *ձ-Վեր* (ներկում էի) - անցյալ ժամանակներ են, *ձ-Վեր* - ձևով ներկա է (գրում եմ), ժամանակով ապառնի (եթե *ձ-Վեր* խոստովանեմ գրում եմ հոգով):

Կատարյալ կերպ

ձ-Վեր - գրեցի   *ձ-Վեր* - կգրեմ

ձ-Վեր - նկարեցի   *ձ-Վեր* - պիտի գրեմ

ձ-Վեր - կատարեցի   *ձ-Վեր* - կատարելու եմ

Անկատար և կատարյալ կերպ ունեցող բայերի տարբերությունը բայական նախածանցներ են: Այսպես, եթե բայածանց չունեցող *Վեր* անկատար կերպին հավելենք որևէ նախածանց, ապա բոլոր ձևերը կդառնան կատարյալ:

Վեր - *ձ-Վեր*, *ձ-Վեր*, *ձ-Վեր*, *ձ-Վեր*, *ձ-Վեր*, *ձ-Վեր* - *ձ-Վեր* (անկատար, անավարտ կերպ), *ձ-Վեր* (կատարյալ, ավարտուն կերպ):

ձ-Վեր, *ձ-Վեր* (անկատար, անավարտ կերպ) ձևերն, *ձ-Վեր* *ձ-Վեր* (կատարյալ, ավարտուն կերպ):

Հետևություն՝ բայական նախածանց ունեցող բայերը կատարյալ կերպի են, նախածանց չունեցող բայերը՝ անկատար կերպի: Բայց կան բայեր, որոնք թեև չունեն բայական նախածանց, այդուհանդերձ կատարյալ կերպի են: *Վեր* (ասաց), *Վեր* (ասաց նրան), *Վեր* (հարցրեց), *Վեր* (տեսավ), *Վեր* (կարգադրեց), *Վեր* (գնեց), *Վեր* (պա-

տասխանեց նրան), სთხოვა (խնդրեց), იტყვის (կասი): Սրանք հին վրացերենի մնացուկներ են:

Ձգալի թվով բայեր էլ բայական մախածանցներ չեն ընդունում.

ვარ	են	ვცდილობ	ყოფილი
მიყვარს	სիրული	აგდია	ღმკათ
მძინავს	ძნული	გიცო	გჩით
ვხუმრობ	კათակული	ზის	მსათ
ვწვავლობ	თანძული	უყვია	პაქიქ

Որոշ բայեր էլ, թեև բայածանցներ ունեն, բայց միայն ուղղություն են ցույց տալիս. გორავს-მიგორავს, ფრინავს-მიფრინავს, რბის-მირბის.

Այլ օրինակներ.

ნერკა		აყაზნი	
გ-წერ	გრილი	და-გწერ	ხა
გ-ჭამ	ოლილი	შე-გჭამ	ლილი
გ-აკეთებ	ანილი	გა-გაკეთებ	კანი
გ-სვამ	იღწავნილი	მო-გსვამ	ლიღწავნი
გ-იღებ	ქერილი	ა-გიღებ	ქქერი
გ-ართმევ	ხილი	წა-გართმევ	ქილი

Անցյալ կատարյալ (აორისი)

ანკათარ		კათարյա	
გწერე	გრილი	და-გწერე	გრი
გჭამე	ოლილი	შე-გჭამე	ლი
გაკეთე	ანილი	გა-გაკეთე	არი
გთაღე	თაღილი	გა-გთაღე	თაღ
გფარე	ბაბილი	და-გფარე	ბაბ
გცაღე	դատարილი	და-გცაღე	դատარი

ბილანი

ბილი

ბանանակակից վրաց ქეღილი բայն ունի ჯიბი ბილანი.

- ა. სახანანაკანი ბილანი
- ბ. ლიბაკანი ბილანი
- გ. ჰრანაკანი ბილანი
- დ. აყანანაკანი ბილანი

1. სახანანაკანი ბილანი (ბილიბილი ბილი) ցიუგ է տაქი პერაკანიბი სილიგ კათარიქა, კათარიქი კანი კათარიქი გიბი-

ղություն: Զմնտ. ავაშენე, გაშენებ, ავაშენებ...

სახმანასკან ხელნასკნ, ի տարբերություն մյուս ხელნասկների, ունի բոլոր ժամանակածները.

ա. ներկա՝	ա՛ջմյո-գաքոյոյո
բ. անցյալ անկատար՝	նա՛մյո շնրուլո-գաքոյոյո
գ. անցյալ կատարյալ՝	նա՛մյո սրուլո-գաքոյոյո
դ. ապառնի՝	մյոփա՛լո (մոմաքալո)-գաքոյոյո
ե. հարակատար I (հեռակա I)՝	մո՛րքելո տըրմոյոյո- մոքոյոյո
զ. հարակատար II (հեռակա II)՝	մյո՛րք տըրմոյոյո- մոքոյոյո

2. Ըղծական հղանակը (քաջմոյոյոյո կոլո) ցույց է տալիս հնարավոր կամ ցանկալի գործողություն. քնաթաղ, ճաքնաթո, ճաքնաթոս, (մեքոմ քնաթաղ, քարգո օթնոթա- թքն ես նկարնի, լալ կլիննի):

քնաթաղ	աքոյոյոյո
ճաքնաթո	գաքոյոյո
ճաքնաթոս	գաքոյոյոյո

3. Հրամայական հղանակը (բրժանոյոյո կոլո) ցույց է տալիս հրաման, հորդոր, խնդրանք, սպառնալիք, կարգադրություն և հանդես է գալիս երկու ձևով՝

ա) ուղղակի հրամայական (վարոյոյոյո բրժանոյոյո).

բ) անուղղակի հրամայական (շքոյոյոյոյո բրժանոյոյո) (հիշեցնում է հայերենի դրական և ժխտական ձևերը):

Ուղղակի հրամայական են՝ Վա՛յոյոյո! ճա՛քոյոյո! մոյոթան! ճալոյոյո! Մեքոյոյո! օթաթա՛յո!

Անուղղակի հրամայական են՝ ար Վա՛յոյոյո! Նշ Վա՛յոյոյո! ար մոյոթան! Նշ մոյոթան! ար ճալոյոյո! Նշ ճալոյոյո! ար Մեքոյոյո! Նշ Մեքոյոյո!

Ինչպես տեսնում ենք՝ անուղղակի հրաման արտահայտելու համար գործածվում են և՛ ար! և՛ Նշ! մասնիկները:

Ինչպես հայերենում՝ վրացերենում նույնպես հրամայական հղանակի դրական և արգելական ձևերը կազմվում են տարբեր հիմունքներով:

ճաքնաթոյո!	ճաքնաթոյո!	Վա՛լո!	մոլո!
գաքոյոյո!	գաքոյոյո!	Վա՛լո!	մոյոթան!
ճաքնաթոս!	ճաքնաթոս!	ճա՛քոյոյո!	ճա՛քոյոյո!
գաքոյոյո!	գաքոյոյո!	ճա՛քոյոյո!	ճա՛քոյոյո!
Նշ ճա՛քոյոյո!	Նշ Վա՛քալ!	Նշ օլոն!	

Վրացերենում հրամայական հղանակը եզակի թվի I դեմք չունի:

Հրամայական հղանակի ձևերը հայերեն թարգմանվում են նկարագրական հղանակով.

დამნაშავე!	թող նա ինձ նկարի
მომწვევებს!	թող նա ինձ գրի
წაიღოს!	թող նա տანი

4. Պայմանական եղանակը (პირობითი კიდო) ցույց է տալիս, որ գործողության կատարման համար պահանջվում են որոշակի պայմաններ. **დაგწერდი** **ես** **կգրեի**, **եթե...** მე რომ საღებავი მქონოდა, სურათს დაგხატავდი (**ეթე** **ես** **კთავ** **ონენაი**, **ნკარ** **კნკარეი**):

Վրաց լեզուն բայի անորոշ ձև չունի, հայերենի անորոշ ձևին համապատասխանում է բայանունը, որը հոլովվում է.

կարդալը კითხვა

ուզում եմ կարդալ-მეურს კითხვა

գրելը წერა

ծանծრացել (ხოგნელი) եմ գրելուგ- მომბეზრდა წერა

խոսելը- ლაპარაკი

վերջացրեք խոսելը- მთრწით ლაპარაკს

Բայի սեռը Ֆեմին ցարո

Քերականական սուբյեկտի և բայով արտահայտված գործողության հարաբերությունները լինում են տարբեր բնույթի: Բայաձևը կարող է ցույց տալ քերականական սուբյեկտի գործող կամ չգործող, ակտիվ կամ պասիվ լինելը: Բերենք նույն բայարմատից կազմված հետևյալ ձևերը՝ **ავორებს**, **გორდება** և **გორავს**. **ავორებს** (ბავშვი ბურთს) բայաձևը ցույց է տալիս, որ բայով արտահայտված գործողությունը բխում, սկիզբ է առնում ենթակայից:

გორდება (ბურთი) բայաձևը ցույց է տալիս, որ բայով արտահայտված գործողությունը կատարվում է ինքնին, բայց ունից կամ ինչից է բխում, սկիզբ առնում գործողությունը, բայաձևը չի հուշում:

გორავს բայաձևը ցույց է տալիս, որ գործողությունը բխում, սկիզբ է առնում ենթակայից, բայց նա չունի նույն գործողությունն իր վրա կրող առարկա (ուղիղ խնդիր):

Այսպիսով՝ **ავორებს**, **გორდება** և **გორავს** նույնարմատ բայաձևերը, որոնք տարբեր կերպով են ներկայացնում ենթակայական դեմքի և բայով արտահայտված գործողության հարաբերությունը, տարասեռ ձևեր են:

Բայի այն ձևը, որ ցույց է տալիս քերականական սուբյեկտի և բայով արտահայտված գործողության հարաբերությունը, կոչվում է սեռ:

Վրացերենում ևս բայն ունի երեք սեռ՝ ներգործական (მოქმედებითი),
կրավորական (გნებითი) և չեզոք (საშუალო):

Ներգործական	Կրավորական	Չեզոք
მოქმედებითი	გნებითი	საშუალო
აბრუნებს	ბრუნდება	ბრუნავს
აგორებს	გორდება	გორავს
ადუღებს	დუღდება	დუღს
ამშვიდებს	მშვიდდება	.. ..
აფასებს	ფასდება	ფასობს
აყვავებს	.. ..	ყვავს
აცხარებს	ცხარდება	ცხარობს
აწუხებს	წუხდება	წუხს
ახურებს	ხურდება	ხურს

Միջსեռային տեղաշարժերը սովորաբար տեղի են ունենում ներ-
գործականից չեզոք և կրավորականից չեզոք:

ա. Ներգործական համարվում են այն բայերը, որոնց ցույց տված
գործողության համար պահանջվում է կրող առարկա (ուղիղ խնդիր):
Ներգործական բայերն անցողական են. լինում են երկդեմ կամ եռադեմ:

Երկդեմ են՝ აგორებს (ის მას), აბრუნებს (ის მას), ადუღებს (ის მას),
ამშვიდებს (ის მას), აფასებს (ის მას), აწუხებს (ის მას), აყვავებს (ის მას),
ახურებს (ის მას).

Եռադեմ են՝ უგორებს (ის მას მას), უკვრავს (ის მას მას).

*Ծանոթություն: Եթե հայոց լեզվում ներգործական սեռի բայը իմաս-
տով կապվում է երկու՝ գործող և գործողությունն իր վրա կրող առար-
կաների հետ, ապա վրացերենում նույն ներգործական սեռի բայը կարող է
կապվել երկու, երեք, նույնիսկ չորս առարկայի:*

Ներգործական սեռի բայերը որևէ ցուցիչ չունեն.

აკეთებს	აშენებს
გაკეთებ	ვაშენებ

*Ծանոթություն: Վրացերենի երկդեմ բայերը գրեթե համարժեք են հայե-
րենի պատճառական բայերին, այսինքն՝ գործողը՝ ենթական, դրդապատ-
ճառ է դառնում, որ մեկ ուրիշը կատարի գործողությունը. այս դեպքում
առկա են ենթական և ուղիղ խնդիրը, մինչդեռ եռադեմ բայերում առկա է
մաս անուղղակի խնդիրը, այսինքն՝ բայի արտահայտած գործողությունը
ենթական մի երկրորդի միջոցով (անուղղակի խնդիր) կատարել է տալիս
մեկ ուրիշի:*

Կրավորական են այն բայերը, որոնց արտահայտած գործողությու-
նը ենթական կրում է իր վրա (ենթական ինքն է կատարում գործողու-
թյունը), բայց ունից կամ ինչից, տվյալ բայածևը ցույց չի տալիս:

Կրավորական բայերն անանցողական են. լինում են միադեմ կամ երկդեմ:

Միադեմ են՝	Երկդեմ են՝
ծրւնդեմ (օն)	շծրւնդեմ (օն մաս)
ցօրդեմ (օն)	շցօրդեմ (օն մաս)
ղւղղեմ (օն)	
մշցօղղեմ (օն)	
դասեմ (օն)	
ցնարեմ (օն)	
վշեմ (օն)	
օյցղղեմ (օն)	
նշրդեմ (օն)	

Կրավորական սեռի բայերը կազմվում են օ-, յ- նախածանցների կամ –ղ վերջածանցի միջոցով.

օ-յեծ-օ:	օ-վշր-յեծ	յ-յեծ-օ:	յ-վշր-յեծ-օ
	օ-մաղ-յեծ		յ-մաղ-յեծ-օ
	օ-նրդ-յեծ		յ-նրդ-յեծ-օ
ղ-յեծ-օ:	շաղ-ղ-յեծ	-յեծ:	ցմր-յեծ
	շեն-ղ-յեծ		ցղն-յեծ
	նշր-ղ-յեծ		ցվշց-յեծ

Եզակի թվի III դեմքի վերջավորությունն է -յեծ: օվշր-յեծ (գրվում է), օմաղ-յեծ (թաքնվում է):

Չեզոք են այն բայերը, որոնք կապվում են մեկ՝ գործողությունը կատարող առարկայի հետ միայն, բայց կրող կամ ներգործող առարկա (խնդիր) չեն պահանջում:

Չեզոք բայերը նույնպես անանցողական են. լինում են միադեմ կամ երկդեմ:

Միադեմ են՝	Երկդեմ են՝
ծրւնաց (օն)	շցօրաց (օն մաս)
ցօրաց (օն)	շցցարս (օն մաս)
ղւղղ (օն)	շղղւղ (օն մաս)
դասոն (օն)	ալլց, շպաց (օն մաս)
յցղց (օն)	անօց (օն մաս)
վշց (օն)	շցաց (օն մաս)
ցնարոն (օն)	նշրա (օն մաս)
նշր (օն)	նշղւղ (օն մաս)

Չեզոք սեռի բայերը սովորաբար հանդես են գալիս առանց բայածանցների.

დგას	կանգնում է
ზის	მსთում է
წევს	ყაռკում է
წუხს	վշտանում է
უ-დგას	կանգნում է (მრա մոտ)
უ-ზის	მსთում է (მრա մոտ)
უ-წევს	ყაռკում է (მრա մոտ)

<i>მთქმ. გვ.</i>	<i>ვნებოთი გვ.</i>	<i>ხაშუალოთ გვ.</i>
ახურებს	ხურდებს	ხურს
აგორებს	გორდებს	გორავს
აფასებს	ფასდებს	ფასობს
გ-წერ	ო-წერება	
გ-ხატავ	ო-ხატება	
გ-კერავ	ო-კერება	
გ-აშენებ	შენდებს	
გ-ახმობ	ხმება	

ღეგოჲ სეზი რაჲერღ ღლოღ მნან ზნ მერგორბაკანნერჲნ, როღანღაკიოქჲანღ` კრადორაკანნერჲნ:

ღანოქოქოქოქოქ: *სერგორბაკან* *ღ კრადორაკან* *სეზეროღ გორბადღოღ*
აშუგდებს (ღ მან) რაჲღ ჯეგოჲ სეზ ჯოღნჲ:

სიჯსეზაჲინ ჲოქჲანგოღნნერ **გვაროღან გვარში გადაყვანა** **(კონგერსია)**

ფოქჲანგოღნ (კონგერსია) ასეღოღ` სოღორაქარ ჲასკანოღნ ზნღ ანგოღნ ჲერაკანაკან მჲ კარგჲგ მჲოსჲნ, მჲნჯღნეღ վրացერენოღნ მსკათი ჲ აზნღოღნ ანგოღნ რაჲი მჲ სეზიგ მნეღ აჲ სეზი:

სეღ რაჲაჲიღჲიგ ჲადღაღეღ ზნ კადღღოღნ მერგორბაკან, კრადორაკან ჲ ჯეგოჲ სეზერჲ ღნერ: ჲრკსეზ რაჲერჲიგ დღაღჲ ჲიღ ზნ კადღოღნ მერგორბაკან ჲ კრადორაკან რაჲერღ:

აშენებს - კაზოღოღნ ჲ   შენდებს - კაზოღეღოღნ ჲ
გრებს - ոլորոღნ ჲ   ოგრებს - ոլորღოღნ ჲ
აკეოებს - ანოღნ ჲ   კეოღებს - არღოღნ ჲ

ღანზნათარაქარ ჲიჯ რაჲაჲიღჲერჲიგ ზნ კადღღოღნ მერგორბაკან ჲ ჯეგოჲ ღნერ.

აბღავღებს - რადჯეღნოღნ ჲ   ბღავის - რადჯოღნ ჲ

აცხოვრებს - <u>ააყრეცნილი</u> <u>է</u>	ცხოვრობს - ააყრილი <u>է</u>
აკვებსებს - <u>აონքაგნილი</u> <u>է</u>	კვებსის - აონქილი <u>է</u>
ადულებს - <u>აონაგნილი</u> <u>է</u>	დუღს - აონილი <u>է</u>

წმინდოქონი: ღმრეცქაბ რაქერი ჰაქერიწნილი ჰაწარქილი წნი ჯეცეპ სეზი:

სერცორბაქანი სეზი ქიქსაწნილი კრაქორაქანი მოქმედებოთი ზმწის კადაქვანა კნებოთში

სერცორბაქანი სეზი კრაქორაქანი ქერაბქი რაქი კორეწილი է მწს რეწმ` ნეაქეწმ რაწწილი է ერქრეწმ, ერქრეწმ` მქაქეწმ:

ორქმს` მმალავს ჭაქეწილი է (აბ მქ- ნა ქმბ) რაქი ერქრეწმ է, ნერცორბაქანი სეზი: Այս რაქაბქილი წმწაქაქაქანი რეწმქი ერქორქი է (აბ-ნა): კრაქორაქანი ქერაბქი მმალავს-ღ კრაწწა კომალები ჭაქეწილი წმ (მქ-წა): სეზი იწწეწაქ ჰსქაქაქი. წმწაქაქაქანი რეწმქი (აბ-ნა) რორა მწაგ რაქაბქიგ, ქსქ მრა თეღი კრეღევერეგ იორქი ქმრქი რეწმქი (მქ): კომეწებს-ღ კაწწილი է (აბ ზეწ მას-ნა ქეკ ჰაწარ აქმ) ნერცორბაქანი სეზი ნეაქეწმ რაქ է: წმწაქაქაქანი რეწმქი ერქორქი է (აბ-ნა)` ართაქაქაქაბ რაწაქსქექი -გ ჰმქილი, აწილქაქი ქმრქი რეწმქი ერქორქი է (ზეწ-ქეკ ჰაწარ) ართაქაქაქაბ რაწა-ქევექი -ს ჰმქილი, ქსქ იორქი ქმრქი რეწმქი რარბქაქ ერქორქი է (მას-აქმ): კრაქორაქანი ქიქსაწეწი კომეწებს-ღ კრაწწა კომეწეკა-კა-წილი է (აბ ზეწ-აქმ ქეკ ჰაწარ): ჭიქსაწეწიგ ჰსთი ნეაქეწმ რა-ქაბქი ქერაბქეგ ერქრეწმ. წმწაქაქაქანი რეწმქი რორა მქქეგ` თეღი კქქეწი იორქი ქმრქი რეწმქი, რიქ ქი ჰსეწქი რარბაქ წმწაქაქაქანი, ქსქ აწილქაქი ქმრქი (ზეწ-ქეკ ჰაწარ) აქაქაქაწეგ ქი თეღი:

საწანი ქიქიქსოქონწერი წმ თეღი იწწეწილი მას ნერცორბაქანი სე-ზი რაქერი ჯეცეპი ქერაბქი, აქსქმქმ` ნერცორბაქანი კორეწილი է რეწმქერიგ მწსქი:

კომეწებს აწწაწაქაქაქილი է (აბ ზეწ კულს-აქმ ქი სქორქ): სა ნერცორბაქანი სეზი ნეაქეწმ რაქ է:

კომეწებს აწწაწაქაქაქილი է (კული ზეწ-სქორქ` ქეკ): სა ჯეცეპ სეზი ერქრეწმ რაქ է:

ადულებს ნეაგნილი է (აბ წეკალს-ნა` ჯილი): სა ნერცორბაქანი სეზი ერქრეწმ რაქ է:

დუღს ნილი է (წეკალს- ჯილი): სა ჯეცეპ სეზი მქაქეწმ რაქ է:

Երկրնույթ կրավորական տրմաօ ջնեօտօ

Կրավորական սեռը լինում է երկու տեսակի՝ դինամիկ և ստատիկ:
Դինամիկ կրավորականը ցույց է տալիս գործողության ընթացք,
իսկ ստատիկ կրավորականը՝ արդյունք:

Բաղդատենք երկու նախադասություն.

Յոյքն Յոն Յոյքն յոյնքն.

Յոյքն Յոն Յոյքն յոյնքն.

Այս նախադասություններում գործածված բայերը իրարից տարբերվում են նրանով, որ յոյնքն-ն ցույց է տալիս գործողության ընթացքը, շարունակականությունը, իսկ յոյնքն-ն՝ արդյունքը:

Դինամիկ բայերը շատ են, ստատիկ բայերը՝ քիչ:

Ստատիկ են՝ ձն-կապում է, ձգում-նետում է, ձգում-կարծում է, յոյնքն-զբաղեցնում է, ձգում-զարկում է, ձնում-վառում է, յոյնքն-խառնում է, ձգում-հարվածում է, ձգում-որոշում է, յոյնքն-բռնում է, ձգում-նկար(վ)ած է, ձգում-կախ(վ)ած է, ձգում-կապ(վ)ած է:

Անցյալ կատարյալ ժամանակածերը կլինեն՝ յոյնքն-կապեց, յոյնքն-նետեց, յոյնքն-կարծեց, յոյնքն-զբաղեցրեց, յոյնքն-կարեց:

Կրավորականի կազմությունը ջնեօտօն ձգեղեղն

Դինամիկ կրավորական ձերը ըստ կազմության բաժանվում են երեք խմբի:

1. Կրավորական սեռ է կազմվում օ կամ յ նախդիրներով: օ -ով կազմվող բայերը կոչվում են օ-նօն (ինիանի), յ-ով կազմվող բայերը՝ յ-նօն (ենիանի):

Ինիանի են՝ օ-օ-մաղքն, օ-օ-լոյքն (մյ), ենիանի են՝ յ-յ-մաղքն, յ-յ-լոյքն, յ-յ-նօնքն (մյ մն):

2. Կրավորական սեռի բայ է կազմվում ձ ածանցի միջոցով: ձ-ով կազմվող կրավորականները կոչվում են ձոնօն (դոնիանի) կրավորական: Դոնիանի են՝ ձ-մաղքն, ձ-մոյնքն, ձ-մոնքն (մյ):

3. Կան բայեր, որոնք ցուցիչով չեն կազմվում. դրանք էլ կոչվում են անցուցիչ կրավորականներ: Անցուցիչ կրավորականները հստակորեն տարբերվում են ներգործական սեռի համապատասխան ձերից: Ինչպես ինիանի, ենիանի և դոնիանի կրավորականները, այնպես էլ անցուցիչ կրավորականները ներկա և ապառնի ժամանակածերում I և II ենթակայական դեմքերում ստանում են -յն վերջավորություն:

სერგორბაკან სენ	ყრადირაკან სენ	
გ-ა-შრ-ობ	გ-შ-რე-ბი	
გ-ა-ობ-ობ	გ-ობ-ებ-ი	
გ-ა-დნ-ობ	გ-დნ-ებ-ი	
რინიანის ლ ანგოიგი ყრადირაკანსერე მიაგენ ბნ ლან ბრკენ:		
მიაგენ ბნ	ბრკენ ბნ	
შენ-დ-ებ-ა (ის)	უ-შენ-დ-ებ-ა (ის მას)	
ობ-ებ-ა (ის)	უ-ობ-ებ-ა (ის მას)	
რანე ყრადირაკანის გოიგი სთანონ ბ მიაგენ ანაგინ ლ ბრკორე სერიაიონ, ბრკორე სერიაიონ რაგაკაიონ ბ:		
ანაგინ სერია	ბრკორე სერია	ბრკორე სერია
ი-შლ-ებ-ა	გა-ი-შალ-ა	გა-შლილა
ე-ფინ-ებ-ა	მო-ე-ფინ-ა	მო-ჰფენია
შაგ-დ-ებ-ა	გა-შაგ-დ-ა	და-შაგებულა

შედეგ სენი რაენ **საშუალო გგარის ზმნები**

ბნგახე ნზელ ბნ, ჯედეგ სენი რაენი რინონ ბნ მიაგენ ლ ბრკენ:

სიაგენ ბნ ღის (მი-ღის, მო-ღის, გა-ღის, შე-ღის), ზის, წეგს, არის, წეგს, დეგს, ენაგის, ბლაგის, ძეგს...

ბრკენ ბნ უეგარს, სძულს, ჰეგს, აქგს, სჯერა, ახსოგს, ჰგაგს, ახლაგს, სწეგროა, სძაგს...

სინნიონ არნათნ იონგეოგ რაენიგ ჯათ ბნ ლაგმპონ მიაგენ ლ ბრკენ რაენი. დის-სდის (ცხგირიდან სისხლი სდის), დის (სუნი უდის), იდის-მიუდის, ენაგის-უენაგის, ძიგძიგებს-უძიგძიგებს, წეგს-უწეგს...

შედეგ სენი რაენი, რაგანოიქანე მი რანნიხი, ხანგენ ბნ გალიხ ანანგ ნაქარაენი, ის ლაქარაენიოდ ხანგენ ბნოგ რაენი ნერკა ჭანანასიგ აყანნი ჭანანასკად ჯი ლაგმპონ:

ორინას ღის და მიღის, (მო-ღის, გა-ღის, შე-ღის, გა-და-ღის...) რიორ ბსენ ბლ ნერკა ჭანანას ბნ:

სერკა ბნ ნას ხნთსკა ბსენი ცურავს და მიცურავს, ქრის და მიქრის, ფრინავს და მიფრინავს, რბის და მირბის, სრიალებს და მისრიალებს, ქრის და მოქრის, ცუნცულებს და მიცუნცულებს... რბის და გარბის, ბზუის და დაბზუის, ხონავს და დახონავს, ხტის და დახტის...

Չեզոք բայերի խմբերը საშუალო ზმნების ჯგუფები

Չեզոք բայերի խմբերը կազմում են միայն ներկայի ձևեր, մնացած ձևերը (մասնակի կամ ամբողջական) լրացվում են նույն արմատից, բայց ուրիշ ձևերի օգնությամբ: Ըստ այդմ՝ նրանք բաժանվում են երկու խմբի՝ չեզոք-կրավորական և չեզոք-ներգործական: Չեզոք-կրավորական խմբի մեջ մտնում են այն բայերը, որոնց պակասավոր բայաշարքերը լրացվում են կրավորականի ձևեր (*ի-միանի և է-միանի*) կիրառելով:

Օրինակ՝ ձգաս-ձգեց շրջառն-շրջառնեց
ցար-ցոլեց-ցոլեց շրջեց-շրջեց
կրցեց-կրցեց շրջեց-շրջեց

Երկրորդ (չեզոք-ներգործական) խմբի մեջ մտնող բայերի պակասավոր շարքերը լրացվում են այնպիսի ձևերով, որոնք ուղիղ խնդիր չեն ունենում, բայց ենթական հոլովափոխվում է, և երրորդ սեռիայի բայաշարքերը կազմվում են ինվերսիայի ձևով: Փոփոխվող բայերի սկզբում հանդես են գալիս օ կամ շ հնչյունները, իսկ վերջում՝ թեմատիկ յո ցուցիչ:

Օրինակ՝ ցտոր-ցտորեց-ցտորեց-ցտորեց
ձթաթրոնոն-շթաթրոնոն-շթաթրոն (ման)-շթաթրոնեց (ման)։

Այսպիսի բայեր են նաև՝ ցոլեց, շրջեց, ձգեց, լցեց, ցեց, ցեցեց, ցեցեցեց, ցեցեցեցեց...

Հայոց լեզվում կրավորական սեռի բայերը պահանջում են բացառական հոլովով դրված առարկա, որը տրամաբանորեն գործողություն կատարողն է: Գիրքը գրվում է: Գիրքը գրվեց: Ծառն օրորվում է: Ծառն օրորվեց (համեմատաբար՝ ցոլեց և ձգեց)։ Եվ շրջեց շրջեց (շրջեց և ձգեց)։

Վրացերենում կրավորական սեռի բայաձևը մեկ ուրիշ առարկայի (ունից կամ ինչից) ներգործությունը ցույց չի տալիս (ծառն օրորվեց-Գնդակը գլորվում է: Եվ շրջեց-Ծառն օրորվում է: Եվ շրջեց-Օրորում է)։

Դարձույթ ՎՅՅՅՅ (ՅՅՅՅՅ)

Դարձույթը բայի այն ձևն է, որ ցույց է տալիս պատկանելիության հարաբերությունն ենթակայի և երկու խնդիրների (ուղիղ և անուղղակի) միջև, այսինքն, թե ուղիղ խնդիրը ունի պատկանում կամ ունի համար է նախատեսվում՝ ենթակայի, թե՞ անուղղակի խնդրի:

Վրացերենում դարձույթը լինում է երեք տեսակի՝ չեզոք, ենթակայական և խնդրային:

Չեզոք դարձույթ-նառցու (նյութալու) ՎՅՅՅ, երբ գործողությունը որոշակի հասցե չի ունենում. այն կատարվում է առհասարակ: Օրինակ՝ որոշ բայեր չեզոք դարձույթի ցուցիչ չեն ընդունում, այլ բայերում իբրև ցուցիչ հանդես է գալիս **ა** ծայնավորը, որը դրվում է բայարմատից առաջ.

აკეთებს--անում է	ანათებს--լուսավորում է
აშენებს--կառուցում է	ათეთრებს--սպիտակեցնում է
აღაგებს--հավაքում է	ამტრებს--ջարդում է
ამაგრებს--ամրացնում է	ანგრებს--քանդում է
დაგარდა--ընկավ	ავიდა--բարձրացավ
	Առանց ցուցիչի.
ვიცო-- գիտեմ	ვახსოვს--հիշում ես
მაქვს-- ունեմ	მიყვარს--սիրում եմ
მღერის--երգում է	წერს--գրում է
კლავს --სպանում է	სთხოვს--խնդրում է
შლის--ջնջում է	ჭრის--կտրում է
ხატავ--მկարում ես	ლაპარაკობს--խոսում է
კითხულობს--կարդում է	კვრავს-- კარում է
ცხოვრობს--բնակվում է	ხუმრობს--կատակում է

Չեզոք դարձույթի ենթարկվում են հիմնականում երկդեմ (հազվադեպ՝ եռադեմ) բայերը:

Ենթակայական դարձույթ-նառցու (ნახუბიექტო) ՎՅՅՅ, երբ ենթական գործողությունը կատարում է իր համար: Ցուցիչն է **თ**-ին, որ նույնպես դրվում է բայարմատից առաջ՝ բոլոր դեմքերում (I, II, III) և բոլոր թվերում (եզակի թե հոգնակի).

თწერს--նա գրում է իր համար (ենթակայի գործողությունը՝ ենթակայի համար, III դեմք, եզակի թիվ)

თხატავს--ნა მკარում է իր համար (ենթակայի գործողությունը՝ ենթակայի համար, III դեմք, եզակի թիվ)

თკეთებს--ნა ანում է իր համար (ենթակայի գործողությունը՝ ենթա-

կայի համար, III դեմք, եզակի թիվ)

օտեռօն-նա փորում է իր համար (ենթակայի գործողությունը՝ ենթակայի համար, III դեմք, եզակի թիվ)

ցօքրօց- ես կարում եմ ինձ համար (ենթակայի գործողությունը՝ ենթակայի համար, I դեմք, եզակի թիվ)

օքքրօց- դու կարում ես քեզ համար (ենթակայի գործողությունը՝ ենթակայի համար, II դեմք, եզակի թիվ)

օքքրօց- նա կարում է իր համար (ենթակայի գործողությունը՝ ենթակայի համար, III դեմք, եզակի թիվ)

ցօքրօցո-մենք կարում ենք մեզ համար (ենթակայի գործողությունը՝ ենթակայի համար, I դեմք, հոգնակի թիվ)

օքքրօցո- դուք կարում եք ձեզ համար (ենթակայի գործողությունը՝ ենթակայի համար, II դեմք, հոգնակի թիվ)

օքքրօցո-մրանք կարում են իրենց համար (ենթակայի գործողությունը՝ ենթակայի համար, III դեմք, հոգնակի թիվ):

Ենթակայական դարձույթի ենթարկվում են երկդեմ բայերը:

խնդրային դարձույթ-նօնցօն (նօնցօյլօ) վեցօ, երբ ենթական՝ սուբյեկտը, գործողությունը կատարում է ուրիշի՝ խնդրի համար, այսինքն՝ ուղիղ խնդիրը նախատեսվում է անուղղակի խնդրի համար:

շ-՞յնց- դու կառուցում ես մրա համար

շ-՞յնց-ն- նա կառուցում է մրա համար

շ-քց-ն- նա անում է մրա համար

շ-նօց-ն- նա նկարում է մրա համար

շ-քրօց-ն- նա կարում է մրա համար

Առաջին դեմքի՝ խոսողի խոսքերի հիման վրա կարելի է որոշել, թե ենթակայի գործողությունը ում համար է նախատեսված՝ ի՞ր համար, խոսակցի՞, թե՞ մի երրորդ անձի, այսինքն՝ I, II, թե՞ III դեմքի համար, ընդ որում, եթե I կամ II դեմքի համար է, ապա դեմքի ցուցիչը պետք է լինի՝ օ, իսկ եթե III դեմքի համար է՝ շ:

Օրինակ՝ մօ-՞յնց-նա կառուցում է ինձ համար

հցմօ մօմօ նօնցօ մօ-՞յնց-ն- իմ հայրը տունը կառուցում է ինձ համար

ցօ-՞յնց-նա կառուցում է քեզ համար

՞յնց մօմօ նօնցօ ցօ-՞յնց-քո հայրը տունը կառուցում է քեզ համար

շ-՞յնց-նա կառուցում է մրա համար

օնշօնցօ նօնցօ շ-՞յնց-ն- ճարտարագետը տուն է կառուցում մրա համար

ց-շ-ժեղք-ես կառուցում եմ նրա համար
 շ-ժեղք-դու կառուցում ես նրա համար
 շ-ժեղք-նա կառուցում է նրա համար
 Այլ օրինակներ՝
 թ-օ-հաճախ-նա նկարում է ինձ համար
 ջ-օ-հաճախ- նա նկարում է քեզ համար
 շ-հաճախ- նա նկարում է նրա համար
 թ-օ-վրեժ- նա գրում է ինձ համար
 ջ-օ-վրեժ- նա գրում է քեզ համար
 շ-վրեժ- նա գրում է նրա համար
 թ-օ-նշտապան- նա մաքրում է ինձ համար
 ջ-օ-նշտապան- նա մաքրում է քեզ համար
 շ-նշտապան-նա մաքրում է նրա համար

Մինչ այս կանոնները յուրացնելը՝ կարելի է գործածել բայի չեզոք դարձույթը՝ իմաստային նրբություններն արտահայտելով լրացուցիչ բառերի օգնությամբ: Ներքոբերյալ ա և բ օրինակներում իմաստները նույնն են, միայն թե մի դեպքում բացակայում են դերանուններն ու կապերը (որոնց կարիքը վրաց լեզուն բոլորովին չունի, մինչդեռ հայերենի համար դրանք պարտադիր են, այլապես չի ընկալվի, թե ենթակայի գործողությունն ուն համար է նախատեսվում՝ ի՞ր, խոսակցի՞, թե՞ մի երրորդ անձի), մյուս դեպքում դրանք առկա են, որոնցով խոսքը դառնում է պարզունակ:

ա) թափաշենի խեղճ ջիւղեր: *Չայրդ քեզ համար տուն է կառուցում:*

բ) թափաշենի ջիւղերի խեղճ ջիւղեր: *Չայրդ քեզ համար տուն է կառուցում:*

Այս նախադասությունների մեջ ջիւղերն բառը և ջիւղերի ջիւղերն բառակապակցությունը արտահայտում են նույն իմաստը, որ տունը կառուցվում է քեզ համար, ոչ թե ինձ կամ մեկ ուրիշի համար:

ա) խեղճ ջիւղեր-տունը կառուցվում է ինձ համար:

բ) խեղճ ջիւղեր ջիւղեր-տունը կառուցվում է ինձ համար:

Այս նախադասությունների մեջ ջիւղերն բառը և ջիւղերն ջիւղերն բառակապակցությունը արտահայտում են նույն իմաստը՝ այն, որ տունը կառուցվում է հատկապես ինձ համար:

ա) թ խեղճ ջիւղերն ջիւղերն- ես ինձ համար ճաշ եմ պատրաստում:

բ) թ խեղճ ջիւղերն ջիւղերն ջիւղերն-ես ինձ համար ճաշ եմ պատրաստում:

Այս նախադասությունների մեջ ջիւղերն բառը և ջիւղերն ջիւղերն բառակապակցությունը արտահայտում են նույն իմաստը՝ այն, որ ճաշը պատրաստում եմ միայն ինձ համար:

ა) ის სახლს იშენებს—*ნა ჩრ ხამარ თონ ღ ღკოიღონ*:

ბ) ის სახლს აშენებს თავისთვის—*ნა ჩრ ხამარ თონ ღ ღკოიღონ*:

საა ნაქადასოქონინნერი მნე იშენებს რაღე ღ აშენებს თავისთვის რაზაკაყაყიღიღონე ართაჰაჰთონ ღნ ნონე ჰნასთე, ორ თონე ღკოიღონ ღ ჩრ ხამარ, ოგ ჰნ მნე ორეჰე:

სეჰაჰნ ნაღ

მეღეზაღი ბუღეს იშენებს. *შეზნნაჰე ჩრ ხამარ რონ ღ ჰინონ*:

მეღეზაღი ბუღეს თავისთვის აშენებს. *შეზნნაჰე ჩრ ხამარ რონ ღ ჰინონ*:

გოგონა დედის დაზმარეზთ ნამეზგარს აცნობს. *სეჰეჰე მორ იღონ-
ჰანე ჰჰაჰაღე ღ ჰინონ*:

დედა გოგონას ნამეზგარს აცნობინებს. *საჰეჰე აჰეჰან იღონ ღ
ჰჰაჰაღე ჰჰინონ*:

საჰა ნონე არნათოღ რაზერი მჰ ანეოღე ჰარე ღ ღლს: იშლის, უშლის, იშლება, ეშლება, აშლევენებს, გაშლიღი, გასაშლეღი, აშლის, წაშლის, მოშლის, გადაშლის, გადმოშლის...

კონტაქტი

კონტაქტი რაჰე ანე ჰნ ღ, ორ გონე ღ თაჰე, ჰნ ოღ ღ კათარონე გორბოღიღონე ღნჰაკანე ჰინეღე აზანე ართაჰეჰე მჰჰანთოქანე, ჰნ მნე ორეჰე, რაჰე ნონე ღნჰაკაჰე ჰარეჰარანეღე:

საჰაჰნე გ-წერ ჰნე გონე ღ თაჰე, ორ გრეღი გორბოღიღონე კათარონე ღნ ღნ აზაჰეჰე ონეჰე, აზანე აჰართაჰეჰეჰე კან მჰჰანე-თოქანე, ᰁსე გ-აწერ-ინ-ე ჰნე გონე ღ თაჰე, ᰁრ გრეღი გორბოღიღონე ჰრაკანანეღეღე მნე ᰁრეჰე ღ, რაჰე ᰁა კათარეღონ ღ ჰნ მჰე-გოღე, ჰნ მჰეღეღეჰანე, ᰁრე კაროღ ღ ჰინე ჰარეჰარანე, ᰁორეღე, კარეჰარეღონ ღ ანე:

კონტაქტი ჰინონ ღ ჰრეღი თნსაჰე ᰁოღეჰე ჰმჰეღეღეჰეღეღე (უშეღე კონტაქტი), ღ ანეღეჰე მჰეღეღეჰეღეღე (უშეღეზთი კონტაქტი):

ოღეჰეჰე კონტაქტი (უშეღე კონტაქტი), ჰრე გორბოღიღონე კათარონე ღ ღნჰაკანე, რაჰე ᰁჰ სთეჰანანე, ᰁჰ ღ მჰეღეღეჰეღეღე:

გაშენებს სახლს —*კოიღონ ღნ თონ*

გაკეთებს საქმეს—*ანონ ღნ გორბ*

წერს დაფაღეზას—*გონ ღ აზაჰეჰეჰე*

ხატავს ყვავიღს—*ნკარონ ღ ბაღეჰ*

კითხუღობ წეღს—*კარეღ ღნ გჰე*

Անուղղակի կոնտակտ (Միջառնություն Կոնտակտ), երբ գործողությունը կատարվում է մեկ ուրիշի կողմից՝ ենթակայի պարտադրանքով: Անուղղակի կոնտակտի ժամանակ գործողություն կատարողները երկուսն են՝ ենթական և մեկ ուրիշը, ընդ որում՝ ենթական ակտիվ (հարկադրողի) դերում է, իսկ կողմնակի անձը՝ պասիվ (անմիջականորեն կատարողի):

Յ-ձմբ-յծ-ոն-յծ-են պարտադրում (հորդորում, ստիպում) են, որ նա կառուցի. կառուցել են տալիս:

ձմբ-յծ-ոն-յծ-դու պարտադրում (հորդորում, ստիպում) են, որ նա կառուցի. կառուցել են տալիս:

ձմբ-յծ-ոն-յծ-ն-նա պարտադրում (հորդորում, ստիպում) է, որ նա (մեկ ուրիշը) կառուցի. կառուցել է տալիս:

Յ-ձյտ-յծ-ոն-յծ-են պարտադրում (հորդորում, ստիպում) են, որ նա կատարի. կատարել են տալիս:

ձյտ-յծ-ոն-յծ-դու պարտադրում (հորդորում, ստիպում) են, որ նա կատարի. կատարել են տալիս:

ձյտ-յծ-ոն-յծ-ն-նա պարտադրում (հորդորում, ստիպում) է, որ նա (մեկ ուրիշը) կատարի. կատարել է տալիս:

ձ-Վյր-ոն-յծ-ն-նա պարտադրում (հորդորում, ստիպում) է, որ նա (մեկ ուրիշը) գրի. գրել է տալիս:

Առանձին դեպքերում անուղղակի կոնտակտը կարող է ընկալվել իբրև օգնություն, իբրև ենթակայի աջակցությամբ իրականացվող գործողություն:

ձ-եյր-ոն-յծ-ն-նա նրան օգնում է սղոցելու

Ուղղակի կոնտակտը որևէ տարբերակիչ ցուցիչ չունի, մինչդեռ անուղղակի կոնտակտի ցուցիչներն են՝ -ոն, -յց, -յցոն:

Բայաձևերի զգալի մասը կազմվում է -ոն ցուցիչով.

եռթաց-անեռց-ոն-յծ-նկարում է-նկարել է տալիս

ձմբյծ-ձմբյծ-ոն-յծ-նկառուցում է-կառուցել է տալիս

Վյր-ձՎյր-ոն-յծ-նգրում է-գրել է տալիս

ջեզոն-ձջեզոն-ոն-յծ-նուղարկում է-ուղարկել է տալիս

-յց ցուցիչով շատ քիչ բայաձևեր են կազմվում.

թամ-ձթմ-յց-նուտում է- ուտեցնում է (մեկ ուրիշի միջոցով)

նգամ-անմ-յց-նխմում է-խմեցնում է (մեկ ուրիշի միջոցով)

օցթամ-ձցթ-յց-նհագնում է, հագնել է տալիս (մեկ ուրիշի միջոցով)

-յցոն ցուցիչով կազմվում են համեմատաբար շատ բայաձևեր.

թրոն-ձթր-յցոն-յծ-նկտրում է-կտրել է տալիս

ցցլոն-ձցլ-յցոն-յծ-նփոխում է-փոխել է տալիս

տեռոն-ձտեռ-յցոն-յծ-նփորում է-փորել է տալիս

ածամ-ձծմ-յցոն-յծ-նկապում է-կապել է տալիս

შლის-აშლ-ეგინ-ებ-ს-*բացում է-բաց անել է տալիս*

Կոնտակտը բնորոշ է հիմնականում անցողական բայերին, իսկ անանցողական բայերի կոնտակտը ցույց է տալիս, որ ենթական անուղղակի խնդրին պարտադրում է գործողությունը կատարել հոգուտ իրեն:

Ուղղակի կոնտակտ
շքալո կոնტաქտ

Անուղղակի կոնտակտ
շքալոծոծո կոնტաქտ

ցոլցցո- կասեմ
գադգվյեր-կարտագրեմ

ցոլցցոցոցոց-*ասել կտամ, կստիպեմ՝ ասի*
գադգվյերոցոցոց-*արտագրել կտամ, կստիպեմ՝ արտագրի*

մոցոթան- կբերեմ
աբանոց- կվառեմ

մոցոթանոցոց-*բերել կտամ, կստիպեմ՝ բերի*
աբանոցոցոց-*վառել կտամ քեզ, կստիպեմ, որ դու վառես*

շքեղեղեղ-կներկեմ

շքեղեղեղոց-*ներկել կտաս ինձ, դու ինձ կստիպես, որ ես ներկեմ*

մոսմցեն-կլսի
դալյեր- կգրի

մոսմցենոց-*լսել կտա, կստիպի, որ նա լսի*
դալյերոց-*գրել կտա, կստիպի, որ նա գրի*

դանաթագ-կնկարի

դանաթագոց-*նկարել կտա, կստիպի, որ նա նկարի*

գագ ճագնո-կուղարկի

գագ ճագնոց-*ուղարկել կտա, կստիպի, որ նա ուղարկի*

գադցոց-կհասկանա

գադցոցոց-*հասկանալ կտա, կհասկացնի, կստիպի, որ հասկանա*

գամբոլոց-կկրկնի

գամբոլոցոց-*կրկնել կտա, կկրկնեցնի, կստիպի, որ կրկնի*

գաթոթոց-կտաքացնի

գաթոթոցոց-*տաքացնել կտա, կստիպի, որ տաքացնի*

գամոթլլագո-կարտա-
հայտվի

գամոթլլագոց-*կստիպի, որ արտահայտվի*

դադգո-կներկայացնի

դադգոց-*կստիպի, որ ներկայացնի*

մոգլագ-կսպանի

մոգլագոց-*սպանել կտա, կստիպի, որ սպանի*

դասչո-կդատապարտի

դասչոց-*դատապարտել կտա, կստիպի, որ դատապարտի*

դալլեց-կխմի

դալլեցոց-*կխմեցնի, կստիպի, որ խմի*

գամոլլլլլլլլլլլլլլլլ-*տպագրել է տվել նրան, պարզվում է, որ նա նրան ստիպել է տպագրել:*

ამ წერილს ჟურნალში გამოგაქვეყნებინებ. *აქი ჩოქლადი ამსადგრილმ
თაყადრელ კთამ:*

რედაქტორმა ეს წერილი თავის გაზეთში გამოაქვეყნებინა. *ხმრადგირი აქი
ჩოქლადი ჩი ამსადგრილმ თაყადრელ ტყენ:*

ბმტტტტ ბმტტტტ

ბრტტმ ნტტტტ, ბრ ტრადტტტტტტ ბმტტტტა ლ ბმტტტტ გოტტ ტტტტ
ტტტტტტ ბმტტტტ ბმტტტტ ტტტტტტ გოტტტტტტ. გ-მ ბმტტტტტტტტ ტტტტ
გოტტტტტ, ბ-მ ბმტტტტტტ: ბტტტტტტტტტტ ტტტტ ბმ ტტტტტტტტ. ტტტტტტ
ტტტტტტ ტტტტტტ ტტტტტტ ბმ აქი გოტტტტტტტტ კაატტტტ ბმ ბრტტტტტტტტ,
ტტ ბმტტ ტტტტტტტტტტტტტტ ბმ ატტტტტტტტ ბმტტტტტტ ლ ბმტტტტ
ტტტტტტ ბმტტ: ტტტტ ბმ ბმტტტტტტ ბმტტტტტ. ბრტტტტტტ წოტტ გ-ტტტტტტტტ
(ტტტტ ბმ კარტტტტ), წოტტ წა-გ-ტტტტტტ (ტტტტტ კარტტტტტ), წოტტ წა-გ-
ტტტტტტ (ტტტტტ კარტტტტტ ბმ) ნატტტტტტტტტტტტტტტტ ბმტტ გ-ტტტტ გოტტ ბმ
ტტტტ, ბრ ბმტტტტტტ ატტტტტტ ტტტტტტ ბმ: ტტ: ტტტტტტტტტტ წ-წოტტ
(ნატტტტ ბმ ტტტტ), წოტტტტ ტა-გ-წოტტტ (ნატტტტ ტტტტტ), წოტტტტ ტა-გ-
წოტტ (ნატტტტ ბმ ტტტტტ), ნატტტტტტტტტტტტტტტტტ ბმტტ გ-ტტტტ გოტტ ბმ
ტტტტ, ბრ ბმტტტტტტ ბრტტტტტტ ატტტტტტ ტტტტტტ ბმ: ტტ:

წოტტ წა-ბ-ტტტტტტტტ (ატტტტტტტ ბმ ტტტტტ კარტტტტტ ბმ), წოტტტტ
ტა-ბ-წოტტტ (ატტტტტტტ ბმ ნატტტტტ ტტტტ ბმ) ნატტტტტტტტტტტტტტტტ ბმტტ
ლ ბტტტტტ ბმტტ ბმტტტტ, I ტტტტტ ბმ, ტტტტ ბმტტტტტტტტ ბმტტ I
ტტტტტ გოტტტტტტტტ ბრტტტტტტტტტტ ბმ ბტტ ბმტტტტტტ გ- გოტტტტტტ, ბრ
ბმტტტტ ბ- გოტტტტტტ:

ბმტტტტტ ბმტტ ბმ ბმტტტტტ, ტტტტ ნატტტტტტტტტტ ბმტტ ტტტტტ ბმ
ტტტტტტ ბმტტტტტტ ბმ ბმ ტტტტტ III ტტტტტ ბმტტტტტტტტ ბმტტ ბმტტ,
ბრტტტტ ბმტტტტტტტტ ბმ ტა ბმტტტ? ტა ბმტტ? ტა ბმტტტ? ბრტტტტტტ:

ბმტტტტტტტტ ბმტტ ბმ ლ ბმ ატტტტტტტტტტ, ბრტტტტ ბმტტტტ-
ტტტტ ბმტტტტ გოტტტტტ ბმ ტტ გ-მ ბმ, ბრ ბ-მ: ბრტტტტტ ბმ ბმტტტტტ (ბ-
ტტტტ ბმ), ბტტტტ (ატტტტ ბმ), ბმტტტტტტ (ტტტტტ ბმ), ბმტტტტტ (ტტტტტ
ბმ), ბმტტ (ტტტტტ ბმ), ბმტტტტტ (ბმტტტტტ ბმ), ბმტტტტტ (ბმტტტტ ბმ),
ბმტტტტტ (ბმტტტ ბმ), ბმტტტტტ (ტტტტტტტ ბმ), ბმტტტტტ (ბმტტტ, ბმტტტტტ
ბმ), ბმტტტტტ (ბმტტტტ ბმ), ბმტტტტტ (ბმტტტ ბმ), ბმტტტტტ (ბმტტტ ბმ) ლ ბრტტ:

*ბმტტტტტტტტ: ბმტტტტტტ ბმტტ, ბრ ბმტტტ ტტტტტ ბმტტტტტ ბმ
ბრტტ ბმტტტტტტტტ ბმტტ (ბმტტ, ბმტტტტ, ბმტტტტტ, ბმტტტ, ბმტტტ, ბმტტტტ
ლ ბრტტ), ტტტტტტტტტტ ბმტტტტტ ბმ ტტტტტ ბმ ბმტტტტტ კრატტტტტტტტ-
ტტტტტ:*

Ակտ ձև

Ակտը բայաձև է, որ ցույց է տալիս բայով արտահայտված գործողությանը խոսողի ներկա լինելը կամ չլինելը: Ակտը լինում է երկու տեսակի՝ տեսած կամ ներկա (նախկին) ակտ և չտեսած կամ հեռակա (շնահայտ) ակտ:

Տեսած ակտ- ռեալ-կառուցել, ձեռնարկ-նկարել, ձայնագրել, լուսանկարել:

Չտեսած ակտ-աշխատանք-կառուցել է, ձեռնարկել է, ձայնագրել է, լուսանկարել է:

Մեծագույն ծանոթություն և հարգանքներով և կամուրջ տարած:

Մեծագույն ծանոթություն և հարգանքներով և կամուրջ տարած է:

Եթե տեսած բայաձևին ավելացնենք օրինակ բառը, կստանանք չտեսած ակտի ձևը:

Մեծագույն ծանոթություն է՝ գրում է:

ձայնագրում է՝ գրում է:

Նման դեպքերում չտեսած ակտը ստանում է նկարագրական բնույթ:

Չտեսած ակտը օրինակ բառով գործածվելու պատճառով կոչվում է օրինակական:

Իմաստային առումով ակտը համեմատելի է հայերենի անցյալ կատարյալով և վաղակատարով արտահայտված բայերի հարաբերության հետ, օրինակ՝ հիշում եմ, հիշում եմ, հիշում եմ:

Անորոշ դերբայ նախադասություն

Վրացերենում անորոշ դերբայը բայի չխոնարհված ձևն է՝ բայանուն: Անորոշ դերբայը հոլովվում է, ինչպես գոյականը (նորմալ, նորմալ, նորմալ, նորմալ, նորմալ) և նախադասության մեջ կատարում է շարահյուսական նույն պաշտոնը, ինչոր գոյականը: Կարող է լինել ենթակա, խնդիր (ուղիղ և անուղղակի), պարագա լրացում և այլն:

Օրինակ՝ Մեծագույն ծանոթություն և հարգանքներով և կամուրջ տարած (Մեծագույն ծանոթություն և հարգանքներով և կամուրջ տարած է): Մեծագույն ծանոթություն և հարգանքներով և կամուրջ տարած (Մեծագույն ծանոթություն և հարգանքներով և կամուրջ տարած է): “Մեծագույն ծանոթություն և հարգանքներով և կամուրջ տարած է”:

გამბდლო, ლოკება რას მიზამდაო“ -ნოსტელ ინდ ჯკვთაგრეგ, ლასთელ ინდ აქითი ანჲ: Այս նախադասության մեջ *ჭაბაძ* ს ლოკება բառերը ենթა-
կანები են:

Անորոշ դերբայը –ებ հოգნակერო մասնիկով (էբ-իան) հոգნակի չի
կազմում, -հ-ով (ն-արիան) հոգնակի հազվադեպ կարելի է հանդիպել,
այն էլ միայն չափածո խոսքում:

Անորոշ դերբայի վերջածանցն է ა, որը აվելանում է ներկայի կան
ապაზნოი հիմքին՝ ვ-წერ-წერა ვ-გრეხ-გრეხა ვ-ა-ნგრევ-ნგრევა ვა-ვ-ა-
კეთებ-გაკეთებ, გა-ვ-ა-თბობ-გათბობა ს აყენ:

ორივე բայերი ანორიშ დერბაჲი გოიგჩიგ (ა) ანაჲ ხანდიჲიონ ბნ
ხետსკალ ჰნეინმასკაჲსკოიუნნენრდ` ნ, თლ, თმ: ვთხოვ-თხოვ-ნ-ა,
ძოვს-ძოვ-ნ-ა, ვიბოვო-ბოვ-ნ-ა, წევს-წ-თლ-ა, ი-სვრის-სრ-თლ-ა, ხტის-ხტ-
თმ-ა, კრთის-კრთ-თმ-ა:

ონნნნ მას აყ კაჲნოჲჲანჲ ანორიშნერ` დუღს-დუღ-თლ-ი, ქუხს-
ქუხ-თლ-ი, კივის-კივ-თლ-ი, სი-რბ-თლ-ი, სი-რცხვ-თლ-ი, სიხარ-ჲლ-ი, სი-
არ-ჲლ-ი...

ბაგჲი კარგერჲიგ ანორიშჲ კარიოჲ ჲ ონნნალ კერაჲ ს კონთასკო:

კეთება-ნ ანსკათარ კერაჲ ჲ, გა-კეთება, შე-კეთება, გა-და-კეთება- ნ`
კათარიჲალ:

გაკეთება-ჲმჩენოროჲჲიოჲჲად კონთასკოჲ ღს ჲ, ჲსკ გაკეთებინება-ნ`
მჩენოროჲჲიოჲჲად ღს: ოიოჲასკი კონთასკოჲ აჲსთნო სს ონ-იჲ კან ბარი
ეგინ-იჲ ჲ კაჲნჲიონ` გაკეთებ-თნ-ება, წაშლ-ჲჲთნ-ება.

ა-იჲ კაჲნჲიოჲ ანორიშჲი ჲიმჲჲ სოჲიოჲ ჲ` ხატვა, ხატვა-მ, ხატვა-ს,
ხატვ-ის, ხატვ-ით, ხატვა-დ. ჲოგნასკი ჲიჲ ანჲასარასკ ჲინჲ: ბაჲგ
ბრბნნ ბაჲი ჲნთ კაჲჲ ჲაჲიონ ჲ, კერაბჲიონ გოჲასკანჲ` კაჲნბიოჲ
ჲოგნასკი ჲიჲ: ორიმასკ` შემთხვევა-შემთხვევა, სნდომა-სნდომე, კითხვა-
კითხვები ს აყენ:

Կերպ ჯერობა

Կերպը քերականական (բայական) այն կարգն է, որը ցույց է տա-
լիս, թե բայով արտահայտված գործողությունը քանի անգամ է կատար-
վել:

ადგენ (վեր կացան), დაბანეს (լվացվեցին), აადუღეს (ხეაგრინ),
მოუბეს (կაպեցին), გაგოდნენ (դირსი գნაგინ): Այս բայածները ցույց են
տալիս, որ յուրաքանչյուր գործողություն կատարվել է մի քանի անգամ:

სიუნი კარელი ჲ ართაჲაჲთნლ ნსკარაგრასკან ბოჲნასკოჲ.
ესტუმრება ხოლმე – ჲანჲაჲი ჲიოიონსკალჲიონ ჲრ: ხუთჯერ წაიკითხა თურმე

-ყარვლინ ღ' ხინგ ანგან კარგაფელ ღ: ხოლმე (რადნაყათის, ხანა-
ქასი) რანე გორბაბელი ხანარ კივლინ ღ ხოლმეობითი (რადნაყათ-
კასან, ხანაქასკან): ჸერაქ ქერასკანასკან კარგე ართახაჸილინ
ღ მჸან რაქი ანგჸალ ღანანასკანდერინ:

რანინ სახელზმან

რანინ კივლინ ღნ აჸნ რანერ, ორინე ოინენ ḡნჸან ანინ
ქონე მასერი, ანაჸან ღ რანერი ქერასკანასკან კარგე: ღენ რან-
ნინე ḡილიკლინ ღ ნაქაჸასიონ მნე კათარიონ ჸარაჸიოსკან
გორბანე, ሡრენნ ანინ ღ:

ოინას ღ მაღალი (რარბ) აბასკან ღ, დანგრეული (აქერდაბ)
რანინ ღ:

ღენ მჸანენე გოჸასკან, ერკოსნ ღ კილიკდნ მჸანან.

მაღალი სახლი. (რარბ ሡინ) დანგრეული სახლი (აქერდაბ ሡინ)
მაღალმა სახლმა (რარბ ሡინ) დანგრეულმა სახლმა (აქერდაბ ሡინ)

ბანოქიონ: *ღანანასკანე ḡანერენინ აბასკან გოჸასკან ḡნ
ḡილიკდელ ḡილიკასკან ქერაქიონე ḡ ሡთანინ. მნინ ღ ანჸიქი:*

აბასკან ანინე ჸარაჸიოსონ ሡიქი ღ. ሡრდაბ ሡინასკინ ნა
კათარიონ ღ ሡიქიქი ḡერ, ნას რანინ ღ (დანგრეული სახლი):

რანინენერ კარიო ღნ მჸანალ (კვდელ) ნაქარანერი (რან-
ბანენერი):

რანასკან კარგერი ნა კარიო ღ ሡინნალ გეზი ს ሡრინტაცია (ሡი-
ლიონ ს კილინორიონ), აბექტი (კერი), დრო (ღანანასკ), გვარი
(სნე), კონტაქტი (კინთასკ) ს აჸნ: ሡრ. გაკეუბული (ყათრასთდაბ)
ს გაბაკეუბული- ყათრასთელი (ყათრასთელი ხანარ ნაქასთეს-
დაბ): ሡრანე რანინენერ ღნ, ሡრინე ሡიქი ანაჸინ ანგჸალ ღანანა-
სკან ღ, ერკიოქი აყანე: სანანასკან გაბაკეუბული ს გაბაკეუბენე-
ბელი - რანინენერ ღნ, ሡრინე ሡიქი ანაჸინ ანმჸასკან (ჸუჸალი) კინ-
თასკი ბს ღ, ერკიოქი მჸინორაქიდაბ (ჸუჸალობითი). ሡნე ღ ḡიქელ,
ሡრ რანინენერ ሡენე ქერასკანასკან კარგ ჸინენ, აჸე ყათბანე
ნრანე კივლინ ღნ ანენ რანერ:

վրաց լեզվում մակբայը, որպես կանոն, լրացնում է բային, իսկ հայերենում մակբայը կարող է հանդես գալ մաս այլ խոսքի մասերի հետ, այսինքն՝ որոշ մակբայներ կարող են դրվել գոյականի, ածականի, մակբայների հետ, թեև գոյականի հետ գործածվելիս հաճախ համարվում են ածական:

Օրինակ՝ *Պրոցես* խոսքի շարժումը, *Պրոցես* խոսքի շարժումը՝ *Պրոցես* (վերև) մակբայը լրացնում է *Պրոցես* բային, իսկ *Պրոցես* (ներքև) մակբայը՝ *Պրոցես* բային, և երկու մակբայներն էլ հանդես են գալիս որպես տեղի պարագա:

Ընդհանուր առմամբ շարժումը տեղի շարժումն է՝ *Պրոցես* (վերև) (համարում) մակբայը վերաբերում է *Պրոցես* (խնամում) բային և հանդես է գալիս իբրև ձևի պարագա:

Երկրորդ խոսքի շարժումը - *Պրոցես* (ներքև) մակբայը վերաբերում է *Պրոցես* (խնամում) բային և հանդես է գալիս իբրև ձևի պարագա:

Երկրորդ խոսքի շարժումը - *Պրոցես* (ներքև) մակբայը վերաբերում է *Պրոցես* (խնամում) բային և հանդես է գալիս իբրև ձևի պարագա:

Եթե հայոց լեզվում բազում ածականներ առանց ձևափոխության կարող են գործածվել որպես մակբայ, ապա վրացերենում ածականը անպայման ձևափոխվում է: Օրինակ՝ հայերենում *լավ* ածականը (*լավ* աղջիկ, *լավ* տղա, *լավ* արձան, *լավ* շենք) կարող է առանց ձևափոխվելու բնութագրել մաս գործողություն (*լավ* երգում է, *լավ* սովորում է, *լավ* նկարում է, *լավ* խաղում է), մինչդեռ վրացերենում այդպես չէ. առարկայի հատկանիշը ածականը ցույց է տալիս անփոփոխ (*լավ* երգում, *լավ* սովորում, *լավ* նկարում, *լավ* խաղում), բայց մակբայաբար գործածվելիս, հատկապես երբ բայը խոնարհվում է, անպայման ենթարկվում է ձևափոխության՝ ստանալով պարագայական հոլովի վերջավորություն՝ -*ա* (*լավ-ա* խաղում, *լավ-ա* նկարում, *լավ-ա* սովորում, *լավ-ա* խաղում):

Այսպիսով՝ վրացերենում շատ են այն ածականները, որոնք ունեն մակբայական ձևեր, մինչդեռ հայերենում այդ ածականները գոյականների հետ գործածվելիս փոփոխության չեն ենթարկվում, եթե կատարում են ձևի պարագայի պաշտոն՝ *լավ* մարդ է (*լավ* *լավ* *լավ*), *լավ* մարդ (*լավ* *լավ* *լավ*), *լավ* նվագում է (*լավ* *լավ* *լավ*), հիվանդն արդեն *լավ* է (*լավ* *լավ* *լավ*), *լավ* *լավ* *լավ* (*լավ* *լավ* *լավ*) և այլն: Այս կարգի ածականների թվին են պատկանում, ամուր, աղուտ, բարձր, գեղեցիկ, դառն, դժվար, թանկ, թեթև, ծանր, կոպիտ, մաքուր, սև, սպիտակ, կարմիր, վատ, տխուր,

ուրախ, քաղցր, մաս՝ անաղմուկ (շեմաշորո), անմիս (շեորժո), անծայն (շեմո), անհարմար (շեքեշեղո), առատ (շեգո), անտեսանելի (շիննո) և այլն:

Առհասարակ վրացերենում մակբայները, լեզվի պատմական զարգացման հետևանքով առաջանալուց բացի, կազմվում են մաս գոյականներից, ածականներից և դերանուններից.

1. Օգտագործելով տրական հոլովի -ս վերջավորությունը՝ կարող ենք ստեղծել տեղ և ժամանակ ցույց տվող բազմաթիվ մակբայներ. *დილა-დილა-ს, დღე-დღე-ს, საღამო-საღამო-ს, წელი-წელი-ს, ახლო-ახლო-ს, შორი-შორ-ს.*

2. Ժամանակ և ձև ցույց տվող որոշ մակբայներ կարող ենք ձևավորել մաս գործիական հոլովի -ით վերջավորության կիրառումով՝ *დილა-დილ-ით, დღე-დღ-ით, საღამო-საღამო-თი, ღამე-ღამ-ით, წელი-წლ-ით, დამატება-დამატებ-ით, შემთხვევა-შემთხვევით* և այլն:

3. Ածականներից և թվականներից մակբայներ կարող ենք կազմել՝ օգտվելով պարագայական հոլովի -ად վերջավորությունից: *კარგ-ი-კარგ-ად, ლამაზ-ი-ლამაზ-ად, დიხ-ი-დინხ-ად, ცუდ-ი-ცუდ-ად, ერთ-ი-ერთ-ად, პირველ-ი-პირველ-ად, ჩუმ-ი-ჩუმ-ად* և այլն:

4. Մի քանի մակբայ հնարավոր է ստեղծել -ივ վերջածանցի կիրառումով՝ *მარცხენა-მარცხენ-ივ, მარჯვენა-მარჯვენ-ივ:*

ՀԵՏԱԴՐՈՒԹՅՈՒՆ ՄԱՆԸՆՋՄԸ

Հետադրություններն անփոփոխ օժանդակ բառեր են կամ հնչյունակապակցություններ, որոնք կցվում են այս կամ այն հոլովածին և ցույց են տալիս առարկայի դիրք (թե որտեղ է գտնվում առարկան), ուղղվածություն, անձի կամ առարկայի առկայություն, անձի կամ առարկայի հարաբերություն և այլն: Վրացերենի հետադրությունները համապատասխանում են հայոց լեզվի հետադիր (վերջահար) կապերին: Օր՝ վրացերենի *Գ-ին* համապատասխանում է հայերենի *վրա-ն* *Վոն* ձևի *ձագի՞ն*-*գիրքը* դրված է սեղանին կամ սեղանի վրա. *տար-բերություն* գրեթե չկա. միակը այն է, որ հայերենում վերջահար կապերը գրվում են բառերից անջատ՝ առանձին, իսկ վրացերենում՝ և՛ անջատ, և՛ միասին:

Վրացերենում առավել գործածական հետադրություններից են՝

կեն - դեպի *սառլոսկեն-դեպի* տուն. *ձագի՞ն* *սառլոսկեն*

տոն-համար *սառլոսկոն-տան* *համար* *ցուցի* *սառլոսկոն*

գոն-ից-ամենացան *ընկերուցից* *Վոն* *ձագի՞ն* *ամենացան*

հոն - *փայտից* *գալեթի* *հոն*

Գ-վրա *ձագի՞ն*-*սեղանի* *վրա* *ձագի՞ն* *ձագի՞ն* *ձագի՞ն*

Մո-ուն (մեջ) *սկոլա՞ն-դպրոցում* *մա* *սկոլա՞ն* *սկոլա՞ն*

տոն- հետ (մա՛ն՝ մոտ) *մոտոն* - *եղբոր հետ* *մոտոն* *երեւոյ* *Վոն*
տեղեւոյ. *եղբոր հետ* *գնաց* *թատրոն*: *սկոլա՞ն-դպրոցի* *մոտ* *մո՞տ*
ձագ *սկոլա՞ն*. *Աշակերտը* *կանգնած է* *դպրոցի մոտ*:

ցոտ - *մամ* (պես) *մոտ* - *եղբոր մամ* *մոտ* *մոտ*

ւրտ-հետ (հանդերձ) *ոչանիւրտ-ընտանիքի հետ* *սկոլա՞ն* *ձագ*
ոչանիւրտ

մոն (մեջ) - *մինչև* *սառլոսկոն* (սառլոսկոն) *մինչև* *տուն* *սկոլա՞ն*
սառլոսկոն 1 *կմ-ա*. *Դպրոցից* *մինչև* *տուն* 1 *կմ* է:

գոմ-պատճառով, *հետևանքով* *ոմ* *գոմ-մոտ* *պատճառով*

Վոն *գոմ-ամենի* *պատճառով* *սոն* (գոմ) *գոմ* *ցուց*
մոտ - *երաշտի* *պատճառով* *վատ* *բերք* է:

մոտ-կողմից *մոտ* *մոտ-բանվորների* *կողմից* *մոտ* *մոտ*
մոտ. *Կառուցված է* *բանվորների* *կողմից*:

մոտ - *հանդեպ* (նկատմամբ) *հոն* *մոտ* - *մեր* *հանդեպ* *հոն*

მიმართ მოწოდებები მუდამ თავაზიანი იყვნენ. მერ ხანდაზა ავასკერონერ
მჩუტ რარესკირე ღინ:

შორის - მჩუტ ჩვენს შორის - მერ მჩუტ ჩვენს შორის კარგი ურთიერთო-
ბაა. მერ მჩუტ ჯაჲ ხარაერონერონერ ღინ: ის სტუდენტთა შორის გაბ-
თონჩევა კარგი ყოფაქცევით. ნოსანონერჩეგ ნა აზანბნანონ ღ ჯაჲ
ჲარე ნო რარეოჲ:

შუა - არანერონ (მნე) ორ ცეცხლ შუა. ერლი კრასკი არანერონ:

გარდა - რაგი იმის გარდა- ნრანჩეგ რაგი იმის გარდა ყველა
ხუთოსანია. სრანჩეგ რაგი` რიორე გერაღანგჩენერ ღინ:

ჲრავ ჯეჲლინ ღილინერე აჲანანერონ ღინ ორთასკი ჲასოთათონ
ხესოგრონერონერ:

ორჩინას` ორასან ღილინ აჲანანერონ ღ ხესოჲაჲ ხესოგრო-
ნერონერე` -ვით,-თან,-წე,-ში,-შუა,-შორის,

სენასანერ` მიერ, მიმართ, გარდა, -თვის, -კენ, -გან,

გორბჩასანერ` -ურთ, -გან,

აჲარაღაჲასანერ` -მდის (-მდე):

ორთ ხესოგრონერონერ ოინენ მჩ ჲანჩი ჲანასო: ორჩინას` სენა-
სან ღილინ -გან ხესოგრონერონერ აროთაჲაჲთონ ღ გორბოგრონ
(მმისგან მიღებულო ბარათი- ხეღორჩეგ სოთაგაბ ნანასკ), ნიოჲ (ხისგან
ღამზადებულო მერნო-ჲაჲთჩეგ აჲოთრასოთაბ ნსოთარან), აჲოთნა-
(სიცნისაგან გაღამწგარი ბაღახო-ერაჲთჩეგ აჲიჲაბ ჲოთ):

ჲესოგრონერონერე ჲაჲელჲლინ ღინ ორასან, სენასან, გორბჩა-
სან ჲ აჲარაღაჲასან ღილინერჩინ:

ჲესოგრონერონერჩეგ მჩ ჲანჩიღ გრჲლინ ღინ ანჲან ხესო მჩასჩინ,
ორთ ხესოგრონერონერ ღ გრჲლინ ღინ ანერათ: ჲანააჲათასჲა-
ნაჲარ, ჲრავგერენონ ხესოგრონერონერე ჲინონ ღინ ერლი თესასკი`
ანერათ ჲ ჲგასან: ანერათ ღინ ერჲჲანსკ, ჲგასან ღინ მჩაჲანსკ ხესო-
გრონერონერე:

ՀԱՂԱՊ ԿԱՅՄՈՒՐՈ

Համադաս բառեր, շարահյուսական տարբեր միավորներ, բարդ նախադասության տարբեր բաղադրիչներ, խոսքի այլ տարրեր իրար կապակցող սպասարկու բառերը համարվում են շաղկապներ:

Վրաց լեզվում շաղկապները լինում են համադասական (մաբրտեբելո) և ստորադասական (մաթեբեբարեբելո):

Համադասական (մաբրտեբելո) շաղկապները կապակցում են նախադասության համադաս անդամները կամ բարդ նախադասության մեջ համագորդ նախադասությունները. դրանցից են՝ *და*, *თუ*, *მაგრამ*, *ხოლო*, *ან*, *ანუ*, *ესე* *ოგი* (*ე. ო.*), *ხან* (*ხან-ხან*), *გინდ* (*გინდ-გინდ*), *თუნდ* (*თუნდ-თუნდ*), *არამედ* (*კი არა-არამედ*) և *այլն*:

Վրացերենում գործածվում են համադասական շաղկապների հետևյալ ենթատեսակները.

1. **Միավորիչ, բաղիյուսական-მაჯგუფებელი:** *და*, *თუ*, *არც* *არც...*

Օրինակ՝ *დიდი და პატარა მზარეულობდა ზეიმზე.*

მოწაფეები და პედაგოგები წავიდნენ მუზეუმში.

არც დილას და არც საღამოს თოვლი არ შეწყვეტილა.

2. **Բաժանական կամ տրոհական.**

բաժანմან-տրոհմან-მაცალკეებელი: *ან* (*ანდა*), *თუ*, *გინდ*, *თუნდ*, *ხან-ხან*.

Օրինակ՝ *დედა მოვიდეს ან (ანდა) მამა. შაყრე და կամ հაყრე:* ქართული ენის სახელმძღვანელო მომეცო, *თუნდ* *დაწყებითის. վրաց լեզվի դասագիրք տուր, թեկուզ՝ տարրական:* *გინდ* *წავიდეს*, *գին* *դարձეს. ուզում է՝ գնա, ուզում է՝ մնա:* *ხան* *աღրե* *մოდის*, *ხան* *գვიან. ყან* *շուտ է գալիս, կան՝ ուշ:*

3. **Ներհակական կամ հակադրական- մաბირისპირებელი:** *ხოლო*, *მაგრამ*, *კი*, *თორემ*, *არამედ*.

დილას სკოლაში მივდივარ, ხოლო საღამოს გაკვეთილებს ვსწავლობ. Առավითյան դպրոց ხმ *գնում, իսկ* *երեկոյան դասերս* *ხմ* *սովորում:* *თეატրში* *մինდოდა* *წახցლა, მაგრამ* *დედამ* *არ* *გამիშვა. მათრიონ էի* *ուզում* *գնալ, բայց* *մայրս* *թიუ* *չთქნე:* *ჩემი* *და* *მეათე* *კლასში* *სწავლობს, მმა* *კი-* *უნივერსიტეტის* *სომხური* *ფილოლოგიის* *ფაკულტეტის* *მეორე* *კურსზე. ჩმ* *քიორე* *տասներորդ* *դասարանում* *է* *սովորում, իսկ* *եղբայրս՝* *համալսարանի* *հայ* *բանասիրության* *ֆակուլտետի* *երկրորդ* *կուրսում:*

სმანაკლან, მაიფიფეპელი: ანუ, ესე იგი (კამ, იორენ, აჟიხენ)*.

ორიხმალ` მოწაფე ანუ მოსწავლე. *აჟაკეროტ კამ იოსანოჲ:*

დადგა იანგარი, ესე იგი ნამდელი ზამთარი. *ხკაჲ ჰინჲკარე, აჟიხენ`
ჰსკაკლან ბანეჲ:*

ბანოქოქონ: *ჟაჲერენოჲ კამ-ე ჰამარჲიჲ ღ თოჲიჲკლან-ჲაჲანა-
კლან: იორენ-ე სთოჲაჲასკლან ჯაჲკაჲი მსკაჲერასკლან (ხსოსანჲი,
ხეჲრასკლან) ხნჲათხსას, ჰსკ აჟიხენ-ე` სთოჲაჲასკლან ჯაჲკაჲი
ჲაგაჲაჲათმან ხნჲათხსას (ჰაჲ ღეჲკაჲანჲერჲიგ იმანჲ ჰენ იორენ-ე ღ
ჰენ აჟიხენ-ე მოჲნაჲს ჰამარჲიჲ ხნ ჰამაჲასკლან), მჲინჲეჲეჲ კრაგერენ-
ნოჲ იორანჲ ჰამაჲასკლან ჯაჲკაჲი მოჲნასკლან ხნჲათხსასკლან აჲათ-
კლანოჲ ჯაჲკაჲანჲი ხნ:*

სთოჲაჲასკლან ჯაჲკაჲანჲიჲ ერჲოჲიჲკლან ნაჲაჲაჲსოქონჲ
კაჲიჲ ხნ აჲჲაჲიჲიჲ. იორანჲ ხნ` რომ, როდესაც (როცა), თუ არა, სანამ,
ვიდრე, სადაც, როგორც კი, რადგანაც, ვინაიდან, იმიტომ რომ, რათა, რაკი ღ
აჲჲ: ღსო კაჲაჲსოქონჲ რნიჲჲი ჲინოჲ ხნ.

1. **ბანანასჲი**- დროისა: სანამ, როდესაც (როცა), როგორც კი, ვიდრე,
თუ არა..

ორიხმალ` მდინარე ადიდებელი იჲნება, ვიდრე დიდი წვიმებია, როგორც
კი გადიდებეს, მდინარეც დაიკლებს.

პეტრემ თავს არ მიხედა, სანამ მოღად არ დაუძლურდა.

გამოცდები ჩააბარა თუ არა, მაშინვე სოფელში წავიდა. *ჲნნიჲიჲნენ-
იჲ კერჲაგერენ ჰენ ჲე, ჰსკიჲიგ აჲიჲე გნაგ:*

2. **აჲათნაჲი ღ ჰინინჲი** - მიზეზისა: რადგანაც (რადგან), ვინაიდან,
რაკი, იმიტომ რომ.

ორიხმალ` ცხენი მოტრიალდა, მისცა თავი ჲეჲმოთკენ წყალ-წყალ,
რადგანაც გასასველ კიდეს ჩამოსცდა (ა. კ.)

თჲჲენ ვინაიდან ასე გსურთ, მე საწინააღმდეგო არა მაჲეს რა. *ჲანჲი იო
იოჲ აჲიჲას ხე განკლანოჲ, ხს ჰასკაჲიჲიჲი იჲინჲ ჲინენ:*

3. **ნაჲათასჲი**- მიზნის: რათა, იმისთვის, რომ

ორიხმალ` ბევრს ვჲეცადინებო, რათა ფრიადოსანი გაგხდე.

დილას ადრე ვდებო, რომ ლეჲციაზე არ დამავიანდეს.

4. **აჲინან**-დათმობისა: თუმცა, ვინდაც, თუნდაც..

ორიხმალ` მეტოჲის ჯარმა თანდათან იწყო უკან დახევა, თუმცა თოფის
სროლას არ აკლებდა. *ჟასკაჲიჲიჲიგ კოჲეჲ სკსენ კამანგ-კამანგ
ნაჲანჲენ, ჰენ იოგანჲიჲიგ კრასკლ ჲეჲ იაჲაროჲ:*

5. **სეჲი**- ადგილისა: სადაც, საიდანაც, საითაც, საითკენაც..

ორიხმალ` სადაც ჲალა თავდებოდა, ფშაც იჲ ეროთოდა მდინარეში).

6. სასოსკასკან - გაძლიერებით: ცა, კი, კიდევ, უკვე, მაინც... ბავშმა კი იცის, ვინ არის კაკო.

სტუდენტები უკვე მოგროვილიყვნენ.

7. წასათათასკან- მიგებით: ჰო, კი, დიად (დიახ), არა, ვერა, ვერ მოგალ!

8. ილიაკი-სიტყვა-სიტყვით: მეთქი (მე ვთქვი), თქო (მან თქვა), -ო. ეგ არ იქნება-მეთქი.

თქო (თქვა) გიყვ და თაქი, ირ ანაჟინ იხნჟი ასათრ ერირიო იხნჟი ახთჟ და ხაილიოჟი ერირიო იხნჟინ, ერირიო ანბჟინ` როგორც გითხარი, ისე მოიქეცი-თქო.

-ო-ნ` ნა ასაგ, გიყვ და თაქი, ირ ჟიხჟი აყათსკანიონ და ერირიო იხნჟინ, ხაილიოჟიონ და ერირიო იხნჟი ასათრ.

-უჰ, რა ვნახეთ, რა ვნახეთო!- წამოსთქვეს ყვავილებმა.

9. შითაქიო-მიახლოებით-ოდე:

ათიოდე: ათიოდე სტუდენტი იყო ლექციაზე.

ასიდან სამიოდე სტუდენტმა ვერ ჩააბარა გამოცდა.

10. ხლანაკაქიო- მოდალობით: აბა, აი, ბარემ, დაე, ეგებს, ეგების, ვაითუ, ერთი, თითქმის, თითქოს, თურმე, იქნებ, იქნება, მოდი, ნეტავი, უნდა, ხოლმე და აქცნ:

სასნიქსნიჟი ღნჟიო მნბამასნიოქიონი ბანაჟიონ და გიღიონ, ირ-ხანჟ (მითიება), ილჟ (ნატვრა), ხმარაქიოქიონი (შესაძლებლობა), აყარ-თაქიოქიონი (გაღებულება), ირიონი, გიგნიონ (წაქეზება), ხარსაქიონი (იძულება) ართახაჟთხიონი:

ორინაკ` აბა: აბა, თქვენ იცით, ბიჭებო!

აი: აი ჩემი სკოლა. აი შენი წიგნი.

ბარემ: ბარემ ესეც გააკეთე.

დაე: დაე წავიდნენ!

ეგების: ზოლბარკში წავიდეთ, ეგების ირემი ვნახთო.

ერთი: ერთი ეს გამაგებინე.

ვაითუ: ვაითუ ჩემბიონს არასაკადრისად შეხვდნენ.

თითქმის: გასტროლებმა თითქმის ერთი კვირა გასტანა.

თითქოს: თითქოს საღამო იყო, სტუმრები რომ წავიდნენ.

თურმე: თურმე დიდი მეცნიერი ყოფილა ჩვენი სტუმარი.

იქნებ (იქნება): იქნებ მე წავიდე. იქნება გააკეთა.

კინაღამ: სინარული(ით)საგან კინაღამ გული გაუსკდა.

ნეტავი: ნეტავი მაღე მოვიდოდეს გაზაფხული.

უნდა: უნდა წავიდეთ თეატრში. უნდა გაგაგეთო.

უიჟე: უიჟე საჭმელი მზად არის.

ხოლმე: სეგანში ისვენებს ხოლმე.

ՋԱՅՆԱՐԿՈՒԹՅՈՒՆ ՊՐԹՈՆԶԵՆՈՒ

Ջայնարկություն կոչվում են այն հնչյունները, հնչյունախմբերը կամ բառերը, որոնք ունեն ավարտուն, վերջավորված իմաստ և արտահայտում են զգացական ու կամային վերաբերմունք:

օձ, ռա մ'ըցնեցրո՞ւ! օձ – արտահայտում է հիացմունք, բայց կարող է արտահայտել նաև դժգոհություն. օձ, յո՞ւ ար 'ըցնեցա, արա! Եվ, այսպես, միևնույն ձայնարկությունը, պայմանավորված խոսքի իմաստով և հատկապես հնչերանգով, կարող է արտահայտել տարբեր զգացմունքներ՝ ուրախություն, վիշտ, կարոտ, զարմանք, ամիսոսանք, բողոք, զայրույթ, արհամարհանք և այլն: Վրացերենում ևս ձայնարկությունները նախադասության անդամ չեն դառնում:

Վրացերենում առավել գործածական են հետևյալ ձայնարկությունները.

1. **Ուրախության և հիացմունքի**– *սեփարուլոս* – *ալտալցեօս*: օձ, ցո՞ւ, յո՞ւ!
2. **Հավանության** – *մոլոնեօս*: ցա՞՞! ցոհա՞՞!
3. **Թախծի, ցավակցական**– *մլոնեարեօս*: ցա՞! ցա՞մը! յո՞! յո՞մը! օհ!
4. **Զզվանքի** – *հոնլոս*: օ՞ւ! յո՞!
5. **Զարմանքի** – *գալցոցեօս*: Ե՞լո! ցո՞՞! ցա՞!
6. **Կոչական** – *մոլոդեօս*: Ե՞լ! Ե՞լ! Ե՞լ! Ե՞լ!
7. **Ըղծական, կարոտի** – *նալցոնոս*: Ե՞լ! Ե՞լ!
8. **Կարեկցանքի** – Ե՞լ! Ե՞լ!
9. **Սաստեղծ** – *գալցեօս*: Ե՞լ! Ե՞լ!

Կետադրության մասին. Եթե ձայնարկությունը գործածվում է առանձին (ցա՞՞! Ե՞լ! Ե՞լ!), ապա ձայնարկությունից հետո դրվում է բացականչական նշան՝ (!), իսկ եթե ձայնարկությունը դրված է նախադասության սկզբում (ցոհա՞՞, ցարցա՞՞ Ե՞լո՞ւ!), նրանից հետո դրվում է ստորակետ, իսկ նախադասության վերջում՝ բացականչական նշան:

Ջայնարկությունները, ինչպես հայերենում, այնպես էլ վրացերենում, կարող են կազմված լինել մեկ կամ մեկից ավելի հնչյուններից:

Ջայնարկություններին շատ մոտ են նմանաձայնական հնչյունները, դրանք թռչունների, միջատների, սողունների, կենդանիների, անշունչ առարկաների, բնական և ֆիզիոլոգիական երևույթների ձայներն են:

**სტინუ რაჟი ჟონარჰონდ
მონსა ზმნის უღლება**

I სერიჰა (I სერიჰა)

სერიჰა ჭანანას	ანგეჰა ანსკატარი	სთორაჰასასკან ნერიჰა
<i>აჰმეჰი</i>	<i>უჰეჰეჰეჰი</i>	<i>აჰმეჰის კაჰეჰეჰეჰი</i>
გ-არ	გ-არ-თ	...
ხ-არ	ხ-არ-თ	
არ-ი-ს	არ-ი-ან	

საჰანის მეთეჰი	ჰანაჰასასკან ხოლმეჰიჰი ბირჰეჰი
გ-იჰეჰი	გ-იჰეჰეჰი-თ
იჰეჰი	იჰეჰეჰი-თ
იჰეჰა	იჰეჰეჰი-ან
	იჰეჰეჰი-ა
	იჰეჰეჰი-ნენ

სთორაჰასასკან საჰანის

მეთეჰის კაჰეჰეჰეჰი
 გ-იჰეჰეჰი გ-იჰეჰეჰი-თ
 იჰეჰეჰი იჰეჰეჰი-თ
 იჰეჰეჰი-ს იჰეჰეჰი-ნენ

II სერიჰა (II სერიჰა)

ანგეჰა კატარიჰა	სთორაჰასასკან
<i>ჰეჰეჰეჰი</i>	<i>კაჰეჰეჰეჰი</i>
გ-იჰეჰი გ-იჰეჰი-თ	გ-იჰეჰი გ-იჰეჰი-თ
იჰეჰი იჰეჰი-თ	იჰეჰი იჰეჰი-თ
იჰეჰი იჰეჰი-ნენ	იჰეჰი-ს იჰეჰი-ნენ

ჰანაჰასასკან

ბრძანეჰიჰი
 ... გ-იჰეჰი-თ
 იჰეჰი იჰეჰი-თ
 იჰეჰი-ს იჰეჰი-ნენ

III სერიჰა (III სერიჰა)

სოჰეჰი ხესლანჰეჰი	სერიჰიჰი ხესლანჰეჰი
<i>ბირჰეჰი თურმეჰიჰი</i>	<i>მეჰი თურმეჰიჰი</i>
გ-იჰეჰი გ-იჰეჰი-თ	გ-იჰეჰი გ-იჰეჰი-თ
იჰეჰი იჰეჰი-თ	იჰეჰი იჰეჰი-თ
იჰეჰი-ა იჰეჰი-ან	იჰეჰი-ა იჰეჰი-ან

ტერიორი სთორაჲასასკან

მესამე კაშხრებთი

ვყოფილიყო	ვყოფილიყო
ყოფილიყო	ყოფილიყო
ყოფილიყო-ს	ყოფილიყენენ

ამაჲს გირბატასკან რაჲერჲი ჯინარჲილმდ
ყველაზე ხშირად ხმარებული ზმნების უღლება

წერა, კითხვა

ახლანდელი დრო სერკა ძანანას

მე ვწერ,	გკითხულობ	ჩვენ ვწერთ,	გკითხულობთ
შენ წერ,	კითხულობ	თქვენ წერთ,	კითხულობთ
ის წერს,	კითხულობს	ისინი წერენ,	კითხულობენ

წარსული ერო ანგეჲაჲ ძანანას

მე დავწერე,	წავიკითხე	ჩვენ დავწერეთ,	წავიკითხეთ
შენ დავწერე,	წავიკითხე	თქვენ დავწერეთ,	წავიკითხეთ
მან დავწერა,	წავიკითხა	მათ დავწერეს,	წავიკითხეს

მომავალი დრო საყაინჲი ძანანას

მე დავწერ,	წავიკითხავ	ჩვენ დავწერთ,	წავიკითხავთ
შენ დავწერ,	წავიკითხავ	თქვენ დავწერთ,	წავიკითხავთ
ის დავწერს,	წავიკითხავს	ისინი დავწერენ,	წავიკითხავენ

ლაპარაკი, მუშაობა

ახლანდელი დრო სერკა ძანანას

მე ვლაპარაკობ, ვმუშაობ,	ჩვენ ვლაპარაკობთ, ვმუშაობთ
შენ ლაპარაკობ, მუშაობ	თქვენ ლაპარაკობთ, მუშაობთ
ის ლაპარაკობს, მუშაობს	ისინი ლაპარაკობენ, მუშაობენ

წარსული დრო ანგეჲაჲ ძანანას

მე ვთქვი,	ვიმუშავე	ჩვენ ვთქვით	ვიმუშავეთ
შენ თქვი,	იმუშავე	თქვენ თქვით,	იმუშავეთ
მან თქვა,	იმუშავა	მათ თქვეს,	იმუშავეს

მომაგალი დრო საყაინი ტანანას

მე ვიტყვი, ვიშუაგებ	ჩვენ ვიტყვით, ვიშუაგებთ
შენ იტყვი, იშუაგებ	თქვენ იტყვით, იშუაგებთ
ის იტყვას, იშუაგებს	ისინი იტყვიან, იშუაგებენ

ღასვენება, შენება

ახლანდელი დრო სერკა ტანანას

მე ვისვენებ, ვაშენებ	ჩვენ ვისვენებთ, ვაშენებთ
შენ ისვენებ, აშენებ	თქვენ ისვენებთ, აშენებთ
ის ისვენებს, აშენებს	ისინი ისვენებენ, აშენებენ

წარსული დრო ანგეალ ტანანას

მე დავისვენე, ავაშენე	ჩვენ დავისვენეთ, ავაშენეთ
შენ დავისვენე, ააშენე	თქვენ დავისვენეთ, ააშენეთ
მან დავისვენა, ააშენა	მათ დავისვენეს, ააშენეს

მომაგალი დრო საყაინი ტანანას

მე დავისვენებ, ავაშენებ	ჩვენ დავისვენებთ, ავაშენებთ
შენ დავისვენებ, ააშენებ	თქვენ დავისვენებთ, ააშენებთ
ის დავისვენებს, ააშენებს	ისინი დავისვენებენ, ააშენებენ

კეთება, თამაში

ახლანდელი დრო სერკა ტანანას

მე ვაკეთებ, ვთამაშობ	ჩვენ ვაკეთებთ, ვთამაშობთ
შენ აკეთებ, თამაშობ	თქვენ აკეთებთ, თამაშობთ
ის აკეთებს, თამაშობს	ისინი აკეთებენ, თამაშობენ

წარსული დრო ანგეალ ტანანას

მე ვააკეთე, ვითამაშე	ჩვენ ვააკეთეთ, ვითამაშეთ
შენ ვააკეთე, ითამაშე	თქვენ ვააკეთეთ, ითამაშეთ
მან ვააკეთა, ითამაშა	მათ ვააკეთეს, ითამაშეს

მომაგალი დრო საყაინი ტანანას

მე ვააკეთებ, ვითამაშებ	ჩვენ ვააკეთებთ, ვითამაშებთ
შენ ვააკეთებ, ითამაშებ	თქვენ ვააკეთებთ, ითამაშებთ
ის ვააკეთებს, ითამაშებს	ისინი ვააკეთებენ, ითამაშებენ

ყოფა, ოცნება

ახლანდელი დრო სხრცა ძამანას

მე ვყიდულობ, ვოცნებობ	ჩვენ ვყიდულობთ, ვოცნებობთ
შენ ყიდულობ, ოცნებობ	თქვენ ყიდულობთ, ოცნებობთ
ის ყიდულობს, ოცნებობს	ისინი ყიდულობენ, ოცნებობენ

წარსული დრო სნეცა ძამანას

მე ვიყიდე, ვოცნებე	ჩვენ ვიყიდეთ, ვოცნებობდით
შენ იყიდე, იოცნებე	თქვენ იყიდეთ, ოცნებობდით
მან იყიდა, იოცნება	მათ იყიდეს, ოცნებობდნენ

მოძაგალი დრო საყინი ძამანას

მე ვიყიდი ვოცნებე	ჩვენ ვიყიდით, ვოცნებეთ
შენ იყიდი იოცნებე	თქვენ იყიდით, იოცნებეთ
ის იყიდის იოცნებებს	ისინი იყიდიან, იოცნებებს

დალა

ახლანდელი დრო სხრცა ძამანას

მე ვიღლები	ჩვენ ვიღლებით
შენ იღლები	თქვენ იღლებით
ის იღლება	ისინი იღლებიან

წარსული დრო სნეცა ძამანას

მე დავიღალე	ჩვენ დავიღალეთ
შენ დაიღალე	თქვენ დაიღალეთ
ის დაიღალა	ისინი დაიღალნენ

მოძაგალი დრო საყინი ძამანას

მე დავიღლები	ჩვენ დავიღლებით
შენ დაიღლები	თქვენ დაიღლებით
ის დაიღლება	ისინი დაიღლებიან

გაცელება

ახლანდელი დრო სხრცა ძანანას

მე ვაცილებ	ჩვენ ვაცილებთ
შენ აცილებ	თქვენ აცილებთ
ის აცილებს	ისინი აცილებენ

წარსული დრო ასევე ძანანას

მე გაგაცილე	ჩვენ გაგაცილეთ
შენ გააცილე	თქვენ გააცილეთ
მან გააცილა	მათ გააცილეს

მოძაგალი დრო ასევე ძანანას

მე გაგაცილებ	ჩვენ გაგაცილებთ
შენ გააცილებ	თქვენ გააცილებთ
ის გააცილებს	ისინი გააცილებენ

ხვლა

ახლანდელი დრო სხრცა ძანანას

მე მივდივარ, მოვდივარ	ჩვენ მივდივართ, მოვდივართ
შენ მიდიხარ, მოდიხარ	თქვენ მიდიხართ, მოდიხართ
ის მიდის, მოდის	ისინი მიდიან, მოდიან

წარსული დრო ასევე ძანანას

მე მივედი, მოვედი	ჩვენ მივედით, მოვედით
შენ მიხვედი, მოხვედი	თქვენ მიხვედით, მოხვედით
ის მივიდა, მოვიდა	ისინი მივიდნენ, მოვიდნენ

მოძაგალი დრო ასევე ძანანას

მე მივაღ, მოვაღ	ჩვენ მივაღთ, მოვაღთ
შენ მიხვაღ, მოხვაღ	თქვენ მიხვაღთ, მოხვაღთ
ის მივა, მოვა	ისინი მივლენ, მოვლენ

ჰაჰხერეს-ყრადხერეს ღრიფარას სომეხურ-ქართული სასაუბრო

ოჯიფს მისაღმება

ჩარს /ღხე/	გამარჯობა/თ/!	გამარჯობა/პ/!
ჩარს /ღხე/	გაგომარჯოს/თ/!	გაგომარჯოს/პ/!
ჩარს ლიუს	დილა	ჩერს ყათასისან/
	მშვიდობისა!	ჩილა მჰჰიჰიჰიჰა!
ჩარს ხრესი	საღამო	საღამო მჰჰიჰიჰიჰა!
	მშვიდობისა!	
ჩარს გიჰხერ	ღამე მშვიდობისა!	ღამე მჰჰიჰიჰიჰა!
ჩარს გალიუსთ	კეთილი იყოს	კესჰიჰი ჰჰჰ
	თქვენს	ქესენსი მორბანხერა!
	მობრძანება!	
ორასი ხმ ჰხე თხსნელის	მისარია, თქვენ	მჰჰჰარია, ქესენ რთ
ჩამაჰ	რომ გხედავთ	გჰსნელაჰ
ჩამაჰ ხე	როგორ	როგორ მობრძანხერა?
	ბრძანდებით?	
ხნორიჰაკალ ხმ, ლალ,	გმადლობთ,	გმარჯობა, ჰარგარ,
	კარგად,	
ჩოჰ	თქვენ?	ქესენ?
ხს მლინაჰს ლალ ხმ,	მეც კარგად ვარ,	მხე ჰარგარ ლარ,
ხნორიჰაკალიჰიჰინ	გმადლობთ	გმარჯობა
ჩამაჰ ხმ ხნ	როგორ არის	როგორ არის ჰესნი
	შენი	
/ღხერ/ გორბერ	/თქვენი/	/ქესენსი/ საჰსნხერა?
	საქმეები?	
ხნორიჰაკალიჰიჰინ, იჰინ	გმადლობ, არა	გმარჯობა, არა ილალა
	უშაგს	
ჰამხეს ხ მხერს	მობრძანდით!	მორბანხერა

ჰამნებს, მსოფლიო	დაბრძანდით!	იარაღმანი
ჰიორასიქონ	მიმართეთ!	მხირობა
მე იქ თქვენ იქნებით	ნება მიბოძეთ	მხრე მხირობა მთ-
	მოგესალმეთ!	გზასაქონ!
იქნებით	სალამი!	სასაქონ!
მეც ლაქაქონ	ჩემი საუკეთესო	ჯემი საოცრებათ
განსიქონმნებ	სურვილები!	სიორიქონები!
მეც ხაზიქონმნებ	გისურვებთ	გისიორიქონები
მარტონ	წარმატებას!	ბარმართება!
მთხიორიქონ	ნახვამდის!	მასაქონები!
სხვებს, ხე აქონი გზამ	მაპატიეთ, მე	მასაქონები, მთ იქონ
	უნდა წავიდეთ!	ბასიქონ
მნაა/მე/ მარტი	მშვიდობით	მშვიდობით
	ბრძანდებოდეთ/თ/!	მშვიდობით/მ/!
მარტი მნე მეც	ბედნიერად,	მხირობა, მასაქონები!
	ნახვამდის!	
საქონიქონი მეც	მშვიდობა თქვენდა!	მშვიდობა მხირობა!

სიორიქონიქონი

მადლობა

სიორიქონიქონი /მეც/	გმადლობ/თ/!	გმართ/მ/!
მარტი	არაფერს	მართება
მნაქონი სიორიქონიქონი მეც/	დიდი მადლობელი ვარ	მხირობა მართება
	თქვენ	მხირობა
მნა სიორიქონიქონიქონი	დიდად გმადლობ/თ/!	მხირობა გმართ/მ/!
მარტი მართებაქონიქონიქონი	კეთილი	მართება
	სურვილებისათვის	სიორიქონიქონიქონიქონი
მცნობიქონიქონიქონიქონი	დახმარებისათვის	მართებაქონიქონიქონიქონი
მართებაქონიქონიქონიქონი	მაპატიებისათვის	მართებაქონიქონიქონიქონი
მართებაქონიქონიქონიქონი	მიღებისათვის	მართებაქონიქონიქონიქონი
მართებაქონიქონიქონიქონი	ყურადღებისათვის	მართებაქონიქონიქონიქონი
მართებაქონიქონიქონიქონი	მილოცებისათვის	მართებაქონიქონიქონიქონი
მართებაქონიქონიქონიქონი	რწმუნებისათვის	მართებაქონიქონიქონიქონი
მართებაქონიქონიქონიქონი	სამსახურისათვის	მართებაქონიქონიქონიქონი
მართებაქონიქონიქონიქონი	მადლობად არ ღირს!	მართებაქონიქონიქონიქონი
	თქვენ ძალიან	მართებაქონიქონიქონიქონი
მართებაქონიქონიქონიქონი	გულკეთილი ხართ	მართებაქონიქონიქონიქონი
მართებაქონიქონიქონიქონი	ლაშქარი ხართ	მართებაქონიქონიქონიქონი

სერიოზუზი

ბოდიშის მოხდა

სხრეცე ჟ ხნბ
სერიოზუზი
სერიოზუზი ხნ
ხაყილი, ირ..
ანხანდსთაგნილი
ხნ
ღნიხათილი ხნ
ჯნმ კარიო ღაჟ
სხრეცე ჟ, ირ..
საყასხერი
ღირბი ღირბი
ღნიხათილი
ქანდაკილი
ილქანაქილი ხანმარ
სხრეცე ჟ, ხნ
კარილი ლ,...
ჯი ილილი
ჯნღ ნიღაგნი
ხნ მნიღაქილი ჟნმ
ხნ მნიღაქილი ხნ
სხრეცე, აყი სთიღ
ღრაქილ ლ ლ

მაბატიო!
უკაცრაჯაღ!
ბოდიშს ვინდი, რომ...
გაწუხებო
გაწუხებო
მე ვერ მოვალ
მაბატიო, რომ...
გაცდევინეთ!
საქმეს მოგწუხებო!
რომ შეგაწუხებო!
რომ ხელი შეგიშალო!
მაბატიო, თუ შეიძლება,
არ მიწოდო
თქვენი წყენიება!
მე დამნაშავე არა ვარ
მე დამნაშავე ვარ
მაბატიო, ეს ადგილი
დაკავებულია?

მასათიხე!
ილქაგრაქილი!
რიქიქი ქიქიქი, რომ...
განოქხე
განოქხე
მნ ქნე ილილი
მასათიხე, რომ...
განოქხე!
საქმეს მიღბაქილი!
რომ ჟნდაქილი!
რომ ქნე ჟნდაქილი!
მასათიხე, ჟი ჟნდაქილი,
არ მიწოდო
ქნექნი ბანქნი
მნ იანმანაქილი არა ქარი
მნ იანმანაქილი ქარი
მასათიხე, ლი სთიქი
ილქაქილი?

იქსელაქი

მიმართვა

ჯნ ირ
ღრაქანნიქილი
იარი ნ მანაქილი
სიქილი ჟ ლ
იარინა ჟ
იარი ნ ისთიქილი
იარი ნ მანაქილი
იარი ნ თნიქილი
იარი ნ მნიქილი
ღირბიქილი
სიქილი მანიქი
სიქილი ხიქი
სიქილი
ქარილი
ქარილი
ქარილი

თქვენი აღმატებულიება!
ბატონო პრეზიდენტი!
ქალბატონებო ღა
ბატონებო!
ბატონო პოლიციელი!
ბატონო მინისტრო!
ბატონო დირექტორო!
ბატონო რექტორო!
კოლეგებო!
საყვარელო ღედა!
საყვარელო ქმაო!
ვოგონებო!
მეგობარო!
მეგობრებო!
ამხანაგო!

ქნექნი
იანმანაქილი
ქათონი ყრბიქილი
ქაქათონიქი
ქათონიქი
ქათონი ყიქიქილი
ქათონი მნიქილი
ქათონი იქიქილი
ქათონი მნიქილი
ქათონი
საქარილი იქიქი
საქარილი მანი
ღიღიანი
მნიქილი
მნიქილი
მანიქილი

Ընկերներ
 Եղբայր
 Եղբայրներ
 Երեխաներ
 Երիտասարդ
 Զավակ
 Թանկագին
 Պատվերի հյուրեր

ամենագետ!
 Ժամ!
 Ժպետ!
 Զագնեցե՛ք!
 Զաղագահե՛ք!
 Չեղո!
 Բոլոր ժողովրդեր!
 Զատնեցե՛ք խաղաղությամբ!

ամենագետ!
 Ժամ!
 Ժպետ!
 Զագնեցե՛ք!
 Զաղագահե՛ք!
 Չեղո!
 Բոլոր ժողովրդեր!
 Զատնեցե՛ք խաղաղությամբ!

Թանկագին
 Երեխաներ
 Պարոնք
 Տղան
 Տղան
 Զաղագահ
 Օրիորդ
 Ուշադրություն
 Զգուշացի
 Զանգի ստ
 Լուսին

Ժողովրդեր
 Զատնեցե՛ք!
 Զաղագահե՛ք!
 Զաղագահե՛ք!
 Զաղագահե՛ք!
 Զաղագահե՛ք!
 Զաղագահե՛ք!
 Զաղագահե՛ք!
 Զաղագահե՛ք!
 Զաղագահե՛ք!

ԶԱՆՈՒԹՅՈՒՆ Զատնեցե՛ք

Ի՞նչ է Ձեր ամուսնը

Դա զգացում է /տխրե՞ք/

Դա զգացում է չե՛ն
 Ի՞նչ է Ձեր ամուսնը

Ի՞նչ ամուսն է...

Դա զգացում է...
 /Բոլոր խաղաղությամբ/

Դա զգացում է չե՛ն
 Ի՞նչ է Ձեր ամուսնը

Ի՞նչ ազգանուն է...

Դա զգացում է...
 Բոլոր խաղաղությամբ

Դա զգացում է չե՛ն
 Ի՞նչ է Ձեր ամուսնը

Ի՞նչ հեռախոսի համարն է...

Դա զգացում է...
 Բոլոր խաղաղությամբ

Դա զգացում է չե՛ն
 Ի՞նչ է Ձեր ամուսնը

Թույլ տվե՛ք ծանոթանալ
 Զեք (հետ)

Դա զգացում է...
 Բոլոր խաղաղությամբ

Դա զգացում է չե՛ն
 Ի՞նչ է Ձեր ամուսնը

Ուրախ եմ, որ ծա-
 նոթացա Ձեզ (հետ)

Դա զգացում է...
 Բոլոր խաղաղությամբ

Դա զգացում է չե՛ն
 Ի՞նչ է Ձեր ամուսնը

Ծանոթացե՛ք, խնդրեմ...

Դա զգացում է...
 Բոլոր խաղաղությամբ

Դա զգացում է չե՛ն
 Ի՞նչ է Ձեր ամուսնը

Սա իմ կինն է

Դա զգացում է...
 Բոլոր խաղաղությամբ

Դա զգացում է չե՛ն
 Ի՞նչ է Ձեր ամուսնը

Սա իմ ամուսինն է

Դա զգացում է...
 Բոլոր խաղաղությամբ

Դա զգացում է չե՛ն
 Ի՞նչ է Ձեր ամուսնը

Սա պարոն...

Դա զգացում է...
 Բոլոր խաղաղությամբ

Դա զգացում է չե՛ն
 Ի՞նչ է Ձեր ամուսնը

Սա տիկին...

Դա զգացում է...
 Բոլոր խաղաղությամբ

Դա զգացում է չե՛ն
 Ի՞նչ է Ձեր ամուսնը

Թույլ տվե՛ք Ձեզ
 Երկայացնել...

Դա զգացում է...
 Բոլոր խաղաղությամբ

Դա զգացում է չե՛ն
 Ի՞նչ է Ձեր ամուսնը

Իմ բարեկամին

Դա զգացում է...
 Բոլոր խաղաղությամբ

Դա զգացում է չե՛ն
 Ի՞նչ է Ձեր ամուսնը

Իմ ընկերոջը

Դա զգացում է...
 Բոլոր խաղաղությամբ

Դա զգացում է չե՛ն
 Ի՞նչ է Ձեր ամուսնը

Իմ հայրիկին

Դա զգացում է...
 Բոլոր խաղաղությամբ

Դա զգացում է չե՛ն
 Ի՞նչ է Ձեր ամուսնը

Իմ հայրիկին

Դա զգացում է...
 Բոլոր խաղաղությամբ

Դա զգացում է չե՛ն
 Ի՞նչ է Ձեր ամուսնը

Իմ հայրիկին

Դա զգացում է...
 Բոլոր խաղաղությամբ

Դա զգացում է չե՛ն
 Ի՞նչ է Ձեր ամուսնը

Իմ հայրիկին

Դա զգացում է...
 Բոլոր խաղաղությամբ

Դա զգացում է չե՛ն
 Ի՞նչ է Ձեր ամուսնը

Իմ հայրիկին

Դա զգացում է...
 Բոլոր խաղաղությամբ

Դա զգացում է չե՛ն
 Ի՞նչ է Ձեր ամուսնը

Իմ հայրիկին

Դա զգացում է...
 Բոլոր խաղաղությամբ

Դա զգացում է չե՛ն
 Ի՞նչ է Ձեր ամուսնը

Իմ հայրիկին

Դա զգացում է...
 Բոլոր խաղաղությամբ

Դա զգացում է չե՛ն
 Ի՞նչ է Ձեր ամուսնը

Իմ հայրիկին

Դա զգացում է...
 Բոլոր խաղաղությամբ

Դա զգացում է չե՛ն
 Ի՞նչ է Ձեր ամուսնը

Իմ հայրիկին

Դա զգացում է...
 Բոլոր խաղաղությամբ

Դա զգացում է չե՛ն
 Ի՞նչ է Ձեր ամուսնը

Իմ հայրիկին

Դա զգացում է...
 Բոլոր խաղաղությամբ

Դա զգացում է չե՛ն
 Ի՞նչ է Ձեր ամուսնը

Իմ հայրիկին

Դա զգացում է...
 Բոլոր խաղաղությամբ

Դա զգացում է չե՛ն
 Ի՞նչ է Ձեր ամուսնը

Իմ հայրիկին

Դա զգացում է...
 Բոլոր խաղաղությամբ

Դա զգացում է չե՛ն
 Ի՞նչ է Ձեր ամուսնը

Իմ հայրիկին

Դա զգացում է...
 Բոլոր խաղաղությամբ

Դա զգացում է չե՛ն
 Ի՞նչ է Ձեր ամուսնը

Իմ հայրիկին

Դա զգացում է...
 Բոլոր խաղաղությամբ

Դա զգացում է չե՛ն
 Ի՞նչ է Ձեր ամուսնը

Ինչպիսի՞ հանդիպում
Քանի՞ տարեկան եք
Քանի՞ տարեկան է...
Ձեր տղան
Ձեր դուստրը
Որտե՞ղ եք աշխատում
Որտե՞ղ եք սովորում
Դուք խոսո՞ւմ եք...

հայերեն
վրացերեն
պարսկերեն
Դուք որտեղի՞ց
/որտեղացի՞/ եք
Ինչո՞վ եք զբաղվում

Դուք ամուսնացա՞ծ եք

/հարց՝ տղամարդուն/
Դուք ամուսնացա՞ծ եք

/հարց՝ կնոջը/
Ես ... տարեկան եմ
Ես ամուրի եմ
(պտսխ. է տղամարդը)
Ես ամուսնացած չեմ

(պտսխ. է կինը)
Ես ամուսնալուծված եմ

Ուզում եմ Ձեզ
ծանոթացնել...
ամուսնուս /կնոջս/ հետ
հայրիկիս /մայրիկիս/ հետ
Ես ունեմ ...
երկու երեխա
մեկ տղա
մեկ աղջիկ
Ես գործարար
/ուսանող/ եմ
Ես տնտեսուհի եմ
Ես երևանցի
/ֆրանսիացի/ եմ
Ես ծնվել եմ ...
բնակվում եմ...

როგორი შეხვედრა!
რამდენი წლის ხართ?
რამდენი წლისაა?
თქვენი ბიჭი
თქვენი ქალიშვილი
სად მუშაობთ?
სად სწავლობთ?
თქვენ ლაპარაკობთ?...

სომხურად
ქართულად
სპარსულად
თქვენ საიდან
/სადაურა/ ხართ?
რა საქმიანობას ეწევით?

თქვენ ცოლიანი ხართ?

თქვენ გათხოვილი ხართ?

მე... წლისა ვარ
მე უცოლო ვარ
მე გათხოვილი არა ვარ

მე განქორწინებული ვარ

მსურს გაგაცნოთ ჩემი...

ქმარი /ცოლი/
მამა /დედა/
მე მეყვს...
ორი შვილი
ერთი ვაჟი
ერთი გოგო
მე ბიზნესმენი
/სტუდენტი/ ვარ
მე დიასახლისი ვარ
მე ერევნელი
/ფრანგი/ ვარ
მე დაგობადე...
მე ვცხოვრობ...

րոգորի շեխվերդա!
րամդենի ժլիս խարթ?
րամդենի ժլիսաա?
քվենի բիժի
քվենի քալիշվիլի
սադ մուշաոթթ?
սադ սծավլոթթ?
քվեն
լապարակոթթ?...
սոմխուրադ
քարթուլադ
սպարսուլադ
քվեն սաիդան
/սադաուրի/ խարթ?
րա սաքմիանոթաս
էծեկիթ?
քվեն ցուլիանի
խարթ?

քվեն գաթխովիլի
խարթ?

մե... ժլիսա վար
մե ուցուլո վար

մե գաթխովիլի արա
վար

մե գանքործինբուլի
վար
մսուրս գագացնոթ
չեմի
քմարի /ցուլի/
մամա /դեդա/
մե մԱավս
օրի շվիլի
էրթի վածի
էրթի գոգո
մե բիզնեսմենի
/ստուդենտի/ վար
մե դիասախլիսի վար
մե էրեվնելի
/փրանգի/ վար
մե դավիբադե...
մե վցխովորթ

Բառացանկ

Ազգ	երի	էրի
Ազգանուն	զբարս	գվարի
Ազգութիւն	յրօղնջեօ	էրօվմնեք
Ամուսնութիւն	ղօթօրհիւնջեօ	ղօքործիմնեք
Ամուսնալուծութիւն	զօթօրհիւնջեօ	գօնքործիմնեք
Այցեքարտ	հօյնիւթօ Զօրօտօ	սօվիզիտօ բօրօթի
Ամուսն	հօնջլօ	սօխելի
Աշխատանք	Մօրօթօ /հօթօՄօր/	շրրօթօ /սօմուշօր/
Գործ	հօթօյ	սօքմն
Ընկեր	օթօհօնօցօ	օմիօհօնօգի
Ընկերութիւն	օթօհօնօթօ	օմիօհօնօգօրօ
Ընտանիք	օջօհօ	օցօխի
Ծանոթ	նօցնօթօ	նօցմնօրի
Ծանոթանալ	զօցնօթօ	գօցմնօրօ
Ծանոթութիւն	նօցնօթօթօ	նօցմնօրօրօ
Հասցե	մօհօթօրօտօ	միօհօնօրօթի
Մասնագիտութիւն	հօյցօհօլօթօ	սօյցիօլօրօ

**ՀԱՆՐԱՊԵՏ
ՊԵՏՏՐՈՆ**

იღვთიან
 ო-ნე ჯალ ზ-გე
 ხანოჩიყნე
 ხე გოტოილმან მხე ზი
 ონეყნ-ხ ხნ
 გოტოტო
 გნოჩიყალ ხნ,
 ჯათ ჯალ
 ო-ნე ნოტ ხან ჯა
 ოღონ ხნ გეგ
 მთო გალ
 ნოჩიყ ჯიჰნმ,
 ხ-ოტ ჯაჰ
 ჯგან ჭამნ იოჰინ
 გარჩი, საყათონ ხნ გეგ

სალამი!
 რა გარგოა,
 რომ შეგნვდი!
 მივლინებაში ვიყავი
 როგორაა შენი
 საქმეები?
 მაღლობელი ვარ,
 ძალიან გარგად
 რა არის ახალი?
 მინდა შენთან
 მოვიდე
 მოზარული ვიქნები,
 როდის მოწვალ?
 მოვალ შეიდე საათზე
 კეთილი, გელოდები

საყალამი!
 რა ჯარგოა
 რთ ჯეგაქიქი!
 მიქიქინდრაჯი ქიგაქი
 რიგორაა ჯენი
 საგმნენი?
 მარტოტენქი ქარ,
 გიქიან ჯარგარ
 რა არჩი აქიქი?
 მიმნა ჯენგან
 მიქიქნა
 მიქაროიქი ქიქნენი,
 რიქი მიქიქალ?
 მიქალ გიქი საყაგენ
 გენქიქი, გენიქიქი

გამომშვიდობება

Նախկամդիս
մշվիրորիթ
խվալամդե
մե ունդա ծավիրդե
իմեդի մաքվս,
շեվխվդեբիթ
նեբա միբոճեթ,
գագացիլոթ
ծարմատեբաս
գիսուրվեբթ
գիսուրվեբթ
Ավելափեդ կարգս!
կեթիլի մգգավորոբ!
սալամի գադանցի...
շենս ցուս
շենս քմարս
շենս օջախորաս
շենս մշորլեբս
աբա, մե ծավեդի!
գամոխարեթ!

შთაბეჭდილება

շեռուղարերբելիա!
 դառւցերերբելիա!
 բեղմիներբաա!
 էգ դիդի ծարմատերբաա!
 րա լամազիա!
 րա լամազի քալիա!
 րա մշվենիերի
 բուներբաա!
 րա սալմտերեստա!
 րա շեսանիշնալիա!ն
 մոսածԱեմիա
 սաշինելիա!
 մշվենիերիա!
 ուցնաուրիա!
 ուշնոա! մ
 շեսանործուներբելիա!
 դիդերբուլիա!

ԺԱՄԱՆՈՒՄ. ՄԵԿՆՈՒՄ

համոսցլա: ֆասցլա

Որտե՞ղ է տոմսարկղը

Տաճ արևի ծիլլություն
Տաճարո?

*Սադ արիս բիլեթերիս
Սալարո?*

Ո՞ր ժամին է հաշվառումը

Րոմբլո Տառնի
Րեյցիտրադիո?
Տաճ ածարեյեն Նարեյ?

*Րոմնլ Սաաթգեա
Րեգիստրացիա?
Սադ աքարեբեն բարգս ?*

**Որտե՞ղ են հանձնում
ուղեբեռը**

Տաճ Շյոմլեյա
Ճրամի գալցլա?
Գալլեյոթ, Գոնոթ
Տաճ արևի Մոնալդե-
լո ճարնա՞ն?

*Սադ շեիճլեյա
Պրամիս գալլա?
Գալլեյոթ, Գոնոթ
Սադ արիս մոնալդեյի
Պարբադի?*

**Որտե՞ղ կարելի է
դրամը փոխանակել
Կրկեն ք, խնդրում են
Որտե՞ղ է սպասասրահը**

Րոմբլո Տառնի?
Րամբլոն Գալլեյոթ?
Տաճարո Մոնո արևի
Տաճարո Մոնո արևի
Տաճարո Մոնո արևի
Տաճարո Մոնո արևի

*Րոմնլ Սաաթգե?
Րամբլոն Գալլեյոթ?
Տաճարո Մոնո արիս
Տաճարո Մոնո արիս
Տաճարո Մոնո արիս
Տաճարո Մոնո արիս*

**Ո՞ր ժամին
Քանի՞ կանգառ է
Բավական հեռու է
Դուք երևա՞ն եք թռչում**

Րոմբլո Տառնի?
Րամբլոն Գալլեյոթ?
Տաճարո Մոնո արևի
Տաճարո Մոնո արևի
Տաճարո Մոնո արևի
Տաճարո Մոնո արևի
Տաճարո Մոնո արևի
Տաճարո Մոնո արևի

*Րոմնլ Սաաթգե?
Րամբլոն Գալլեյոթ?
Տաճարո Մոնո արիս
Տաճարո Մոնո արիս
Տաճարո Մոնո արիս
Տաճարո Մոնո արիս
Տաճարո Մոնո արիս
Տաճարո Մոնո արիս*

Ե՞րբ կթռչի ինքնաթիռը

Րոմբլո Տառնի?
Րամբլոն Գալլեյոթ?
Տաճարո Մոնո արևի
Տաճարո Մոնո արևի
Տաճարո Մոնո արևի
Տաճարո Մոնո արևի
Տաճարո Մոնո արևի
Տաճարո Մոնո արևի

*Րոմնլ Սաաթգե?
Րամբլոն Գալլեյոթ?
Տաճարո Մոնո արիս
Տաճարո Մոնո արիս
Տաճարո Մոնո արիս
Տաճարո Մոնո արիս
Տաճարո Մոնո արիս
Տաճարո Մոնո արիս*

**Հարկադրված վայրէջք
ես Ռուսաստանի
քաղաքացի եմ
ես մեկնում եմ
Ֆրանսիա
ես կորցրել եմ իմ ուղեբեռը**

Րոմբլո Տառնի?
Րամբլոն Գալլեյոթ?
Տաճարո Մոնո արևի
Տաճարո Մոնո արևի
Տաճարո Մոնո արևի
Տաճարո Մոնո արևի
Տաճարո Մոնո արևի
Տաճարո Մոնո արևի

*Րոմնլ Սաաթգե?
Րամբլոն Գալլեյոթ?
Տաճարո Մոնո արիս
Տաճարո Մոնո արիս
Տաճարո Մոնո արիս
Տաճարո Մոնո արիս
Տաճարո Մոնո արիս
Տաճարո Մոնո արիս*

**Ես ուզում եմ...
Ես բողոքում եմ
Մշտական բնակության
վայր
Ուզում եմ տաքսի
պատվիրել
Ահա իմ անձնագիրը
Սա իմ տեղն է
Մենք շտապում ենք
Տվե՛ք Մոսկվայի տոմս**

Րոմբլո Տառնի?

Րոմնլ Սաաթգե?

Մեկ ժամ ուշացումով

Րոմբլո Տառնի?

Րոմնլ Սաաթգե?

**Թռիչքի ժամանակը
Մեկնումի ժամանակը
Տոմսերի հաշվառում**

Րոմբլո Տառնի?

Րոմնլ Սաաթգե?

ოხტ	უფროსი	ილიროსი
ოხტას	საჭდე	საზრე
ოიოტო	გამზირი	გამდირი
საყასარასი	მოსაცდელი დარბაზი	მოსაცდელი დარბაზი
სოოიადრეს	ხელის მოწერა	ხელის მოწერა
სოოიადრიქონ	ხელმოწერა	ხელმოწერა
ყარქე	დაჯდომა	დაჯდომა
ყარიო	მძლოლი	მძლოლი
სარიო	გალუტა	გალუტა
სხესკათიო პიო	ცნობათა ბიურო	ცნობათა ბიურო
სხარბან	ღირსშესანიშნავი	ღირსშესანიშნავი
ყარქე	ადგილები	ადგილები
სიმ	ბილეთი	ბილეთი
სიო	ბაჟი	ბაჟი
ილესეოიოი	სტუარდესა	სტუარდესა
ილსო	მეზავრი	მეზავრი
ქაო	ქალაქი	ქალაქი
ქარიბე	რუკა	რუკა
ოიანაქასკასი	აეროპორტი	აეროპორტი
ოიო	მფრინავი	მფრინავი
ოიასკის	დღიური ულუფა	დღიური ულუფა
ოინე	კანონი	კანონი

ბიოი-ილესი სარსი. სარსი ბიოი-ილესი

სამარშრუტო ტაქსი: ტაქსის მომსახურება

სასეხე, ხნეინ,	ბიოი-ილესი, გეოგრაფია,	მედიკალიზაცია, გეოგრაფია,
იოინე ღე თაქსის	სად არის ტაქსის	სად არის ტაქსის
სანდგაო	სადგომი?	სადგომი?
იოიე ადამი ბე	თქვენ თავისუფალი	თქვენ თავისუფალი
	ხართ?	ხართ?
სხეინან ადამი ღე	მანქანა თავისუფალია?	მანქანა თავისუფალია?
სიო	დიახ!	დიახ!
სარიე ხნე, ხნეინ...	წამიყვანეთ, გეოგრაფია,	წამიყვანეთ, გეოგრაფია,
იოიასკასი	აეროპორტი	აეროპორტი
სიოიასკასი	ავტოსადგომი	ავტოსადგომი
«ხრან» იოი-ილესი	სასტუმრო „ერეგანში“	სასტუმრო „ერეგანში“
ასესკასი	სახელმწიფო	სახელმწიფო
ხანასკასი	უნივერსიტეტი	უნივერსიტეტი
ყიასკასი	საქართველოს	საქართველოს
იესკასი	საქონლი	საქონლი
იოიინესი მიოი	მწერალთა კავშირი	მწერალთა კავშირი

քաղաքի կենտրոն
այս հասցեով
Շտապում եմ...
արագ, խնդրում եմ
Չեմ շտապում ...
դանդաղ, խնդրում եմ
Ինչքա՞ն պիտի վճարեմ

Սպասե՛ք ինձ, խնդրեմ...
մի քանի րոպե
«Արմենիայի» առաջ
Ժամը երեքին
մինչև Ժամը մեկը

ժալա՛լիս ցենտրում
ամ միսամարտի
մեղեքարեք...
ե՛րբադ, ցոնցո
ար մեղեքարեք,
եղև, ցոնցո
րամբենի շնձ
գաձագինձոտ?
մոմիցձոտ, ցոտայցա...
րամբենիձ մի շոտ
“արմենիաս” շին
եձմ եձատի
միրցեղ եձատամբ

քալաքիս ցենտրլի
ամ միսամարթզ
մեչքարերա...
սթրալիար, գթիսլթ
ար մեչքարերա...
մեչա, գթիսլթ
րամդենի ունդա
գադագիխարոթ?
մոմիցարդեթ, գեթարդլա...
րամդենիմե ծոթի
„արմենիաս” ծին
սամ սաաթզե
պիրլեչ սաաթամդե

Բառացանկ

Աջ
Աջից
Անկյուն
Անկյունում
Արագ
Դանդաղ
Դեսպանատուն
Ելք
Երթուղային տաքսի
Ժամանակին
Կանգառ
Կայան
Կայարան
Հեռու
Հետիոտն
Հյուրանոց
Չախ
Չախից
Մայրուղի
Ճանապարհը կորցնել
Մոտիկ
Մուտք
Փողոց
Տաքսի
Տրամվայ
Տրոլեյբուս
Ուղիղ
Փողոց

Մարջոնից
Մարջոնիցան
Կոտե
Կոտեշի
Ե՛րբադ
Եղև
Եձլո
Գամոսցլա
Եձմարշոտո լալիս
Դրոլլադ
Գալերեք
Եձցոմ
Եձցուր
Մոռ
Գեմոտ մոնարլլա
Եձսլոմո
Մարցնից
Մարցնիցան
Գամնի
Գնի ձաբեց
Եձլո
Մեմոսցլա
Մի
Լալիս
Լրամբ
Լրոլլեմբոն
Միրձամ
Մի

մարջվնիվ
մարջվնիդան
կութխե
կութխեշի
սթրալիար
մեչա
սալլո
գամոսլլա
սամարշոտո տաքսի
դրոլլադ
գալերերա
սադոմի
սադոլրի
շոլո
լիեխիթ մոսիարոլլե
սաստոմո
մարցխնիվ
մարցխնիդան
գամգիրի
գգիս դարմեվա
ալիլոս
շեմոսլլա
քուլա
տաքսի
տրամվալի
տրոլեիբուսի
պիրդապիր
քուլա

**Տաք ջուր չկա
Դեռուստացույցը
չի աշխատում
Զիրկիզվող պահարան
Դինգաստղանի
հյուրանոց
ճամպուրկային
տրամադրություն
Ազատ սենյակ չկա**

**Արթնացրե՛ք ինձ
ժամը 8-ին
Ընդունե՛ք տաքսու
պատվեր**

ცხელი წყალი არ არის
ტელევიზორი
არ მუშაობს
სეიფი
ხუთვარს კვლავიანი
სასტუმრო
სანქმოდნო
განწყობილება
თავისუფალი
ოთახი არ არის
გამადგმით
რვა საათზე
მიიღეთ ტაქსის
შეკვეთა!

ցիւնի ծաւիլ ար արիս
տելեկիզորի
ար մուշաորս
սեփիի
խութվարսկվա-
կիանցի սաստումո
սաչենմոդնո
գանձԱորիւքա
թավիսուփաւի
օթախի ար արիս
գանադվիծեթ
րվա սաաթզե
միիղեթ տաքսիս
շեկվեթա

Բառացանկ

Այսօր
Արթնացնել
Բանալի
Բեռնատար
Գրանցում
Էլեկտրական արդուկ *Ե՛*
Ընթրիք
Լոգարան
Չայելի
Չավաքարար
Չարկ
Չեռախոս
Չեռուստացույց
Չյուրանոց
Շաշ
Մահճակալ
Նախաճաշ
Նախասրահ
Սառը
Սառնարան
Սպիտակեղեն
Սրբիչ
Վաղը
Վերելակ
Վճարել
Սառը ջուր
Տեղեկատու

დღეს
 გაღვიძება
 გასაღები
 სატვირთო
 რეგისტრაცია
 ელექტრონით
 ვანშია
 აბაზანა
 სარკე
 დამლაგებელი
 სართული
 ტელეფონი
 ტელევიზორი
 სასტუმრო
 სადილი
 საწოლი
 საუშმე
 ვესტიბიული
 ციფი
 მაცივარი
 თეთრეული
 პირსახოცი
 ხეაღ
 ლიფტი
 ფულის გადახდა
 ციფი წყალი
 ცნობარი

դղես
գաղվիծեբա
գասաղերի
սատվիրթո
րեգիստրացիա
էլեքտրոռութո
վախշամի
արագանա
սարկե
դամլագեբելի
սարթուլի
տելեփոնի
տելեվիզորի
սաստումրո
սադիլի
սաժուլի
սաուզմե
վեստիբիուլի
ցիվի
մացիվարի
թթրեուլի
պիրսախոցի
խվալ
լիփտի
փուլիս գաղախոյա
փուլի ծԱլի
ցնորարի

სხვან ხერკი
 ხოღო ხამარ
 მხნე რა ჯნე
 ყათქირელ
 ხენ კარელქ ზ,
 კანჯენ მათოცგოქინ
 ხორხორქ ხმ თაქს
 რარქ აქორქას
 მქორქასოქ ნოსელ
 წათ ხამნელ ზ
 მნოღ ქინქ
 ხს კონიას ჯნე ჯნოღ
 ხს ჯნოღ ხმ ჭო
 კენაგელ
 ჯნე ნოღოღ ნოსელ
 ხს ნოღოღ ხმ
 ყათქირელ...
 თაქარქ მსქ
 ჯაღქამა
 ხორქ მსქ ჯაღაქოქ
 კანჯენ მსქ ჯაღაქოქ
 ჯოქი ჯოქოქ
 რიქრაღ
 ჯარქო
 ჯანაქ
 ჯარქმა
 ხაქი აყოქ
 აქიქ ყანქი
 კანაჯ
 /კარქიქ/ ლიქ
 კარქიქ ჯაქიქ
 სს ჯაქიქ
 იჯ აქიქიქიქ ჯანქ
 მსქ კაქაქ
 სს სოქ
 კაქიქ სოქ
 მქ რაქას
 კანაჯ ჭენ
 რარქ კანაჯიქ
 რარქ ლიქ
 თაქაქასიქ ნოს
 მათოცგენ,
 ჯნოქენ...
 სათოქიქ
 /ანანგ სათოქიქ/

სუფრა ორი
 კაცისათვის
 ჩვენ ეს არ
 შეგვიგვეთავს
 თუ შეიძლება,
 ოფიციალტს სთხოვეთ
 გარევე
 შეგარვოს!
 მაღიანად ჭამა
 ძალიან გემრიელია
 გაამოს!
 მე კონიას არა ვსვამ
 მე ვსვამ შენს
 საღვებგროქლოს
 არ მინდა ჭამა
 მინდა შეგვიგვეთ...

ძროხის ხორცის
 ხაშლაძა
 ხბოს ჩაქაფული
 ბატკნის ჩაქაფული
 ღორის მწვადი
 ბოზბაში
 ხარჩო
 ჩანახი
 ჩინორომა
 ქათმის სუფი
 თხის ყველი
 მწვანე
 /წითელი/ ღობიო
 წითელი ხიზილალა
 შავი ხიზილალა
 უაღკოპოლო სახმელი
 ერთი ფინჯანი
 შავი ყავა
 რძიანი ყავა
 ერთი ჭიქა
 მწვანე ჩაი
 ახალი მწვანელი
 ახალი პომიდორი
 შემწვარი წიწილა
 მომწოდეთ,
 გეთაყვა
 ყინულით
 უყინულოდ

სოქიქ ოქი
 კაგხასაქიქ
 ჯქნე ზა რ
 ჯნეკქიქქნაქ...
 რიქ ჯნქქნაქ,
 ოქიქგანთი სქოქნე
 კიქნე
 ჯნეკარქოქ!
 მარქიქმარქ წანა
 ძაქიქან გენქიქქიქ
 კანამოქ!
 მს კონიას რა ქსქან
 მს ქსქან ჯნს
 საოქნეკქნე
 რიქ მქიქნა წანა
 მქიქნა ჯნქიქქნე

ბოქიქიქ ჯოქიქ
 ჯაღქამა
 ჯოქიქ ჯაღაქიქ
 რათქიქიქ ჯაღაქიქ
 ღოქიქ მქქიქ
 რიქრაღი
 ჯარქო
 ჯანაქიქ
 ჯიქიქიქმა
 რაქმაქიქ სოქიქ
 რქიქიქ იქქიქ
 მქქანს
 /ბქქიქ/ ლიქიქ
 ბქქიქიქ ჯიქიქიქ
 ჯაქიქ ჯიქიქიქ
 ნოქიქიქიქიქ სასქიქიქ
 ღოქიქიქიქიქ
 ჯაქიქ ააქიქ
 რქიქიქიქ ააქიქ
 ღოქიქიქიქ
 მქქანს ჯაქიქ
 აქიქიქიქ მქქანსიქიქ
 აქიქიქიქიქიქიქიქ
 ჯნმქქიქიქიქიქიქ
 მონაბოქნე,
 კენაქიქ...
 აქიქიქიქ
 ნოქიქიქიქიქ

კარიბი /საქითას/	წითელი /თეთრი/	ბიჭელი /ბებრი/
სეფანის გინი	სუფრის ღვინო	სილქისი ექინი
ჯი /სიხაჯი/	მშრალი /ნახევრად-	მჯრალი /ნახახეკრად-
ჯამაყანი	მშრალი/ შამპანური	მჯრალი ჯამაყანი
ამენი ხინ ჯად ღი	ყველაფერი კარგი იყო	ექლქაქინი კარგი ღი
ლად /ქათ/	კარგი /ცუდი/	ქარგი /გინი/
საყასარკონ	მომხახურება	მინასახორება
ნიჩი ღვინ	მეტი არაფერი	მნთი არაქინი
ჯაჯიქი, ხეხ კარხი ღ	ანგარიში, თუ შეიძლება	ანგარიქი ღი ღვინ
სთაგენ ღ, ხინი	მიიღეთ, გეოგეგა,	მიჩიღე, გეგაქა,
ჯაქსაქანი	სომხური /ფრანგული,	სომხური /ქირანგული,
/ქირანსიქანი,		
ქრანგაქანი, მისაქანი/	ქართული, რუსული/	ქარბიქი, რილსიქი/
ქხრასიორენი	კერძები	ქხრბენი

ჩანაგანი

ადგაქინ	ეროგული	ქრიქნიქი
აქი	სკამი	სქანი
აქ	მარილი	მარიქი
აქანანი	ხამარილე	სამარიქი
აქგანი	მხალი	მჩაქი
ამბენიქი	ხელსახოცი	ქხლსახოცი
საქსთაბ	შეზღუდილი	ჯხრიქი
საქიქი	შაქი	ჯაქი
საქი	სუფი	სილქი
სრანას	ბულიონი	ბილქინი
სქი	თეფში	ბიქი
ჩაქა	ჭიქა	ბიქა
განანი მჩი	ბატკინის ხორცი	ბათქინი ხორცი
გაქა	თახი, ფილა	ბათი /ქიქა/
გქა	კოჭი	კიქი
გქი	ფანი	ქიქი
გქი	ღვინო	ქიქი
განას	დანა	ქანა
ხრქი	ქეჭი	ბიქი
ხქა	შემწვარი	ჯმბქარი
ღანას	ხინა	სიქა
მანი	ღო	ქი
მანასი	ღოს შექამადი	ქი ღვინი
მქასენი	არაქანი	არაქანი
მქი	ჩაი	ქი
ჩქანი	კალმახი	ქალმაქი
ლქი	ენა	ქნა

Միս	ხორცი	խորცი
Մոխրաման	საფერფლე	საყინედი
Մրգահյութ	ხილის წვენი	խիլիս ბჷნნი
Յուղակի	ქონიანი	քონიანი
Նրբերշիկ	სოსისი	სოსისი
Շաքար	შაქარი	շაքარი
Շիշ	ბოთლი	ბოթლი
Շոգեխաշած	მოშუშული	მოշուշი
Ոչխարի միս	ცხვრის ხორცი	ցխրիս խորցի
Ոստրե	ნამანწკა	խամանժկա
Որսամիս	ნანადირვე	մանադիրեվի
Պաղպաղակ	ნაყინი	ნაդինი
Պանիր	ყველი	Ավելի
Պատառաքաղ	ჩანგალი	չանգալի
Պատրաստ է	მზად არის	մզադ արիս
Ջուր	წყალი	ծԱալի
Սալաթ	სალათი	սալաթი
Սեղան	მაგიდა	մագիդա
Սննդամթերք	საკვები პროდუქტები	սակվերի պროդուქტերი
Սուկի	სუკი	սուկი
Սուրճ	ყავა	Աալա
Տավարի միս	ძროხის ხორცი	ծրոխիս խորցի
Տաք	თბილი	թբիլի
Քաղցր	ტკბილი	տկբիլի

ԽԱՆՈՒԹՈՒՄ

მაღაზიაში

Առևտրի կենտրոն	სავაჭრო ცენტრი	սավաճրո ցենտրի
Որտեղից՝ կարող եմ գնել...	სად შემიძლია ვიყიდო...?	սադ շենիժլիա վիԱիդո?
Ի՞նչ եք ուզում գնել	რა გსურთ იყიდოთ?	րա գսուրթ իԱիդոթ?
Սա ի՞նչ արժի...	რა ღირს ეს?	რა ღირს ეს?
Մուծե՛ք դրամարկում	გადაიხადეთ სალაროში	գադախիխադեթ սալարոշի
Որտե՞ղ է դրա- մարկող /վաճառողը/ Ե՞րբ է բացվում /փակվում/ Կանխիկ դրամ Թանկ /էժան/ է Ուզում եմ փորձել Յո՛ւյց տվե՛ք, խնդրեմ...	სად არის სალარო/გამყიდველი/ როდის იღება /იკეტება/? ნაღდი ფული ძვირია /იაფია/ მინდა მოვიწოდო მაჩვენეთ, გეთაყვა... მომეცით...	საդ արიս საլարო /გამაჩიქელქ/? როդის იბეა /იკენტეა/? ნაդღი ყილი ბվիրია /რავიხა/ միწդა მოվիզონი մաչվենեթ, գեթაԱվა... მონეგი...

Ես ուզում եմ զնել
Պատրաստի հագուստ
Կանացի ներքնագգեստ
Տղամարդու /Կա-
նացի/ հագուստ
Մանկական
խաղալիքներ
Մեր խանութում ինքնա-
սպասարկում է
Բարով մաշես

მე მინდა ვიყიდო
მზა ტანსაცმელი
ქალის საცვლები
მამაკაცის/ქალ-
ის/ ტანსაცმელი
ბავშვის სათამაშოები

ჩვენთან თვით-
მომსახურებაა
მშვიდობაში

մե մինդա վիհիդո
մզա տանսացմելի
քալիս սացվլերի
մամակացիս /քալիս/
տանսացմելի
բավշվիս
սաթանաշոերի
չվներան թվիթ-
մոմսախուրերբաա
մշվիդորաշի

Բառացանկ

Այլուր
Ակնոց
Անձրեամոց
Ապրանք
Առևտուր
Արևածաղկի ձեթ
Բաժին
Բաճկոն
Բաց է
Գարեջուր
Գլխարկ
Գնել
Գնորդ
Գոտի
Գուլպա
Դրամ
Դրամարկդ
Դուր գալ
Չիթապտղի ձեթ
Ջուգագուլպա
Ընդմիջում
Ընտրել
Ընտրություն
Թթվասեր
Թխվածքարվիթ
Խանութ
-արդյունաբե-
րական ապրանքների
-կոմիսիոն
-հնագրավաճառի
-հրուշակեղենի

ფქვილი
სათფალე
საწეობარი ქოლგა
საქონელი
ვაჭრობა
მწესუმწირის ზეთი
განყოფილება
ქურთუკი /კურტაკი/
ლიაბ
ლუდი
ქუდი
ყიდვა
მყიდველი
ქაშარი
წინდა
ფული
ხალარო
მოწონება
ზეითუნის ზეთი
კოლგოტი
შესვენება
არჩევა
ამორჩევა
არაჟანი
ნამცნვარი
მაღაზია
სამრეწველო
საქონლის
საკომისიო
ბუკინისტური
საკონდიტრო

փքվիլի
 սաթվալե
 սածվիմարի քուզա
 սաքոնելի
 վաճորոքա
 մզեսուսգիրիս գեթի
 գամԱոփիլեքա
 քուրթուկի /կուրտակի/
 դիաա
 լուդի
 քուդի
 Աիդվա
 մԱիդվելի
 քամարի
 ծինդա
 փուլի
 սալարո
 մոծոմեքա
 գեիթունիս գեթի
 կուզոտի
 շեսվեմեքա
 արչեվա
 ամորչեվա
 արաժանի
 մամջիսվարի
 մադազիս
 սամրեծվելո
 սաքոնլիս
 սակոմիսիո
 բուկիմիստուրի
 սակոնդիտրո

ფას ზ
 ფიქსაა
 ფეხიქი
 ზუიღ

ღაკეტოლია
 ჰალსტუნი
 ფუნჯულა
 ჰასტა

რასტეტიქა
 ჩალსთიქა
 ქილნჯილ
 ყასთა

ზიქაფიზი ბაზარში

შაბკად ჯილ
 ზნჯ არბი ბმბილიღ
 ლიბი ჰადარ ირამ
 ილიღ ხმ მსკ ლღ
 ლილიღ
 გმბი აზ
 /ანსიღ/
 რარბ
 /გარბ/ გმბი
 მზბარბ (აყრანგ) გმბი
 მარბარბ (აყრანგ) გმბი
 რამბიღიღიღიღ ზ
 ზაღიღ ჰარბ

ღანჯრული ბაზარი
 რა ღირს ზაზამბო?
 ღირს ათასი ღრამი
 მინღა ჯრთი
 კილოგრამი ნიგოზი
 ფასების ზრღა
 /ღაცემა/
 მაღალი
 /ღაბალი/ ფასები
 საბიოუმო ფასები
 საცალო ფასი
 ეგ უსინდისობაა
 წონაში მატყუება

რასტეტიქი რადარბი
 რა იქრს სადამბო?
 იქრს აჰასი ირამი
 მინღა ღრბი ლი-
 ლიღრამი მჩიღიღ
 ქასმბიღ გრღა
 /რამგმამ/
 მარღაღი
 /რარღაღ/ ქასმბი
 საბიოუმო ქასმბი
 საგაღი ქასი
 ზღ იუსინიღიღრამ
 ბონაღი მარბიღრამ

რამგამს

ღმანოღი
 ლრბარბიღ
 რამგარბიღ
 რიღმბ
 გარბი
 იღიღ
 ზღიღ
 ზბამ
 მამს
 ლილიღ
 მარბიღ
 ლამაზიღ
 ლიღმბ
 ზამმბ
 მარღამიღ
 მბიღი
 ლიღ
 ზამამს
 ზილ

ბიღნა
 მზესუმზირა
 ბოსტნული
 ბრინჯი
 ქერი
 გოგრა
 ჭინჭარი
 იაფი
 ძვირი
 კაკალი
 ტარზუნა
 მწვანელი
 წიწმბატი
 ქინძი
 მზრანში
 ნიანური
 ნუში
 წაბლი
 ბაზარი

აქრმამ
 მგმამღიღ
 რიღმბიღ
 რიღმბი
 გიღრამ
 ბინმბიღ
 ჩაღი
 ბღიღი
 ლაღაღი
 მარბიღ
 მბღამბიღ
 ბიღმბი
 ბიღმბი
 მბიღი
 მბიღი
 ბარბი
 რადარბი

ილი	ბარდა	բարդա
ნაყ	ოსპი	օսպի
ჟამიჯ	ქიშმიში	քիշմիշի
ჟირ	ჩირი	չիրի
ჩხან	რეჰანი	րեհანი
სამიჰ	კაშა	կամա
სერკსი	კომში	կոմში
სისხნი	სისხნი /მუნუდო/	սիսիրի /մուխուდი/
მორენ	ხორბალი	խորբალი

ՎԱՐՍԱՎԻՐԱՆՑՈՒՄ საპაროკმანეროში

Ինչքա՞ն պիտի սպասեմ Ընդամենը տասը րոպե ուզում եմ մազերս կտրել գլուխս լվանալ մազերս ներկել մողայիկ սանրվածք Շատ չկարճացնեք Շատ լավ է, շնորհակալությամբ	რამდენ ხანს მომინდება მოცდა? სულ ათი წუთი თმა მინდა შევიჭრა მინდა თაგი დაგვიბანო თმის შეღებვა მსურს მოღური ვარცხნილობა ძალიან არ დამიმოკლოთ! ძალიან კარგია, გმადლობთ!	րամդեն խանս մոմիխդերա մոցդա? սուլ աթի ժուքի թմա միմդա շեվիճրա միմդա թավի դավիբանո թմիս շեղեբվա մսուրս մողուրի վարցխնիլդա ձալխան ար դամիմոկլոթ! ձալխան կարգիա, գմադլոթթ!

Բառացանկ

Այտամորուս	ბაკენბარდი	բակենբարդի
Ածելի	სამართებელი	սამარթებელი
Բեղ	ულვაში	ուլվաշի
Դիմակ	ნილაბი	ნილաბი
Դիմაփიռ	პუდრი	պուդრი
Եղունգներ	ფრწილები	փրչխիլների
Խուզել	თმის გაკრეჭა	թմիս գակրենա
Կտրում	გაკრეჭა	գակրենա
Հարդարում	თმის ვარცხნილობა	թմիս վարցխնիլդա
Մատնահարդարում	მანიკური	մանիկիուրի
Մերսում	მასაჟი	մասաժի
Մորուք	წვერი	ժվերի
Մուգ	მუქი	մուքի
Ներկ	საღებავი	սաղեբավի
Նրբունելի	ბინცელი	պինցետի
Շիկահեր	ქვერთმიანი	քերաթմիանի

Շրթներիկ	ձոմաճա	պոմադա
Սանր	նագարճեղլո	սավարցիսելի
Սանրվաճք	ճագարճեղլո	դավարցիսելիորա
Սանրել	տմոս ցարճեղ	թմիս վարցիսնա
Սափրվել	Մջերոս քարսցա	ժվերիս պարսվա
Վարդագույն	ցարճեղլո	վարդիսիսերի
Վարսավիր	քարոքմաքերո	պարիկնախերի
Վարսավիրանոց	նաքարոքմաքերո	սապարիկնախերո
Քսուք	քրեմի	կրեմի
Քունք	նաքեղլո	սափեքքելի
Օճանելիք	նքնաթ	սունամի
Օճառ	նաթոն	սապոնի
Օճառահեղուկ	Մաքքեղ	շամպունի

ՓՈՍՏԱՅԻՆ ԾԱՌԱՅՈՒԹՅՈՒՆ. ԴԵՌԱԽՈՍ

նաքոստո մոմնաքեղա: Եղլոքոն

Կարելի՞ է խոսել ...	Մեղլոքա Լաքարաքո ?	շեղլեքա լապարակի...?
Ո՞վ է խոսում	ցոն Լաքարաքոն?	վին լապարակորա?
Ո՞ւմ եք ուզում	ցոն ցեղաքո?	վին ցեղաքո?
Շնորհավորա- կան բացիկ ունե՞ք	մոնալոքո	միսալոքի բարա- թի գաքք?
Ընդունե՞ք պատվերը	քարաթո ցաքքո?	միղեք դակվեքա
Հեղափոխական	նաքեղլոնո քոնքո	սատելեփոնո քիսոլի
Դուք համարը ճիշտ	տքքոն արաքո-	քքվեք արաքո-
չեք հավաքել	րաք քարոքոնո	րադ ակրիքեք մոնքի
Ուզում եմ ծան- րոց ուղարկել	քաքնաթո	ամանաքիս գաք-
Հեղափոխային	ցաքքեղա մոնքա	գաքնա միղա
կապ կա	նաքեղլոնո	սատելեփոնո
/չկա/	քաքքոն արոն	կաքքի արիս
Ֆաքսով	/ար արոն/	/ար արիս/
Էլեկտրոնա- յին փոստ	քաքքոն	փաքքի
Ծանուցումով	քլեքքոնո	էլեքքոնո
Օգնե՞ք ձևակերպեմ	քոնքա	փոստա
	Մեղլոքոնո	շեղլոքոնքի
	մոմքեղաքո, ցաքքոնո	մոնքեղաքո, գաքքիքոնո
Տվե՛ք մեկ քարո	մոմքոն քոն	մոնքիք էրքի
	քլաքո	քլաքի
Ուզում եմ Մոսկ- վա գանգել	մոնքա մոնքո-	միղա մոնքոքի
Նշե՛ք հետա- դարձ հասցեն	քքո քաքքո	դակքեկո
	ալոնոքոն քքոն	ադիքիքնեք ուկան
	քաքքոնքեղլո	դասաքքոնքելի
	մոնքաքոն	միսամարքի

Հեռախոսը զբաղ-
ված է
Հեռախոսն անջատված է
Պետք է զանգեմ
Այլո, ես եմA
Լսում եմ Ձեզ
Նորից զանգեք
Ձանգեք ավելի ուշ

**Ձեր համարը չի
պատասխանում
Գիծը չի աշխատում
Մի րոպե սպասե՛ք
Լսափողը մի՛ կախեք
(դրեք)**

Իմ հեռախոսի
համարն է...
Ինձ միացրեք ք ...
Պատասխանեք /ինձ
Կարելի՞ է զանգել
Ձեր մոտից
Ո՞վ է խոսում
Ձեզ հետ խոսում է...

պարոն (տիկին,
 պրոֆեսոր)
 լսափողի մոտ խնդրեք...
 պարոն (տիկին)
 Հայտնե՞ք, որ զանգել
 է...
 Ես կզանգեմ ավելի ուշ

**Գրե՛ք իմ հեռախոսի
համարը
Ստացե՛ք, խնդրեմ,
իմ այցեքարտը**

**Քաղաքային հեռախոս
Ներքին հեռախոս
Ծառայողական
հեռախոս
Տան հեռախոս
Խոսափողը վերցնել
Խոսափողը դնել
(կախել)**

**ტელეფონი დაკა-
ვებულია
ტელეფონი გამოთრულია
უნდა დავრეკო
ალო, მე ვარ!
გისმენთ!
ხელმეორედ დარეკეთ
დარეკეთ მოგვიანებით!**

**თქვენი ნომერი
არ პასუხობს
ხაზი არ მუშაობს
ერთი წუთი მოიცადეთ!
არ დაკიდოთ ყურმილი!**

ჩემი ტელეფონის
ნომერია
დამაკავშირეთ...
მიპასუხეთ
შეიძლება დავრეკო
თქვენგან?
ვინ ლაპარაკობს?
თქვენ გელაპარაკებთ

**ბატონი (ქალბატონი,
პროფესორი)
ტელეფონთან სთხოვეთ
ბატონ (ქალბატონ)
გადაცით, რომ დარეკა...
მე მოგვიანებით დაგვრეკა...**

ჩაიწერეთ ჩემი ტელეფონის ნომერი
ინებეთ, გეთაყვბა,
ჩემი საფინანსო ბარათი

ქალაქის ტელეფონი
შიდა ტელეფონი
სამსახურის ტელეფონი

სახლის ტელეფონი
ყუმილის აღება
ყუმილის დადება
(დაკიდება)

տեղեկոսնի դակա-
վերուլիա
տեղեկոսնի գամորթուլիա
ունդա դավրեկո
ալո, մե վար!
գիսմենթ!
խելմնորեդ դարեկեթ
դարեկեթ
մոգվիաներիթ!
թքվենի մոսերի
ար պասուլտորս
խազի ար մոշաորս
էթի ծուրի մոիցադեթ!
ար դակիդոթ Բուրմիլի!

չենի տեղեկոսնիս
նոմերիա
դամակավշիոթ
միպասուխեթ
շեիծերա դավրեկո
թքվենգան?
վին լապարակոթ?
թքվեն

բառունի (քալբատունի,
պրոփեսորի)
տեղեփոխան սթուպե
բատուն (քալբատուն)
գաղաեցիք, թոմ դա-
րեկա...
մե մոզվիաներիք դավ-
րեկավ...

չափօժերն չենի տեղե-
փոմնիս նոմերի
իմերեթ, գեթապա,
չենի սավիզիտո բարա-
թի
քալաքիս տեղեփոմի
շիդա տեղեփոմի
սամսախուրիս
տեղեփոմի
սախլիս տեղեփոմի
Աումիլիս աղերա
Աումիլիս դադերա
(դակիդերա)

Հեռախոս
բջջային
կոճակներով
շարժական

ტელეფონი
ფიჭური
კნობებიანი
მოძრავე (მობილური)

տելեփոնի
փիճուրի
կնոպերիանի
մոծրակի (մոբիլուրի)

Բառացանկ

Անդորրագիր
Ավիափոստ
Արագ
Բացիկ
Գիծ
Թվատախտակ
Ժամկետ
Լսափող
Խոսակցություն
Խցիկ
Ծանրոց
Ծրար
Կմիք
Հասցեատեր
Հեռագիր
Հեռագրատուն
Հեռախոս
բջջային
կոճակներով
շարժական

ქვითარი
ავიაფოსტა
ხასწრაფი
ღია ბარათი
ხაზი
ცოფერბლატი
ვადა
ყურმილი
ლაპარაკი
ჯიხური
ამანათი
კონვერტი
ბეჭედი
ადრესატი
დებეშა
ტელეგრაფი
ტელეფონი
ფიჭური
კნობებიანი
მოძრავე
მობილური
ტელეფონის ნომერი
ტელეგრაფი
საერთაშორისო
საქალაქთაშორისო
წერილი
მარკა
შეკვეთა /დაკვეთა/
შეკვეთით
მიღება
მიმღები
ცნობარი
ფოსტა
საფოსტო ყუთი
მოქალაქე
ფაქსი

քվիթարի
ավիափոստա
սասժրափո
դիա բարաթի
խագի
ցիփերբլատի
կադա
Աուրմիլի
լապարակի
ջիխուրի
ամանաթի
կոնվերտի
բենճի
ադրեսատի
դեպեշա
տելեգրափի
տելեփոնի
փիճուրի
կնոպերիանի
մոծրակի
մոբիլուրի
տելեփոնիս ոմների
տելետախի
սաէթաշուրիսո
սաքալաքթաշուրիսո
ծերիլի
մարկա
շեկվեթա /դակվեթա/
շեկվեթիթ
միդեթա
միմդեթի
ցնոբարի
փոստա
սափոստո Աութի
մոքալաքե
փաքսի

Հեռախոսահամար
Հեռատիպ
Միջազգային
Միջքաղաքային
Նամակ
Նամականիշ
Պատվեր
Պատվերով
Ստանալ
Ստացող
Տեղեկատու
Փոստ
Փոստարկղ
Քաղաքացի
Ֆաքս

სამედიცინო დახმარება

აყათქირელ ნ"რე ღმრთინებ აჟა რეღე ორე ჟამი" ანგამ ნოთხლიც ანაღ ნოთხლიც ხეთო საქანაღაღიგ ხეთო ნაღიგ ხეთო ღმრთი სქოროძას ჟინებ სწმწასკარე (რხეთა) ხმ მე დიეტაზე ვარ აყახყანონ აძკასკან აყახიქადიქონ ღმასქე ანებ ასთანე ხანებ ასთანე აქონებ სქონაქონიქონ სკანდენენებ რეღ ღმრთინებ რხეთა აყახყანებ სხრებ ნმწინე ჟახებ ონთებან ანებ ღმრთიქონი ჟახებ	შეგუგვეთო როდის მივიღო ეს წამალი? დღეში რამდენჯერ? ჭამამდე ჭამის შემდეგ ნასაუზმევს ნასადილევს უწმთზე მადა არა მაქვს ხმ მე დიეტაზე ვარ	~~ზეპილქებო~~ ~~რთიქა მქიქო~~ ~~ეს ბამასქი?~~ ~~რეღეღი რამრენენერ?~~ ~~ბამამრენ~~ ~~ბამასქი ზენიგ~~ ~~მასაოღმნქს~~ ~~მასაოქიქს~~ ~~ოღმნოგ~~ ~~მარჯა არა მარქს~~ ~~მნ რხეთაგნ ქარ~~
სრსებ სთანოგეღ ქანას ქხრებ ქახებ გამღ მნებ	სამედიცინო ღაზღვევა ანაღიზის გაკეთება კბილის ამოღება კბილის დაბლომბვა სისხლღენის შეჩერება წამლის მიღება დიეტის დაცვა მასაჟის გაკეთება წნევის გაწმგვა რენტგენის გადაღება ტემპერატურის გაწმგვა	სამნეჩიგინო რადიქსქა ანასქიქსი გასქებრა კრქიქსი ამოღერა კრქიქსი რასქონქა სქსქიქიქსი ზენერერა ბამსქიქსი მქიქერა რხეთიქსი რადქა მასაძქსი გასქებრა ბმნქსიქსი გადონქა ნმნთებნქსი გარაღერა თმნასქერასთიქსი გადონქა მმსქსი გასქებრა კონქსი ამოჩენქსიქა ბრქიქიქსი ჟსქსქსიქა თსქიქიქსიქსი გარაღერა

წანაგანს

სსწარქიქ სქიქაძე სწმწიქონ სქსასთასქსასქ სმოღქიქონ სთან სთანმნაგასქ სთანმწარქიქ წაძანმწინე წიქონ წიქიქიქ	ოკულისტი ღამწვრობა უძილობა კაბინეტი ჯანმრთელობა კბილი კბილის ტკივილი კბილის ექიმი განყოფილება მკურნალობა მეღდა	ოქიქსიქსი რამბქიქიქ ოღქიქიქ სარქმწიქიქ ღანმრქსქიქ კრქიქ კრქიქსი თსქიქიქიქ კრქიქსი ჟქიქიქ განმოქიქიქ მსქიქონასქიქიქ მნქიქ

Գլխապտույտ	თავბრუსევა	թավերուսկակ
Գլխացավ	თავის ტკივილი	թაქის თსქիქი
Դեղ	მედიკამენტი	მედიკამენტი
Դեղագիր	ფარმაცევტი	ქარმացენტის
Դեղահար	აბი	არქ
Դեղավաճառ	აფთიაქარი	აქթიადარი
Դեղատոմս	რეცეპტი	რეცეպტი
Դեղատուն	აფთიაქი	აქթიადი
Դեղորայք	წამალი	ტამალი
Ջարկերակ	მაჯისცემა	მაჯისცენა
Թունավորում	მოწამვლა	მითამվა
Կարճատես	ანლომხედველი	ახიլունქեդქე
Կարճատեսություն	ანლომხედველობა	ახილუნქეդქეორა
Կոտրվածք	მოტეხილობა	მოთեხილორა
Հազ	ხველება	ქსქენრა
Հանգստացնող	გამაყუჩებელი	գամաԱուչենքի
Հարբուխ	ხურდო	սուրդო
Հեռատես	შორხმხედველი	շორսմქեդქე
Հեռատեսություն	შორხმხედველობა	շორսմქեդქეორა
Հիվանդ	ავადყოფი	ավადդԱուქի
Հիվանդանոց	საავადყოფო	საავადდԱუიო
Հիվանդություն	ავადყოფობა	ավადდԱუიორა
Հող	სახსარი	სახსარი
Հողաբորբ	ართრიტი	არթრითი
Ծնշում	წნევა	ტენქა
բարձր	მაღალი	მაღალი
ցածր	დაბალი	դարალი
Մանկաբույժ	პედიატრი	պեդիատրի
Մեզ	შარდი	շարդի
Մրսատություն	გაცივება	գացիքենա
Նյարդաբույժ	ნერვოპათოლოგი	ներվոպաթոլոգի
Նոպա	შეტევა	շետենա
Շնչառություն	სუნთქვა	սունթքա
Ողողում	გამოვლება	գամովլենա
Պատվաստում	აცრა	ացրա
Ջերմություն...	ხიცნე...	սիցխեն...
բարձր	მაღალი	მაღალი
ցածր	დაბალი	դարალი
Սնունդ	კვება	կվենա
Ստամոքս	კუჭი	կուճի
Ստամոքսաբորբ	გასტრიტი	գաստրիտի
Ստամոքսի այրոց	კუჭის წვა	կուճիս ծվա
Սրտաբան	კარდიოლოგი	կարդիոլոգի
Սրտխառնոց	გულისრევა	գուլիսրենվա
Վերք...	ჭრილობა...	ճրիլորա...

բաց
փակ
փիրաբույժ
փիրակապ
փիրահատություն
վնասվածք
ճնշչափ
Ցավ
Ցավագրկող
Ուշագնացություն
Ուռուցք
Ուռուցքաբան
Օգնություն

ღია
დახურული
ქიურუგი
შენგევა
თპერაცია
ტრაგემა
წნევის საზომი აპარატი
ტკივილი
ტკივილის გაზაყუნებელი
გულის წასვლა
სიმსივნე
ონკოლოგი
დახმარება

դիւ
դախտւորուլի
քիորուրգի
շեխսկեկա
օպերացիա
տրավմա
ծնեկիս սագոմի ապարատի
տկիվիլի
տկիվիլիս գամաԱուչեբեկի
գուլիս ծասվա
սիմսիվմե
օմկուոգի
դախմարեբա

ԺԱՄԱՆՑ

დროის გატარება

Ի՞նչ եք անում ազատ
 ժամանակ
 Ինչո՞վ եք հրապուրված
 ես սիրում եմ...
 Ճանփորդել
 որս անել
 Ե՞րբ է սկսվում
 որսաշրջանը
 Երեկոյան ի՞նչ
 ծրագրեր ունեք
 Այսօր ազա՞տ եք
 Քեզ դո՞ւր է գալիս
 Ո՞վ է սցենարիստը
 Թանգարանն աշ-
 խատում է ամեն օր
 Ո՞ւր եք ուզում գնալ
 Ուզում եմ համերգ
 /կինո/ գնալ
 Ազատ ժամանակ...
 գիրք եմ կարդում
 հեռուստա-
 ցույց եմ դիտում
 որսի եմ գնում
 Ֆիլմը սկսվում է
 ժամը 18-ին
 Այսօրվա համար
 տոնն ունե՞ք

როგორ ატარებთ
თავისუფალ დროს?
რით ხართ გატაცებული?
მე მიყვარს...
მოგზაურობა
ნადირობა
ნოდის იწყება
ნადირობის სეზონი?
რა გეგმები გაქვთ
საღამოსათვის?
დღეს თავისუფალი ხართ?
შენ მოგწონს?
ვინ არის სცენარისტი?
მუზეუმი ყოველ
დღე მუშაობს
სად ისურვებ წასვლას?
მინდა კონკრეტზე
/კინოში/ წავიდე
თავისუფალ დროს
წიგნს ვკითხულობ
ტელევიზორს
ვუყურებ
სანადიროდ მივდივარ
ფილმი იწყება
თერაპიკტ საათზე
გაქვთ დღესათვის
ბილეთი?

թողորդ ատարեբք
 թավխուփալ դրոս?
 լիթ խարթ գատացերուլի?
 մե միԱվարս...
 մոզգաուրորբա
 մադիրորբա
 թողիս իծԱերա
 մադիրորբիս սեզոմի?
 ռա գեզմեբի գաքվթ
 սաղամոսաթվիս?
 դղես թավխուփալի խարթ?
 շեն մոզոմն?
 վիմ արիս սցենարիստի?
 մուզեռումի Աովել
 դղե մուշաորս
 սադ իսուրվեբք ծասվլաս?
 միմդա կոմեցերտզե
 /կիմոշի/ ծավիդե
 թավխուփալ դրոս
 ծիզմս վկիթխուլոր
 տելեվիզորս
 վուԱուրեբ
 սամադիրորդ միվդիվար
 փիլմի իծԱերա
 թվորանտ սաաթե
 գաքվթ դղեիսաթվիս
 բիլեբի?

Կինոդերասան	კინოშპანიობი	կինոմასაխიორი
Կինոթատրոն	კინოთეატრი	კინოթეატრი
Կինոնկար	კინოფილმი	კინოփილმი
Համերգ	კონცერტი	კონცერტი
Հանդերձարան	გარდერობი	გარდერობი
Հանդիսատես	მაყურებელი	მაჟორებელი
Հասարակաց տուն	სართისკაპო	სართისკაპო
Հավաքածու	კოლექცია	კოლექცია
Հեռուստას	დურბინდი	დურბინდი
Հեռուստացույց	ტელევიზორი	ტელევიზორი
Հետաքրքիր	საინტერესო	საინტერესო
Հերթ	რიგი /ჯერი/	რიგი /ჯერი/
Հյուր	სტუმარი	სტუმარი
Հսկիչ	კონტროლიორი	კონტროლიორი
Զկնորսություն	თევზაობა	թევჯაობა
Մանրանկարիչ	მინიატიურისტი	მინიატიურისტი
Մենախոսություն	მონოლოგი	მონոլոգի
Մեներգ	არია	արիա
Մեներգիչ	სოლისტი	სოლისტი
Սրցախաղ	მატჩი	მატჩი
Նշանավոր	ცნობილი	ცნობილი
Ներկայացում	წარმოდგენა	წარმოდგენა
Որս	ნადირობა	ნადირობა
Որսորդ	მონადირე	მონადირე
Պար	ცეკვა	ცეკვა
Պարող	მოცეკვავე	მოცეკვავე
Զրանկար	აკვარელი	აკვარელი
Զուբակ	ვითლინო	վիտլինո
Վարագույրներ	კულისები	կուլիսների
Ցուցահանդես	გამოფენა	գամփենա
Օթյակ	ლოჯა	լոժա

**ԹԱՏԱՐԱՆՆԵՐ. ՊԱՏԿԵՐԱՍՐԱՆՆԵՐ.
ՑՈՒՑԱՎԱՆԴԵՍՆԵՐ**

ԹՅՆԵՍԵՐ: ԳԱԼԵՐԵՅԵՐ: ԳԱՄՈՓԵՆԵՐ:

Ի՞նչ թանգարաններ կան Երևանում ես ուզում եմ դիտել ...	რა მუზეუმები არის ერევანში? მე მინდა დაგათვა- ლიერო...	რა მოცენოմენი არის Էրեվანში? მე მინდა դავაძალაქენი...
պետական պատկերասրահը ժամանակակից արվեստի	სახელმწიფო სამხატვრო გალერეა თანამედროვე ხელოვნების	სახელმწიფო სამხატვრო გალერეა թანამედროვე ხელოვნების

 թանձարանը պատմության թանձարանը քաղաքի պատմության թանձարանը Էրեբունու թանձարանը մանկական պատկերասրահը կերպարվեստի թանձարանը Մենք ուզում ենք այցելել... գրականության և արվեստի թանձարան Մատենադարան Հովհաննես Թումանյանի տուն-թանձարան Ավետիք Իսահակյանի տուն-թանձարան ՆղիշեՉարենցի տուն-թանձարան Դերենիկ Դերմիրճյանի տուն-թանձարան «Կասկադ» կենտրոնը Ժամը քանիսի՞ն են բացվում /փակվում/ թանձարանները Թանձարանները ամեն օր բա՞ց են Ի՞նչ արժի մուտքի տոմսը Ներեցե՞ք, լուսանկարել կարելի՞ է Ինձ դուր է գալիս այս... աշխատանքը նկարը կոմպոզիցիան գործելնը ցուցադրանմուշը քանդակը 	 մշեշեմի օկտորիօս մշեշեմի ժալաժիօս օկտորիօս մշեշեմի երեքշեմիօս մշեշեմի Նաբաջեջո Գալեդրեա Նախջիօի Նելոցեքեօս մշեշեմի հջե՞ն Գոնեճա Գեջեջոտ... Լուրդերաթրուօս ճա Նելոցեքեօս մշեշեմի Մալեճաճարան Օգոնե՞ս թումանյանի Նախ-մշեշեմի Աջեթի՞ օնաճոնի Նախ-մշեշեմի Ելիշե Դարենցի Նախ-մշեշեմի Դերենիկ Դերմիրճյանի Նախ-մշեշեմի Ենտրոս «Կասկադ» Դոմե՛կ Սաաթե՛ն իղեքա /իկետեքա/ մուգեումեքի? մուգեումեքի Աովել դղե՞ն դիաա? Դա դիրս Շեսասլեղելի բիլեթի? մապատիեք, փոտոգրափիրեքա շեիճեքա? մե մոմթոնս էս... նաշեշեջարի Նուրաթի կոմպոզիցիա գորեղեմի էքսպոնատի քանդակեքա

կերպարվեստ	ხელოვნება	խելოცნება
სათიორმირთ	ნატოუმორტი	მათიორმირთი
სკარ	ნახატი	ნაჩასათი
სკანაპირ	გამოქენილი	გამიქენილი
სკარნერი	ნახატების რეპროდუქცია	ნაჩასათების
მეყოილისცხა		რეყოილისცხა
ოანნი	პანო	ყანო
სერკაყმას	პალიტრა	ყაქითრა
ოათსერასრახ	სურათების გაღერვა	სორაქების გაღერვა
ოქასათ	პლაკატი	ყლასათი
მანასკარ	პეიზაჟი	ყეჩიდაძი
ირაყაჰთიქონ	რეალიზმი	რეაქიძი
ირაყაჰთ	რეალისტი	რეაქისთი
მეყოილისცხა	რეპროდუქცია	რეყოილისცხა
ქერასანგმი	რესტავრატორი	რესთაქრათორი
სრახ (საქონ)	სალონი	საქონი
სიორმესქი	სიურრეალიზმი	სიორრესქი
სიორმესქის	სიურრეალისტი	სიორრესქის
მიცგაღი	გამოფენა	გამიქენა
მიღვიყ	მეგზური	მეგვიური
მანოას	ქანდაკება	ქანოასება

ფიქრი. აქსაფი. ჰასაფი

წიგნები: ჟურნალები: კომპიუტერი

მირთქი ღირსანოქი	სად არის	საღ არის
მი იყ თქვე, ქმირთ,	წიგნების მალაზია?	ბიგნების მალაზია?
მეს კარსიქი...	მანვენთ, გეთაყვა,	მანქენთ, გენაქა,
აქი გირქი	თუ შეიძლება...	თუ ჰეიქება...
აქი ანსაგირქი	ეს წიგნი	ეს ბიგნი
მესანქი მართნქი	ეს ჟურნალი	ეს ბიურნალი
მესანქის აქონქი	ერეგნის რუკა	ერეგნის რიქა
მეს მესანქის აქონქი	სურათების ალბომი	სორაქების აქონქი
მეს მესანქის აქონქი	მე მაინტერესებს...	მე მანინტერესებს...
მეს მესანქის აქონქი	სომეხი კლასიკოსების	სონქი კლასიკოსების
მეს მესანქის აქონქი	ნაწარმოებები	ნაწარმოებები
მეს მესანქის აქონქი	თანამედროვე	თანამედროვე
მეს მესანქის აქონქი	სომხური პროზა	სონქური ჰროზა
მეს მესანქის აქონქი	სომხური ენის	სონქური ენის
მეს მესანქის აქონქი	თვითმასწავლებელი	თვითმასწავლებელი
მეს მესანქის აქონქი	მე მჭირდება	მე მჭირდება
მეს მესანქის აქონქი	სომხურ-ქართული	სონქურ-ქართული
მეს მესანქის აქონქი	ლექსიკონი	ლექსიკონი

վրացերեն-հայերեն
բառարան
հայերեն-վրացերեն
գրուցարան
վրացերեն-հայերեն
գրուցարան
հայերեն-ռուսերեն
բառարան
հայոց լեզվի
դարձվածաբանական
բառարան
հայոց լեզվի
բացատրական
բառարան
հայոց լեզվի
ուղղագրական
բառարան
Դուք ունե՞ք գրքեր...

վրաց լեզվով
պարսից լեզվով
խապաներեն
ռուսաց լեզվով
Ի՞նչ արժե
Մորճանության
ամսագիրը
Դուք ի՞նչ եք սիրում
կարդալ
արկածայի՞ն,
կենսագրակա՞ն
վեպերի դ
Թարմ թերթեր ունե՞ք

Ո՛վ է խմբագիրը
Պաշտոնական
/ընդդիմադիր/
թերթեր
Թերթ-ամսագրերի
բաժանորդագրություն
Թերթերի կրպակը
Առաջ /կիսկ/ ը
Սաչցնորդող հոդված
Հատուկ թղթակից B

Թարմ լուրեր

ქართულ-სომხური
 ლექსიკონი
 სომხურ-ქართული
 სასაუბრო
 ქართულ-სომხური
 სასაუბრო
 სომხურ-რუსული
 ლექსიკონი
 სომხური ენის
 ფრაზეოლოგიური
 ლექსიკონი
 სომხური ენის
 განმარტებითი
 ლექსიკონი
 სომხური ენის
 ორთოგრაფიული
 ლექსიკონი
 თქვენ გაქვთ წიგნები?...

ქართულ ენაზე
სპარსულ ენაზე
ესპანურად
რუსულ ენაზე
რა ღირს მოდების

ჟურნალი?
რისი კითხვა გიყვართ?

**სათაგადასაფლო,
ბიოგრაფიული
რომანები?
ახალი გაზეთები გაქვთ?**

გან არის რედაქტორი?
ოფიციალური
/თბილისიდან/
გაზეთები
ჟურნალი-გაზეთების
გამოცემა
გაზეთების კიოსკი
ღიაა /დაკეტილია/
მოწინავე სტატია
სპეციალური
კორესპონდენტი
ცხელ-ცხელი ამბები

քարթուլ-սոմխուրի
լեքսիկոնի
սոմխուր-քարթուլի
սասաուերո
քարթուլ-սոմխուրի
սասաուերո
սոմխուր-ռուսուլի
լեքսիկոնի
սոմխուրի էնիս
փրագեոլոգիուրի
լեքսիկոնի
սոմխուրի էնիս
գանձարտեբիթի
լեքսիկոնի
սոմխուրի էնիս
օրթոգրափիուլի
լեքսիկոնի
թքլեն գաքլթ
ծիգենբի?...
քարթուլ էնագե
սպարսուլ էնագե
նպամուրաթ
րուսուլ էնագե
րա դիրս մոդեբիս

Ժուրնալի ?
 րիսի կիթխվա գիA
 վարթ?
 սաթավզադասավլո,
 բիոգրափի-
 ուլի թոմաների?
 ախալի գազերերի
 գաքվթ?
 վիմ արիս թեղաքտորի?
 օփիցիալուրի /օ-
 պոգիցիուրի/ գա-
 զերերի
 Ժուրնալ-գազերե-
 բիս գամոծերա
 գազերերիս կիոսկի
 դիաա /դակետիլիա/
 մոծիմավե ստատիա
 սպեցիալուրի
 կորեսպոնդենտի
 ցխել-ցխելի ամբերի

Հայտարարություն	განცხადება	գանցիադերա
Հանրամատչելի	პოპულარული	ყოყოლაყოლი
Հարցազրույց	ინტერვიუ	ხინთერქილი
Հեղինակ	ავტორი	აქსოორი
Հեքիათ	ზღაპარი	ღოაყარი
Հրապարակախոս	პუბლიცისტი	ყოქქიფხისთი
Հրապարակախոսություն	პუბლიცისტიკა	ყოქქიფხისთიკა
Հումոր	იუმორი	ხილნორი
Մամուլ	პრესა	ყოქსა
Տորույթ	სიახლე	სიაქლენ
Տորություններ	ახალი ამბები	აქალი ამბები
Պատկերագրող	ილუსტრირებული	ილისთირირეილი
Պատմվածք	მოთხრობა	მოქსორო
Սեղմապնակ	კომპაქტ-დისკი	კոմպակտ-դისკი
Ստեղնաշար	კლავიატურა	კლავიათուրა
Վավերագրական	დოკუმენტური	დოկումենთուրი
Վեպ	რომანი	როմანი
Վերնագիր	სათაური	საქათური
Տպագրամակ	ტირაჟი	თირაძი
Տպարան	სტამბა	სთამბა
Ուղեցույց	მეგზური	მեգգուրի
Քննադատ	კრიტიკოსი	კრითიკოსი
Քննադատություն	კრიტიკა	კრითიկա
Օրինակ	ეგზემპლარი	եգգեմպլարի

ՏԱՐԱԴՐԱՄԻ ՓՈԽԱՆԱԿՈՒՄ

գաղութիս ցադացցլա

Որտե՞ղ է գտնվում փոխանակման մոտակա...	სად მდებარეობს გადაცვლის უახლესი...	სად მდებარეობს გადაცვლის უახლესი...
Կետը ա /բանկը/ Որտե՞ղ կարելի է փոխանակել տարադրամը և Որքա՞ն է փոխարժեքը Կարո՞ղ եք մանրել...	პუნქტი /ბანკი/? სად შეიძლება გაღუტის გადაცვლა?	ყოქქი /ბანკი/? სად ჰეძილება ქალითის გაღაგქლა?
Ե՞րբ է բացվում /փակվում/ փոխանակման կետը Ո՞ր պատուհանին մոտենամ	რაშდენია კურსი? შეგიძლიათ დამისურდაოთ? როდის იღება /იკეტება/ დაცვლის პუნქტი? რომელ ფანჯარასთან მივიდეთ?	რანდენია კორსი? ჰეძიქაჰ ღამიქოროღაო? როღი ხიღერა /ხსენერა/ ღაგქლი ყოქქი? რომელ ქანდარაჰან მიქიღენ?

ყარი⁷ღ ხე ირამღ
/ლარიღ, ზორღინ/ მანრელ

ბნეყბ⁸უ ხე იღლიღ
ღწარელ
ბ⁹ნე იღნეღ ღწარმღლიღ
ღნეღ ირეღ¹⁰ნ ბმ ყაროთღ

ირთბ¹¹ღ ყბთღ ღ
სოთრადღრბმ
იღლიღ ბმ
ხაღბღ ღყბელ
ღნიღ ბმ ღამ-
ბბღ ირამბღ
ბბ ღბღი ღიღნბმ
სამრ ირამ იღნბმ
სამრბე, ბმბღრბმ,
50 იღლარღ
ღრამასღან ღიბბანმღლიღ
სარაღრამბ
ღიბბანმასღლიღ
ღახაღბ¹²ბ ღ
ბ¹³ნე ღიბბარბბბღღ ბე
ღიბბანმასღლიღ...

ამბბრბსღან იღლარღ
ხაღბასღან ირამღ
ზიღსასღან ზორღინ
ღრავასღან ღარბინ
ბღლიღ

შეგბღლიათ ღრამბის
/ღარბის, მანუთბის/
ღანურღდაღბბა?
როგორ გბნღბათ
გადაბნადლოთ?
რა გბბუთ გბყბღღაშბ?
ბე ბბგბბი რამღღბი
მბაროთბბ?

ბელი სად უნღა
მოგბწერო?
მბნღა ანგარბშბის
გახსნა
ნაღღ ფუღლზე
გყბღღუღობ
ბე ეგრო არა მბბგბ
ბურღა ფული მბბგბ
გთბოგო, ღამბბურ-
ღბოთ 50 ღოღარბ
ფუღლბ გბღარბცბგა
გალუტბს ღაცგლა
ბელსაყრეღლია?

რა გურბბოთ ცვლით?...
...

ამერიკული ღოღარბ
სომბური ღრამბ
რუსული რუბლი
ბაროული ლარბ
ეგრო

ზნეღბღღაღ ირამბბ
/ღარბა, მანბბბა/
ღახბოღრასღბრა?
რბღოღ გბბბა
გარახბბარბო?
რა გაღღბ გაახბღღაღბ?
ბბ ღღბბბბ რამბბბბ
მბარბბბბ?
ბბბბ სარ იღბა
მბღბბბბ?
მბბბა ამგარბბბბ
გახბსნა
ნაღღ ღიღღღ
ღახბოღო
ბბ ბბბბ არა მბღღა
ბბოღრა ღიღბბ მბღღა
გბბბბ, ბამბბბბ -
ბბბ 50 იღლარბ
ღიღბბა გარარბბბბა
ღაღბბბბ ბაღღღა
ბბბბბბბბ?

რა ღბბბბბ გღბბ?...
...

ამბბრბსღლი იღლარბ
სომბბბბ ირამბ
რბსბბბ რბბბ
გარბბბ ღარბ
ბბბ

ზამავანს

ბბე იღ ღწარმღ
ზანსღათბბ
ღრამასღან მბაღბბბბ
ამბბრბსღან იღლარ
ბბბბბბბ ღბრა
ბრამასღან ბბაღ
ხაღბასღან ირამ
ხბბბბბბ ზიღბბ
ხბბბბბბ ბრახბ
ზიღსასღან ზორღინ
ღრავასღან ღარბ
იღბრახბნასღან

ყბღღა-გბყბღღა
ბანკბოტი
ფუღლბ ეროთუღღბბ
ამერიკული ღოღარბ
ბურბული ლბრა
სბარსული რბაღი
სომბური ღრამბ
ბნღური რუბბა
ბერბნული ღრამბბ
რუსული რუბლი
ბაროული ლარბ
უკრაბნული

ახბღა-გახბღა
ზანსბბბბ
ღიღბბ ბბბბბბ
ამბბრბსღლი იღლარბ
ბბბბბბ ღბრა
საყარბბბბ ბბაღ
სომბბბბ ბრამბ
ბბბბბ რბაღა
ბბბბბბ ბრახბ
რბსბბბ რბბბ
გარბბბ ღარბ
იღბრახბბბ

ԵՐԿԻՐ. ԱԶԳ. ԱԶԳՈՒԹՅՈՒՆ
ՎԵՅԵԱՆԱ. ԵՐԾ. ԵՐԹՈՇՆԵԹԱ

Բառացանկ

Ազգ	ერო	էրի
Ազգային	ეროვნული	էրովնուլի
Ազգութիւն	ეროვნება	էրովնեբա

[illegible]

Նախարար
Նախարարություն
Զինաստան
Զինացի
Ռուս
Ռուսերեն
Ռուսաստան
Սահման
Սահմանադրություն
Վարչապետ
Վրացագետ
Վրացագիտություն
Վրացական
Վրացերեն
Վրաստան
Վրացի
Տարածք
Տարեթիվ
Տիեզերք
Ուկրաինա
Ուկրաինացի
Փախստական
Օտարերկրացի

პინისტრი
 სამინისტრო
 ჩინეთი
 ჩინელი
 რუსი
 რუსული
 რუსეთი
 საზღვარი
 კონსტიტუცია
 პრეზიდენტი-პინისტრი
 ქართველოლოგი
 ქართველოლოგია
 ქართული
 ქართული ენა
 საქართველო
 ქართველი
 ტერიტორია
 თარიღი
 კოსმოსი
 უკრაინა
 უკრაინელი
 ლტოლვილი
 უცხოელი

մինհաստրի
սամինհաստրո
չինեթի
չինելի
րուսի
րուսուլի
րուսեթի
սազղվարի
կոմստիտուցիա
պրեմիեր-մինհաստրի
քարթվելուոգի
քարթվելուոգիա
քարթուլի
քարթուլի էնա
սաքարթվելո
քարթվելի
տերիտորիա
թարիդի
կոսմոսի
ուկրաինա
ուկրաիմելի
լտուվիլի
ուցխտելի

**საიურს
სპორტი**

Դուք զբաղվո՞ւմ եք
 սպորտով
 ես մարզիկ չեմ,
 բայց շատ եմ
 սիրում սպորտը
 Իսկ ի՞նչ մարզածն եք
 սիրում
 Դուք խաղո՞ւմ եք...
 շախմատ
 /թենիս, ֆուտբոլ,
 բասկետբոլ, գոլֆ.../
 Սպորտի ի՞նչ
 ձևեր են
 մասսայական
 ձեր ներքոմ
 2եր մարզիկներից
 ովքե՞ր են
 ...օլիմպիական

თქვენ სპორტს
მისდევთ?
მე სპორტსმენი არა
ვარ, მაგრამ ძალიან
მიყვარს სპორტი
სპორტის რომელი
სახეობა გყვართ?
ტექნე თამაშობთ?...
ჭადრაკს
/ნოგბურთს, ფეხბურთს,
კალათბურთს, გოლფს.../
სპორტის რომელი
სახეობებია
მასობრივი
თქვენს ქვეყანაში?
თქვენს სპორტსმენე-
ბიდან ვინ არის

թքվեն սպորտս
միտդեմ?
մե սպորտսմենի արա վար,
մագրամ ծալիան
միԱվարս սպորտի
սպորտիս ռոմելի սախեռա
գիԱվարթ?
թքվեն թամաշորթ?...
ճադրակս
/չոգբուրթս, փեխբուրթս,
կալաթբուրթս, գոլփս.../
սպորտիս ռոմելի
սախեռեբիա
մասորրիվի
թքվենս քվեԱամաշի?
թքվենի սպորտսմենե-
բիդան վին արիս

/აჯხარჩი, ხქოიყაქი/

ჯნაქიონნერ
ო^რმ ანონიქ ქ
ბნერ კნნთონნაკან
მარგაჟაჟთერ
ხა კილქი აქვხელ...
მარგაჟამაქიერ
ბნნჩიქი მორ
ჟაჟთერ
ოქქნ^რ ხნ ჟაჟილმ
აქსორ
კქსორქა ჟამარ
თონქნერ ოლნ^რქ
სქლ ქ, ჟნქერნმ,
ჯორს თონმ
ო^რქ ჟაჟქნგ
/ყაროქქნგ/
ჰანქიქიონმ
აქაროქქნგ ოქ-ოქქი
ო^რქ ბქმერ ჟაჟქნგ

ბ^რნჯ ჟაჟქიქ ქ
ჰოქოლთ ო^რმ
ო^რქ ქ მრქაქარერ
ო^რქ ოქლ ჟაქნგ
ო^რქ ბქმჩი
ხერქიყაქიონ ხქ

ყოქიქთ ჟაჟქ ერ

ოლქმბოჟერი
/შსოფლოის,
ვერობის/ ჩეშპიონი?
ვისი სპელობისა
თქვენი ცენტრალური
სტადიონი?
მე შინდა ვეწვიო...
სპორტულ კომპლექსს
წოგბურთის ანაღ
შოქდანს
ვის თამაშობს
დღეს?
დღეისათვის
არის ბილეთები?
შოქეცით, გეოქაქვა,
ოთხი ბილეთი
ვის შოიგო
/წააგო/?
შეხვედრა დამთავრდა
ფრედ
როშეღმა გუნდმა
შოიგო?
რა ანგარიშია?
ვის სპარგებლოდ?
ვის არის შსაჯი?
ვის გეოქანა გოლი?
როშეღი გუნდის
გულშემატკივარი
ხართ?
უნეში თამაში იყო

ოქჩნაქიორქ /მთიქიქიო,

ქქოიყაქ/ ჯნაქიონჩი?
ქჩიქი საქსელქიქი
ბქქნქი გნნთოქაქიორქ
სთაქიქიქი?
მნ მქნქა ქნბქიქი...
საქოროთიქ კიონაქქნსა
ჯოქოქიქიქი აქსაქ
მთქქანს
ქქინ ჰამაჯოქს
ოქქნ?
ოქქიქაქქიქი
არქიქი ბქქნქნქი?
მთქნქიქ, ოქქაქქა,
ოქქიქი ბქქნქი
ქქინ მთიქი
/ბააქი/?
ჯნქაქქიქიქი ოქამქაქქიქი
ქქიქი
ოქმნქქა გოქნქქა მთიქიქი?

ოქ ამგარქიქიქი ?
ქქიქი სპარგებქიქიქი?
ქქინ არქიქი მსაქიქი?
ქქინ ოქიქიქიქი გოქიქი?
ოქმნქიქი გოქნქიქი
გოქლქქნაქიქიქიქიქი ჟაჟიქი?

ოქქნქიქი ჰამაჯიქიქი

ჩაოქაგანს

სქიონქ
სქიქიქი
სქაქიქი
სქაქიქიქიქი
სქიქიქიქიქი
სქიქიქიქიქი
სქიქიქიქი
ჩქნქქამაროქ
ჩქნქქამაროქიქ
გაქაქი
გქქაქიქი

კლუბი
ცნოქი
ლოქქი
ბიქველობა
აქტოქაქი
აქტოქაქიქი
შეღვეი
კოქი
მოქკოქი
თაქი
ცოქქოქი

სქიქი
გქიქიქი
ქქიქიქი
აქიქიქიქიქი
აქიქიქიქი
აქიქიქიქიქი
ჯნქნქი
სქიქიქი
მთიქიქიქი
ჰაქი
გქიქიქიქიქი

საათი: ღრთ

մինա
բատարեա
դիդի իսարի
ծամիս իսարի

Բառացանկ

Ժամ	საათი	սաաթი
Ժամագործ	მესაათე	მნსაააթე
Ժամանակ	დრო	դრო
ամառային	ზაფხულის	զაփխուլիս
ბնեռային	ზამთრის	զამթრის
տեղական	ადგილობრივი	ადგილորրიქი
Ժամացույց	საათი	საააթი
արեգակի	მზის	მզის
գրպանի	უბის /ჯიბის/	ուբის /ջიբის/
զարթուցիչ	მალფიძარა	մաղփիժարա
ծեռքի	მაჯის	մաջիս
մեխանիկական	მექანიკური	მნքանիկուրի
պատի	კედლის	կեդլիս
սեղանի	მაგიდის	մագիդիս
ոսկե	ოქროს	օքროս
Վայրկյան	წამი	ժամի
Բույս	წუთი	ծուփի
Դար	საუკუნე	սաուկունե
Տարի	წელიწადი	ժելիժադի
Ամիս	თვე	թվե
Շաբաթ	კვირა	կվիրա
Օր	დღე	դդե
Այսօր	დღეს	դդես
Առավոտ	დღია	դիլա
Երեկ	გუშინ	գուշին
Տախանցյալ օրը	გუშინწინ	գուշինժին
Վաղը	ხვალ	խվալ
Կեսօր	შუადღე	շուադդե
Կեսօրին	შუადღისას	շուադդիսաս
Երեկո	საღამო	սաղամո
Երեկոյան	საღამოს	սաղամոս
Գիշեր	ღამე	դամե
Կեսգիշեր	შუალამე	շուադամե
Կեսգիշերին	შუალამისას	շուադամիսաս
Շուտով	მალე	մալե
Տախօրոք	წინასწარ	ժինասժար
Տախօրյակին	წინადაღეს	ժինադդես
Ներկայումս	ახლა	ախլա
Անցյալում	წარსულში	ժարսուլշի
Ապագայում	მომავალში	մոմալալշի
Վերջերս	ამ ბოლო დროს	ամ բոլո դրոս
Վաղուց	დიდი ხნის წინ	դիդի խնիս ժին

უმაღლესი განათლება:

սոմխուրի փիլո

ռուսական
բանասիրականում
իրավագիտության
ֆակուլտետում
պատմության
ֆակուլտետում
ժուռնալիստիկայի
ֆակուլտետում
աշխարհագրության
ֆակուլտետում
կիրառական
մաթեմատիկայի
ֆակուլտետում
Ի՞նչ դասընթաց եք
կարդում
ես կարդում եմ...
Նորագույն հայ
գրականության
պատմության
արտասահմանյան
գրականության
պատմության
վրդա հին և նոր
գրականության
պատմության

թարգմանության
տեսության
Հայաստանի
պատմության
դասընթացներ
Մեզ հետաքրքրում են
վերջին տարիների
աշխատությունները...
բանասիրության
բնագավառում
ԹՀԿՍ-ի ոլորտում
Ուսանողները թռակ
ստանո՞ւմ են
Ինչքա՞ն է ուսման
վարձը
Ովքե՞ր են ազատվում
ուսման վարձից

რუსულ ფილოლოგიურზე
 იურიდიულ
 ფაკულტეტზე
 ისტორიულ
 ფაკულტეტზე
 ჟურნალისტიკის
 ფაკულტეტზე
 გეოგრაფიულ
 ფაკულტეტზე
 გამოყენებითი
 მათემატიკის
 ფაკულტეტზე
 რა კურსის ასწავლით?

მე ვკითხულობ...
უახლესი სომხური
ლიტერატურის
ისტორიის
საზღვარგარეთის
ლიტერატურის
ისტორიის
ძველი და ახალი
ქართული
ლიტერატურის
ისტორიის
თარგმანის თეორიის

**სომხეთის ისტორიის
კურსებს**

**ჩვენ გგაინტერესებს
ბოლო წლების
ნაშრომები...
ფილოლოგიის დარგში**

**მედიცინის დარგში
სტუდენტები
სტიპენდიას იღებენ?
რამდენია სწავლების
საფასური?
ვინ თაგისუფლებთ
სწავლების
გადასახადისაგან?**

րուսուլ
 փիլոլոգիուրգե
 իուրիդիուլ
 փակուլտետզե
 իստորիուլ
 փակուլտետզե
 ժուռնալիստիկիս
 փակուլտետզե
 գեոգրափիուլ
 փակուլտետզե
 գամոԱննեբիթի
 մաթեմատիկիս
 փակուլտետզե
 րա կուրսս ասծավլիթ?

մե վկիթխուլոր...
ուախլեսի սոմխուրի
լիտերատուրիս իստորիիս

*սագղվարդարենթիս
լիտերատուրիս իստորիիս*

*ծվելի դա ախալի
քարթուլի լիտերատուրիս
խստորիիս*

թարգմանիս թեորիիս

*սոմխեթիս իստորիիս
կուրսերս*

Հվեն գվահնտերեսերս
բոլո ծլերիս
նաշրոմների...
փիլոլոգիիս դարգշի

մեդիցինյա դարգշի
ստուղներ
ստիպենդիա իղերեն?
թանդենիա սծավերիս
սափասուրի?
վին թավիսուփլդերա
սծավերիս
գադասախադիսագան?

Բառացանկ

Ազգային ակադեմիա	երոցնշուլի աքաղեմիա	էրովնուլի ակադեմիա
Ակադեմիա	աքաղեմիա	ակադեմիա
Ակադեմիկոս	աքաղեմիոսի	ակադեմիկոսի
Ակադեմիայի իսկական անդամ	աքաղեմիոսի ռաժդուլի	ակադեմիիս ռաժդուլի
Ակադեմիայի թղթակից անդամ	Վրցի	թեկի
Ամբիոն	աքաղեմիոսի Վրցի-կորեսպոնդենտի	ակադեմիիս թեկր-կորեսպոնդենտի
Ամբիոնի վարիչ	քաղեմիա	կաթեդրա
Աշխարհագրություն	քաղեմիոսի քաղեմի	կաթեդրիս զամզե
Արձակուրդ	քաղեմիոսի	զեոզրակիա
Ատենախոս	աժդադեքեթի	արդադեքեթի
Ատենախոսություն	դիսերտանտի	դիսերտանտի
Բակալավրի աստիճան	դիսերտացիա	բակալավրիս խարիսխի
Բանասեր	բաքալաւրոսի խարիսխի	քիլուլուգի
Բանասիրություն	դիսերտացիա	քիլուլուգիա
Բանասիրության դոկտոր	դիսերտացիոսի	քիլուլուգիիս դոքտորի
Բանասիրական գիտությունների թեկնածու	դոկտորի	քիլուլուգիուր
Բարձրագույն կրթություն	դիսերտացիոսի	մեցնիերեքաթա
Գիտական աշխատող	մեցնիերեքաթա	կանդիդատի
Գիտական աշխատանք	քաղեմիոսի քաղեմի	ուժաղեքի քաղեմի
Գիտական աստիճան	քաղեմիոսի ռաժդուլի	նաժդուլի
Գիտական կոչում	քաղեմիոսի ռաժդուլի	սամեցնիերո խարիսխի
Գիտահետազոտական աշխատանք	քաղեմիոսի ռաժդուլի	սամեցնիերո
Գիտահետազոտական ինստիտուտ	քաղեմիոսի ռաժդուլի	ծողեքադեքա
Գիտատեխնիկական հեղափոխություն	քաղեմիոսի ռաժդուլի	սամեցնիերո -կվեկիթի
Գիտական	քաղեմիոսի ռաժդուլի	սամուշաո
Գիտություն	քաղեմիոսի ռաժդուլի	սամեցնիերո-կվեկիթի
Դաս	քաղեմիոսի ռաժդուլի	ինստիտուտի
Դասագիրք	քաղեմիոսի ռաժդուլի	սամեցնիերո-տեքնիկուրի
Դասախոս	քաղեմիոսի ռաժդուլի	րեկուլուցիա
Դեկան	քաղեմիոսի ռաժդուլի	մեցնիերի
Դեկանատ	քաղեմիոսի ռաժդուլի	մեցնիերեքա
Դիմորդ	քաղեմիոսի ռաժդուլի	զակվեթիլի
Դոկտոր	քաղեմիոսի ռաժդուլի	սախեմիժդվամեւո
	քաղեմիոսի ռաժդուլի	լեքտորի
	քաղեմիոսի ռաժդուլի	լեքցիա
	քաղեմիոսի ռաժդուլի	դեկանի
	քաղեմիոսի ռաժդուլի	դեկանատի
	քաղեմիոսի ռաժդուլի	աքիտուրիենտի
	քաղեմիոսի ռաժդուլի	դոքտորի

202

**ՈՒՍՈՒՄԸ ԴՊՐՈՑՈՒՄ /ՔՈԼԵՋՈՒՄ/
ՏՄՂԱՅԵԼԵԼ ԵՄՈՒԼԱՄԻ /ԿՈԼԵՋԻՄ/**

Դուք դպրոցական եք Ո՞ր դպրոցում եք սովորում	տեղեկացրե՞ք խոստովանե՞ք որտեղ եք սովորում սովորո՞ւմ?	<i>Քեզնի մասնավոր խոստովանե՞լ ուրե՞ք սկսելի սովորե՞լ?</i>
Համար 7 դպրոցում Ո՞ր դասարանում ես կասիր քանի՞	Ձեռքդ ե՞րբ դասարանում ես կասիր քանի՞	<i>Ձեռքդ ե՞րբ դասարանում ես կասիր քանի՞</i>
Դաս ունե՞ս վե՞ց ժամ	Դաս ունե՞ս վե՞ց ժամ	<i>Դաս ունե՞ս վե՞ց ժամ</i>
Դուք դիմո՞ւր եք	Դուք դիմո՞ւր եք	<i>Դուք դիմո՞ւր եք</i>
Այո՛, ես դիմորդ եմ	Այո՛, ես դիմորդ եմ	<i>Այո՛, ես դիմորդ եմ</i>
Դուք դպրոցը ավարտե՞լ եք Ո՞ր քոլեջում եք սովորում ես սովորում եմ	Դուք դպրոցը ավարտե՞լ եք Ո՞ր քոլեջում եք սովորում ես սովորում եմ	<i>Դուք դպրոցը ավարտե՞լ եք Ո՞ր քոլեջում եք սովորում ես սովորում եմ</i>
«Մխիթար Սեբաստացի» քոլեջում	«Մխիթար Սեբաստացի» քոլեջում	<i>«Մխիթար Սեբաստացի» քոլեջում</i>
Գերագանցի՞կ եք Ի՞նչ լեզուներ են ուսուցանում ծեր քոլեջում Մեր քոլեջում ուսուցանվում են՝	Գերագանցի՞կ եք Ի՞նչ լեզուներ են ուսուցանում ծեր քոլեջում Մեր քոլեջում ուսուցանվում են՝	<i>Գերագանցի՞կ եք Ի՞նչ լեզուներ են ուսուցանում ծեր քոլեջում Մեր քոլեջում ուսուցանվում են՝</i>
մայրենի լեզու գերմաներեն անգլերեն իսպաներեն իտալերեն ռուսերեն ֆրանսերեն նաև վրացերեն	մայրենի լեզու գերմաներեն անգլերեն իսպաներեն իտալերեն ռուսերեն ֆրանսերեն նաև վրացերեն	<i>մայրենի լեզու գերմաներեն անգլերեն իսպաներեն իտալերեն ռուսերեն ֆրանսերեն նաև վրացերեն</i>
Ե՞րբ են սկսվում /վերջանում/ պետական ավարտա- կան և միասնական քննությունները	Ե՞րբ են սկսվում /վերջանում/ պետական ավարտա- կան և միասնական քննությունները	<i>Ե՞րբ են սկսվում /վերջանում/ պետական ավարտա- կան և միասնական քննությունները</i>

* Կրաստանում ընդունելության քննությունները կոչվում են **ազգային միասնական քննություններ**:

ყაძიძე	ცარცი	გარეგი
ყარსკინ	ფარგალი	ყარყალი
ყისამაქაქიანი	ხახეი	სასხეი
ქმნიქი	გამოცდა	გამოცდა
ჰანბნაძი	კომისია	კომისია
ჰნაქა ნსიცი	დაუსწრებელი სწავლება	დაუსწრებელი სწავლება
ჰანრაქაგარანი	ხაერთი	ხაერთი
	ხაცხორებელი	ხაცხორებელი
ჰნრაქა	მორიგე	მორიგე
სანამაქი ნსიცი	კერძო სწავლება	კერძო სწავლება
სათი	ფანქარი	ფანქარი
სიქნაქარ	საშუალო	საშუალო
ოაქი	ჩანთა	ჩანთა
ჟანასხი	ბეჯი	ბეჯი
ნსი	საშუალო	საშუალო
სიქა	შეცდომა	შეცდომა
სიქანსხი ნსი	შეცდომების გასწორება	შეცდომების გასწორება
სთნაგორბაქანი	შემოქმედებითი	შემოქმედებითი
მრეიქ	კონკურსი	კონკურსი
სთი	ჩათვლა	ჩათვლა
სთი	საკონტროლო სამუშაო	საკონტროლო სამუშაო
აქსათანი		
ქსაქანი	მოწმობა	მოწმობა
ქიბი	ფუნჯი	ფუნჯი
ოართიქი ნსი	აუცილებელი სწავლა	აუცილებელი სწავლა
სარბანი	დაწყებითი განათლება	დაწყებითი განათლება
სიქი		
სიქი	საშუალო განათლება	საშუალო განათლება
სთ	რეგული	რეგული
ნსინმანი თარი	სასწავლო წელი	სასწავლო წელი
ნსი	მასწავლებელი	მასწავლებელი
ნსი	სამასწავლებლო	სამასწავლებლო
ნსი	სწავლება	სწავლება
ფასთაქი	საბუთების	საბუთების
ნსი	მიღება	მიღება
ჰანი	სახაზავი	სახაზავი
ჰართი	რუკა	რუკა
ჰნაქი	საგამოცდო სესია	საგამოცდო სესია
ჰნი	გამოცდა	გამოცდა
ოთარი ქნი	უცხო ენა	უცხო ენა
ორაქი	დღიური	დღიური
		გარეგი
		ყარყალი
		სასხეი
		გამოცდა
		კომისია
		დაუსწრებელი სწავლება
		ხაერთი
		ხაცხორებელი
		მორიგე
		კერძო სწავლება
		ფანქარი
		საშუალო
		ჩანთა
		ბეჯი
		საშუალო
		შეცდომა
		შეცდომების გასწორება
		შემოქმედებითი
		კონკურსი
		ჩათვლა
		საკონტროლო სამუშაო
		მოწმობა
		ფუნჯი
		აუცილებელი სწავლა
		დაწყებითი განათლება
		საშუალო განათლება
		რეგული
		სასწავლო წელი
		მასწავლებელი
		სამასწავლებლო
		სწავლება
		საბუთების
		მიღება
		სახაზავი
		რუკა
		საგამოცდო სესია
		გამოცდა
		უცხო ენა
		დღიური
		გარეგი
		ყარყალი
		სასხეი
		გამოცდა
		კომისია
		დაუსწრებელი სწავლება
		ხაერთი
		ხაცხორებელი
		მორიგე
		კერძო სწავლება
		ფანქარი
		საშუალო
		ჩანთა
		ბეჯი
		საშუალო
		შეცდომა
		შეცდომების გასწორება
		შემოქმედებითი
		კონკურსი
		ჩათვლა
		საკონტროლო სამუშაო
		მოწმობა
		ფუნჯი
		აუცილებელი სწავლა
		დაწყებითი განათლება
		საშუალო განათლება
		რეგული
		სასწავლო წელი
		მასწავლებელი
		სამასწავლებლო
		სწავლება
		საბუთების
		მიღება
		სახაზავი
		რუკა
		საგამოცდო სესია
		გამოცდა
		უცხო ენა
		დღიური

ՄԱՍՆԱԳԻՏՈՒԹՅՈՒՆ
ՅՐՈԾԵՅՈՒՄ

Դուք որտե՞ղ եք
 աշխատում
 Խանութում /հի-
 վանդանոցում,
 գործարանում/
 Ի՞նչ պաշտոն եք
 զբաղեցնում
 Ինստիտուտի
 տնօրեն եմ
 Ես աշխատում եմ
 համատեղության կարգով
 Ես համատեղում եմ
 Դուք ի՞նչ մաս-
 նագիտություն ունեք
 Ես զինվոր-
 ական եմ
 Ես աշխատում եմ
 ժամավճարային
 հիմունքով
 Ես աշխատում եմ
 կես դրույքով

**Ես չեմ աշխատում
Ես արհեստավոր եմ
Ես հիմնական
հաստիքային
աշխատող եմ**

თქვენ სად მუშაობთ?
 მაღაზიაში /სა-
 აგადმყოფოში,
 ქარხანაში/
 რა თანამდებობა
 ეკავიათ?
 ინსტიტუტის
 დირექტორი ვარ
 მე ვმუშაობ
 შეთავსებით
 მე შეშთავსებელი ვარ
 თქვენ რა
 სპეციალობისა ხართ?
 მე სამხედრო
 მოსამხარე ვარ
 მე ვმუშაობ
 საათობრნივი
 ანაზღაურების წესით
 მე ვმუშაობ
 ნახევარ საშტატო
 განაკვეთზე
 მე არ ვმუშაობ
 მე ხელოსანი ვარ
 მე ძირითადი
 შტატის
 მუშაკი ვარ

ԹՔՎԵՆ ՍԱՊԻ ՄՈՒՀԱՊԻՐՔ?

մաղազիաշի /սա-
ավաղմԱռփոշի,
քարխանաշի/
րա թանամդեբորա
գիկավիաթ?
իմստիտուտիս
դիրեքտորի վար
մե վմուշաոր
շեթավսերիթ
մե շեմթավսերելի վար
թքվեմ րա սպե-
ցիալորիսա խարթ?
մե սամխեդրո
մոսամսախուրե վար
մե վմուշաոր
սաաթորրիվի
անագղաուրեբիս ծեսիթ
մե վմուշաոր
մախեվար սաշտատո
գանակվեթգե
մե ար վմուշաոր
մե խեղոսանի վար
մե ծիրիթադի
շտատիս
մուշակի վար

Բառացանկ

Ամսանաբույժ
Ամսանաբուժություն
Աստղագետ
Աստղագիտություն
Ատաղճագործ
Արհեստ
Արհեստավոր
Արձանագործ
Արտահաստիքային
աշխատող
Բանասեր

გვეტყვიანარს
გვეტყვიანარია
ასტრონომი
ასტრონომია
დურგალი
ხელობა
ხელოსანი
მოქანდაკე
შტატყვარეშე
თანამშრომელი
ფილოლოგი

վետերինարի
վետերինարիա
աստորոմոմի
աստորոմոմիա
դուրզալի
խելորա
խելոսանի
մոքանդակե
շտատգարեշե
թանամշրոմելի
փիլոլոզի

Բանաստեղծ	პოეტი	պոետի
Բանվոր	მუშა	მღლა
Բժիշկ	ექიმი	ტქიმი
Բժշկություն	მედიცინა	მეդիցინა
Գեղանկարիչ	ფერმწერი	ქერმწერი
Գործարքային	სანარდო	სამარეო
կարծատություն	ანაზღაურება	ანადღაორება
Գրող	მწერალი	მწერალი
Գյուղատնտես	აგრონომი	აგრონომი
Դեղագործ	პროფიზორი	ყროվիგორი
Դերասան	მსახიობი	მსახიობი
Դիվանագետ	დიპლომატი	დიპლომატი
Դիվանագիտություն	დიპლომატიკა	დიპლომატიკა
Երաժիշտ	მუსიკოსი	მუსიკოსი
Երաժշտություն	მუსიკა	მუსიკა
Երգիչ	მომღერალი	მომღერალი
Երկաթուղային	რკინიგზელი	რკინიგდელი
Զոդող	შემღლელებელი	շემღლელებელი
Թարգմանիչ	მთარგმნელი	მթარգმნელი
Թարգմանություն	თარგმანი	թარգմანი
Ժամագործ	მესაათე	მესააթე
Ժամավճար	საათობრივი	სააթორი
	ანაზღაურება	ანადღაორება
Լրագրող	ჟურნალისტი	ժուրնալիստի
Լրագրություն	ჟურნალისტიკა	ժուրնալիստիկա
Լեզվաբան	ენათმეცნიერი	էնաթմեցնիերի
Խառատ	ხარატი	խարատի
Խմբագիր	რედაქტორი	რეդაქտორի
Ծառայող	მოსამსახურე	მოსამსახուրე
Կենսաբան	ბიოლოგი	բիոլոգի
Համատեղության	შეთავსებით	շեթավսեթիթ
կարգով		
Համատեղություն	შეთავსება	շեթավսեթա
Համատեղող	შეთავსებელი	շեթավსեթელი
Հանքավոր	მეშახტე	մեշախտե
Հաստիք	შტატი	շտատի
Հաստիքային աշխատող	საშტატო მოსამსახურე	საշტატო მოსამსახუրე
		მოსამსახუրე
Հաստիքից դուրս	შტატგარეშე	շտატգარեշე
Հրատարակիչ	გამომცემელი	գամոմցեմելի
ճարտարագետ	ინჟინერი	ինժեների
ճարտարապետ	არქიტექტორი	արքիտեքտորի
ճարտարապետություն	არქიტექტურა	արքիտեքտուրա
Մարզիկ	სპორტსმენი	սպորտսմենի
Մասնագիտություն	პროფესია	պրոփեսիա

Մեքենավար
Մեքենագրուհի
Նկարիչ
Շինարար
Վաճառող
Վարորդ
Վարսավիր
տղամարդկանց
կանանց
Տնտեսագետ
Ուսուցիչ
Փականագործ
Փաստաբան
Քարտաշ
Քիմիկոս
Ֆիզիկոս

მემანქანე
მემანქანე ქალი
მხატვარი
მშენებელი
გაყიდველი
მძღოლი
ბარიკაძენი
კაცის
ქალის
ეკონომისტი
მასწავლებელი
ზეინკალი
ადეკატი
კალატონი
ქიმიკოსი
ფიზიკოსი

մեմանքանե
մեմանքանե քալի
մխատվարի
մշնեբելի
գամֆիդվելի
մձղղի
պարիկմախերի
կացիս
քալիս
էկոնոմիստի
մասժավլբելի
զեինկալի
աղվոկատի
կալատոզի
քիմիկոսի
փիզիկոսի

ԼԵԶՈՒ
ԳՆԺ

Սերեցե՛ք, Դուք
խոսո՞ւմ եք...
հայերեն
վրացերեն
պարսկերեն
ռուսերեն
գերմաներեն
ֆրանսերեն
Ես լավ եմ խոսում
հայերեն
Հայերենը Ձեր
մայրենի լեզո՞ւն է
Ո՛հ, իմ մայրենին
վրացերենն է
Ուրիշ տարա լեզու
գիտե՞ք
Գիտեմ մաս
գերմաներեն
Ես դժվարանում եմ
խոսել իտալերեն
Վրացերեն լա՞վ գիտեք

**Գրում, կարդում եմ,
բայց վատ եմ խոսում**

უკაცრავად, თქვენ
ლაპარაკობთ?...
სომხურად
ქართულად
სპარსულად
რუსულად
გერმანულად
ფრანგულად
მე კარგად ვლაპარაკ-
ობ სომხურად
სომხური
თქვენი დედაენაა?
ქარა, ჩემი დედაენა
ქართულია
სხვა უნდა ენა იყოს?

გაცი აგრეთვე
გერმანული
მე მიჭრის ლაპარაკი
იტალიურად
ქართული კარგად
იცით?
გვათხელობ და გწერ
შაგრამე ცუდად
ვლაპარაკობ

ուկացրավադ, թքվեն
 լապարակորթ?...
 սոմխուրադ
 քարթուլադ
 սպարսուլադ
 ռուսուլադ
 գերմանուլադ
 փրանգուլադ
 մե կարգադ վլապարա-
 կոր սոմխուրադ
 սոմխուրի
 թքվենի դեդաճնաա?
 արա, չենի դեդաճնա
 քարթուլիս
 սխվա ուցխո էնա իցիթ?

վիցի ագրեսիվ
գերմանուկի
մե միջիս լապարակի
խտալիուրադ
քաթուկի կարգադ իցիթ?

վկիթխուլոր դա վծեր,
մագրամ ցուդադ
վլապարակոր

Ես չեմ խոսում
 ռուսերեն
 Ես վառ եմ խոսում
 Ո՞ր լեզվով եք
 խոսում
 Ես խոսում եմ հայերեն
 և վրացերեն
 Ես հասկանում եմ
 վրացերեն, բայց չեմ
 կարող խոսել
 Ես քիչ-միչ
 խոսում եմ
 իսպաներեն
 Դուք ինձ հասկանո՞ւմ
 եք
 Ես ձեզ հասկանում եմ
 Ես ձեզ չեմ հասկանում
 Խնդրում եմ՝ դանդաղ
 խոսեք
 Ի՞նչ եմ ասում սրան...
 անգլերեն
 ռուսերեն
 վրացերեն
 Կրկնե՛ք, եթե կարելի է

Գրեք ք, խնդրեմ,
ինչպես է
արտասանվում դա ...
Ֆրանսերեն
գերմաներեն
իտալերեն
պարսկերեն
Ինչպե՞ս է թարգման-
վում այս...
բառը
տերմինը
նախադասությունը,
վերնագիրը
Մենք թարգմանչի կարի-
ենք /չենք/ զգում
Օտար լեզուներ ես
սովորում եմ
իմքնուրույն
Դուք հեշտությամբ
եք սովորում լեզուներ

შე არ ვლაპარაკობ
 რუსულად
 შე ცუდად ვლაპარაკობ
 რომელ ენაზე
 ლაპარაკობთ?
 შე ვლაპარაკობ სომხუ-
 რად და ქართულად
 შე მესმის ქართული,
 მაგრამ ვერ
 ვლაპარაკობ
 შე ცოტ-ცოტას
 ვლაპარაკობ
 ესმანურად
 თქვენ გესმით ჩემი?

მე თქვენი შესძის
მე თქვენი არ შესძის
გეთაყვა, ნელა
ილაპარაკეთ
როგორ არის ეს?...
ინგლისურად
რუსულად
ქართულად
გამოთქვით, თუ
შეიძლება
დაწერეთ, გეთაყვა
როგორ გამოთქმის ეს

ფრანგულად
გერმანულად
იტალიურად
სპარსულად
როგორ ითარგმნება
ეს...
სიტყვა
ტერმინი
წინადადება
სათაური
ჩვენ /არ/ გვესაქმროება
მთარგმნელი
უცხო ენებს მე
ვსწავლობ
დამოუკიდებლად
თქვენ ადვილად
სწავლობთ ენებს?

մե արդ վլապարակոր
ռուսուլադ
մե ցուդադ վլապարակոր
րոմել էնագե
լապարակորթ?
մե վլապարակոր սոմխու-
րադ դա քարթուլադ
մե մեսմիս քարթուլի,
մագրամ վեր
վլապարակոր
մե ցոտ-ցոտաս
վլապարակոր
էսպանուրադ
թքվեն գեսմիթ չեմի?

մե թքվեցի մեսմիս
մե թքվեցի ար մեսմիս
գեթաԱվա, նելա
իլապարակեթ
րոգոր արիս էս?...
ինգլիսուրադ
րուսուլադ
քարթուլադ
գաիմեդրեթ, թու
շիծլեբա
դածերեթ, գեթաԱվա,
րոգոր գամոիթքմիս էս...

փրանգուլադ
գերմանուլադ
խտալիոլադ
սպարսուլադ
րոգոր իթարգմներա էս..

սիտԱվա
տերմինի
ծինադադերա
սաթաուրի
չվեն /ա/ գվեսաճիրոդերա
մթարգմենլի
ուլցիտ էներս մե
վսծավլոր
դամռուկիդերլադ
թքվեն աղվիլադ
սծավլորթ էներս?

სარიქ. დსასიქ
წლოგანება: ოჯახი

Քանի՞ տարեկան եք
 ես ... քսան /քսանհինգ,
 երեսու/ տարեկան եմ
 Ո՞ր թվականին եք ծնվել
 Դուք ունե՞ք ...
 ծնողներ
 եղբայրներ
 քույրեր
 երեխաներ
 ես չունեմ...
 ծնողներ
 եղբայրներ
 քույրեր
 երեխաներ
 հարազատներ
 ես որք եմ
 Դուք ընտանիք ունե՞ք
 Մեր ընտանիքը
 բաղկացած է...
 ես ունեմ ...
     հայր
     մայր
     մեկ եղբայր
     երեք քույր
 Դուք ամուսնացա՞ծ եք
 Այո՛, ես ամուսնացած եմ
 Ո՛չ, ես ամուրի եմ
 Քանի՞ երեխա ունեք
 Ունեմ երկու տղա
 մեկ աղջիկ

რაამდენი წლის ხარო?
 მე ოცი /ოცდახუთი,
 ოცდაათი/ წლის ვარ
 როშელ წელს დაიბადეთ?
 თქვენ გყავთ?...
 მშობლები
 ძმები
 დები
 ბავშვები
 მე არ მყავს...
 მშობლები
 ძმები
 დები
 ბავშვები
 ნათესავები
 მე თბილისი ვარ
 თქვენ ოჯახი გაქვთ?
 ჩვენი ოჯახი
 შედგება...
 მე მყავს...
 მამა
 დედა
 ერთი ძმა
 სამი და
 თქვენ ცოლიანი ხარო?
 დიახ, მე ცოლიანი
 /გასათხოვარი/ ვარ
 არა, მე უცოლო
 /გაუთხოვარი/ ვარ!
 რაამდენი შვილი გყავთ?
 მყავს ორი ვაჟი,
 ერთი ქალიშვილი

թամդենի ծլիս խարթ?
 մե... օցի /օցդախութի,
 օցդաթի/ ծլիս վար
 թոմել ծելս դաիբադեթ?
 թքվեն գԱավթ?...
 մշոբլերի
 ծմերի
 դերի
 բավշվերի
 մե ար մԱավս...
 մշոբլերի
 ծմերի
 դերի
 բավշվերի
 նաթեսավերի
 մե օրոյի վար
 թքվեն օջախի գաքվթ?
 չվենի օջախի
 շեղգերա...
 մե մԱավս
 մամա
 դեղա
 էրթի ծմա
 սամի դա
 թքվեն ցոլիանի խարթ?
 դիախ, մե ցոլիանի
 /գասաթխովարի/ վար
 արա, մե ուցոլո
 /գաութխովարի/ վար!
 թամդենի շվիլի գԱավթ?
 մԱավս օրի վաժի,
 էրթի քալիշվիլի

Բառացանկ

Ազգական
Աղջիկ
Ամուսին
Ամուսնալուծություն
Ամուսնանալ
Արամբի
Կանամբի

ნათესავი
ქალიშვილი
ქმარი
განქორწინება
გათხოვება
ქმრიანი
ცოლიანი

Նաթեսավի
քալիշվիլի
քմարի
գանքործիներա
գաթխովներա
քմրիանի
ցուխանի

სამიური	უცოლო კაცო	ნიგოლი ლაგჷ
სკი	ქვრივო	გაქრიქი
სნენ	სიმაჰრო	სიჰმანრი
სნენბაგ	ცოლისძმა	გოქისბნა
საყაჩარყან	განქორწინება	განგორბინენა
სიზუნეს	პირშო	აქირმზი
სკაგ	უფროსი	ოღირი
რისორ	ასული	ასოლი
ხეჩაქი	ძმა	ბნა
ხეჩორი	ძმისწული	ბნისბოლი
ხეჩმანგოქი	დადნაფიცო	გაგნაქი
ხეჩსა	ბავშვო	გაქქი
ხარმჩი...		
ხორაგორი	მაჰიდაშვილი	მანაქაქი
მორაგორი	დედაშვილი	გენაქი
ხორეგორი	ბიძაშვილი	გენაქი
მორეგორი	ბიძაშვილი	გენაქი
მორეგორი	სიდედო	სიქი
მორეგორი	ოჯახი	ოჯახი
მორეგორი	შვილიშვილი	ქიქი
მორეგორი	მეშვენი	მანაქი
მორეგორი	მძალა	მანაქი
მორეგორი	გური	გენი
მორეგორი	ნახევარძმა	ნახევარძმა
მორეგორი	მაჰინა	მანაქი
მორეგორი	დედა	გენი
მორეგორი	გური	ნახევარძმა
მორეგორი	ნახევარდა	მანაქი
მორეგორი	მშობელი	მანაქი
მორეგორი	ცოლი	გოქი
მორეგორი	ნათლია	ნახევარძმა
მორეგორი	ქალთმოყვარე	გენი
მორეგორი	ნათლიდედა	ნახევარძმა
მორეგორი	უმცროსი	მანაქი
მორეგორი	მაჰა	მანაქი
მორეგორი	დედა	გენი
მორეგორი	რძალი	გენი
მორეგორი	ქორწილი	გენი
მორეგორი	პატარძალი	გენი
მორეგორი	მაჰიდა	გენი
მორეგორი	ბიძა	გენი
მორეგორი	დედა	გენი
მორეგორი	შუათანა	გენი
მორეგორი	დედა	გენი
მორეგორი	ობოლი	გენი

Որդի	ვაჟი	შვილი	վաժիշկի
Պապ	ბაბუა	/პაპა/	բաբուա /պապա/
Պառավար	შინაბერა		շինաբերա
Սանիկ	ნათლული		ნაթლი
Սկեսրայր	მამამთილი		მამამթի
Սկեսուր	დედამთილი		դեդამթի
Վերջնեկ	ნაბოლარა		ნაբოլարա
Տագր	მაწლი		մազ
Տագերակին	შილი		շի
Տալ	მული		մու
Տարիքավոր ամուրի	ბერბეჭა		բերբիճա
Տատ	ბიჭი		բիճի
Տղամարդ	მამაკაცი		մամակացի
Տնփեսա	ზედსიძე		զեդսիճե
Փեսա	სიძე		սիճե
Փեսացու	სახიძო		սասիճո
Քավոր	ნათლია		նաթիա
Քավորիկին	სვინა ქალი		սվինա քա
Քենի	ცოლისდა		ցուլիսդա
Քեռի	ბიძა		բիճա
Քույր	და		դա

ՁԳԱՑՄՈՒՔԻ ԱՐՏԱՂԱՅՈՒԹՅՈՒՆ

გրძნობების გამოხატვა

Անտարբեր	გულგრილი	გულგრი
Անտարբերություն	გულგრილობა	გულგრილობა
Ատելի	საძულველი	საძულვე
Ատելություն	სიძულველი	სიძულვე
Ափսոսանք	სინანული	სინანული
Դյուքի	მიშვიდველი	მიშვიდვე
Ջղջալ	მონანება//შენანება	մոնանիբա// շենանիբա
Ջնայել	განცვიფრება	գանցվիրիբա
Խղճալ	შებრალება	շեբրալեբա
Խղճահարություն	შეტოდება	շեցուդեբա
Կարեկից	თანამგრძნობელი	թանամգրճնուբելի
Կարեկցանք	თანაგრძნობა	թանագրճնոբա
Համակրելի	სიმპათიური	սիմպաթիուրի
Համակրանք	სიმპათია	սիմպաթիա
Հավանել	მოწონება	մոժոնեբա
Հարգելի	პატივცემული	պատիվցենու
Հարգանք	პატივისცემა	պատիվիսցենա
Հմայք	მომხიბვლელობა	մոմխիբվելուբա
Պաշտամունք	თაყვანისცემა	թաԱվանիսցենա
Պաշտելի	თაყვანისმცემელი	թաԱվանիսցենելի

სხერ	სიყვარული	სიყვარული
სიყვარული	შეყვარებული	ზნაყვარული
სიყვარული	სიყვარული	საყვარული
სიყვარული	სიყვარული ქალი	საყვარული ქალი
ხე სიყვარული	მიყვარხარ	მიყვარხარ
ხე სიყვარული	მიყვარხარ	მიყვარხარ
ხე სიყვარული	არ მიყვარხარ	არ მიყვარხარ
ხე სიყვარული	არ მიყვარხარ	არ მიყვარხარ
რე სიყვარული	გიყვარვარ?	გიყვარვარ?
სა სიყვარული	გუყვარვარ	კლიყვარვარ
სა სიყვარული	არ გუყვარვარ	არ კლიყვარვარ
რე სიყვარული	გიყვარხარ?	გიყვარხარ?
რე სიყვარული	არ გიყვარხარ?	არ გიყვარხარ?
ხე ათიყვარული	მძულს	მძულს
სა ათიყვარული	გძულვარ	კძულვარ
სა სიყვარული	მომწონს	მომწონს
მძულვარ	მოგწონს?	მოგწონს?
მძულვარ	მოგწონვარ?	მოგწონვარ?
ხე ათიყვარული	მე თქვენ	მე თქვენ
ხე ათიყვარული	გაფასებთ	გაფასებთ
ხე ათიყვარული	გაფასებ	გაფასებ
სა ათიყვარული	მაფასებს	მაფასებს
ქაყვარული	წარმოსადგვია!	ბარმოსადგვია!
სიყვარული	შესაყვარებულია!	შესაყვარებულია!
ლაყვარული	ლაყვარულია!	ლაყვარულია!
ლაყვარული	ძალიან კარგია!	ძალიან კარგია!
შესაყვარულია!	შესაყვარულია!	შესაყვარულია!
მიმწოდებელია!	მიმწოდებელია!	მიმწოდებელია!
დიდებულია!	დიდებულია!	დიდებულია!
სიყვარულის	სიყვარულის	სიყვარულის
გამჟღავნება	გამჟღავნება	გამჟღავნება
გულთბილი	სიტყვები	სიტყვები

მსაყვარული. კარგი

ბინა: აგეჯი

რე სიყვარული	თქვენ სად ცხოვრობთ?	მეცა სად ცხოვრობთ?
მსაყვარული	მეცა ცხოვრობთ	მეცა ცხოვრობთ
მსაყვარული	ვანაძორში	ვანაძორში
რე სიყვარული	თქვენ ახალმოსახლენი	მეცა ახალმოსახლენი
სიყვარული	ხარ?	მეცა ხარ?
სიყვარული	დიახ, ახალმოსახლენი ვართ	მეცა დიახ, ახალმოსახლენი ვართ

 სხნფ აჲსთნფ ჲნარნასნფრ ჲნფ სხნფ ჲოქსაოქცფჲნფ ნოქ ჳნფ ო"რ ჲარქონდ ჲფ რნასქქონდ ჲს რნასქქონდ ჲნ ჲოქოქო ჲარქონდ ქანქ" სხნქასქანფოგ ჲ ჳო რნასქარანფ ჲნდ რნასქარანფ ჲრქსხნქასქანფოგ ჲ ქანქ" ჲარქანქ ჲ ჳრ ჳნფო სჲრ ჳნფო თასჲარქას- ნქ ჲ (ჲრქნანფრ) ოქფ ሸრქქას"ნ ჲოქო- ფონდ ჲფ რნასქქონდ ო'ჯ, მხნფ რნასქქონდ ჲნფ ሸქანქ ሸოქონსოქ ჲოქამანსონდ ჳნრ ჳნფოქონდ ქნრქლას ქას ჲს ააქოქონდ ჲნ ሸნ სხქასქან თანფ სნანჲნრდ ሸოქამანს ონნჲჳ ሸოქ, მხნფ მხნ ሸოქამანს ონნჲჳ ქანქ" ჳნ ჲ ჳნრ რნასქარანფ სჲრ რნასქარანფ ფნოქარბას ჲ 	 ფფენ აქ ሳფფლო მაქსოფრფლფბო ფართ ფფენ გადმოფფდოთ ახალ შენობაში რომფლ სართულზე ცხოფრობთ? შე ფცხოფრობ შესამე სართულზე რამდენ ოთახიანია შენი ბინა? ფემა ბინა ოროთახიანია რამდენ სართულიანია თქვენო შენობა ფფენო შენობა ათსართ- ულიანია (ცათამბჯენია) თქვენ აბოფიანის ქუნაზე ცხოფრობთ? არა, ფფენ ფცხოფრობთ აფიანის ბოქსოფის სახელობის უბანში თქვენს შენობაში ლოფტი არის? შე ფცხოფრობ ფემა საკუთარ სახლში საკარმიდამო ნაკვეთი გაქვთ? ღიახ, ფფენ გვაქვს დიდი ნაკვეთი რამდენი კვადრატული მეტრია თქვენო ბინა? ფფენო ბინა საკმაოდ დიდა 	 ჳქნნ აფ ბქლქ მანფოქოქრქლქრქ ქარო ჳქნნ გაოქნოქლქოქ აქსალ ჳნნოქაჳქ ოქმნლ საროქოქლქ ფოქოქოქოქ? მნ ქფოქოქოქ მნსამნ საროქოქლქ ოქმნენ ოქაქოქანქას ჳნნქ რქნა? ჳნნქ რქნა ოქოქაქოქანქას ოქმნენ საროქოქლქანქას ქქქნნქ ჳნნოქას ჳქნნქ ჳნნოქას აქსაროქო- ქანქას (გაქსამრქნნქას) ქქქნნ აროქოქანქას ქოქაღნ ფოქოქოქოქ? არა, ჳქნნ ქფოქოქოქოქ აქანქას რქოქონსოქოქ საქოქლქოქოქ ሸქანქ ქქქნნ ჳნნოქაჳქ ქოქოქ არქას? მნ ქფოქოქოქ ჳნნ საქოქოქარ სოქოქლქ საქაროქოქანო ნასქქნქ გაქქქ? ოქოქ, ჳქნნ გაქაქას ሸოქოქ ნასქქნქ ოქმნენ ქქასოქოქოქოქ მნოქოქას ქქქნნქ რქნა? ჳქნნქ რქნა სასქანოქ ოქოქას

 ሸოქო ሸნქოქოქნ ሸქოქათასხნქასქ ሸოქსოთოქ ሸასქ ሸადქასოქოქ ሸადნოგ ሸანასქ 	 სკამო ლოგოინო კაბინექო ქქოქ ექო საფარბქლო დოფიანო გახალფბო 	 სქასმქ ლოქოქნქ ქასრქნნთოქ ჳნრქ ქდო სასქარბქლქ ოქოქანქ გასასოქნრქ

Բնակարան	ბინა	բինա
Գազօջախ	გაზქურა	գազքուրա
Գորգ	ხალიჩა	խալիչա
Գրապահարան	წიგნების კარადა	ժիգնեքիս կարադա
Դաշնամուր	პიანინო	պիանինո
Դուռ	კარი	կարի
Ջուգարան	ტულეტი	տուալետի
Լոգարան	სააბაზანო	սաաբազանո
Լուսամուկի	აბაჟური /შუქფარი/	աբաժուրի /շուքփարի/
Լուսամուտ	ფანჯარა	փանջարա
Խոհանոց	სამზარეულო	սամզարեուլո
Ծորակ	ონკანი	օնկանի
Կողպեք	კლიტე	կլիտե
Չարկ	სართული	սարթուլի
Չայեչի	სარკე	սարկե
Չանդերծարան	ტანსაცმლის კარადა	տանսացմլիս կարադա
Չատակ	იატაკი	իատակի
Չանակարգիչ	კომპიუტერი	կոմպիուտերի
Չեռախոս	ტელეფონი	տելեփոնի
Չեռուստացույց	ტელევიზორი	տելեվիզորի
Չյուրասենյակ	სახტუმრო ოთახი	սաստուներო օթախի
Ջահ	ჭადი /ჩირადი/	ժադի /չիրադդանի/
Մահճակալ	საწოლი	սաժուլի
Մեկհարկանի	ერთსართულიანი	էրթսարթուլիանի
Միջանցք	დერეფანი	դերեփանի
Ննջասենյակ	საძინებელი ოთახი	սաժինեբելի օթախի
Շենք	შენობა	շենոբա
Շքամուտք	სადარბაზო	սադարբազո
Պահարան	კარადა	կարադա
Պատշգամբ	აივანი	աիվանի
Ուշասենյակ	სასადილო ოთახი	սասադիլո օթախի
Սառնարան	მაცივარი	մացիվարի
Սալօջախ	ელექტროქურა	էլեքտրոքուրա
Սանդուղք	კიბე	կիբե
Սենյակ	ოთახი	օթախի
Սեղան	მაგიდა	մագիդա
Վառարան	ღუმელი	դումելի
Վերելակ	ლოფტი	լիփտի
Տուն	სახლი	սախլի

**ԹՎԱԿԱՆ
ՐԵԾՆՅՈՒ**

**Թվաբանական չորս գործողություն
արითմետիկական օտոնի մոქթվելն**

Հինգին գունարած երեք հավասար է ութի Յոթից համար չորս հավասար է երեքի երկու անգամ երկու հավասար է չորսի Տասը բաժանենք հինգի՝ կստանանք երկու Բաժանում Բազմապատկում Գումարում Հանում	նշոտ միջնադատ նամի օթննն ռնն Միգլն զամո- զակոտ օտոն օթննն նամի օրննն օրո օթննն օտոն օտո զօթնն նշոտն օթննն օրո զօթնն զամրօթնն միմօթնն զամօթնն	խոթն միկունատոթ սամի իքնննն ռնն չկիդն զամո- կակլոթ օթնն իքնննն սամի օրննն օրի իքնն- նն օթնն սթի զակնն խոթնն իքնննն օրի զակնն զամրակնն միմատնն զամոկնն

**Քանակական թվականներ
ռաօդնննննննննննննննննննննն**

0 գրո	նշո	մոկ
1 մնկ	յրո	երթի
2 երկու	օրո	օրի
3 երեք	նամի	սամի
4 չորս	օտոն	օթնն
5 հինգ	նշո	խոթի
6 վեց	յթնն	էքկն
7 յոթ	Միգլն	չկիդի
8 ութ	ռնն	րկն
9 ինը	ցնն	ցիդն
10 տասը	օտո	սթի
11 տասնմնկ	թրոթնն	թերթնն
12 տասններկու	թոթնն	թորնն
13 տասներեք	ցօթն	ցամն
14 տասնչորս	թոթնն	թորնն
15 տասնհինգ	թնշոթն	թխոթն
16 տասնվեց	թյթնն	թեքկն
17 տասնյոթ	հնն	չկիդն
18 տասնութ	թրօթն	թկրօթն
19 տասնինը	ցնն	ցիդն
20 քսան	օցո	օցի

21	քսանմեկ	ოცდაერთი	ოცდაერთი
29	քսანինը	ოცდაცხრა	ოცდაცხრა
30	երեսուն	ოცდაათი	ოცდაათი
31	ერեսունმეც	ოცდათერთმეტი	ოცდათერთმეტი
39	ერեսუნინი	ოცდაცხრამეტი	ოცდაცხრამეტი
40	քառասուն	ოთხმოცი	ოთხმოცი
41	քառասունმეც	ოთხმოცდაერთი	ოთხმოცდაერთი
49	քառასունին	ოთხმოცდაცხრა	ოთხმოცდაცხრა
50	հիսուն	ოთხმოცდაათი	ოთხმოცდაათი
51	հիսունმեც	ოთხმოცდათერთმეტი	ოთხმოცდათერთმეტი
59	հիսუნინ	ოთხმოცდაცხრამეტი	ოთხმოცდაცხრამეტი
60	վաթսուն	სამოცი	სამოცი
61	վաթսունմեც	სამოცდაერთი	სამოცდაერთი
69	վաթսունին	სამოცდაცხრა	სამოცდაცხრა
70	յոթանասուն	სამოცდაათი	სამოცდაათი
71	յոթანასունმեც	სამოცდათერთმეტი	სამოცდათერთმეტი
79	յոթანასუნინ	სამოცდაცხრამეტი	სამოცდაცხრამეტი
80	ութսուն	ოთხმოცი	ოთხმოცი
81	ութսունმეც	ოთხმოცდაერთი	ოთხმოცდაერთი
89	ութსუნინ	ოთხმოცდაცხრა	ოთხმოცდაცხრა
90	ինმასուն	ოთხმოცდაათი	ოთხმოცდაათი
91	ինმასუნმეც	ოთხმოცდათერთმეტი	ოთხმოცდათერთმეტი
99	ინმასუნინ	ოთხმოცდაცხრამეტი	ოთხმოცდაცხრამეტი
100	հարյուր	ასი	ასი
200	երկու հարյուր	ორასი	ორასი
500	հինգ հարյուր	ხუთასი	ხუთასი
900	ինը հարյուր	ცხრაასი	ცხრაასი
1000	հազარ	ათასი	ათასი
10.000	ათასը հազარ	ათი ათასი	ათი ათასი
100.000	հարյուր հაզარ	ასი ათასი	ასი ათასი

Гասական թվականներ

რიცხვითი რიცხვითი სახელი

Առաջին	პირველი	აქირაქი
Երկրորդ	მეორე	მეორე
Երրորդ	მესამე	მესამე
Չորրորդ	მეოთხე	მეოթხ
Հինգերորդ	მეხუთე	მეხუთ

Կոտորակային թվականներ

წილობითი რიცხვითი სახელი

Մեկ երրորդ	მესამედი	მესამედის
Մեկ քառորդ	მეოთხեდი	մეოթხედის
Երկու երրորդ	ორი მესამედი	ორი მესამედის

ჟამი და წონა

გრამი	გრამი	გრამი
სიგრძე	სიგრძე	სიგრძე
წველი	წველი	წველი
მტკაველი	მტკაველი	მტკაველი
სიგანე	სიგანე	სიგანე
ლიტრი	ლიტრი	ლიტრი
მოცულობა	მოცულობა	მოცულობა
კენტი	კენტი	კენტი
კილოგრამი	კილოგრამი	კილოგრამი
კილომეტრი	კილომეტრი	კილომეტრი
მეტრი	მეტრი	მეტრი
ერთეული	ერთეული	ერთეული
მილიმეტრი	მილიმეტრი	მილიმეტრი
მილი	მილი	მილი
ფუტი	ფუტი	ფუტი
სანტიმეტრი	სანტიმეტრი	სანტიმეტრი
ტონა	ტონა	ტონა
ცენტნერი	ცენტნერი	ცენტნერი
წონა	წონა	წონა
კვადრეტი	კვადრეტი	კვადრეტი
კვადრატული მეტრი	კვადრატული მეტრი	კვადრატული მეტრი
შერეული წილადი	შერეული წილადი	შერეული წილადი
კუბური მეტრი	კუბური მეტრი	კუბური მეტრი
ხვედრითი წონა	ხვედრითი წონა	ხვედრითი წონა

სამუშაო საშუალებები

მერამდენად?	მერამდენად?	მერამდენად?
პირველად	პირველად	პირველად
მეათედ	მეათედ	მეათედ
მეასედ	მეასედ	მეასედ
მეათასედ	მეათასედ	მეათასედ
ერთიშენი რიცხვი	ერთიშენი რიცხვი	ერთიშენი რიცხვი
სამიშენი რიცხვი	სამიშენი რიცხვი	სამიშენი რიცხვი
მრავალშენი რიცხვი	მრავალშენი რიცხვი	მრავალშენი რიცხვი
სამეული	სამეული	სამეული
ათეული	ათეული	ათეული
ასეული	ასეული	ასეული
ხუთწლელი	ხუთწლელი	ხუთწლელი
ათწლელი	ათწლელი	ათწლელი

Հարյուր տոկոսով
 0°- զրո աստիճան
 10°- տասը աստիճան
 180°- հարյուր ութսուն
 աստիճան
 360°- երեք հարյուր
 վաթսուն աստիճան

ასი პროცენტით
 ნული გრადუსი
 ათი გრადუსი
 ას ოთხმოცი გრადუსი
 სამას სამოცი გრადუსი

ասի պրոցենտիթ
 ნული გრადუსი
 ათი გრადუსი
 ას ოქსანოცი გრადუსი
 სამას სამიოცი
 გრადუსი

ԱՄԻՍ. ԱՄՍԱԹԻՎ

տգջ: րուցեց

Ամիս
 Հունվար
 Փետրվար
 Մարտ
 Ապրիլ
 Մայիս
 Հունիս
 Հուլիս
 Օգոստոս
 Սեպտեմբեր
 Հոկտեմբեր
 Նոյեմբեր
 Դեկտեմբեր

տգջ
 Իանգարի
 Թեբերգալի
 Մարտի
 Ապրիլի
 Մայիսի
 Իսկուսի
 Իսկուսի
 Ագվիստո
 Սեպտեմբերի
 Թեպտեմբերի
 Նոյեմբերի
 Դեկտեմբերի

թվե
 Իանվարի
 թեբերվալի
 մարտի
 ապրիլի
 մայիսի
 իսկուսի
 իսկուսի
 ագվիստո
 սեպտեմբերի
 օքտոմբերի
 նոյեմբերի
 դեկտեմբերի

ՀԱԲԱԹ. ՀԱԲԱԹՎԱ ՕՐԵՐ

կցորա: կցորոս լլլլլլլ

Երկուշաբթի
 Երեքշաբթի
 Չորեքշաբթի
 Հինգշաբթի
 Ուրբաթ
 Շաբաթ
 Կիրակի
 Մեկ շաբաթ
 Մեկ շաբաթ առաջ
 Մեկ շաբաթով
 Մեկ շաբաթ հետո

Երկշաբթի
 Նաշաբթի
 Երեշաբթի
 Նոյշաբթի
 Յարասկեկի
 Մաբթի
 Կցորա
 Երոս կցորա
 Երոս կցորոս լլլ
 Երոս կցորոտ
 Երոս կցորոս լլլլլլլ

օրշաբաթի
 սամշաբաթի
 օթիշաբաթի
 խուքշաբաթի
 պարասկեկի
 շաբաթի
 կվիրա
 էրթի կվիրա
 էրթի կվիրիս ծին
 էրթի կվիրիթ
 էրթի կվիրիս շենդեգ

სარიჩი სარსი სსსრი
აღამიანის სსეულის ნაწილები

აღი	ბარბაი /თეძო/	რარბაჲ /ბნბი/
აღამ	ეური	არი
აღი	ნაწლაგი	ნაბლაჲ
აღი	ლოყა	ლია
აღი	თვალი	ბლაჲ
აღამ	კბილი	კბილი
აღმინს	ილაყი	ილაჲ
აღი	სისხლი	სისხლი
აღი	ხელისეული	ხელისეული
აღი	უღვაშ/ეზ/ი	ილაჲ/ნა/ი
აღი	პირი	აღი
აღამ	თავის ქალა	ბაჲი ღაღა
აღამ	თავი	ბაჲი
აღამ	წელი	ბნლი
აღამ	მაჯა	მაღა
აღამ	ფრინილი	აღი/ბაჲი
აღამ	სახე	საღა
აღამ	ვენა	ბნა
აღამ	სახე	საღა
აღამ	თიკმელი	ბიკმელი
აღამ	წამწამი	ბამბამი
აღამ	ბეჭი	ბნლი
აღამ	ფილტვი	აღი/ბაჲი
აღამ	ნერწყვი	ნბაჲი
აღამ	ტანი	თანი
აღამ	ენა	ბნა
აღამ	ნაღველა	ნაღველა
აღამ	ღრმილი	იბილი
აღამ	ღვიძლი	იბილი
აღამ	ყბა	აღა
აღამ	ქვედა	ბაღა
აღამ	ზედა	ბნა
აღამ	კეფა	ბნა
აღამ	მუხლი	ბილი
აღამ	ტყავი	თაჲი
აღამ	ნიკაბი	ბილაჲი
აღამ	ნონი	ბილაჲი
აღამ	ყელი	ბნლი
აღამ	ნეკი	ბნლი
აღამ	კოჭი	ბილი
აღამ	ქუთუთი	ბილი
აღამ	ღაბაბი	ბილაჲი

სკრინს	ქუსლი	ღრისი
სიღრმე	მკერდი	მსხერი
ჰინე	წარბი	ბარბი
ღინე	ხელი	ხსელი
ნასკათ	შუბლი	ჯირსი
სად	თმა	ბმა
საღ	კანი	კანი
სათ	თითი	ბიბი
სარმინ	სხეული	სახელი
სხე	ზურგი	კირკი
სკან	კუნთი	კინძი
სკარი	ნერვი	მერი
სერმან	ტერფი	თერი
სათათხე	საჯდომი	საფრთხი
ზრუნე	ტუნი	თილი
ნიმანა	ხერხეული	ხერხეული
ნისი	ძვალი	ბალი
ნთ	ფეხი	ქიხი
ნიმე	ნესტი	მნთი
სირი	გული	კირი
სთამი	კუჭი	კინძი
სთინე	ძუძუ	ბიბი
სრინე	წვივი	ბაქი
ჟი	კისერი	კისერი
ნილხე	ტენი	თქი
ნს	მხარი	მხარი
ფაქათ	ელენთა	ქენთა
ფი	მუცელი	მინცი
ფანე	ნესტი	მნთი
ფი	ცხვირი	ფიქრი
ფინე	სახა	სახა

მნიშვნელობის ასოვნება
 ხელის თითების სახელები

მუამათ	ცერი	გერი
მინამათ	საჩვენებელი	საჩვენებელი
მინამათ	შუათითი	ჯირსი
სათანამათ	არათითი	არათი
ნილი	ნეკი	მნი

სამსჯავრო საქმე

სკოლარაგათიიქჟან ნაქარაროიქიონ გზერადიქნ იასთარან რასთასკან მქსო სკოლარაგათიიქჟან აქაღ ქოიქიოასოი საქარაგახ ოხთასკან მხოლოიო	ოუსტიციის სამინისტრო უმაღლესი სასამართლო სამსჯაგრო სხდომა ოუსტიციის უფროსი მრწვეველი თავმჯდომარე სახელმწიფო ბრალმდებელი სახალხო მსაჯული ნაფიცი გეპილი	იოსთიგქი სამქინასოიო ომაოქსიქ სასამარქო სამსჯაქიო სქოქიმა იოსთიგქი ოიქიოიქ მრწვექი საქმწოიოქარენ საქსქმბქიქი ქოქმწოქი საქსაქქო მსაჯოიქ მაქიქიქ ქსქიქი
ქოიქასთაქიო ხოქქაქ იასთაქაქსთასკან ხოქქაქ ათინსაქაქ სხოლოქაქ ქარეგანნიოქიონ საქარანნიოქიონ	დამცველი ბრალდებელი დაკოთხვა წინასწარი გამოძიება	იანგქქი ქოქქიქი იასქიქსაქ ბქინასბარქ გამბიქსქა
გიცინიქ ქინქ ქსთაქნნიოქიონ ქარეგანნიოქიონ აქაროქაბ ქ ქარეგანქს ქი ქარქიქ	ჩვეება გამოძიებელი გამოძიება დაკოთხვა დამთავრებულია დაკოთხვა არ შეძლება	ქქსქსქა გამბიქსქიქ გამბიქსქა იასქიქსაქ იანქარქიქიქა იასქიქსაქ არ ქქიქქსქა მიქქინქიქი ქიქაქა აქიქსო მიბქს სქაქს გამიოასაქიქ არ ქან აქიქა ქანაქ სქნიოქ ქაქს იანქაქაქქიქ იანქაქაქაქქიქ არა, ჩემი ბრალი არ არის!
ქამქერიქჟან რაბაქიქ ცქსგ ქქა სქ სქ ქსარ	მოთმინების ფიალა აივსო მოწვე სქვა გამოქსაგალი არ ოქო აქია იმაქე სქნოხო თავს დამნაშავედ? არა, ჩემი ბრალი არ არის!	სქიქქიქი სქიქქიქიქიქიქიქიქ აქიქსო მიბქს სქაქს გამიოასაქიქ არ ქან აქიქა ქანაქ სქნიოქ ქაქს იანქაქაქქიქ არა, ჩემი ქოქიქ არ არის!
სქიქ ქი ნოქან ქხე მხოქაქიო ქანაქქიმ ხე ო'ქ, ქმ მხოქიქ ქქ	ციხე საქანი ნახვის დღე	სქიქს საქანი მაქაქიქ იქქ
ქანო სოიგ სქასსქიქჟან ოო		

**ԳՈՒՅՆԵՐ
ՓԵՐՆԵՐ**

Դու ի՞նչ գույն ես սիրում ես սիրում եմ կապույտը Նրա աչքերը երկնագույն եմ Գունավոր մատիտներ ունե՞ք Տվե՛ք սև և կարմիր գրիչներ Ուզում եմ սպիտակ մեխակներ	Ձեռն ի՞նչ գույն գույնի? Մեջ միջոց լուրջի փերի Մեջ ցանցերի տղանքի աչք Փերաճի փերաճի Մոմեցիտ Մեջ և Մոմեցիտ Կապույտ Մեջ և Մոմեցիտ	Հեն ի՞նչ փերի գիճակի? Մեջ միջոց լուրջի փերի Մեջ ցանցերի Փերաճի փերաճի Մոմեցիտ Մեջ և Մոմեցիտ Կապույտ Մեջ և Մոմեցիտ

Բառացանկ

Գույն	Փեր	Փերի
Երանգ	Երանգ	Երանգ
Կարմիր	Մոմեցիտ	Մոմեցիտ
Կանաչ	Մոմեցիտ	Մոմեցիտ
Կապույտ	Լուրջի	Լուրջի
Դեղին	Կապույտ	Կապույտ
Սև	Մեջ	Մեջ
Սպիտակ	Մոմեցիտ	Մոմեցիտ
Գորշ	Մոմեցիտ	Մոմեցիտ
Մուգ	Մոմեցիտ	Մոմեցիտ
Սպիտակավուն	Մոմեցիտ	Մոմեցիտ
Սևավուն	Մոմեցիտ	Մոմեցիտ
Կարմրավուն	Մոմեցիտ	Մոմեցիտ
Կանաչավուն	Մոմեցիտ	Մոմեցիտ
Կապույտավուն	Մոմեցիտ	Մոմեցիտ
Սրճագույն	Կապույտ	Կապույտ
Բրնձագույն	Կապույտ	Կապույտ
Դարչնագույն	Կապույտ	Կապույտ
Երկնագույն	Կապույտ	Կապույտ
Վարդագույն	Կապույտ	Կապույտ
Մանուշակագույն	Կապույտ	Կապույտ
Ոսկեգույն	Կապույտ	Կապույտ
Արծաթագույն	Կապույտ	Կապույտ
Նարնջագույն	Կապույտ	Կապույտ
Մոխրագույն	Կապույտ	Կապույտ
Շագանակագույն	Կապույտ	Կապույտ
Մուգ կարմիր	Կապույտ	Կապույտ

მსყრეღაღა ღორე
საიუგელერო ნაკეტები

ორთნ ღ ღსყრ-
ღაღან ღანოღ
მი იე თღხე,
ღნოღნმ,
აჟღ მათანმ
ღანაგოიეღი ჳღან
ღარიღ მათანმ
ღნოღი ღანაგოიეღი
ფიღოსყრე ჳარიმანოღნერე

სად არის
საიუგელერო მადღაზია?
მანგენეთ,
გეთაყვა,
ეს ბეჭედი
საათის ძეწკვი
თვლიანი ბეჭედი
მაჯის საათი
სპილოს ძეღის საკინძეღი

საღ არი
საიუგელერო მადღაღა?
მანგენეთ,
გენაღა,
ღა რენთი
სააღი ბეჭედი
ღიღანის რენთი
მანღი სააღი
საიღი ბეღი საღინძენი

წაღაღან

მსყნოღ
მსყრანღან
ღარიღან
ღარი
ღიღანოთათი
ღარიმან
მანაღ
მათან
მნოღი
ნოღ
მსყ ბანაგოიე
მსყ მათან
მსყღარი
მსყღაღან
მღნო
მღნო
მღნოღანათი
ღარიღ მათან

საყურე
სამაჯური
ბროში
სამკაული
სიგარეტის კოლოფი
საკინძე
მანიაკი
ბეჭედი
მეღალიონი
ძეწკვი
ოქროს საათი
ოქროს ბეჭედი
მოქროფიღი
საიუგელერო
კულიონი
მიღი
მიღის მარცღალი
თვლიანი ბეჭედი

საღორე
სამაგოღი
ბროღი
სამსყაღი
სიგარეტის ღიღი
საღინძე
მანიაღი
რენთი
მნოღი
ბეჭედი
ოქროს სააღი
ოქროს რენთი
მოქროღი
საიუგელერო
ღიღინი
მბიღი
მბიღის მარცღაღი
ღიღანის რენთი

მასკარტე მარტი
ძვირფასი ქვები

მცაპ	აგატი	ადათი
მრამანო	ბრილიანტი	ბრილიანთი
მრამა	ვერცხლი	ვერცხლი
მრამა	ზურმუხტი	მრამა
მრამა	მარგალიტი	მარგალიტი
მრამა	ამეთვისტი	ამეთვისტი
მრამა	ნაფრონი	ნაფრონი
მრამა	ოქრო	ოქრო
მრამა	პლატინ	პლატინა
მრამა	ქარვა	ქარვა
მრამა	ლალი	ლალი
მრამა	ტოპაზი	ტოპაზი
მრამა	ფიროზი	ფიროზი
მრამა	ქვა	ქვა

ყენიანები
ცნობილები

კილი	ხარი	ხარი
კილი	ხარი	ხარი
კილი	კამენი	კამენი
კილი	ფურკამენი	ფურკამენი
კილი	ზაქი	ზაქი
კილი	ცენი	ცენი
კილი	კვიცი	კვიცი
კილი	ვირი	ვირი
კილი	ლორი	ლორი
კილი	გოჭი	გოჭი
კილი	ცხვარი	ცხვარი
კილი	ბატკანი	ბატკანი
კილი	თხა	თხა
კილი	თიკანი	თიკანი
კილი	ძაღლი	ძაღლი
კილი	ლეკვი	ლეკვი
კილი	კატა	კატა
კილი	კნუტი	კნუტი
კილი	მელია	მელია
კილი	არწივი	არწივი
კილი	ლომი	ლომი
კილი	ღათვი	ღათვი
კილი	მგელი	მგელი

Գետածի	ბეჭემოტი	რეხენოთი
Գորտ	ბაყაყი	რաააა
Եղմիկ	օրեմ	իրենի
Ընծուղտ	ჟირაფი	ძირაყი
Կապիկ	მაიმუნი	მაიმონი
Կոկորդիլոս	ნანგ	ნիანգ
Կորյուն	ლაკვი	լեկվ
Ձուկ	თევზი	թեկ
Ճագար	ბოცვერი	բոցվեր
Մուկ	თაგვი	թագվ
Նապաստակ	კურდღელი	կուրդել
Ոգմի	ზღარბი	զղարբ
Սկյուռ	ცეცვი	ցիպ
Վագր	ვეფხვი	վեփվ
Ուղտ	აქლემი	աքլեմ
Օձ	გველი	գվել
Փիղ	სპილო	սպիլ
Զարայծ	ჯიხვი	ջիխվ

ԿԵՆՂԱՆԱԿԵՐՈՒԻ ՆՇԱՆՆԵՐԸ

ზოდიაქოს ნიშნები

Խոյ	გერძი	վերծի
Ցուլ	კურო	կուրո
Երկվորյակ	ტყუპი	տԴուպի
Խեցգետին	კიბო	կիրո
Առյուծ	ლომი	լոմի
Կույս	ქალწული	քալծուլի
Կենդ	სასწორი	սասծորի
Կարիճ	მორიელი	մորիելի
Աղեղնավոր	მშვილდოსანი	մշվիլդոսանի
Այծեղջյուր	თხის რქა	թխիս ռքա
Զրիհս	მერწყული	մերծԴուլի
Ձուկ	თევზი	թեկ

ԿԵՆՂԱՆՆԵՐԻ ԽՄԲԵՐԻ ԱՆՈՒՆՆԵՐԸ

ცხოველთა გუნდების სახელები

Բուլուկ	კოლტი-ღორის ჯოგი	კოლტი-ღორის ჯიგი
Երամակ՝ ջուկ	რემა-ცხენების ჯოგი	ნენա-ցխենների ջიգի
Երամ՝ տարմ	გუნდი-ფრინველთა	გონი-փրինվելթա
	გუნდი	გონი
Համայնք /միջունների/	ჭიანჭველთა გუნდი	ճիանճվելթա գունդի

ჰორამ	თნათა ჯოგო	პხაპა ხოცხ
ჰოთ	ფარა-ცხვართა და	ყარა-ცხვართა და
	თნათა ფარა	პხაპა ყარა
საქსი	ნახი	ნახი
ნიმას	ხროვა	ხროვა
ყათა	გუნდი-თევზების გუნდი	გონი-პეცეცხი გონი
ყარაყან	ქარაგანი	ყარაყან
ყარაყანის ხოთ	ჯიგების ფარა	ჯიგების ყარა

მედიანები
ფინანსები

აღაყნი	მტრედი	მთიანი
აქორ	მამალი	მამალი
ბაღ	ბეგი	ბეგი
ბაღ	ქათამი	ქათამი
ბნისაყა	ბნისაყა	ბნისაყა
საღ	ბატი	ბატი
საღაყ	ყვავი	ყვავი
სარაყი	ყარყატი	ყარყატი
სარაყი	არწივი	არწივი
სართი	ტოროლა	ტოროლა
ბაღ	შეგარდენი	შეგარდენი
ბი	ბუ	ბუ
ბიბა	თუთიყუში	თუთიყუში
ბი	მწვერი	მწვერი
ბიბნისა	მერცხალი	მერცხალი
ყაჯაღას	კაჭკაჭი	კაჭკაჭი
ყარაყ	გედი	გედი
ყაღა	კაბაბი	კაბაბი
ყი	გუგული	გუგული
ყი	წერი	წერი
ყი	ოფოფი	ოფოფი
ყი	ჩიკი	ჩიკი
ყი	ჩიკი	ჩიკი
ყი	ბეღურა	ბეღურა
ყი	სირაქლემა	სირაქლემა
ყი	ფარშეგანგი	ფარშეგანგი
ყი	კოდოლა	კოდოლა

სიყვარული და კენკრა

ჩაქ	აღუბალი	აღიერაქ
რეზ	ატამი	ათამაქ
ხეც	მარწყვი	მარტაქ
ღმკიყ	კაკალი	კაკაქ
მოდ	ლეღვი	ლელიქ
მოდ	თუთა	მოდქა
ხაღიო	ყურძენი	მოღმენი
ხმბი	ვაშლი	ქაქ
ბიქამ	ჭერამი	ბერიამი
ყენას	ბალი	ყაქ
ყითონ	ლიმონი	ლიმონი
ჰინ	შვინდი	ჰქინდი
მანქარი	მანქარინი	მანქარინი
მო	მაცვლი	მაცვლი
ხარინ	ფორთოხალი	ფორთოხალი
ხი	ბროწეული	ბროწეული
ოქი	თხილი	ოქი
ხაქ	ქლიაფი	ქლიაქ
ხეც	კომში	კომში
ხმბ	მხნალი	მხნალი

მასწავლებელი

ბოსტნეული

ჩანქარი	ჭინჭარი	ბინძარი
ჩიქ	ბოლოკი	ბილიქ
ყაქარი	სტაფილო	სთაქიქ
ოქი	გოგრა	გოგრა
ლიქ	ლობიო	ლიქი
ლიქ	პომიდორი	ლიქი
ბაქალაქარი	ყვავილოვანი კომბოსტო	ბაქალაქარი
ყაქარი	კომბოსტო	ყაქარი
ყაროქი	კარტოფილი	ყაროქი
მხრი	საზამთრო	მხრი
მხრი	ჭარხალი	მხრი
ხაღამ	თაღამი	ხაღამ
ოქი	ბილბილი	ოქი
ხეც	ნესვი	ხეც
ხეც	ბაღრიჯანი	ხეც
ხეც	ხილი	ხეც
ხეც	ხეც	ხეც
ყაროქი	კიტრი	ყაროქი
ხეც	წიწაკა	ხეც

ՀԱՅԱՐԱՏԻԿԱՅԻՆ ԿՈՒՆՏՈՒՐԱՆԵՐ
թարգմանված քաղաքացիական

Բրինձ	Բրինձ	Բրինձ
Գարի	Կարի	Բրինձ
Եգիպտացորեն՝ սիմինդր	Եգիպտացորեն	Եգիպտացորեն
Կորեկ	Կորեկ	Կորեկ
Հաճար	Հաճար	Հաճար
Հնդկացորեն	Հնդկացորեն	Հնդկացորեն
Սորգո	Սորգո	Սորգո
Վարսակ	Վարսակ	Վարսակ
Յորեն	Յորեն	Յորեն

ՀԱՄ ԵՎ ՀՈՏ
Գեթի և Նոն

Աղի	Աղի	Աղի
Ամալի	Ամալի	Ամալի
Ամհամ	Ամհամ	Ամհամ
Բույր	Բույր	Բույր
Դառն	Դառն	Դառն
Թխ	Թխ	Թխ
Համեղ	Համեղ	Համեղ
Քաղցր	Քաղցր	Քաղցր
Քաղցրավուն	Քաղցրավուն	Քաղցրավուն

ՏԱՐԱԿ ԵՐԱՆԱԿՆԵՐԸ
Մեղի՝ Գեթի և Նոն

Գարուն	Գարուն	Գարուն
Գարնանը	Գարնանը	Գարնանը
Ամառ	Ամառ	Ամառ
Ամռանը	Ամռանը	Ամռանը
Աշուն	Աշուն	Աշուն
Աշնանը	Աշնանը	Աշնանը
Զմեռ	Զմեռ	Զմեռ
Զմռանը	Զմռանը	Զմռանը
Տարի	Տարի	Տարի

ՀԱԿԱՆԻՇ ԲԱՌԵՐ
անტոնիմები

Ազատ-անազատ	տագոս-սոստո- արատագոս-սոստո	<i>թափսուփափի- արաթափսուփափի</i>
Ազնիվ-անազնիվ	բաժնի-անբաժնի սքեմ-անսքեմ	<i>սպաստիոսանի- ուսպաստիոսանի</i>
Աղքատ-հարուստ	լարմո-մեղմարմո	<i>դարիբի- մոլորարի</i>
Աչառու-անաչառ	միջոց-անմիջոց միջոց-անմիջոց	<i>միջոց-անմիջոց միջոց-անմիջոց</i>
Առատաձեռն- ժլատ	հեղաշրջում-մեղմարմո	<i>խելագաշխի- ծունծի</i>
Առողջ-հիվանդ	ճանաչում- ազգայնություն հիվանդ-անհիվանդ	<i>ջանաչում- ավարդ-անհիվանդ</i>
Արագ-դանդաղ	միջոց-անմիջոց	<i>չքարի-անքարի</i>
Արական-իգական	կյանք-անկյանք	<i>մանրորիթի-մոլորորիթի</i>
Բարի- չար	կյանք-անկյանք	<i>կեթիկ-բորոտի</i>
Բարձր-ցածր	միջոց-անմիջոց	<i>մաղափ-դարափ</i>
Գեղեցիկ-անգեղ	լաճաճ-անլաճաճ	<i>լաճաճի-ուլաճաճի</i>
Գիտուն-անգիտ	մեղմարմո-անմեղմարմո	<i>մեղմարմո-անմեղմարմո</i>
Դյուրին-դժվար	մեղմարմո-անմեղմարմո	<i>մեղմարմո-անմեղմարմո</i>
Երիտասարդ-ծեր	մեղմարմո-անմեղմարմո	<i>մեղմարմո-անմեղմարմո</i>
Երկար-կարճ	մեղմարմո-անմեղմարմո	<i>մեղմարմո-անմեղմարմո</i>
Երջանիկ- դժբախտ	մեղմարմո-անմեղմարմո	<i>մեղմարմո-անմեղմարմո</i>
Թանկ- էժան	մեղմարմո-անմեղմարմո	<i>մեղմարմո-անմեղմարմո</i>
Ընթրիս-խոնարհ	մեղմարմո-անմեղմարմո	<i>մեղմարմո-անմեղմարմո</i>
Նոր-հին	մեղմարմո-անմեղմարմո	<i>մեղմարմո-անմեղմարմո</i>
Թեթև-ծանր	մեղմարմո-անմեղմարմո	<i>մեղմարմո-անմեղմարմո</i>
Լայն-մեղ	մեղմարմո-անմեղմարմո	<i>մեղմարմո-անմեղմարմո</i>
Լավ-վատ	մեղմարմո-անմեղմարմո	<i>մեղմարմո-անմեղմարմո</i>
Լավատես- հոռետես	մեղմարմո-անմեղմարմո	<i>մեղմարմո-անմեղմարմո</i>
Ծանոթ-անծանոթ	մեղմարմո-անմեղմարմո	<i>մեղմարմո-անմեղմարմո</i>
Ծուլ- աշխատասեր	մեղմարմո-անմեղմարմո	<i>մեղմարմո-անմեղմարմո</i>
Կոպիտ- քնքուշ	մեղմարմո-անմեղմարմո	<i>մեղմարմո-անմեղմարմո</i>
Կեղտոտ-մաքուր	մեղմարմո-անմեղմարմո	<i>մեղմարմո-անմեղմարմո</i>
Հաճելի-տհաճ	մեղմարմո-անմեղմարմո	<i>մեղմարմո-անմեղմարմո</i>
Հաստ-բարակ	մեղմարմո-անմեղմարմո	<i>մեղմարմո-անմեղմարմո</i>
Հիմար-խելացի	մեղմարմո-անմեղմարմո	<i>մեղմարմո-անմեղմարմո</i>
Հին-նոր	մեղմարմո-անմեղմարմո	<i>մեղմարմո-անմեղմարմո</i>
Մարդասեր-մար- դատյաց	մեղմարմո-անմեղմարմո	<i>մեղմարմո-անմեղմարմո</i>

სნებ-ქიფერ სნეზაბ-სენდრამნი სიხარ-გნერ შარე-გარიტ საფ-თაფ სილ-რილ ნიბნ-ქილ ნიკა-სილ ფაჩილ-სილ გაფ-სილ	დიდი-პატარა მეფდარი-ცოცხალი გამხდარი-მსუქანი მარტიფი-რთული ციფი-თბილი მჭრელი-ბლაგვი ძლიფი-სუსტი მხიარული-მოწყენილი რბილი-მაგარი მშიფი-მაბარი	ეჩი-ეჩი-ეჩი მსკი-ეჩი-ეჩი გამ-მარტი-მარტი მარტი-ეჩი-ეჩი ეჩი-ეჩი-ეჩი მარტი-ეჩი-ეჩი მარტი-ეჩი-ეჩი მარტი-ეჩი-ეჩი მარტი-ეჩი-ეჩი მარტი-ეჩი-ეჩი

ԴԱՎԱՆԱՆՔ. ԴԱՎԱՆԱԲԱՆԱԿԱՆ ԴԱՐՁՎԱԾՔՆԵՐ

სარწმუნოება: სარწმუნოებრივი ფრაზები

Աստված գիտե
 Աստվա՜ծ իմ
 Աստված վկա
 Աստուծով
 Աստծու սիրուն
 Աստված հովանի
 Աստուծով եմ երկվում
 Աստված քեզ գորավիզ

Ես, իմ Աստված
 Աստված, ների՛ր ինձ
 Աստծու ողորմածությամբ
 Աստծու ամեն օր
 Աստված ողորմի՛ իրեն
 Աստված մի՛ արասցե
 Աստված տա
 Աստծու դատաստան
 Չախողակ թիվ
 Տերը քեզ հետ
 Փա՛ռք Աստծու
 Հաց համապագօրյա
 Մեղքերի թողություն
 Սրբություն սրբոց
 Սուրբ Երրորդություն
 Սուրբ հոգի
 Ես քրիստոնյա եմ
 Արգելված պտուղ
 Ավետյաց երկուր
 Ազգային ջողեր
 Ազնվական կին

Լաւորտա ղՅՄցոս!
 Լաւորտո ղեմո!
 Լաւորտա մոՄաթը!
 Լաւորտո!
 Լգտոս Գըլլոստոցոս!
 Լաւորտա Լաոգարոս!
 Լաւորտանո!
 Լաւորտա Նըլո
 մոգոմարտոս!
 մը Լա ռաւորտա ղեմմա!
 Լաւորտո, ՄըմոնԼը!
 Լգտոս Մյալոնո!
 Լոցըլ Ըսմարը ԼԼըլ
 Լաւորտա Ըլնոնո!
 Լաւորտա Նը Մնա!
 Լաւորտա Մնա!
 Լգտոս Նամճարո
 տարոս Լոլնցո
 Լաւորտո Մընկը!
 մաԼորտա Լաւորոս!
 Բըրո Ըրոնոնո
 ԸլԼգոտա մոԼըլը
 ՄմոԼտաՄմոԼ
 ՄմոնԼա Նամը
 Նըլո ՄմոնԼա
 մը ՄրոսԼոնոն Վար
 ԸրոմաԼըլո Նոնո
 ԸլտՄմըլո Մըլընո
 ԼոԼըլըլոն Ըրոնո
 ԼոԼըլըլոնոն

ղներթա ուԸԸԸ!
 ղներթո ղենո!
 ղներթա մոնան!
 ղներթիթ!
 ղկթա Ըոլլաթկա!
 ղներթա ղալկարոս!
 ղներթանի!
 ղներթա խնլի
 մոԸմարթոս!
 մն ղա ղներթա ղենան!
 ղներթո, ղենինը!
 ղկթա ԸԸԸԸԸԸ!
 Ըոլլը ցիստոն ղոն
 ղներթա աղտոնո!
 ղներթա մո քնաս!
 ղներթա քնաս!
 ղկթա սամնթալո
 թարոս ղիԸԸԸԸ
 ղներթի ղենսկն!
 մաԸԸԸԸ ղներթա!
 Ըոլլոն արոթիսա
 ցոԸԸԸԸ միտնԸԸԸ
 ԸմիԸԸԸԸԸԸԸ
 ԸմիԸԸԸ սամնթա
 սոլլի ԸմիԸԸԸ
 մն քրիստիանի վար
 ակըմալոլլի խլի
 աղըԸԸԸԸ քվԸԸԸԸ
 ղիԸԸԸԸԸԸ ղիսա
 ղիԸԸԸԸԸԸԸԸԸԸ

[illegible]

Բառացանկ

Աղոթագիրք	ლოცვანი	լուցლანსი
Աղոթք	ლოცვა	ლუცლას
Ապաշխարանք	მონანიება	მონანძიერას
Առաքյალ	მოციქული	მოციქოლქი
Առաքելական	სამოციქულო	სამოციქოლუო
Աստված	ღმერთი	ღმერთჲ
Աსտվածობა	ღვთისმშობელი	ღუჭისმზოხელქი
Աსտվածაჯი	ბბღოა	ბერქიას
Ավետარანი	სახარება	საქარებრას
Արարիչ	შემოქმედი	ჯანოქმედი
Դավանանք	სარწმუნოება	სარბმონოხერას
Դժոխք	ჯოჯონეთი	ჯიჯიხեხქი
Դրախտ	სამოთხე	სამოთხენ
Եկեղեցի	ეკლესია	էկլեսիას
Ջատիկ	აღდგომა	աղոգոմას
Խաչ	ჯვარი	ջվարի
Կաթոլիկ	კათოლიკე	կաթოլիկեն
Կաթոլիկոս	კათალიკოსი	կաթալիკოսქი
Կնունք	მონათვლა	მონაძվლას
Կտակարան	აღთქმა	აღეძმას
Կրոն	რელიგია	რელիգիას
Կուսանոց	დელბათა	ღեղաթას
Հավատ	მონასტერი	მონասთերქი
Հոգեხանգիստ	რწმენა	რბმენას
Հրեշտակ	ბანაშუი	ბანաშუიქი
Նգնապոր	ანგელოზი	անգելուգქი
	განდგეილი	գանդեգիլქի

სკრთოქიონ
 სახათას
 ჟათქირან
 საღმის
 სრეაათსერ
 ჟანგ
 ჟანასან
 სერ
 ნიღაქიან
 ჟარიღ
 ჟახანა
 ჟრისთონქიონ
 ორინანგ

ნათლისღება
 წამებული
 მცნებანი
 ფსალმუნი
 ხატო
 მონასტერი
 ბერი
 უფალი
 მართლმადიდებელი
 ჭადაგება
 მღვდელი
 ქრისტიანობა
 კურთხევა

*ნაქისღერა
 ბამნერი
 მცნებანი
 ქისალმინი
 ჟათი
 მინასთერი
 ბერი
 ნიქალი
 მარქმარქიღერელი
 ჟარადერა
 მღვდელი
 ქრისტიანობა
 კურთხევა*

ჟაღაქირანსერი მცნებანი

სი აქანერი
 სი ჳანა
 სი გიღაგერი
 სი ათერი
 სნბარერი
 სიღი სნღი
 სიღერი ჳიღნიღნიღნი,
 სიღაღნიღნიღნი
 სიღი სიღაქერი

არ კლა!
 არ იმრუღი!
 არ იბარო!
 არ მიატყუო!
 პატივი ეცი შენს
 მამას და დედას
 გიყვარდეს მოყვასი
 შენი, ვითარცა თავი
 შენი!
 არ იყო ცრუმოწმე!

*არი კლა!
 არი იმრუღი!
 არი იბარო!
 არი მიატყუო!
 ქათიქი ჳიღი ჳენს
 მამას და დედას!
 გიყვარდეს მიაქასი
 ჳენი, ქიქარეღა ქაქი
 ჳენი!
 არი იყო ცრუმოწმე!*

არსაქირი ირქიღაქანი საგანგებო სიტუაციები

ჳიღნიღნიღნი
 სიღაქერი
 ჳიღნი
 ოღნიღნიღნი
 სიღაქერი
 ჳიღნიღნი
 ჳიღნიღნი
 ოღნიღნიღნი
 ოღნი
 გიღნიღნიღნი
 სიღაქერიღნიღნი

სახანდრო
 სახანდრო
 ხანდარი
 მომეხმარეთ!
 მიწისძვრა
 ვულკანი
 წარღვნა
 გრიგალი
 ყურადღება
 მსხვერპლი
 ქურდობა
 ტერორი

*სახანდრო
 სახანდრო
 ხანდარი
 მომეხმარეთ!
 მიწისძვრა
 ქიღიქანი
 ბარიქანი
 გრიგალი
 ოღნიღნიღნი
 მიაქერიქი
 ჳიღნიღნიღნი
 სერიღნი*

Ավերածություն Ավիավթար Ավտովթար	աօնքება ავიაკატასტროფა ავტომანქანის ავარი	առխրება ավիակատաստროფა ավտონანքանիս ավարիա
Նավարեկություն Ռումբ պայթեցնել Ռմբակոծություն	გემის დაღუპვა ბომბის აფეთქება დაბომბვა	გემის դაღուაყლა ბომբის აყიხეքხერა դარბომყლა

ԾԱՂԻԿՆԵՐ

ყვავიլքբ

Որտեղի՞ց կարող եմ ծաղիկներ գնել Սրանք ի՞նչ ծաղիկներ են Ինձ անհրաժեշտ են...	სად შემიძლია ვიყიდო ყვავილები? რა ყვავილებია ეს? მე მინდა...	სად ჯემიძლია ვიყიდო Աყლაყილერხი? რა Աყლაყილერხა էუ? მე მინდა....
վարդեր մեխակներ նարգիզներ կակաչներ	ვარდքბ მინაკքბ ნარგოზքბ ყაყაწოքბ	վարդերի միխակերի նարգիզերի ԱաԱաչոների
Ի՞նչ արժի մեկ ծաղիկը... այս գամբյուղը այս փունջը Ինձ տվե՛ք, խնդրեմ...	რადირს ერთი ყვავილი? ეს კალათი ეს თაფული მომეცით, გეთაყვა...	რა იღიუ ღრბი Աყლაყილ? էუ კალაթი էუ թაღიღი მომեცეი, გეթაყლა...
այս փունջը այս գամբյուղը տասնմեկ քրիզանթեմ չորս սպիտակ վարդ հինգ կարմիր մեխակ մեկ փունջ մանուշակ	ეს თაფული ეს კალათი თერთმეტი ქრიზანთემა ოთხი თეთრი ვარდი ხუთი წითელი მინაკი ერთი კონა ია	թაღიღი էუ კალაթი քრիքანთი քრიզანթեმა ოქსი թերი վարღი խოლბი ბիթელი მիხակ ღრბი კონა ია

Բառացանկ

Ամմոռուկ Երիցուկ Կակաչ Չնծաղիկ Յասաման Մանուշակ Մեխակ Նարգիզ Շուշան Վարդ Վարդակակաչ Քրիզանթեմ Ծաղիկ	კესანე გვირილა ყაყაწო ენძელა იასამანი ია მინაკი ნარგოზი შროშანი ვარდი ტიტა ქრისანთემა ყვავილი	კესანე გვირილა ԱაԱაչო էნძელა იასამანნი ია მიხակ ნარგიღი ჯიოჯანი վարღի տիտა քრიզანթեმა Աყლაყილ

ՀԱՐՑԵՐ
ԿՈՏԵՑՆԵԲԻ

Անհավանական է
 Չի կարող պատահել
 Բավական է
 Ցավալի է
 Մի՛ անհանգստացեք
 Աստվա՛ծ իմ
 Սատանան տանի
 Ասացե՛ք, խնդրեմ
 Մնաց բարով
 Խնդրեմ
 Հուրախություն
 Ցավոք
 Իհարկե
 Հուսով եմ
 Բայց
 Որպեսզի
 Թերևս
 Կամ
 Հիմա
 Հետո
 Կա
 Չկա
 Ես
 Դու
 Նա
 Մենք
 Դուք
 Նրանք
 Իմ
 Քո
 Նրա
 Մեր
 Չեր
 Նրանց
 Եղբայրաբար
 Հարևան
 Հնարավոր է
 Հույսս դու ես
 Սպասե՛ք ինձ
 Տվե՛ք ինձ
 Ցտեսություն
 Իմիջիայլոց
 Կարելի է ասել
 Առհասարակ
 Նախ

დაუჯერებელია
შეუძლებელია
საკმარისია
სამშუვნაროა!
ნუ შეწუნდებით
ღმერთო ჩემო!
უშმაკმა წაიღოს
მითხარით, გეთაყა!
მშვიდობით იყავით
გეთაყვა
სინარული
სამშუვნაროდ
რასაკვირველია
იმედი მაქვს
მაგრამ
რათა
თითქოს მართლაც
ანუ
ახლა
მერე
არის
არ არის
მე
შენ
ის/იგი/
ჩვენ
თქვენ
ისინი /იგინი/
ჩემი
შენი
მისი
ჩვენი
თქვენი
მათი
ძმურად
მეზობელი
შესაძლებელია!
შენი იმედით ვარ!
დამიცადეთ!
მოშეცით!
ნახვამდის!
სხვათა შორის
შეიძლება ითქვას
საერთოდ
ჯერ ერთი

դառուցեցե՛քելիա
 շեռու՛ծեքելիա
 սակմա՛րիսիա
 սամծու՛խարոա
 նու շեճու՛խդերիթ
 դմե՛րթո չեճո՛!
 էշմակմա՛ ծափողոս
 միթխարիթ, գեթա՛վլա!
 մշվիդորիթ ի՛Աավիթ
 գեթա՛վլա
 սիխարուլի
 սամծու՛խարոդ
 րասակվի՛րվելիա
 իմեդի՛ մաքվս
 մագրամ
 րաթա
 թիթքոս մարթլաց
 անու
 ախլա
 մերե
 արիս
 ար արիս
 մե
 շեն
 իս /իգի/
 չվեն
 թքվեն
 իսիցի /իգիցի/
 չենի
 շենի
 միսի
 չվենի
 թքվենի
 մաթի
 ծմուրադ
 մեգորելի
 շեսաճլեքելիա!
 շենի իմեդիթ վար!
 դամիցադեթ!
 մոմեցիթ!
 նախվամդիս!
 սխվաթա շորիս
 շեիճլեքա իթքվաս
 սաեդթոդ
 ցեր էրթի

երեկոյան (հերթափոխա- յին ուսուցում)	საღამოს (ცვლის)	սაղამოս (ցვლჲს სბაჲლჲ)
მხსიცაგիր	სწავლა	მიქსანენერჲქი բարაթի
მხსიცოღ	მომხსენებელი	მიქსანენერჲქი
მხსიცოღ	მომხსენება	მიქსანენერჲ
მხერაგოღ	ხარვეზი	խარჲცეჲ
ბოღი	კრება	კრებჲ
ბნენასენსაგრიოქონ	ავტობიოგრაფია	აჲტოტრეიოგრაჲიჲ
ლხაგორაგირ	მინდობილობა	მიწირეჲქორჲ
სმირაგირ	წერილი თხოვნა	ბერჲქი ჭხოჲლჲ
სმრაგირ	რედაქტორი	რეჲაჲტორი
სმრაგრიოღ	რედაქტირება	რეჲაჲტორებჲ
სმრაგრიოქონ	რედაქცია	რეჲაჲტორი
სოჲრჲოჲსკეოქონ	თათბირი	թաթրჲქი
ბანოცაგირ	უწყება	ուბԱերჲ
ყაღმასკერაჲ	ორგანიზატორი	ორგანიჲკატორი
ყაღმასკერაჲქონ	ორგანიზაცია	ორგანიჲკაგჲ
ყაღმასკერაჲყასკან	საორგანიზაციო	საორგანიჲკაგჲქო
ყარგაჲოქონ	განკარგულება	განსკარგოქონ
ყოცეჲ	კოლეგია	კოლეგჲ
ყონჭერანს	კონფერენცია	კონფერენცჲ
ჲაჲქსოქოქონ	ანგარიში	ანგარჲქი
ჲაჲაჲ	შეკრება	շეკრებჲ
ჲაჲქსჲა	დანართი	դანარթი
ჲანბნამოქონ	გაღებულება	կաღებოქონ
ჲანბნარაოქონ	დავალება	դაჲაჲლებჲ
ჲანბნარაოქონ	რეკომენდაცია	რეკომენდჲცჲ
ჲნოაგირ	დებეშა	դեսჲ
ჲნოაყა ուსოცოღ	დაუსწრებელი სწავლა	դაოუსტრებელი სბაჲლჲ
ჲიჲცეოღ	შესენება	շესენებჲ
ჲიოჲა	სტატია	სტატჲ
ჲრამან	ბრძანება	ბრბანებჲ
ჲრაჲერ	მოსაწვევი	მოსატვევი
ჲრაჲირათონ	მოსაწვევი ბარათი	მოსატვევი ბარათი
სასნასიჲ	მონაწილე	მონატჲლ
სიჲოგანოღ	ლონისძეობა	ღონისძიებჲ
საქადაჲ	თავმჯდომარე	թաჲმჯდომარე
საქადაჲოქონ	თავმჯდომარეობა	թաჲმჯდომარეობჲ
საქადაჲბ	პროექტი	პროექტჲ
სამას	წერილი	ბერჲქი
სიჲსო	ხედობა	სხეოღმჲ
ოიოქონ	დადგენილება	դადგენილებჲ
ოჲამანაგირ	ხელშეკრულება	ხელშეკრულებჲ
ოჲათონ	თანამდებობა	թანამդებობჲ
ოჲათგამაჲო	დებუტატი / დელეგატი	դესკოტოტჲ / დელეგატჲ

ოათგამააქორიქონ	დელეგაცია	რეცედაცია
ოარადრაფ	მუხლი	მიჩქი
სთაგასან	ხელწერილი	ჩხეხეჩი
სთორადრიქონ	ხელმოწერა	ჩხეხეხეჩი
სთორადრქაბ	ხელმოწერილი	ჩხეხეხეჩი
ქარიჯ	გამგე	გამგე
ქარეიქონ	გამგეობა	გამგეობა
ქერახსილი	რევიზია	რევიზია
ქერახსიქ	საკონტროლო	საკონტროლო
ქსაქსან	მოწმობა	მოწმობა
ქიდასახანოქონ	კენჭისყრა	კენჭისყრა
ქიხი	გადაწვევები	გადაწვევები
სხეხსან	ცნობა	ცნობა
სნორენ	დირექტორი	დირექტორი
სნორინოქონ	ხელმძღვანელობა	ხელმძღვანელობა
ქაქქაბ	ამონაწერი	ამონაწერი
ქართილარი	მდივანი	მდივანი
ქართილარიქონ	სამდივნო	სამდივნო
ქმნარქონ	განხილვა	განხილვა
ორასარი	დღის წესრიგი	დღის წესრიგი

მომსახურე და მომსახურე

ფინანსები და წარწერები

ანგინ	გადასასვლელი	გადასასვლელი
ანგინ ქსა	გადასასვლელი არ არის	გადასასვლელი არ არის
აქთორიქი	ავტობუსის (ტრამვაის,	ავტობუსის (ტრამვაის,
(თრამქაქი, თრიქ- რიქი) სანგა	ტროლეიბუსის) განვება	ტროლეიბუსის) განვება
ქაგ ქ ...ქგ ...ქ	ლიაბ ..დან ..მდე	ლიაბ ..დან ..მდე
ქოსარანასან აქქი	ბოტანიკური ბაღი	ბოტანიკური ბაღი
ქხეათონ	აფთიაქი	აფთიაქი
ქხაქი რორი	შენგან	შენგან
ქხაქი ნერი	შენსკენ /შინისკენ/	შენსკენ /შინისკენ/
ქქ	გასასვლელი	გასასვლელი
მდიუაგენ	ფრთხილდით!	ფრთხილდით!
მდიუაგენ, რმნერი	ფრთხილად, კარები	ფრთხილად, კარები
ქასქონ ქმ	იკეტება!	იკეტება!
მოდარიან...	ტუალეტი	ტუალეტი
ქანაგქი	ქაღების	ქაღების
თქანარქსან	კაცების	კაცების
ლოქანაქს არქქ- ქონ ქ	ბანაობა აკრძალულია!	ბანაობა აკრძალულია!
ქქქსან არქქქონ ქ	მოწვევა აკრძალულია!	მოწვევა აკრძალულია!
		მობქსა სქრქაქიქაქ!

ԱՌԱՐՆԵՐ ԵՎ ԱՍԱՑՎԱԾՔՆԵՐ
անձաճյուղի և անձաճյուղի գաղտնադրություն

242

**Ով փող ունի, խելք
չունի, ով խելք ունի,
փող չունի:
Երբեմն ճիշտն էլ
կատակով են ասում:
Ձուկը գլխից է հոտում:**

**Զուկը ջրում՝ գին չեն
դնում:**
**Լավ է կույր աչքով, քան
կույր մտքով:**
**Լավ խոսողին լավ լսող է
պետք:**
**Գեղեցիկ կինն այսօր
քոմն է, վաղը՝ ուրիշինը:**
**Գայլը՝ փարախում, էլը՝
քոտանում:**
**Դարուստ մարդու
աքլորն էլ ծու է դնում:**

Վրացումը՝ զուբան,
հային՝ դուքան:
Քամու բերածը քամին էլ
կտանի:
Եղբայրը եղբոր համար,
սև օրվա համար:
Կուշտը սովածին մանր է
բրդում:
Համբերությունը կյանք
է:
Ոչ միայն հացիվ:
Առողջ մարմնում՝ առողջ
հոգի:
Ժամանակը լավագույն
բժիշկն է:
Դա ի ապրիր, դա ի
սովորիր:

**Գիտությունը ուժ է:
Ժամանակը ոսկի է:
Ուսումը լույս է,
տգիտությունը՝ խավար:**

**Արգելված պտուղը
քաղցր է լինում:**

გინც მდიდარია
ფულითა, ის ღარიბია
გულითა.
ზოგჯერ მართლაც
ხუმრობით ამბობენ.
თეგვი თავიდან
ყრთოლდებათ.
თეგვი წყალში არ
ფასდება.
თვალთ ბრმა სჯობია
გონებით ბრმასათ.
კაი მთქმელს კაი
გამოწონე უნდათ.
ლაშაში ქალი დღეს
შენია, სვალ-სწვისათ.
მეკლი-ფარეხში, ვირო-
ბოსტანში.
მდიდარი კაცის შამაღიც
კვერცხს დებსო.

ქართველს გუთანოი,
 სომეხს დუქანოი,
 ქარის მოტანილს ქარივე
 წაიღებს.
 მძა მძისთვისაო — შავი
 დღისთვისაო.
 მაძღარი მშვიდის
 წყაროდად უფუნგნადაო.
 ვინც მოითმენს, ის
 მოიგებსო.
 არამხოლოდ პურიითო.
 ჯანსაღ სხეულში
 ჯანსაღი სული
 დრო საუკეთესო
 მკურნალოაო.
 კაცს სწავლა სიბერემდე
 არ მოსჭარბდებაო.

ცოდნა ძალაა
წუთი ფული ღირსო.
სწავლა სინათლეა,
უსწავლელობა-სიბნელე.

**აკრძალული ხილი
გემრიელიაო.**

վինց մոդիարիա
փուլիթա, իս դարիբիա
գուլիթա.
գոգգեր մարթալսաց
խումրորիթ ամբորբեն.
թեվզի թավիդան
Գողդերբա.
թեվզի ծԱալշի ար
փասդերա.
թվալիթ բրմա սջորիա
գոմերիթ բրմասառ.
կաի մթքմելս կաի
գամգոմն ումդառ.
լամազի քալի դղես
շենիա, խվալ-սխվիսառ.
մգելի - փարեխշի, վիորի
- բոստանշի.
մդիդարի կացիս
մամալից կվեդցիս
դերսռ.
քարթվելս գութանիո,
սոմեխս դուքամիո.
քարիս մոտանիլս
քարիվե ծաիդերս.
ծմա ծմիսթվիսառ- շավի
դղիսթվիսառ.
մաձդարի մշիերս
ծվրիլադ ուփխվմիդառ.
վինց մոիթմենս, իս
մոիգերսռ.
արամխուլոդ պուրիթո.
ջանսադ սխեուլշի
ջանսաղի սուլի.
դրո սաուկեթեսո
մկուրմալիառ.
կացս սծավա
սիբերենմդե ար
մոսճարդդերառ.
ցողմա ծալաա.
ծութի փուլի դիրսռ.
սծավա սինաթլես,
ուսծավելլորա -
սիբմնել.
ակրծապուլի խիլի
գեմրիելիառ.

**Լուրջությունը ոսկի է:
Չկա չարիք առանց
բարիքի:
Նպատակն
արդարացնում է միջոցը:**

დუმილი ოქროთა.
ზოგი ჭირი
მარგებელიათ.
მიზნის მისაღწევად
ყველა საშუალება
კარგიაო.

դումիլի օքրոտո.
զոգի ճիրի
մարգերելիաո.
միգնիս միսաղծեվադ
Ավելա սաշուալերա
կարգիաո.

ԵՐԵՎԱՆԻ ԹԱՆԳԱՐԱՆՆԵՐԸ

ერევნის მუზეუმები

Հայաստանի
պատմության
թանգարան
Հայաստանի ազգային
պատկերասրահ
Հայաստանի
ժողովուրդական
արվեստի թանգարան
Գեղագիտության
ազգային կենտրոն
Ժամանակակից
արվեստի թանգարան
Եղիշե Չարենցի
անվան
գրականության և
արվեստի
թանգարան
Խաչատուր Աբովյանի
տուն-թանգարան
Հովհաննես
Թումանյանի
տուն-թանգարան
Ավետիք Իսահակյանի
տուն-թանգարան
Եղիշե Չարենցի
տուն-թանգարան
Երևան քաղաքի
պատմության
թանգարան
Դերենիկ Դեմիրճյանի
տուն-թանգարան
Մարտիրոս Սարյանի
տուն-թանգարան
Սերգեյ Փարաջանովի

**სომხეთის
ისტორიის მუზეუმი**

*սոմխեթիս
իստորիիս մուգեռւմի*

**სომხეთის ეროვნული
სამხატვრო გალერეა
სომხეთის ხალხური**

սոմխեթիս էրովնուլի
սամխատվրո գալերեա
սոմխուրի խալխուրի

ხელოვნების მუზეუმი
ფერწერის
ეროვნული ცენტრი
თანამედროვე
ხელოვნების მუზეუმი
ელაშვი ნარეცის
სახელობის
ლიტერატურისა და
ხელოვნების
მუზეუმი
ხაჩატური აბოგიანის
სახლ-მუზეუმი
ოვანეს თუშანიანის

խելովներէիս մուզեռումի
փերծերիս
էրովմուլի ցեստորի
թանամեղորովե
խելովներէիս մուզեռումի
էդիռե չարեմցիս
սախելորիս
լիտերատուրիսա դա
խելովներէիս
մուզեռումի
խաչատուր արովիանիս
սախլ-մուզեռումի
օվանես թումանիանիս

სახლ-მუზეუმი
ავეტიქ ისააკიანის
სახლ-მუზეუმი
ელიშე ჩარენცის
სახლ-მუზეუმი
ქალაქ ერევნის
ისტორიის მუზეუმი

սախլ-մուզեումի
ավետիք իսաակիանիս
սախլ-մուզեումի
էղիշե չարեւնցիս
սախլ-մուզեումի
քաւաք էրեւմիս
իստորիիս մուզեումի

**დერენიკ დემირჭიანის
სახლ-მუზეუმი
მარტინოს სარიანის
სახლ-მუზეუმი
სერგეი ფარაჯანოვის**

դերենիկ դեմիրճիանիս
սախլ-մուզեռումի
մարտիրոս սարիանիս
սախլ-մուզեռումի
սերգեյ փարաջանովիս

տուն-թանգարան
Արամ Խաչատրյանի
տուն-թանգարան
Երվանդ Քոչարի
տուն-թանգարան
Ամրոց-թանգարան
«Էրեբունի»
Մեսրոպ Մաշտոցի
անվան հիմ
ծեռագրերի
ինստիտուտ՝
Մատենադարան
Հայոց ցեղասպանու-
թյան թանգարան-
ինստիտուտ
«Ուխտատուն»
թանգարան-ինստիտուտ
Կոմիտասի անվան
գրողների և իսասարա-
կական գործիչների
պանթեոն

სახელ-მუზეუმი
არამ ხაჩატურიანის
სახელ-მუზეუმი
ერვანდ ქიჩარის
სახელ-მუზეუმი
ცისე-მუზეუმი
“ერებუნი“
მესრობ მაშტოცის
სახელობის ძეგლ
ხელნაწერთა
ინსტიტუტი-
მატენადარანი
სომეხთა გეროციდის
ინსტიტუტ-მუზეუმი

ინსტიტუტ-მუზეუმი
“უხტატუნ“
კომიტასის სახელობის
მწერალთა და საზოგა-
დო მოღვაწეთა პანთეონი

սախլ-մուզեռումի
արամ խաչատուրիանիս
սախլ-մուզեռումի
էրվանդ քոչարիս
սախլ-մուզեռումի
ցիխե-մուզեռումի
«Էրեբունի»
մեսրոպ մաշտոցիս
սախելուրիս ծվել
խելմածերթա
իմստիտուտի-
մատենադարանի
սոմեյսթա գենոցիդիս
իմստիտուտ-մուզեռումի

իմստիտուտ-մուզեռումի
«Ուխտատուն»
կոմիտասիս սախելուրիս
մծերալթա դա սազոգա-
դո մոդվածերթա պան-
թեոնի

რიკალ-რალიმონი
შინაარსი

სერაშიმონი - წინასიტყვაობა.....	5
რადიონარალიმონი - ფონეტიკა	13
ნენს - მახვილი.....	15
რადიონარალი რისარალი დიარსარალიმონისერი - ძირითადი	
ფონეტიკური წესები.....	17
რისარალიმონი - არის გამომყოფი ასოები.....	20
რალიმონი - ლექსიკოლოგია.....	21
არალი, რიბ, არალი - ძირი, ფუტე, აფიქსი.....	21
მარალიმონი - მორფოლოგია	27
რისიბი მარალი - მუტაციების ნაწილები	27
რისარალი არალი - არსებითი სახელი	28
მარალიმონისი სიბი მარალი - გრამატიკული სქესის შესახებ	28
მარალიმონი და მარალიმონი - სულიერი და უსული სახეები.....	30
რისიბი, მარალიმონი და მარალიმონი - მარალიმონი, მარალი	
მარალიმონი და მარალიმონი	30
მარალიმონი - მარალიმონი მარალიმონი	32
მარალიმონი - მარალიმონი მარალიმონი	34
მარალიმონი - მარალიმონი მარალიმონი	36
მარალიმონი - მარალიმონი მარალიმონი	38
მარალიმონი - მარალიმონი მარალიმონი	39
მარალიმონი - მარალიმონი მარალიმონი	40
მარალიმონი - მარალიმონი მარალიმონი	42
მარალიმონი მარალიმონი მარალიმონი - მარალიმონი მარალიმონი	
მარალიმონი მარალიმონი მარალიმონი	44
მარალიმონი მარალიმონი მარალიმონი - მარალიმონი მარალიმონი	46
მარალიმონი მარალიმონი მარალიმონი - მარალიმონი მარალიმონი	47
მარალიმონი მარალიმონი მარალიმონი - მარალიმონი მარალიმონი	47
მარალიმონი მარალიმონი მარალიმონი - მარალიმონი მარალიმონი	49
მარალიმონი მარალიმონი მარალიმონი - მარალიმონი მარალიმონი	51

სიღიღი-ხათიღი გიყასანნენიი ხიღიღინღ - კუშუშად-კვეცადი სახეღების ბრუნება	52
ჰათიღს ანინღნენიი ხიღიღინღ - საკუთარ სახეღთა ბრუნება	53
სიღადს ხიღიღიღი ანინღნენი - თავისებურად ბრუნებადი სახეღები	54
გიყასანნი ჭიღი - არსებით სახეღთა რიცხვი	54
ჰეთაღრიღყამღ ხიღიღინღ - თანღებულღიანი ბრუნვები	56
სასანიღსაღიღი ხიღიღინღ - ნაწიღაკიანი ბრუნვები	58
ჰიღიღინღნღ ანინღღიღი იღიღაღრიღინღ - მართლწერა	59
აღადს ასიღს - ზედსართავი სახეღი	60
მტასანნენიი ხიღიღინღ - ზედსართავ სახეღთა ბრუნება	61
მტასანნენიი ხიღიღინღ გიყასანნენიი ხსთ - ზედსართავ სახეღთა ბრუნება არსებით სახეღთან ერთად	62
ნაღბაღყინაღყერღ ატასანნენიღ` გიყასანნენიიღ ანაღ - თანშოვანღუღიანი ზედსართავები არსებითი სახეღების წინ	63
მტასანნენიი გიყასან ანინღნენიიღ ხსთი - ზედსართავები არსებითი სახეღების უმღღეღ	63
მტასანნი გიღრბაღრიღინღ გიყასანაღყარ - ზედსართავი სახეღის გაშოყენება არსებით სახეღად	64
გიყასანნი გიღრბაღრიღინღ ატასანაღყარ - არსებითი სახეღის გაშოყენება ზედსართავად	64
მტასანნენიი ხანნათიღყან ასთიღანნენი - ზედსართავი სახეღების ხარისხის ფორმები	65
მტასანნენიი ჸადნიღინღ - ზედსართავ სახეღთა წარმოება	68
მტასანნენიი ჸადნიღინღ ჸიღყი მასენიიღ - ზედსართავის წარმოება მეტყვეღების ნაწიღებისაღან	68
მტასან ანინღნენიი ჸადნიღინღ ჸერღაბანნენიიღ - ზედსართავების წარმოება თანღებულღებისაღან	69
მღადს ასიღს - რიცხვითი სახეღი	72
მღასანნენიი ჸადნიღინღ - რიცხვითი სახეღების წარმოება	77
მღასანნენიი ხიღიღინღ - რიცხვით სახეღთა ბრუნება	78
მღასანნენიი ხიღიღინღ ჸინღნიღრიღინღ - რიცხვით სახეღთა ბრუნება დამოუკიდებლად	78
ღერიღსიღს - ნაცვალსახეღი	82
ღერიღინღნენიი თესასენიღ - ნაცვალსახეღთა ჯგუფები	82
ღერიღინღნენიი ხიღიღინღ - ნაცვალსახეღთა ბრუნება	84
ანნანასან ღერიღინღნენიი ხიღიღინღ ჸინღნიღრიღინღ - პირის ნაცვალსახეღთა ბრუნება დამოუკიდებლად	84
ზიღსასან ღერიღინღნენიი ხიღიღინღ ჸინღნიღრიღინღ - ჩვენებით ნაცვალსახეღთა ბრუნება დამოუკიდებლად	85

Ցուցական դերանունների հիլովումը գոյականների հետ - ჩვენებითი	
ნაცვალსახელები არსებითთან	85
სտავასკან დერანონների հილქონდ - კუთვნილებით ნაცვალსახელთა	
ბრუნება	86
ჰარვასკან დერანონների հილქონდ - კითხვით ნაცვალსახელთა	
ბრუნება	87
ჰრარერასკან დერანონների հილქონდ - მიმართებით ნაცვალსახელთა	
ბრუნება	88
ძუსასკან დერანონների հილქონდ - უარყოფით ნაცვალსახელთა	
ბრუნება	88
ამორიჟ დერანონների հილქონდ - განუსაზღვრელობით	
ნაცვალსახელთა ბრუნება	89
PL3 - ზმნა	90
Lხნელ რაქი ჯონარხონდ - ყოფნა ზმნის უდღება	92
ონნენალ რაქი ჯონარხონდ - ყოლა ზმნის უდღება	92
რენდ ლ ჭიქ - ზმნის პირი დღა რიცხვი	93
სერიქ - სერია	95
რქაქარდ - მწკრივები	95
ნმრქაქონდ - წრე	96
რქერქი ჯონარხონდ - ზმნათა უდღება	98
ჯარდერქი ლადნიქონდ - მწკრივების წარმოება	101
რქი ძანანასქ - ზმნის დრო	102
რადნარქინიქონდ - მრავალგზისობა	104
ნმრქასქი რენდქი ლ ჭიქ ართახაქთიქონდ - სუბიექტური პირისა დღა	
რიცხვის გამონათება	105
ხნორქი რენდქი ლ ჭიქ ართახაქთიქონდ - ობიექტური პირისა დღა	
რიცხვის გამონათება	106
ნმრქასქასკან ლანოცქადრდ ონნენორქი რქინაქინ გოცქინდერქ -	
სუბიექტური წყობის ზმნათა პირის ნიშნები	108
ხნორქი ლანოცქადრდ ონნენორქი რქინაქინ გოცქინდერქ -	
ობიექტური წყობის ზმნათა პირის ნიშნები	109
რქასკან ნარქანძანდნდ - ზმნისწინები	110
სარქარქერქი ნჯანასქიქონდ ანანძქინ-ანანძქინ - ზმნისწინების	
მნიშვნელობა ცალ-ცალკე	112
რქი ლერიქ - ზმნის ასპექტი	114
ნღანასქ - კილო	115
რქი სნდქ - ზმნის გვარი	117
სქიქსნაქინ ქიქსანდონდნდ - გვარიდან გვარში გადაყვანა	120
რარძიქ - ქცევა	125
ყონთასქ - კონტაქტი	128
ინქლერიქ - ინგერსია	131

ნოსონი იყრიდონ - სწავლა სკოლაში.....	203
სამსადადითონი - სპეციალობა	206
ლხვი - ენა	208
სარიხ. დნთანი - წლოვანება: ოჯახი	210
მდგნინეი ართახათონი - გრძნობის გამონატვა	212
მნასარანი. კახილი - ბნა: აგევი.....	213
მძასანი - რიცხვი	216
ჟაჟი ილ კჟი - საზოში და წონა.....	218
ხაზნი კაყასვიტონინი - შერეული ფრაზები.....	218
სარეჟი. მძასანნი - თარიღი: წლები.....	219
სიკი. ასთინი - პროცენტი: გრადუსი.....	219
მძი-ამნაჟი - თვე: რიცხვი:	220
წარაჟ. ჟარაჟა ონი - კვირა: კვირის დღეები	220
სარიჟი მარმნი მასნი - ადამიანის სხეულის ნაწილები.....	221
მნიჟი მათნის ანინინი - ხელის თითების სახელები	222
რათასანი გირი - სამსჯავრო საქმე.....	223
გიტნი - ფერები	224
ოსტერასანი ირნი - საოველო ნაკეთობანი	225
მანსარიჟი ქარი - ძვირფასი ქვები	226
ყნინინი - ცხოველები.....	226
ყნინასკერიჟი მჟანნი - ზოდიქოს ნიშნები.....	227
ყნინინიჟი ჟმნის ანინინი - ცხოველთა გუნდების სახელები	227
მნიინი - ფრინველები.....	228
სირნი და ხათათონი - ხილი და კენკრა	229
მანჟარიჟნი - ბოსტნეული.....	229
ჟაგახათიკაჟი კილთირანი - მარცვლო კულტურა.....	230
ჟანი და ხილი - გემო და სუნი.....	230
სარიჟი ხელმასნი - წელიწადის დრონი.....	230
ჟასანიჟი რანი - ანტონიმები	231
რასანი. რასანი. რასანი რარბასნი - სარწმუნოებრივი ფრაზები	232
რათქირანი - მცნებანი	234
პრასარიჟი რარბასნი - საგანგებო სიტუაციები	234
ბარინი - ყვავილები	235
ჟარი ილ კათასანი - კითხვა პასუხი.....	236
მირი ართახათონინი - ყოველდღიური გამონათქვამები.....	237
რათონასანი-გირარასანი კათასარიჟნი - ოფიციალური-საქმიანი დოკუმენტები	239
მონასანი და ბანიგარი - ფრინველები და წარწერები	241
მანი და ასაგვასნი - ანდაზები და ანდაზური გამონათქვამები	242
ხრანის მანარანი - ერენის მუზეუმები	244

ՀՐԱՉԻԿ ՍՄՔԱՏԻ ԲԱՅՐԱՄՅԱՆ

ՎՐԱՑ ԼԵՁՈՒ

Հնչյունաբանություն, բառագիտություն, ձևաբանություն

Դասագիրք
բուհերի հումանիտար ֆակուլտետների
ուսանողների համար

Սրբագրիչ՝ Ելենա Յ. Բայրամյան
Կազմի ձևավորումը՝ Գրիգոր Վ. Մարիկյանի
Տեխնիկական խմբագիր՝ Վարդիթեր Ձ. Բոդյան
Համակարգչային շարվածքը՝ Մարիամ Բ. Բայրամյանի
Համակարգչային ձևավորումը՝ Աննա Խ. Աղուզումցյանի

Ստորագրված է տպագրության՝ 30.03.2010 թ.:
Չափսը՝ 60x84 1/16: Թուղթ՝ օֆսեթ:
Հրատ. 13.2 մամուլ, տպագր. 15.8 մամուլ = 14.7 պայմ. մամուլի:
Տպաքանակ՝ 150: Պատվեր՝ 15:

ԵՊՀ հրատարակչություն, Երևան, Ալ. Մանուկյան 1

ԵՊՀ տպագրատուն, Երևան, Աբովյան 52